

RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR

SZERKESZTI HEINRICH GUSZTÁV

36.

HELTAI GÁSPÁR: HÁLÓ

KOLOZSVÁR 1570

KIADTA

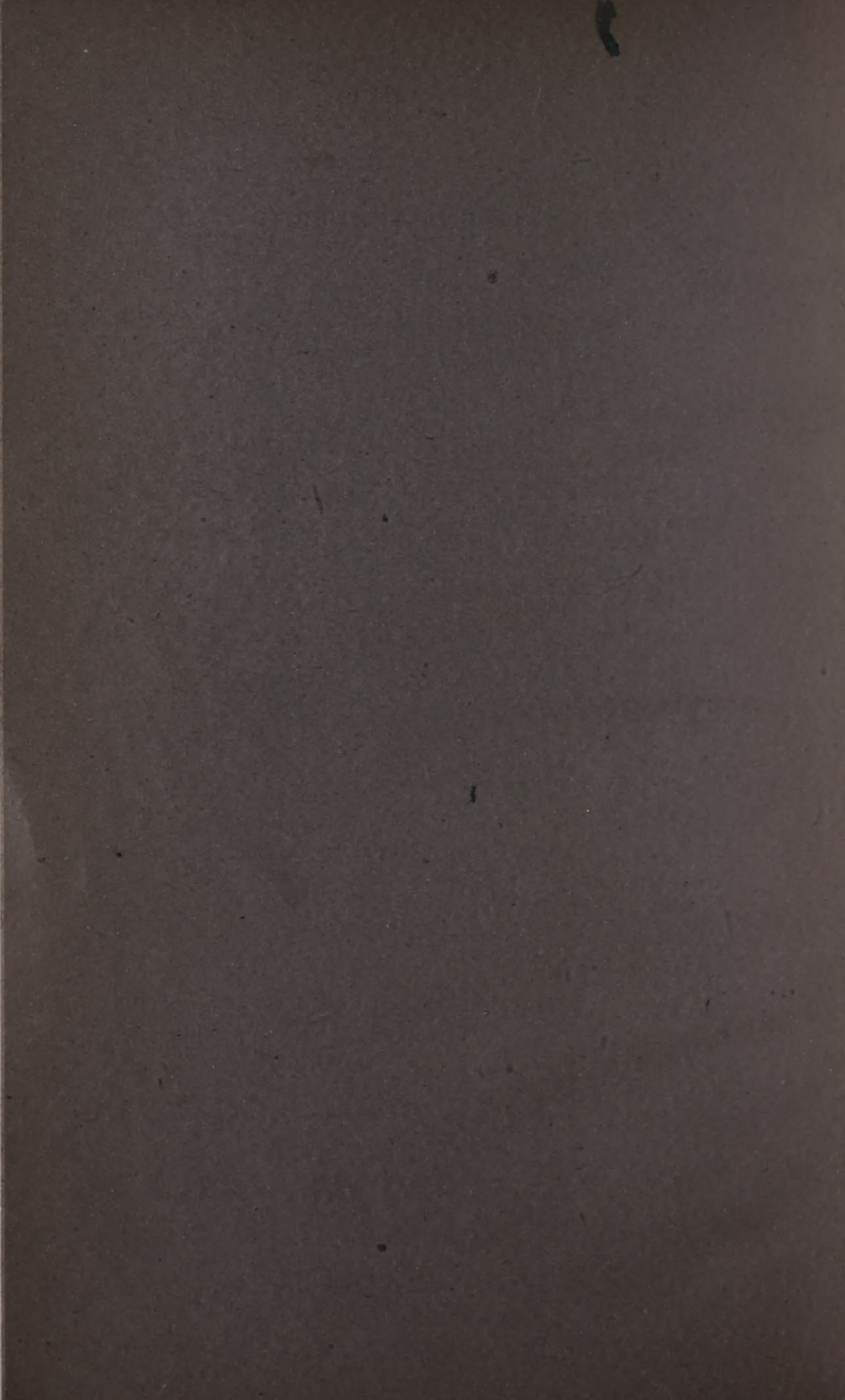
TRÓCSÁNYI ZOLTÁN

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1915

Ára 5 kor.

M. Inv. D. 2781 /
36-38

RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR

SZERKESZTI HEINRICH GUSZTÁV

36.

HELTAI GÁSPÁR: HÁLÓ

KOLOZSVÁR 1570

KIADTA

TRÓCSÁNYI ZOLTÁN

BUDAPEST

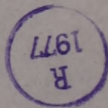
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1915

465473

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

BEVEZETÉS.

Heltai Hálójáról, mely a XVI. század irodalmának egyik legérdekesebb terméke s korának hihetőleg egyik legolvasottabb könyve volt, a magyar irodalomtörténet eddig alig vett tudomást. Érdemlegesen senki sem foglalkozott vele s ha itt-ott történt is róla említés, főként az első részében leírt Segesvári disputa miatt, vagy egyes különösebb, érdekesebb szavai miatt történt. Legelőször, a mint alább látni fogjuk, Carolj Péter: «Az eg igaz Istenreol» szülő munkájának ötödik predikációjában említettik s azontúl hosszú időn keresztül semmi nyoma a magyar irodalom történetében. Bod Péter említi Kálmáncsehi Sánta Márton életírásánál a benne leírt Segesvári disputációt (a Magyar Athénásban). Aztán Kénosi Tözsér Jánosnak az erdélyi unitárius nyomdászokról szóló kéziratosa munkája emlékezik meg róla, hol a szerző bő kivonatot vévén belőle, annak a sejtésének ad kifejezést, hogy «e könyvet Heltai Aeginaldus Gonsalvus Montanus [!] latin könyvéből, vagy annak 1569-ben Heidelbergben megjelent német fordításából fordította, néhol bővítette is s előszót és végbeszédet írt hozzá.» (Szabó K.: RMKT. I. 81. sz.) — Majd Weszpréminél fordul elő úgy mellékesen az Adrianus Doctorról szóló cikkben s nyilván ő is czímlaptalan példányt használt, mert Hispaniai Vadászság czímen idézi. (Medicorum Centuria

prima 1.) Az Új Magyar Múzeum 1853-dik évfolyamában is találunk egy jegyzetet: «ha kezedre kerítheted amaz igen ritka könyvet, mely Kolozsvárott az Heltai Gáspár mívhelyében, nyolczad részben Hispaniai Vadasság (érts hispanica inquisitiót) nevezet alatt jött régen világra; abban a fiscus magyarul mindenütt *kobzó* . . .» Benkő: Erdély kézirati történetiróiról jegyzetében. (Új Magyar Muzeum 1853. I. 230.)

A Segesvári disputát magyarul kiadta Eötvös Lajos a M. Prot. Figyelmező első évfolyamának 255—259. lapjain. E vita latin fordításban már a XVIII. század közepén megjelent a *Scrinium Antiquarium* vagy *Miscellanea Gröningana* című gyűjteményben, németül pedig a *Bauhoffer Geschichte der evangelischen Kirche in Ungarn* című művében, utóbb az *Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde* új folyamának tizedik kötetében Fabritius Károly tette közzé (241—250. l.). Eötvös Lajos a disputa bevezetéseül megemlékezik a Hálóról is. Teljes könyvészeti leírását adja s elmondja róla, hogy e munka a mai napság már elveszettnek hitt «Hispaniai Vadasság», mely az inquisitio történetét tartalmazza. Szerinte nemcsak mint ritkaság érdemli meg figyelmünket, hanem mint a mult idők galád, gonosz tetteinek fenntartója is. Az emberi érzés még ma is feljajdul bennünk, midőn olvasunk az «egyedüli üdvözítő hit bajnokainak véres tetteiről; szinte látjuk a kínpadon vonagló embertársainkat, kik a torturák minden feltalálható módjával és eszközével tépetnek szét, Jézus szelid tanának és az Atyának nagyobb dicsőségére». Említve van Borbély István: Heltai Gáspár életrajzában (67. l.), mint az unitáriusoknak a kálvinisták ellen intézett vitairata, melyet Heltai «Reginus Gonsalvus Montanus latin műve után» fordí-

tott. Lakos Béla: Heltai Gáspár reformátor és kora cz. műve pedig a Háló bevezetésében levő polémiát érinti, melynek folytatása Carolj Péter az Eg igaz Istenreol cz. művének ötödik predikációja és Dávid Ferencz: Az Egy Attya Istenec... (1571) cz. műve. Zsilinszky Mihály Heltai történeti műveiről szóló értekezése foglalkozik vele a legalaposabban; megállapítja róla, hogy nem pusztá fordítás, hanem «inkább a magyar viszonyokhoz alkalmazott rövid kivonat, szabad átdolgozásban, mérges reflexiókkal és szemléletes leírásokkal érdekesítve». (Bpesti Szemle 1883. XXXVI. 6. l.) A könyv történetéhez említsük meg, hogy a kiadáshoz alapul szolgált egyetlen ismeretes, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában levő teljes példányt Szabó Károly szerint (RMKT. I. 81. sz.) Mike Sándor adta el ifjú korában egy aranyon Burján kolozsvári antiquáriusnak, s innen juthatott az több más ritka magyar nyomtatványnyal együtt Jankovicsshoz s az ő könyvtárával a M. Nemzeti Múzeumba.

Az a körülmény, hogy a XIX. század közepén még «Hispaniai Vadászság» czímen ismerik és idéznek belőle, kétségtelenné teszi, hogy a most ismert teljes példány mellett volt még nemrégiben is egy csonka példány, a mely, úgy lehet, valahol lappang s egy újabb példány előkerülése nem volna meglepetésszerű.

A Háló Gonsalvius Reginaldus Montanus munkája nyomán készült és pedig, a mint az előbeszédből megtudjuk, annak *latin eredetije után*. Az előljáró beszédben ugyanis ez olvasható: «Eszt è könyuet, attyámfia, *Deac nyeluen* hosztác wrunknac, à mű felséges és kegyelmes Királyun knac... Tetzet... à mű felséges Királyunk nac, hogy è könyuet magyar nyelwré tolmaczolnac, és ki nyomtatnác: *Kölczéget is adot à nyomtatásra*» (2—3.). A Háló tehát János Zsigmond óhajára

és költségén jelent meg, mert «*Ó felsége . . . az ő alatta valoinac . . . és az egész Magyar nemzetnek è könyuel meg akaria mutatni à meg testessült ördeget, à Papa An tichristust, kit az elmúlt v̄dökben minnyáian, tôle meg vackitatuán, ayitatoson tiszteltűc, kőuettűc, bezűletűc és imádtűc . . .*» (3).

A latin eredeti czíme a következő: *Sanctæ Inquisitionis Hispanicæ Artes Aliquot detectæ, ac palam tractæ. Exempla aliquot, Præter ea quę suo quęque loco in ipso opere sparsa sunt, seorsum reposita, in quibus eadem Inquisitorias artes veluti in tabulis quibusdam in ipso porrò exercitio intueri licet.*

Addimus Appendicis Vice piorum quorundam martyrum Christi elogia, qui cum mortis supplicium ob fidei confessionem Christiana constantia tulerint, Inquisitores eos suis artibus perfidie ac defectionis infamarint. Reginaldo Gonsalvio Montano authore.

Exurge Deus, indica causam tuam Psal. 74.

Heidelbergæ, M. D. LXVII.* (297 l.)

* A bécsi Hofbibliothek példányát használtam. E könyv a protestánsok között igen népszerű volt s mindjárt megjelenése után egy évvel 1568-ban lefordították angolra, 1569-ben pedig hollandra és németre.

A Discovery and playne Declaration of sundry subtill practitis of the Holy inquisition of Spayne . . . Set forth in Latine, by R. G. M., and newly translated (by V. Skinner), London, 1568. 4°.

De heylighe Spaensche Inquisitie, met haer loosheytt, valscheytt ende arghelisten ontdeckt, wtgestelt ende int licht gebracht . . . ende nu eerst in onser Nederlantscher sprake door M. M. Taphaea . . . overgheset, etc. Londen, 1569. 16°.

Der Heiligen Hispanischen Inquisition (etliche entdeckte) vnd offentliche an tag gebrachte rânck vnd Prackicken . . . Alles newlich durch Reginaldum Gonsaluum Montanum in Latein beschrieben vnd jetzt erst der hochgelobten Teutschen Nation zu gutem verteutschet. H. é. n. (Heidelberg, 1569), 4°.

A latin eredetiben a következő fejezetek vannak:

Rerum capita quæ in prima libelli huius parte continentur: quas eo ordine disposuimus quo ipsi Inquisitores in suis actionibus procedunt.

1. Peculiaris ratio quæ ab Inquisitoribus in accersendis apud eorum tribunal delatis, aut etiam comprehendis obseruari solet.

2. Bonorum sequestratio, sequestrum uulgo dictum.

3. Audientiæ multiplices.

4. Publicatio (quam uocant) testium.

5. Testium confutationes.

6. Sententiæ ad torturas, et earum executio.

7. Aliæ inquirendi artes.

8. Aliæ artes secretiores.

9. Quomodo cum captiuis agatur quoad victus totius rationem.

10. Visitationes carcerum.

11. Actus fidei, seu sententiarum publicatio.

12. Sententiarum interpretationes.

Originem veró Inquisitionis cum alijs rebus scitu dignis ex præfatione cognoscit lector.

[13. Példák.]

A magyar átdolgozásban:

(Előljáró beszéd.)

1. E Kőnyunec részeiről. *Elso Resze* Az Órdeg Haloia-rol, és annac kőrnnyűl allo dolgairól. — Ebben hitvita (disputa).
2. Minemvéc és kiczodác legyenec az Inquisitoroc, Az az, A Papa órdeg nec Vadaszoi, kie á Halót forgattyác, és à szegén keresztyéneket ki vadászság, és meg fogiác, 's meg õlic.

3. Masodic Rész. Az alnaksagos mesterségöckről, miképpen à szent Vadászoc à szegény keresztyéneket beköritic az veszedelmes ördögnecc Haloiába etc.
  4. II. Rész. Az Jambor Keresztyéneknecc marhaioknac és ioszagoknac el foglalassáról à Kobzóba.
  5. III. Rész. Az Jambor Kerestyén foglyoknac elő állatássarol, és soc fele Vallatássokrol.
  6. IIII. Rész. A Tanubizonsagoknac elő szamlalásról.
  7. V. Rész. A Bizonsagoknac Vizsgalassarol es probalassarol és ellenzésséről.
  8. VI. Rész. Az Ördögi Kenyozassokról, mellyeckel meg kényozzac à szegény keresztyén foglyokat.
  9. VII. Rész. Az Vadasoknac más és wy mesterségöckről, mint Vallattyác à Keresztyén foglyokat.
  10. VIII. Rész. Mint Czelekösznecc à szent Vadászszoc à keresztyén beteg foglyokkal.
  11. IX. Rész. Mint szoktanac czeleködni à foglyokkal az eledeleknecc dolgabol.
  12. X. Rész. A Fokhaznac Meg Latogatássáról.
  13. XI. Rész. A Sentenciázásról. Miképpen és minemű ceremoniákkal sentenciázac à szegény keresztyén foglyokat.
  14. XII. Rész. A Sentenciaknac meg magyarazása.
  15. XIII. Rész. Az Peldackrol, mellyeckből meg látzic, miképpen gyakorlyác magokat az Vadaszszoc à Keresztyének ellen, az ő alnakságoekkel és kegyetlenségeckel.
- Első Példa.
- II.   «
- III.   «
- IIII.   «
16. XIII. Rész. Külén Jeles Emberekről és Martiro-mokrol, kiket mikoron szörnyű képpen meg öl-

téc az Vadászszoc, annac vtánna aszt kól töttec az szent iamborokra, Hogy halalkort meg tagattác volna az Istenec igeiét, és Igasságát.

XVII. Végezõ Beszéd.

A latin eredeti præfatiója az inquisitio eredetével és történetével foglalkozik, a Háló előljáróbeszéde pedig hitvitázó irat, mely a szentháromság, örök élet stb. problemáin vitatkozik a reformátusokkal. (1—62 l.) — Az első részben a Háló elmondja a segesvári disputa lefolyását, melyen János király parancsából 1538-ban *Szántai István* mester és *Fráter György* mint vitatkozók, továbbá *Kálmáncsehi Márton*, akkor gyulafehérvári oskolamester, *Adrian* fehérvári vicarius mint arbiterek, *Rezenei János* orvosdoktor, mint hallgató (de később a vitába beleelegedett), vettek részt. A vitán valószínűleg jelen voltak ennek értelmi szerzői is «amà herélt *statilius*, Jula Feierwari Pispec, à szent szüzeségneç nagy patronusa», és «à nagy kápáu Egri Ersec, à *Frangapan*».

A disputa leírása a 63—80. oldalakat foglalja le s a 80—356. oldalon kapjuk a Gonsalvius Reginaldus Montanus: *Sacræ Inquisitionis Artes* cz. latin munkának nem szószerinti fordítását, hanem átdolgozását, helyenként rövid kivonatát. A 357—365. lapokon végezõ beszéd olvasható, melyben Heltai az inquisitio borzalmairól elmélkedik.

Heltainak e munkája a XVI. századnak kétségtelenül egyik legérdekfeszítőbb, legszebben megírt s hihetőleg — a maga korában — egyik legolvasottabb könyve. Tárgyánál fogva érdekelt minden protestáns embert, sőt a régi hithez tartozókat is. Hiszen arról van benne szó, hogy mi módon igyekeztek elfojtani Hispániában az új hit terjedését, hogy kínozták és vallatták a lutheri tanok

felé hajlókat, hogy égették meg őket s a katolikuskokat bizonyára diadallal töltötte el hatalmuk érzete, míg a protestánsok a bennük leírt martyrhalálokból új erőt és kitartást merítettek a további küzdelemre. A tárgy maga is érdekes volt, — ezért fordították le latin eredetijét megjelenése után három év alatt négy különböző nyelvre —, de még kapósabbá tette a könyvet Heltai vonzó stilusa; hitvitázó irat is volt benne, egy az előtt nem régiben lefolyt disputa is, s ezek kétségtelenül fokozták az iránta megnyilvánuló érdeklődést. Hogy sokat olvasták, ha más nem, bizonyítja a korokban népszerű könyvek rendes sorsa: elnyúzódnak s az utókorra vagy nem, vagy csak csekély példányszámban maradnak meg. A Háló is csupán egyetlen példányban ismeretes s ennek az egynek is oly sajtóságos kalandos multja van; csak az utolsó huszonöt év alatt is ismeretlen helyen lappangott.

Azt írja Heltai: «Rendele à Papa nagy soc pilésses Papokat: Es azoc mellé ada nagy soc barátot, kic à Papoknac mint sugo tanacz adói volnánac. Es azokat czoporton ként külde Hispania ba...»; s hogy a hispániai király jobbakarója legyen a szent inquisitiónak, a jövedelem egy harmadrészét neki ígérte. Így az új hit elnyomására rendelt papoknak mi sem állott útjában, hogy a hit és saját érdekükben mennél több embert kerítsenek hálójukba, foszszanak meg minden földi javaiktól s életüktől. E feladatuknak az inquisitorok derekasan meg is feleltek. A legnagyobb álnoksággal és ravaszsággal fogták hálójukba, a ki gyanús volt, sötét föld alatti tömlöczökben, szűk zárkákban, melyekben se leülni, se fölállni nem lehetett, még kevésbé lefeküdni, — készítették őket elő a vallásra, mely szép szóval kezdődött, folytatódott csigázás-

sal, tekenezéssel, sütéssel, s végződött a legtöbb esetben megégetéssel.

E borzalmak leírása ma is leköti figyelmünket s minden elfogultság nélkül — igaz részvétellel fordulunk a megkínzott foglyok felé.

* * *

Ki volt ennek a munkának magyar tolmácsolója? Hol jelent meg? E kérdésre feleletet maga a könyv nem ad. Szabó Károly szerint «A nyomtatás külseje bizonyítja, hogy e könyv Heltai nyomdájában jelent meg», Kénosi Tózsér János pedig rámutatott arra (Hist. Typogr. Unitar. Trans. 131—160. l. Idézi Szabó K. I. 81. sz. a.) hogy Carolj Péternek 1570-ben nyomtatott 6 beszéde közül az 5-ik *Heltainak* e könyvhöz írott előbeszédét (vitairatát) czáfolja.

Caroljnak említett ötödik beszéde az 1570-ben Váradon megjelent, «Az eg igaz Istenreol» cz. munkájában van meg (egyetlen példánya a sárospataki Ref. Főiskola Nagykönyvtárában); mindjárt a beszéd első részében a következő kifakadás olvasható: «Eg Midas, ki neuet el titkolta, az ő leueleben, melliet az *Hispanica inquisitio* eleiben irt, kit *magiarra* fordított, minket Kakukoknak neuez, kik az őreokke valo Fiat toituk, az irasnak ellene: mint ő hamissan Karomlasst szol. De hogy az eo alhatatlansaga ki tessék, es hog megh mutatassek, hog nem religio ha nem kazdag bania, es arani legien az ő lelke, es hog' hamissan neuez minket is kakukoknak az ő Szentseges Attiasaga halgassa megh: mert nem mi talaltuk az Istennek őreokke valo Fiat, mint ő lelki esmereti ellen mongia, ha nem az Istennek irasaban talaltuk». (A T iv 7-ik oldalán.)

Heltai Gáspár 1568-ban unitáriussá lett s ezentúl régi hitsorsosait támadja, gúnyolja, kicsinyli. A Halo előjáróbeszédében a «fiú» születéséről elmélkedvén, ezt mondja: «Aszt mondiác ôc. Ez à születés [Krisztus születése] nē jár emberi emélködés szerént, Ha *tükos Isteni dolog*, Mellynec miképpēn hogy kezdeti ninczen, azonképpen vége sintsen. Mert miképpen hogy *ôrôktól fogua született*, Azonképpen mostan is születetic. Im lásd, io attyamfia keresztyén, Miczoda tudománt valnac ezec. (Halo 31/31.). Carolj idézett munkájának Z lapján a következőképen szól Heltai támadásáról: «Czufol minket *Heltai*, hogy az *Christus Jesusnak ôrôktól foguan valo* születeset, oly mysteriomnak mongiuk, melynek az ember ez meg romlot természetben vegen teliesseggel nemmehet... Az Törökök es az Sydok mőuetik az keresztieneket, hóg az Istennek Fiat tulajdonitok, kinek Felesege nem volt, de ezeknek meueteseket mi semminek alittiuk, sőt ezért itelliük igaznak lenni, mert az Poganok es Istentelenek meg Cziufolliak es meuetyk.»

Más helyütt így ír Heltai: «Ezekből nyiluan vagon, hogy nem igazat mondnae az Papás predicatoroc, mikoron aszt mondiác, Hogy *senki meg nem ertethi az Istennec dolgat*... (Halo 32.)... Aszt mondiác: *Hund be à szómedet, és hid el*. Az Isten nem akaria, hogy à Keresztyén ember bolond legyen» (U. o. 33.)

«Czuffol ezertis Heltai, — írja Carolj — hogy mi azt mongiuk, hóg az *Isten felől valo tudomannak tőkilletessen vegere ez romlot természetben nem mehetők*. Azt mongia, hóg mi erre tanitiuk az embereket, hogy az *szemeket be hunniak*, es mindent el higgienek.» (Eg igaz Istenreol Za).

«az ôrôc életnec meg nyerésse esmeretben ál, —

írja Heltai — Hogy az űduözűlendőc meg esmeriéc az egy bizony Istent . . . (Halo 32.)

Carolj azt feleli rá: «Hog ha Heltai immar mindeneket tud, es altal lat, es az *őrők életben* adando tőkkeltessegnel-kül nem szűkőkődik, ő am lassa, mi nem iregkedők rea, mi aszt nem szegenilyűk vallani». (Eg igaz Istenreol Z 2 a.)

«Vay vay őrdegtől meg vackitot és bolonditot *samaroc*: Ha az Isten olly veghetetlen és meg fokhatatlā állat, hogy ő felőle az ember semmit nem tanolhat és tudhat, Miért magyarázatoc tű tehát olly bizonyos szolasoknac modiaval az Istent? Hogy Allattya szerént egy, Szöméllyi szerént pediglen harmas legyen?» (Halo 19.)

«De eszt ez embert tagadiác szömélneclőnni, Noha nyiluan vallyác, hogy à Christus igaz és bizony ember. Mit mondhatunc? Ollyanoc mint à *czikoc*, Akar mint fogiad, Mindenkoron kiczusz markodból: Es ollyanoc mint à *Szallai kasza*, melly mint elől, 's mind hátra fog: Auagy mint à *matska*: Akar mint, s'akar honneg vessed alla, . . . mindenkoron labára esic» (Halo 29/30.)

«Vegezetre Heltai tudatlan *Szamaroknak*, *Szalai Kaszaknak*, *Maczkaknak*, es *Czikoknak* neuez minket, azert hogy az ket egienetlen Istent nem akariuk esmerni . . . Neuez bennők *Papistaknak*, es ez Palast alat minden szidalommal illet, de az Isten megboczassa neki, mert it lattiuk igaznak lenni, az mit az Georgius Maior ellen valo irasnak az margoiara irt, Senes bis pueri. Tudatlan *samaroknak* azert neuez, hog az ő almokat . . . nem akariuk esmerni . . . *Czikoknak* neuez, mert boszonkodik, hog Isten igeieuel szankat be nem dughattia: De ha czikok vagionk, Szoricz iol meg cziak, nem cziuszonk ki az kezedből, mert az Pataki czikot vg szoktak meg győzni. Az te markodbol byzoni igen könnyen

ki cziuszonk, mert arra valo kezéd ninczē, melliel erőssen minket megszorithas. (Eg igaz Istenreol Z 3 a—Z 4).

Heltai e művének előbeszédében a katolikusokat, lutheranusokat és reformatusokat már egy kalap alá veszi, mert a szentháromság kérdésében az unitariu-sokkal ellentétben vannak. Ezért mondja Carolj Péter ötödik beszédének végén: «Minket neueznek Papaknak, de byzoniara az Papai hatalmat ő benne mint eg tūkeorbe meg lathatod» (Eg igaz Istenreol Ee iija); azért védelmezi Melius Pétert,¹ mert ő reá is tesz Heltai gúnyos megjegyzést «Es vgy zurtác zauortae eszt az ő tudományokat (a szentháromságról) egybe, hogy őmagoc sem ertik à mit mondnac, Nem hogy más, kiuáltképpen *Peter Biro*, auagy valami egyéb együgyű keresztyen... (Halo 18.)

A reformátusokat nagyon elkeserítették azok a támadások, melyekben előbbi hitsorsosaik, Dávid Ferencz és Heltai Gáspár műveiből részesültek s Carolj az Eg igaz Istenreol-ben számos helyütt fakad ki ellenük, sőt még a Halalról (Várad, 1575) cz. művében is megemlékezik róluk, ezt írván: «... kik Szent Lelek ellen vetkeznek, az meg esmert igassagot tuduan, zanzandekkel gonozul Lelkek esmereti ellen mind vegig rontiak, es az hamissagot, az őrdög alkotmaniat epitik, mint Julianus Apostata, Arius, Samosatenus, Valentinus Gentilis, Blandrata, David Ferencz, *Heltai Gaspar cum cæteris fæcibus*, kiknek iob volt volna soha az igassagnak vtat meg nem esmerni: hog nem mint dizno modra az fertõre terni (Halalrol Jij).

¹ Carolj: Az eg igaz Istenreol utolsó lapjai Melius Péternek s az ő — szentháromságról vallott nézeteinek — védelmezése.

Heltai szerzőségére ez egykorú adaton kívül más külső bizonyítékunk nincs, de e nélkül az egy nélkül is kétségtelen volna; a *Háló* s Heltai bármely későbbi munkájának elolvasása maga bárkit meggyőzhet róla, hogy a Háló elejétől végéig a Heltai Gáspár színes, ötletes, üde és könnyed nyelvén: a magyar népmesék nyelvén van írva. Az Aesopus meséinek s az Inquisitionnak «művészi» átdolgozása egy toll munkája.

Heltai Gáspár a XVI. század legkiválóbb prózairója. Olvassa el bárki egymás mellett Melius Péternek, Carolj Péternek, Székely Istvánnak, Sztáray Mihálynak stb. és Heltai Gáspárnak munkáit (Részegségről és Tobzódásról, Aesopus, Háló). Az előbbieket (kivéven Károlyi Biblia-fordítását) nehézkességük, darabosságuk miatt hamar elunja, fárasztónak, nehezen érthetőnek, sok helyen értelmetlennek fogja találni, míg a Heltai Gáspár hajlékony, sima, szemléletes, képekben gazdag, kifejező stílusán legfeljebb ha régiességük s idegenszerűségük miatt fog itt-ott megakadni. Heltai-féle szöveg, mai helyesírással, mai interpunctióval sem fejtörést, sem boszszankodást nem okoz, míg a korabeli predikátoroké így is kellemetlen, erőlködésnek látszik, mintha vagy tárgyukkal nem volnának tisztában, vagy az ő magyar nyelvük volna szűk és erőtelen gondolataik kifejezésére. Azonkívül ők nem tudják a bibliából, szent atyáktól vett érveiket beleilleszteni előadásuk folyamatába, mondataik, melyek kereken indulnak, megzökkennek s egy hosszabb vagy rövidebb utalással, hivatkozással, vagy idézettel kátyúba ragadnak. Sajátságos körülmény, hogy a magyarul tanulni 16 esztendőskorában [?] kezdő Heltai Gáspár nyelve forog s a magyar ajkú predikátoroké akadozik; ezek «dadognak» s ő beszél és ír folyékonyan. A predikátorok stílje darabos s Heltai megtalálja gondolataihoz a kellő formát. Még különösebb dolog,

hogy ez a «szász» pap, a kinek felnőtt korában kellett megtanulnia a ty, gy, ly, zs hangok kiejtését, az é (mai é), nyílt hosszú ê (nála ę), vagy ëi, e, és ë hangok közötti különbséget, írásaiban, s a nála készült kiadványokban oly következetes helyesírást alkalmaz, melyre a XVI. században Sylvester bibliájának első kiadásán kívül példa nincs.

Gondosan ügyelt rá, hogy kiadványaiban ne legyen más nyomdai helyesírás, mint az övé,¹ tehát tudatos volt nála, írásaiban és kiadványaiban minden papírosra tett jel s nem kerültek kiadványai szövegébe egyes betűk csak azért, mert a nyomda készletében megvoltak. Hihetőleg tudatosabb volt nála a stilus is, mint magyar ajkú íróársainál; hisz ő nem írhatta le rögtön nyomda alá, a mit elgondolt, úgy a hogy először elgondolta, mert talán érezte, hogy nincs egészen magyarul s attól tartott, hogy nem értik meg. Neki a gondolatot meg kellett forgatni, hányini-vetni s ebben a megforgatásban csiszolódott, formálódott ki nála az oly kerekre; ez az oka annak, hogy kora prózairóinál stilusának hiába keresnök versenytársát. Az ő ötletes stilja színes, képekben, hasonlatokban, szólásokban gazdag pl: (az idézett részek mind az előbeszédből és végező-beszédből, valók, melyek nem lehetnek fordítások.) Olyanok, mint a csíkok: akár mint fogjad, mindenkoron kicsúsz markodból; és olyanok, mint a szallai kasza, mely mind elől s mind hátra fog; avagy mint a macska: akar mint s akar honnég

¹ Heltai 1571-ben újra kiadja a Werbőczy-féle decretum magyar fordítását, melyet Veres Balázs készített s Debreczenben 1565-ben sajtó alá is bocsátott. E kiadás előbeszédében azt mondja Heltai: «el hántam à nehez Orthographiat, auagy írâsnac módiat, és à szokóttira hosztam» (Vö. továbbá NyK. XXXVIII. 1—62. l.).

vessed alá, mindenkoron lábára esik . . . Háló. Előljáróbeszéd 29/30. Undokságos hazugság ez, a mit a pápás prédikátorok Ágoston barát felől prédikáltak: hogy erősen gondolkodván az háromságnak titkai felől, a tenger mellett talált volna egy gyermekskére, mely kálánkával hordott volna vizet a tengerből egy kis vermecskebe, melyet a parton vájott volna a fővénybe. A gyermekskét megszólítván, ezt mondotta volna: mit művelsz fiacskám? Az felelt volna az Ágoston barát-nak: im az egész tengert behordom ebbe ez vermecskebe. Mondott volna Ágoston: fiacskám lehetetlen dologra ügyeközel, mert igen nagy a tenger, a vermecske pedig igen kicsiny hozzá. Felelt volna a gyermekske: inkább lehetséges ez, hogy én a tengert ez vermecskebe behordjam, hogynem te végére mehess annak, amire te ügyeközel. Mert nagy tenger az a titok, melyet te fejedbe forgatsz, kinek végére soha nem mehetsz. Miképen lehessen és legyen az, hogy az Isten egy, de azért ugyan három. Nem pedig három, hanem csak egy. Szoros a te fejed ehhez Ágoston. És annakutána a gyermekske elenyészett volna. — Bezzeg szép tarkabarka pap, avagy barát macskája ez. Bezzeg szép palást ez. (Előljáróbeszéd 33—34.)

Élő Isten, minden állatoknak teremtője! Mű nem evégre teremtetted az emberi nemzetet . . . Miért engedted tehát kegyelmes Úr Isten, hogy ez vadkanok, medvék, farkasok etc. oly igen elvesztik a te juhaidat . . . Pásztoroknak mondják ez kegyetlen monstromok magokat. Úgy vagyon, hogy pásztorok, de olyanok, mint kikről panaszolkodik szent Ezekhiel próféta: nem a te szegény nyomorult nyájadat legeltetik, hanem magokat; nem nyirik a szegény juhokat, hogy gyaptyokat elvennék, hanem ugyan megmetszik szarvokat te juhaidnak

és megnyúzzák őket kegyetlenül. Nem fejik meg őket, hogy elvennék csak a tejét, hanem véreket is kiszíjják és megisz-zák, nemcsak a kevéreket eszik meg, hanem az erőtlenekeket, betegeket, nyavalyásokat is sem kimélik. (Háló Végezőbeszéd 362.) Ügyesen alkalmazott bibliai reminiscentia.

Helyesírása :

à, è: a határozott névelő, mely nála magánhangzó előtt *az*, mássalhangzó előtt *a* alakban van meg, *mindenütt à* nak van írva, dőlt ékezettel. Dőlt ékezettel írja továbbá az *e*, ez mutatónévmás rövidebb alakját: *è*; pl. ezeket *è* harmat 15., *è* bolondságba 41. mind *è* széles vilagot 42. eszt *è* keresztyéni . . . vallást 57. *è* hitnek 57. *è* nagy . . . aiandocért 62. *è* bolondságba 41. eszt *è* neuet 43.

e: első szótagban: *eğ* (eget) 194, *er*sekség 280, *e*hel 272, *e*rt-(intelligo) 17, 17, 18, 21, 23 . . ., *e*rtelem 28, *f*eł (mind *à* két *f*eł ellen) 105, *f*ełe 3, 45, 46, 66, 67, *h*eł (septem) 86, *h*eł (Woche) 91, 98, *k*eł (duo) 67, 68, 74, *k*ełség 92, *k*ež 180, *k*ełd (interrogo) 74, 74, 87, *k*ełdeszköd- 108, *l*eğy (musca) 169, *m*eł (nem *m*eł hertelenkődni) 254, (mi)*n*ełmŭ 3, 4, 11, . . . *n*ełw 54, *p*ełdicál- 342, *s*ełk- 107, *t*eł 202, *t*eł [valamire rátérni a beszédben] 58, 325, *t*ełd- 62, *v*eł (kereszteket) 225. *többi szótagban*: *ber*betel 225, *Ber*beteléssekneç 42. *eğ*eł 138, *egy*eł 14, 18, 71, . . . *Erd*eł- 68, 360, *eszt*ełeł 320, *eszt*ełeł- 106, *henger* 149, *ho*er 143, *keu*eł 318, 323, *ledeł* 169, 186, *leu*eł 264, 360, *meg pecze*tli 56, *szöm*lełtéc 193. *El v*dežec (idéz) 345, *ver*fellyež- 7, *ve*łkőd- 141, 334. *vitež*- 323, 323, 333. továbbá: *n*ełkül, 16, 69, 82 . . . ; *n*eł(i)- 7, 13, 13, 23 . . . *v*ełe- 70, 94, 94 . . . *ey*tőtteł 92, *e*rtőtteł 88, *k*ełredzeł 109, *ve*tetteł 111;

berhet 146, entzebentzet 198, gyermetsket 33, köny-
uetsket 193, megyes 342, Misset 82, 259, varmegyeknec
80, peczenet 197, szerenczere 99, szülec 122; à nagy
terhet 109. Következetlenségnek látszik: sert 285, kere
319, eles kessel 225, egész 218, és 9.

e: a mai nyílt és zárt rövid *e* jele.

é: mindenütt a zárt hosszú *é* jele.

k: szó elején és közepén *k*-val, végén *c*-vel írva.

v és *u*: szó elején *v* és *w*-vel, szó közepén *u*-val.

(Vocalizmusának nincs egységes karaktere. Nem lehet azt mondani, hogy *i*-ző, vagy *ő*-ző, vagy hogy általában a nyíltabb hangzókat kedveli. Sőt még ugyanazon szavak írásában sem mindég következetes. Pl. azt írja: őrdög 76, de ördeg 116, 123, őrdögnek 74, 85, 90, de ördegnek 77, 78, 80, 90, 90, őrdögi 121, de ördegi 89, 116, 117, őrdöget 85, ördegnel 116 stb., vagy tömlőtzbé 109, tömletzbé 90, 110, 112, tömlőtznec 105, tömlötzetek 100, de tömletzből 99, tömletzivel 90, temlőcz- 126, 127, 128, temlecz- 128, 132, 133; könyörög 107, könyörög 107. etc. A sok *ö*-s alak mellett nagyon sok *ë* s alak van várt *ö*-s helyett: pl. Pispek- 71, 72, 75, pispekség 113, dühöskedic 84, [à többi] közet 86, 119, őremmel 88, meg kötezie 90, fell póres 106 stb.

Több helyütt zárt magánhangzót találunk nyílt helyett: pinteken 83, kimeket 83, kim 85, itiletet 71, dicziric 115; az *i*-helyén pedig még zártabb hangzót: mûnekünc 71, mû (mindég *ü*-vel), tû, fûzetésekért 82, vđó 84, 99, 104, vgyeköznec 114, 116, szüuekből 112 stb. stb. Mindezek részletes tanulmányozása másuvá tartozik.)

Föltünőnek találom, hogy az *e*-nek mint nyílt hosszú *é*-nek következetes írása *Dévain* kívül éppen a

Heltai-féle munkákban és nyomtatványokban fordul elő, egy idegen ajkú, magyarul tanulni későn kezdő írónak műveiben s nyomtatványaiban. 1560–1575 között számos nyomtatvány kerül ki nyomdájából következetes *e* jelöléssel, 1575, az ő halálának éve, határpontja a kolozsvári nyomtatványokban az *e*-k következetes jelölésének. Nem a nyomdai corrector érdeme hát az *e*-k következetes írása, hanem *Heltai*é. S vajjon föltehető-e, hogy egyenlő quantitású, s egymástól csak a nyíltsági fok kis eltérésében különböző hangoknak oly sok szóban való következetes jelölését ő egykorú írotársainál pontosabban keresztül tudta vinni, mikor neki, a német ajkú írónak, a nyelv megtanulásában egyik főnehézsége bizonyára éppen a kiejtés volt. Az *-ēi* diphthongusnak és az *é*-nek megkülönböztetése könnyebb föladat s én valószínűnek tartom, hogy ő a székely *-ēi*-t jelölte az *ę* betűvel.

Ezt a föltevést megerősíti a következő két tény is: *Sylvesternél* az *ę* oly esetekben fordul elő, hol *Heltai* nyomtatványaiban *é*-t találunk: az *-é* birtokképzőben, a birtoknévmások második szótagjában, a præteritum és föltételesmód egyes- és többesszámi 3. személyében az ikes igék præteritumának és föltételes módjának egyes-számi 3. személyében, a lativusi *-é*, *-vé*-ben, és az *és*, *még* szavakban (l. NyK. XXXVIII, 52. lap).

Az igék præteritumának s föltételes módjának egyes-számi 3. személye *Sylvesternél* *követę Sylv. UT. I, 6, 12, követęk I, 12a, itilnę I, 22a, elvesztenęk I, 52a, meg ehezęk I, 5a, elczudalkoznęk I, 11a*. Ezeknek teljesebb alakjuk: *követęje, követęjek, itilnęje, elvesztenęjek* stb., mint a hogy még *Heltainál* is előfordulnak *támasztatnéięc* stb.-féle adatok (*Helt.*: Vigk. H5a). Itt a fejlődés nyilván úgy történt, hogy a *támasztatnéięc* stb.-ből lett tá-

maszta $\bar{n}\bar{e}i\bar{c}$ s ezt az alakot írta *Sylvester támaszta $\bar{n}\bar{e}k$, elveszten $\bar{e}k$ stb.-nek. Az $\bar{e}$ hangértéke tehát Heltainál is az, a mi Sylvesternél: $\bar{e}i$.¹*

Ám ez adatok nélkül is valószínűnek tarthatnók az $\bar{e}$ diphthongusi voltát, maga a jel is rávezet bennünket. A horgas $\bar{e}$ horga ugyanis nyilván a görög *aliota*, a mely egykorú latin szövegekben következetesen az *-ai* eredetű *-ae* helyén fordul elő. Az összehasonlító nyelvtudomány bebizonyította, hogy ennek (*-ai* > *-ae*) egykor (a lingua rusticában) nyílt hosszú $\hat{e}$ -nek kellett hangzania (*Melich*: Orthogr. Vng. 9). A magyarban azonban az $\bar{e}$ betű Sylvesternél semmi esetre sem jelenthet nyílt hosszú $\hat{e}$ -t, mert olyan helyzetekben fordul elő, hol vagy diphthongust, $\bar{e}i$ -t, vagy zárt hosszú $\acute{e}$ -t várunk (pl. *szeretim*, *szeretid*, *szeretę*; *evę*; *ennim*, *ennid*, *enneę*; *esküim*, *esküęk*; *eskünnim*, *eskünnęk* stb.). *Dévainál* sok esetben lehet nyílt hosszú $\hat{e}$; *Heltainál* is, de *Heltai* Erdélyben tanult meg magyarul, hol a nyílt hosszú $\hat{e}$ helyett ma is sok esetben $\bar{e}i$ -t ejtenek s régebben, mint a XVI—XVII. században, mikor még megvolt egyes nyelvterületeken a következetes különbség a zárt és nyílt hosszú e hangok között, székely nyelvterületen a diphthongus és zárt hosszú $\acute{e}$ közötti különbség is bizonyára következetesebb volt. Inkább hihető, hogy *Sylvester* is, *Heltai* is egy és ugyanazon hangot jelölte ugyanazzal a betűvel, mint két, egymástól teljesen különbözőt s távolállót.

A c-, cs-féle hangok jelölése.

c-vel írja a latin jövevénytiszavak c hangját: *cancelaria* 253, *cedula*- 258, 271, *cickel*- 121, 122, 237, 303,

¹ A többi esetekre lásd Az *i*-ző nyelvjárásról című dolgozatomat. MNy. 1909. 347—348. lap.

circatoroc 215, *prosecio*- 215, 303, *spaciálni* [német szó] 284, *sentenciazás* 269 (kétszer); *supplicaciótól* 264, továbbá *cigány*- 102, 306, *cipót* 179;

cz-vel írja következetesen a mai *cs* hangot, kivéve néhány érdekes esetet, melyek azért figyelemreméltóak, mert e kivételben szabályszerűség észlelhető; *cz* = mai *cs*, első szótagban: *czac*, 43, 45, *czáczogás*- 70, 71, *czalt* 4, 5 (kétszer), 94, *czap*- 189, *czalárd* 43, 46 (kétszer), *Czaszar* 64, *czelekód*-, *czeleked*- 42, 60, 65, 67, *czend*- 68, *czéppel*- 68, 301 (kétszer), *czinál*- 48, 94, 145, *cziga*- 137, 147 (háromszor), 154 (kétszer), *czipteté*- 296, 309, 310 (kétszer), *czik* 29, *czimaszi* 2, *czoda* 46, 95, 142, *czokol*- 66, *czorda* 214, *czorgo* 155, *czuffolkod*- 145, 152, *czucklya*- 145 (kétszer), *czupa* 120, 146, *czusz*- 29;

többi szótagban: *boczát*- 32, 33, 68, *beczület*- 3, *becz* (*beczet, mellyec tiz magyar pénzt tesz nec*) 178, *bulczo*- 42, 47, *ganczot* 251, *garadiczot* 249, *kéncz*- 72, 69 (kétszer), *kiczin* 111, *kiczoda* 4, 21, 32, 33, *kolczait, kőlczéget* 3, 178, 179, *lencze* 48, *menczége*- 138 *miczoda* 15, 17 (kétszer), 21, 32, 33, *nyaráncz* 177,, *nincz* 72, *ninczen* 5, 44, *ócze* 114, 308, *paczirta*- 26, *paranczol*- 13 (háromszor), 14, *peczenget* 197, *pepeczélés* 291, *sinczen* 82, *tanác(ot)* 107, 80, *tolmaczol*- 3;

ragokban, képzőkben: *meg tilczac* 8 (kétszer), *el ronczak* 8, *tanyiczatoc* 13, *meg szabadicza* 165, *meg ielencze* 125, 153, *ielenczen* 240, *meg tarcza* 220, *faragczál*- 141;

tz = mai *cz*: szókezdő *cz*-t lásd a *c* alatt: *cigány*-, *cipó*;

többi szótagban: *Apatza*- 42, *Batzon* (*egy fél Batzont, melly harõ magyar pénszt teszen*) 180, *entzebentzet*, *entzebentzecz* 198, *harmintz* 178, *hortzol*- 37, 41, 42, *iatzodoznac* 131, 150, *de iadzic* 22, *iadzot* 35, *katzér*- 142,

kilentz 139, 150, 159, *kortzouágyba* 145, *metz* (szómé-
nek *metzetec... lyukokat*) 145, *Metzúnc* (= mit teszünk)
31, *metzesz* (= mit teszsz) 204, *nyoltz* 105, *etzer* (= öt-
ször) 82, *Gondollyatza csak* 177, *Gondolyatza meg* 262,
tetzic 92, 119, *tómletz*- 90, 112, 126, 128, *utza*- 183, 184;
ragokban: *halgatz* 111, *tutz* 88, *tudtz* 93, *meg sza-
badulhatz* 109;

ts = mai *cs*: *matska* 30, *matskaia* 14, *matskáia* 34,
aiandékotskát 206, *vermetske*- 33, 34 (háromszor), *gyer-
metske* 33 (kétszer), 34 (kétszer), 284, 285, de *gyermek-
czet* 194, *ablakotskan* 177 (kétszer), *aytotska* 164, 165
(kétszer), *darabotskat* 345, *fokházotskác* 177, *fiatskám* 34
(kétszer), 285, *könyvetske*- 84, 193, 105, *igetske* 171,
238, *marhatskaia* 258, 288, 291, *ruhatskákra* 94, *sere-
getsketől* 20, *szómeitskét* 194, *szickratskat* 11, *fetskęs* 259,
de *szeretsen* 78, *gyoltsal (be-fedtéc)* 112, *nyuytsác (titkon
nyuytsác nekic)* 206, *szickraczkát* 171, *sintsen* 31.

A *ts*-vel való írás szabályosan *k* előtt van meg. Végig-
olvastam a *Heltai* kiadásában megjelent Aesopus-fordí-
tást s még inkább meggyőződtem róla, hogy — bár itt
is előfordul helyenként kivétel, — mely azonban két-
ségtelenül elírás vagy sajtóhiba eredménye, pl. (előfor-
dul *szerentset* Aesop. 382, de számtalanszor *szerencze*)
Heltai tudatosan írta a mai *cs* hangot a szavak túl-
nyomó részében *cz*-vel s bizonyos szókban *ts*-vel.¹

Melyik jellel akarta *Heltai* a mai *cs* hangot jelölni,
a *cz*-vel-e, vagy a *ts*-vel, nehéz eldönteni. Vajjon a *k*,
mint a *cs*-nél hátsóbb nyelvállással képzett hang, hatott
az előtte levő *cs*-re, vagy a *cz*-vel írt *cs* valami palata-
lisatió nyomát őrizte meg? Egy kétségtelen: a *cs* hang-
nak általában *cz*-vel, illetve *k* előtt *ts*-vel való külön-

¹ L. MNy. 1914. V.

böző írása itt következetes és valami hangbeli különbséget őrizett meg. Ma székely nyelvjárásokban hasonló hangtani helyzetben *cs* helyett *s*-et ejtenek: *feske*, *keske* stb. (MTSz.)

Föltűnő még *Heltai* műveiben a mássalhangzók kvantitásának teljesen szabálytalannak s következetlennek látszó jelölése. *Heltai* műveiben ugyanis számtalan esetben hosszú mássalhangzó van, hol a mássalhangzó hosszúságát sem etymologia, sem nyelvtörténet nem igazolja, s fordítva, rövid mássalhangzót találunk ott, hol mindezek alapján hosszú mássalhangzó van nyelvemlékeinkben, nyelvjárásainkban s a mai élő nyelvben is.

Minthogy vizsgálódásom ez irányban határozott eredményt nem tud fölmutatni, néhány példát hozok csak föl, hogy milyen esetekben áll hosszú mássalhangzó közmagyar nyelvi rövid helyett s megfordítva.

Hosszú mássalhangzó rövid helyett:

Példák a Hálóból: *Appat-wrakra* 66, *allattoc valoc* 7, *azzoc által* 42, *azokat* 6, 11, *azzockal* 96, *Attyam* 25, *attyamfia* 11, 32, 108, *Attyainc* 27, *ezzekel* 76—77, *ezzekből* 77, *egybe fonnatot* 15, *hattosnac* 22, *hammarább* 106, *szallai kaszszaiokat* 67 (de többször *kaszájokat*), *kózzúlec* 6, *Misse* 66, 67, 74 (kétszer), 82, *öttes* (= ötös) 21, *öttesnec* 22, *ki raggadni* 20 stb.;

arannyas 7, 39, *Istenneknec* 14, *Istennes* 15, *kiráallyoc* 67, *nyauallyás* 5, *nyauallyát* 5, *őröcktől fogua* 29, *őröckesi* 87, *pilésses* 2, 23, 24, 26, 42, 85 (kétszer), *szómellyeket* 14, 15, *szómellyekről* 15, *szómellyből* 15, *szómellyec* 15 (kétszer), 16, 17, 18, 19 stb.;

fogássockal 93, *kénzássockal* 84 (kétszer), *szórzesse* 83, *szollássoknac* 18, 19, *meg foghatatlan* 19 (kétszer), *meg*

fokhatatlan 11, *ki mondhatatlan* 20, *kimondhattlan* 45, 84, *szűnetlenn* 10, 62, 70, *szinettlen* 30, *tudatlan* 81, *végheőtlen* 21, *végheítettlen* 19 (kétszer), 61 stb.

Rövid mássalhangzók hosszú helyett:

Akoron (= akkor) 48, *átoc allat* (= alatt) 49, *Bezec*, *bezeg* 37, 39, *Feiedelmec allat* 14, *hirét halottác* 11, *kelet meg hazasulnioc* 48 (kétszer), *à tóbi* 12, leggyakoribban azonban az igék múlt idejében: *Tetzet* 3, *adot* 3, *meg vackitot* 4, *nemzet* 37, *meg fuladot* 39, *szórzet* 44, *kegyetlenkódet* 44, *be tellyesedet* 47, *kelet* 48 (kétszer), *lehetet* 48, (kétszer), *dolgozot* 49, *áldot* 50, 52, *őrizet* 55, 65, *ézet* 55, *tarkabarkázot* 50, *eleuenyitet* 56 stb.

Következetesség azonban nincs; az utóbb idézett alakok épp úgy előfordulnak két mássalhangzóval írva, mint az első kategóriában felsoroltak egygyel. Nyilvánvaló, hogy a hosszúság vagy rövidség a szó mondatbeli helyével függ össze, de hogy miképpen, megállapítanom nem sikerült. *Heltai* mindenesetre tudatosan jelölte a hangzók quantitását is, s a hosszú, rövid mássalhangzók elhelyezkedése semmi esetre sem tekinthető nála véletlenségnek, esetlegességnek.¹

¹ *Heltai* művei sem irodalmilag, sem nyelvileg nincsenek még eléggé átkutatva. E rövid bevezetés keretein belől több kérdést kénytelen voltam érintetlen hagyni, melyekre más alkalmal fogok válaszolni.

Trócsányi Zoltán.

H A L O

MELLYEL 'A MEG TES-
TESSVLT ÓRDEG, 'A PAPA

Antichristus Hispaniaba az egyű-
gyű iambor Keresztyéneket, az E-
uangeliomnac kőuetõit, halhatlan
álnaksagockal és mesterségõckel
meg kőrűli, ki keresi, meg fogia, És
minden marháiokat el véuén, ki-
mondhattlan kegyettlen kényoc-
kal meg kényoza, és rettenetes ha-
lalockal meg õli, Az õ Pilésses
hoheri, És az õ bolond
szolgai, à meg vacki-
tot Feiedel-
mec által.

Egy iambor keresztyén és tudos
Hispaniol által, GONSALVIVS
REGINALDVS által
iratott, és ki adatott.
ANNO DOMINI.

I. 5. 70.

AZ KERESZTYÉN OLVASSONAC IS|tennece Kegyel-
mességét és Békességét kiuányuc, az Istenec Fia, az | Iesus
Christus, mű Wrunc | és Közbeiaronc | által.

Eszt é könyuet, attyámfia, Deac | nyeluen hoztác wrunk-
nac, à | mű felséges és kegyelmes Királyun|knac. Aszt el ol-
uasuan, mikoron ő | felsége látta volna az iszszonyu dolgo-
kat, mellyeket à meg testessült ór|deg, à Papa Antichristus,
Hispania|ba és Olaszországba czeleködi, az ő | pilésses czi-
maszi és hoheri által, Mi|nemű halhatlan álnoksagockal meg |
környcöködic, ki keresic és meg fog|iac à szegény együgyü
iámbor Ke|resztyéneket, kic Istenec kegyelmes | akarattyá-
bol, az Euangeliomnac | tiszta és vduösséges tudományát || 2 A 2
meg esmertéc, és annac hittenece, és | engöttenece, Es mi-
nemű külemb kü|lemb fele rettenetes kenyockal meg | ké-
nyozzác és meg szaggattyác és | meg ölic őket: Miképpen
ennece v|tánna ebben a könywben meg olua|sod, és meg lá-
tod. Tetzet ezokaért | wrunknac, à mű felséges Királyunk|nac,
hogy è könyuet magyar nyel|wré tolmaczolnac, és ki nyom-
tat|nác: Kölczéget is adot à nyomtatá|sra.

Ha kedig ennce è tanácznac az | ő végét meg akarod Miért è
erteni, Tehat | ennek ęrczed lónni. Ő felsége w|runc, az ő végre a
alatta valoinac és hiuei|nec, és az egész Magyar nemzetnec | eszt è k
è könyuel meg akaria mutatni à | meg testessült ördeget, à
Papa An|tichristust, Kit ez elmúlt vduőkben | minnyáian, tőle
meg vackitatuán, | ayitatoson tiszteltüc, kőuettüc, be|czületüc
és imádtüc, Es mindenbe || engedelmesec vóltunc őnęki, és 3
min|deneket szenuedtüc, nagy békesség|gel ő tőle: Miképpen
mostan is vg|yan azon ördeget imádnac és tisz|telnec Hispan-
niaba, és Olaszországba | és egynyihani Nemetországbeli tar-

tományokba az emberek, à Feiedel/meckel egyetembe, kiket el czalt és | meg vackított külemb külemb fele | alnoságos mesterségöckel és fogas|sockal: Es kiknec az űduességes | mennyei tudomány, az szent Euan|gelium meg nem ielen-töttet.

Iohan. 8. Mikoron az Isten fia, à mű w|runc Iesus Christus az Ördeget | meg iria, az ő tulaydonsagirol oko|kat véuén, két tulajdösagot ad ön|ki főképpen. Aszt mondia, hogy | hazug, és az hazugságnac attya. An|nac vtánna, hogy gyolkos. Christus | wrunc iol tudta, kiczoda legyen az | ördeg, Es 4 minemű tulaydonsagu | legyen: Ezért tulaydonyittya neki || ez vndokságos rút bűnket, az ha|zugsagot, és à gyolkosságot: Mert | az hazugsaggal czalta és ölte meg à | mű nyauallyas szüleűnket, Adamot | és Euát, és ezeknec minden pere|puttyokat. De nem czac test szerént | ölte meg őket, Hanē Istenec min|dē iauaitol meg fosztuan, az lelki ha|lálba, és az öröcveszedelembé eytöt|te őket.

Mostan is vgyan azon latorságot | és toluayságot űzi. Mert ninczē ez | mérges gyűlölséges léleknek semmi | gyönyörűsege, hanem czac ezekbē, | mikoron valami nyauallyát szöresz|het, haragot, egybe veszszest, irigysé|get, gyűlölséget, hadat, ember öldē|klest: Auagy ha az embereket hamis | tudománnac általa meg czalhattyá, | téuellygesben eytheti az ő hazugsá|ganac általa. És az Istenec, és az ő | áldot szent 5 Fíánac esmeretnec kűlen kűlen szinnekel, álnakságos mes-|| terségöckel, és dűhős űldezésseckel | eleit veheti, és aszt az emberek közet | meg olthattyá, auagy közzűlec ki | veheti.

Miben gyö-
nyörkedic
az ördeg.

Ennec ez álnac Ördegnek go|nosz tulaydonsagi ellen. Az öldēk|lés és à hazugság ellen, szörzötte vól|na à bölcz Isten az ő gyűleközeti|ben főképpen à két tisztet.

A predica-
toroknac
tisztí.

Elöszer, A szentegyhazi szolgál|tot az ő Igeiueel. Hogy à szentegy|hazi szolgác, à keresztyéni Pispekek, | Pasztoroc, predicatoroc, Ministerec, | Oskolámesterec etc, az Istenec | Igeiueel vinánac az ördegnek ha|zugsága, czalard tudománya, és min|den fele veszedelmes szörzési ellen, és | azzokat meg ronttanac, Hogy à sze|gény keresztyéni gyűleközet téuel-

gésbe ne esnéc, és az ő áldot szent | Fianac igaz esmerez-
títől meg ne | foszthatnéc etc: Mert è végökre szór|zette à
bölcs Isten az szent Gyüle-||kőzetbeli szolgálatot, à predi- 6 A4
catorsá|gnac tisztit.

Maszor, E végre szór|zotte à Fe|iedeléség|nec tisztit is: <sup>A Feiedel-
mec tisztit.</sup>
Hogy à keresz|tyéni Feiedelmec az ő tisztekben na|gy szor-
galmatossággal vigyaznánac | az ördeg|nec azon gonossagos
tulay|donsagi ellen, mind az lelki 's mind |à testi gyolkosság
ellen. Mert nem | czac az Feiedelmek|nec tisztit, hogy | arannyas
barsonba fel öltezuén, szép | louokra fel vlyenec, és té'stousa |
morallyanac, Auagy hogy nap estig | kárttyazanac és ver-
fellyezenec etc: | Hanem Hogy elős|zer nagy szorgal|matos-
sággal az Isten|nec tisztetegere | gondot vissellyenec, és arra
vigyá|zanac, Hogy országokban az. Isten|nec Igeie tisztan
hirdetesséc, Hogy | az ő allattoc valoc igazan meg es|mer-
hesséc az Istent, És tisztan meg | ertesséc az ő szent aka-
rattyát, és tisz|ta szü|ből engethessenec annac, és | szolgá-
hassanac neki.|| 7

Ha kedig az ördeg valahol, auagy hamis tudomant ta-
maszt, az Wr | Isten|nec Igeie ellen, Auagy az Re|ligio dol-
gaba valami zur zauart in|dit Istē|nec karomlasara, auagy az
ő | tisztetegē|nec gyalázattyara: Acko|ron à Feiedelmec tisztit
ez, hogy az | Isten igeiet eleiekbe veuén, es az ő | akarattyat
meg ertuén, Hatalmoc|kal az ördeg indulattyánac és
vgie|kőzetinec eleit vegyéc, és à balua|nyozássokat meg
tilczac, és vgyan | kezel nyúllyanac à baluányokhoz, | és le-
vonnyac és el ronczac: Az ha|mis tanitokat kedig meg
tilczac és | el kergösséc, És az Isteni karomlo|kat, kie az
Isten|nec Igeie ellen vét|köz|nec, meg büntösséc.

Ezec melet, Ha az Órdög egybe | veszést szö|rez, és ha-
borusagot tam|aszt, és à közenséges bekeseget meg | habo-
ritya: Ottan az Isten|nec pa|ranczolattyából tartoznac à
Feie|delmec vele, hogy à beketeleneket és | az haborusag 8 A4
tamasztokat meg bün|tössec, és meg oltalmazzac à közen|sés
bekeséget, Hogy czendessegben | meg maradhason à keresz-
tyeni gyű|lekőzet, és kiki mind az ő hiuatal|lyaban el iar-

hasson, és az Istenec, és | annac vtanna felebaratinac szolgalhason. Mert ha eszt nem műelnéc à | Feiedelemségbeliec: Semmiképpen | meg nem mardhadnánac az iambo|roc és artatlanoc. Ez à Feiedelmek|nec, és à Feiedelemségbeliekne | ő tisztec.

Az őrdög-
nec álnok-
sága.

Az világ-
nac halad-
atlansága.

De lasd meg, mit czelehőszie az | alnaksagos lator őrdög,
Mint for|dittya el az Istenec bölczeseges ren|delesit. Az
Isten pediglen meg engő|di neki, hogy eszt czelekóthesse,
és | véghöz vihesse: Mert à gonosz hala|adatlan világ meg
érdemlőtte, és | naponként meg érdemli, az ő hala|adatlan-
9 saggal és vissza vonnassal, ||

Miert hogy meg veti az Istenec | kegyelmesseget, melly-
ből meg aian|dékoszta őtet, aduan neki az ő adot | szent
Fiat, à mű Wrunc Iesus Chris|tust, az ő Euangeliomáual,
és min|den iauaiual egyetembe: Es minden | vndoksagokba
és fertelmessegőkbe | bemerüluen, él és szűnetlen czele-
kőszie az Istenec boszusagara. E|zért itéli meg az Isten az
vilagot | igaz itélettel, és az alnakságos lator | őrdégnecc bi-
rodalma allaia adta, ki | annac vtanna meg vackittya őket,
és az ő kedues akarattya szerint hor|dozza őket, minden
rutsagos és isz|szonyuságos bűnekben, mellyekben | mind
addig dőretzkeli őket, még|len ez világ szerint is el veszti,
és an|nac vtanna pokolba eluiszi őket.

Őrdégnecc
kegyetlensé-
gének
példaia.

Ennec è rőttenetes Isteni itilet|nec példaiat meg oluas-
hatod és meg | lathatod ebben è könywben, melly|ben az

10 iambor keresztyn bölcz || Mester Reginaldus Gonsaluius
ren|del meg írta, Minemű hálót kötöt | az álnaksagos őrdög,
mellyel bekő|riti à szegény artatlan kereszttyéne|ket Hispani-
aba, és Olaszországba, Es | minemű rőttenetes kényockal
és | meg őli őket: Mind azokat az iam|borokat, kic à Christo
Iesus Euange|liomanac hírét halottác, és abbol va|ami
szickratskat vóttéc, az Isteni, és | az ő adot szent Fianac,
à mű Wrunc | Iesus Christusnac igaz esmeretinec, | Es kic
kezdettéc valamenyere à | Papát, az ő pilesse darabantial, |
mint az őrdégnecc helytartoiát és | veszedelmes Antichristust
meg vtál|ni.

Ki írta le-
gyen è
könyuet.

Mert előszer latodé, szerelmes at|tyamfia, mit műelt az A pápás pi-
 órdeg álna|kul Hispaniaba és Olaszországban. | Azzokat, kie lésés vac
 dűczekódnec, hogy | őr à mű Wrunc Christus Iesusnac | sereg.
 helytartoi, és à szentegyhaznac, aua|gy à keresztyeni gűle- 11
 közetnec feiei, | és fő oszlopi és tamaszi, | Mint Papa, | Car-
 dinaloc, Patriarchác, Ersekóc, | Piskekec, Apát wrac, Pre-
 postoc, | Esperestec, Vicariosoc, Cananokoc, | Plebanosoc,
 Predicatoroc, Papoc, | Baratóc : Es ezecc kóuúl az orszagos |
 Oskolakbā à Rectoroc, Lectoroc, | szentelt Mesterec, Deca-
 nyoc, és à | tóbi, kie à tanyittasnac rendit mago|knac tulay-
 donyittyác : Azzokat | mondom előszer meg vackitotta az |
 órdeg, Annyira, hogy az WRnac | könyuét, az egész szent
 irást hatra ha|gyuán, és az ő szent igeiét meg vet|tuén,
 tellyesseggel meg bolondulta|nac, és az órdeg nec hazugsaga-
 nac | adtác magokat, és abba gyönyör|kednec, és egész éle-
 tőkben aszt v̄zic, | aszt oltalmazzac, Abba keuer nec be | min-
 den népeket, minden tehetsé|göckel.

Maga é volna az ő tisztec, mint || oda fel meg ielentóttúc, 12
 Hogy az | Isten nec igeiét predicalanác, aszt na|gy szorgalmatos-
 saggal hirdetnéc | minden népek nec, Mert arra volná|nac kőtele-
 sec, Miert hogy Christus | Wrunc eszt paranczollya az ő A|pas-
 tolinac, és azoknac helytartoi|nac : Predicallyatoc az Euange-
 lio|mat. Ennec vtanna arra tanyiczatoc | minden nepeket, hogy
 azokban le|gyenec foglalatosoc, mellyeket én | paranczoltam tū-
 nektec. A mű W|runc Christus Iesus kedig paran|czolt műne-
 kűnc, Igaz hitet, és lelki | bizodalmot ő benne. Es ő általa
 az | Istenbe, az ő mennyei szent Attya|ba. Annac vtanna
 paranczolt fiui fé|lelmet, tiszteletet és engedelmet. To|uabba,
 paranczolt minékűnc az ő | szent Igének, és az ő hozanc
 valo | kegyelmességének és velűnc valo | iotéteményinec szent
 ieleinec gyakor|lasat : Az vtán, Attyafiu szere||tet etc. : 13

De ezecc el hagyuan à szent irást, | és mind azzokat, |
 mellyeket paran|czolt à Christus Iesus. Wy tudo|mánt gon-
 doltanac és talaltanac, | Mind Isten felől, mind az ő aka-
 rattya és tiszteleti felől, Tudni illic | sokszagos baluanyozas-
 sokat, Idegen | Istennek nec imadasat, Istennes Al|latot, és
 lambor ke-
 resztyen,
 Lasd meg
 itt, Melly szép
 tarka-barcka
 matskaia va-
 gyon a meg-

testessült Órdagnec, à Papánac, és az ő pilésés darabantinnac.

A Papai tudomány az Isteu felől.

abban Istennes Szömellye|ket: Es eszt mondottac, és eszt tanyi|tottac, Mostan is eszt mondiac, és | eszt tanittyac Olászországba, Hispa|niaba, és egyeb országokban, à hon|nég az Isten még ki nem vesztötte | öket, és ahol à meg vackult Feiedel|mec allatt még birodalmokban vl|nec, Tudniilic, Hogy egy az Isten | Es három. Egy, Allattyaba, auagy | Al-lattya szerént. Az Istenségneç ó | Allattytát, egy közenséges ó maga|ban valo álla állatnac mondiác, | melly öröktől fogua

14 volt volna, Az | ó valóságánac allapattyánac ó mōd||gya sze-rent el valastua, és más à szōmēlyektől. Annac vtanna harmos|nac mondiác az Istent, Hogy ha|rom szōmēlyből egybe szerkōzet és | egybe fonnatot legyen, Elsō szōmely|ből az Attyabol, Masodikbol à | Fiuból, Harmadikbol à szent Lélek|ből: Ezeket è harmat, az egy Isten|nes Allatba re-ckesztuén, egy bizony | Istennec mondiac lōnni: A szō-mēlyeket nem egybe elegyituén, | Hanem az valóba valo külemb|set à szōmellyec kōzet meg tartuán, | Annysira, hogy mas legyen az At|tya, mas à Fiu, mas à szent Lélec, De | azért nem három Isten, Noha kü|lembező beszéddel szu-oluan, eszt | mondiác: Isten Attya, Isten à Fiu, | Isten à szent Lélec. WR az Attya, Wr à Fiu, | Wr à szent Lélec.

A papai szōmēlyes tudomány.

A szōmellyec felől szoluan, miczo | dác legyenec azoc,
15 külemb külemb | moddal szolnac felőlec. Ha valaki, || vgy mondnac, à szōmellyec felől szol|lani akar, tehat valasztó szo-lasnac | modiáual szollyon felőlec. Mert à | szōmellyec noha az Isteni Allatban | együt vadnac, De azért nem egyec | az Allattal, hanem czac benne vad|nac és benne talaltatnac, Es az Iste|ni Allatmind az három szōmellyebē | találtatic és vagyon közense-ges kép|pen: Es valasztas képpen vagyon és | találtatic minde-nic szōmellyebē külē, | De azért minden rész és osztás nélkül.

Annac okaért, valahol, vgy mond|nac, az Attyarol leszen emlekōzet, | az elsō szōmellyrōl az Haromság|ba, Ot leszen emlekōzet az egy igaz | és mindenható Istenrōl, ki mennyet | földet tōremtett. Azonképpē, vala|hol à Fiurol, az Harom-sagban leszē | emlekōzet, Ott leszen emlekōzet az | egy bizon és mindenható Istenrōl, | ki tōremtötte mind mennyet, 's

mind || földet. Ahol à szent Lélekről is em|lekőzet leszen, 16 B
 Ott is az egy bizony | és mindenható Istent kel erteni, ki |
 mennynec földnec töremtőie: De | azért, miképpen hogy
 nem kel è har|mon, három Istent erteni noha min|denic
 ömagatol, és ömagaba bizony | Isten: azonképpen nem kel
 három | töremtőt hinni és vallani, Hanem | czac egyet, Noha
 az három szómél|lyec valoba külembőznec egymás|tol, annyira
 hogy más az Atya, | más à Fiu, Más is à szent Lélec.

A szóméllyec felől, miczodac le|gyenec, eszt mondottac, Miczodac le-
gyenec à szó-
mell, ec.
 és eszt mond|iac, Hogy valaminemű egymásra | tekintő auagy
 néző ortzác, Auagy | valaminemű egymásra hunyo abra|zatoc
 az egy Isteni Allatban, ki e|gybe szörkesztőtue, egy bizony
 és | mindenható Istent tesznec.

De à kic ő közülec, à Papásoc | közül, alitotac magokat
 fő tanyitok||nac és doctoroknac lónni, azoc aszt | mondottac, 17
 most is aszt mondiác, Ho|gy az haromsagbeli szóméllyec
 nem | egyebec, hanem czac három tulay|donsagoc az egy
 Istenbe, Kit egy | bizony Istennec mondunc, az ő Is|teni
 egy Allattyaért, Harmosnac | kedig mondiuc à tulaydonsa-
 goc,|ért, Miert hogy három tulaydonsa|goc, állattya szerént,
 vadnac ő ben|ne, Atya, Fiu, és szent Lélec.

Erről immar az ő Istenekről | szántalan soc regulakat,
 és szollassok|nac modiait adtanac ki, Es vgy zur|tác zauortac
 eszt az ő tudomanyo|kat egybe, hogy ömagoc sem ertic, à |
 mit mondnac, Nem hogy más, ki|uáltképpen Peter Biro,¹
 auagy vala|mi egyéb együgyü keresztlyen, ta|nolhatna az egy
 bizony és minden|ható Istennec igaz esmeretit, auagy | va-
 lami egyéb vduősseges dolgokat | ő tőlec. Hogy kedig és
 igaz legyen, || ő magoc mondiac és vallyac. Mert | eszt 18 B2
 mondiác: Az Isten veghetettlen | és meg foghatatlan allat.
 Ő ki le|gyen, és miczoda legyen, Aszt senki | meg nem ta-
 nolhattya, meg sem fok|hattya. Ezokaért az ember az Is-
 ten | felől semmit ne tudakozéc, Hanem | hunnya be szó-
 meit, és hidie el.

¹ Melius Juhász Péter.

Mindenkoron ellenkező à papassoc beszédec.

Vay vay ördegtől meg vackitot | és bolonditot szamaroc :
 Ha az Isten | olly veghetettlen és meg fokhatatlā | állat,
 hogy ő felőle az ember sem|mit nem tanolhat és tudhat,
 Miért | magyarázatoc tū tehát olly bizo|nyos szollassoknac
 modiaiual az Is|tent? Hogy Allattya szerént egy, | Szóméllyi
 szerént pediglen harmas le|gyen? Miért hosztoc tehát ennyi |
 kölembőségöket, az Allat kőzet, és | az szóméllyec kőzet elő,
 Ennyi soc | terminusokkal és regulackal? Mellyic ördeg ta-
 19 nyitot tüteket ezekre? Bizony nem valami kőz auagy pa-||
 raszt ördeg, Hanem minden örde|gőknek ördöge és Feiedelme,
 Iohan. 8. à Sa|than ő maga, Kiről az Istennec Fia, | à mű Wrunc
 IESVS Christus eszt | mondja, Hogy gyolkos, és hazug, és |
 minden hazugsagnac Attya, ez ta|nyitot tüteket erre ez vn-
 Luc. 11. doksagos | tudomanyra, Mellyel meg vac|kította, (mint ez vi-
 Iohan. 12. lagnac feiedelme | és Istene, Miert hogy ez világ őtet | és
 2. Cor. 4. az ő hazugsagat kedueli, és min|denekben enged őnēki, és
 Eph. 6. őtet wra|lyya és imadia: Viszszontac az igaz | Istent, és az
 ő áldot szent Fiat, à mű | Wrunc Iesus Christust, minden ő |
 iotéteményeekkel meg v|talta, és vta|lyya) mind ez vilagon valo
 Luc. 12. embere|ket, egy kiczin seregetsketől meg | valua, Kiket az
 áldot Isten, az ő ki | mondhatatlan nagy kegyelmesse|geből
 Amos 4. ez veszedelmes vaksagból ki|vont és ki ragadot, mint az
 Zach. 3. ez veszedelmes vaksagból ki|vont és ki ragadot, mint az
 20 B3 vszszegő|ket szoktanac ki raggadni à tűzből, || hogy tellyesseg-
 gel el ne égiene, és | meg emésztessenec.

A papánac Istenevéghettlen és meg fokhatatlan.

Igazat mondna, az ördögnek | darabanti, Papa és az ő
 pilesses Do|ctori, hogy az Istē vgy véghettlen | és meg
 fokhatatlan, hogy ő felőle, | kiczoda és miczoda legyen sem-
 mit | senki nem tanolhat. De eszt è mon|dast nem kel er-
 teni az egy áldot Is|ten felől, à mű Istenünec felől: Ha|nem
 à Papanac Istene felől. Mert | az ollyan lidirtzes, véghettlen,
 és | meg fokhatatlan. Mert nemellykort | vgyan czac egy,
 Nemelykort ket|tős, Nemellykort négyes, Nemelly|kort öttes,
 Nemellykort szinte hatra | fel megyen. Valamelly felől hozà |
 nyulsz, meg nem fokhatot semmikép|pen. Ha haromnac
 mondod: Ottan | aszt mondiác, hogy nem három, ha|nem
 egy. Ha egy nec mon|dod: Ottan aszt mondiác, Hogy nem

egy, | Hanem három : és ebben az EST||ben, és az NON 21
 ESTben iadzie | minden tudomanyoc és tanyitássoc | Az A papas tudo-
 Attyat mondiac Istenec, A|zonképpen à Fiut, à szent Lel- many, Vagyon,
 ket is : | De mindiarast be boronallyac mōd|uán : Azert nem Ninczen.
 három az Isten, ha|nem czac egy. Mindeniket è ha|rom
 közzül WRnac mondiac, és | mennynec földnec tōremtōiénc : |
 De mindiarást leuet czinalnac nē|ki, monduan | De azért
 nem három | Wr, és nem három à tōremtō, Ha|nem czac egy.

Nem vgy szol az Istenec Fia, | à mŭ Wrunc Christus
 Iesus, és az ő | Prophetai és Apastoli az egy bizo|ny Isten
 felől. Nem kettésnec, Har|masnac, négyesnec, öttesnec auagy |
 hattosnac mondiác, Hanem egyneec. | Hald me Izrael, vgy Deut. 6.
 mond Moses, | A te Wrad Istened, EGY Isten. | Latodé,
 hogy az Izraelnec Istene | EGY : Ez à mŭ, az az, A keresz-
 tyé||neknec Istene. Ha egy : Tehat czac egy, Nē | három etc. 22 B4
 Mosessel kedig egy a|rant szólnac mind à tōb Prophetac, |
 az Apastolockal egyetembe. Isa. 1.
 44. 45.
 2. Cor. 8.
 Eph. 4.
 2. Tim. 2.

De eszt mōdia à Papa az ő pilésses | darabantiual :
 Ahol Moses, és à tōb | prophetac, az Izraelnec Istenét
 egy|nec mondiác, Ott nem egyet, hanem | az Harom-
 sagot kel meg erteni. | Vay nem. Vakoc vattoc, Az ór-
 deg be polaszta à tŭ szōmeiteket : | Nem tudtoc tu à szent
 irasról itiletet tōnni. Hadiatoc ezokaért békét à | magyara-
 zatnac. Nem tud à szamar | semmit à gyōngy fűzeshōz. Az
 Is|ten Fia, à mŭ Wrunc Iesus Christus, | és az ő szent
 Apastoli meg magya|rasztác mŭnēkunc, miképpen kellyē |
 meg erteni, mind Mosesnec, mind à | tōb Prophetaknac
 irasit, Es nyiluán | meg ielentōttec, Kiczoda legyen az | egy
 WR és Isten, az Izraelnec Iste|ne, Tudni illic, Nem az Ha-
 romsag : || (Mert hol volt az Prophetaknac | v̄deieiben az 23
 Haromság, Ha az ór|deg az Apastoloc v̄tan, az pilésses |
 pispekec, papoc, baratoc aital talál|ta, mikoron à Papa Anti- Matt. 24.
 christusnac v̄ndoksagos orszagat fondalni kez|dōtte) Hanem
 à mŭ Wrunc Chri|stus Iesusnac ő mennyei szent At|tya, Ki Matt. 1.
 ötet az ő szent Lelkenec ál|tala, á szŭz Marianac méhébe Luc. 1. 2.
 fogā|tatta, és ez é világra szŭletōtte, Es | aual ötet meg ken-

Luc. 4. uén Christussa, és | mennyec földnec Wraua tótte. Mi|kép-
Acto. 10. pen eszt ennec vtánna bôueben à | szent irasbol meg ie-
Matt. 11. 28. lenttyûc.

Igy szól ezokaért à mû Wrunc | Christus Iesus, az egy
Iohan. 8. Isten, az Izra|elnec Istene felől, Elôser, szent Ianos|nal 8 :
részében, monduan : Tû Izrael | fiai, auagy sidóc, A kit tû
mondatoe | tû Istentöknee lônni, Az, az én At|tyám. Annac

Iohan. 17. vtánna azon szent Ia|nosnal 17 : részében eképpen szol :
24 B. Ez || kedig az ôrôc élet, hogy czac tége|det, Attyam, esmer-
1. Cor. 8. ienee bizony Is|tennee lônni. Szent Pal kedig : Mû|nekûnc,
1. Tim. 2. vgy mond, czac egy Iste|nûnc vagyon. Kiczoda legyê ez az |
egy Isten, meg magyarazza, mond|uan : Amaz Attya, kitől
mindenee | vadnac.

Im hallod az Iesus Christusnac | magyarazasabol, és szent
Palnac be|szediből, kiczoda legyen az egy Is|ten, az Izrael-
nec Istene kiről szolt | Moses, és à tób Prophetác, Tudni |
illic, A mû Wrunc Christus Iesusnac | szent Attya, Nem az
Haromság. | Mert az Haromság nem attya á | mû Wrunc
Iesus Christusnac. Kô|uetkôzie ezokaért belôle, Hogy az |

A Haromság Haromsag, anagy az Papai Allatos | szômélliesség nem egy
ôrdegnee ta- igaz Isten, az | Izraelnec Istene, Hanem, Hogy az | ôrdegnee
lálmanya. lidirtzes Istene, kit ô kôlt|tet, gondolt és talalt, Es mint az

25 ka|kuc, ki el lopia á paczirtánac à mon|nyat, és az ôuet
toia és tolyya helye|be, Igy lopta el az alnac ôrdeg, az |
igaz Istêt, és az Izraelnec Istene felől | valo tudomanyt, ki à
mû Wrunc Ie|sus Christusnac ô áldot szent Attya, | Es eszt
az vndogsagos zur zauaros | tudomanyt toyta és lopta hel-
lyebe, | à philosophicus pilésses pispekee, | papoc, barátoc,
az ô darabantinac | altala : Es wy országot à Papa An|ti-
christusnac fondáluán, Wy Istent | is, és wy tudomanyt szôr-
zet beleie, | Hogy eképpen el temetuén az egy | igaz Istent,
à mû Wrunc Iesus Chri|stusnac ô áldot szent Attyát, so-
holt | és soha sēmi emlekôzet rôlla nē lôn|ne abban az ô
országaban : Mint Da|niel Propheta eszt, soc szaz esztendô-
nec elôtte prophetalta és iouendôlte | vala az Anticristus, à
Romai Papa | felől, Hogy olly Istent kôltendô és | behozando

wy Isten à
Papás Isten

volna à Keresztyéni gyű||leközetbe, kit nē tudtác, sem esmer-| 26
 téc, sem imadtác, sem tiszteltéc à mű | Attyainc, az az, A
 szent Patriar|chac és Prophetác, Mert óc semmit | nem tud-
 tanac az Papai | Allatos és szómélyes Isten felől etc.

De nem czac az egy igaz Isten | felől valo tudományt el
 lopta és | meg hamisitotta az órdeg: Hanem | az igaz Isten-
 nec Fia felől, à mű W|runc Christus Iesus felől valo tudo-
 mányat is el lopta, és meg hamisitot|ta, Es más idegen Az Antichris-
 tus más Isten
 Fiat talalt.
 fiat toiot maga|nac, és aszt tarsul gyalolta à mű W|runc
 Iesus Cristus, az egy igaz Isten | nec, egy igaz Fia melé:
 Sót az óuét, | kit ó talált és gondolt az ó pilésses | pispeki,
 papiai, barati által, fellyeb | magasztalta à mű Wrunc Iesus
 Chri|stusnal. Mert aszt mondia óróktól | fogua valo Isten
 fianac lónni, ki az | első szómélnec fia legyen, gondolat|nac
 általa ó tôle születet: Imeszt ke||dig, az Iesus Christust, ki 27
 foganta|tott szent Lélektől, Születet szűz | Mariatol, nem
 mondia Isten fianac, | Hanem czac ember fianac lónni. |
 Hogy kedig az szent irás Istē fianac | neuezi, Aszt mondia
 à Papa An|tichristus, az ó pilesses doctoriual, | hogy más
 értelembe kel venni és | érteni, tudni illic, per communica-
 tio | nem idiomatum, Az az, Hogy az | Iesus Christus Isten
 fianac neuesztó|tic, à neut kölczen veszi à masiktól, | ki
 meg testesülesnec általa benne la|kic, Es ki ó vele meg
 egyesült, szó|mélyes egyesülessel, Annyira, hogy | noha kettő
 à természet, De azért az | egyesülesnec altala annyira egyé |
 lőtt, hogy immár nem két fiu, sem | két szómely, hanem
 egy. Maga azon | közbe igen vallyac, Hogy az egye|sülesben
 nem lőtt à természetők|nec | elegyítesse, auagy egymásban
 valo | változássa, Hanem az emberi ter||mészet meg tartotta 28
 az ó saiat tulay|donsagit: azonképpen az Isteni ter|mé-
 szet is.

Eszt is igen vallyác, Hogy az Is|ten fia óróktól fogua
 született az | atyatol, Es hogy óróktól fogua ó | magaban
 szómely és ómagatol valo | Isten vólt, Mindenekben az
 attya|ual egyenlő, Annyira, hogy mikép|pen az Atya menny-
 nec földnec te|rémtoie, Azoképpen à Fiu is etc.

E melet eszt is vallyác, hogy az | másodic természeté szerént, bizonyos | ember legyen, okos lélekből, és | emberi testből egybe egyesült: | De eszt ez embert tagadiác szómél- nec lőnni. Noha nyiluán vallyác, | hogy à Christus igaz és bizony | ember. Mit mondhatunc? Ollyanoc mint à czikoc, Akar mint fog|iad, Mindenkoron kiezusz markod|ból: Es ollyanoc mint à Szallai ka|sza, melly mint elől, 'smind 29 hátra || fog: Auagy mint à matska: Akar | mint, s'akar hon- neg vessed alla, min | mindenkoron labára esic. Nem | he- yába találtác à regulát, EST, | NON EST. Minden tanyita- sok|ban ez az ő dolgoc.

Erössen viszic à taligát az örök|től fogua valo született Fiuual, Es | aszt az öröktől fogua valo születést | szinettlen szoriác az emberec előt: De | választ nem tudnac tőnni, Ha ember | meg kérdi őket, Mind lehessen ez, | hogy az à Fiu öröktől fogua és kez|det nélkül legyen, De azért vgyan | Attyatol született legyen? Mert ha | valaha született, Tehat valami kez|detinec kel lőnni. Ha kedig kezdeti | vagyon, Nem lehet öröktől fogua.

Aszt mondiác őc. Ez à születés nē | iár emberi emél- 30 kődés szerént, Ha tit|kos Isteni dolog, Mellynec miképpē || hogy kezdeti ninczen, azonképpen | vége sintsen. Mert mi- képpen hogy | öröktől fogua született, Azonkép|pen mostan is születetic. Im lásd, io | attyamfia keresztyén, Miczoda tu- dománt valnac ezec. Aszt mondiác, | Hogy az ember az ő elmélkődéssel | végére nem mehet, nem fokhattya | és nem tanolhattya meg. Mire valo | tehát? Metzűnc tehát vele, ha meg | nem tanólhattyuc? Hiszem azért ad|ta az áldot Isten az ő szent igeiét e|lőnkbe, à Prophetáknac, Keresztelő | Ianosnac, Christus Wrunknac, és az | ő Apostolinac általa, hogy meg ért|sűc és meg tanóllyuc.

Iohan. 17.

Miczoda es-
meretben ál
az örök élet.

Mikoron à mű Wrunc Christus | Iesus az örök életnecc meg nyerésé|ről szól, Ecképpen szól felőle: Es ke|dig az örök élet, Hogy czac tége|det Atyam, esmerienec bizony Is- | tennec lőnni: Es meg esmeriéc az Ie|sust, kit te el boczat- 31 tál, Messiasnac || auagy Christusnac lőnni. Latodé, io |

attyámfia keresztyén, Hogy az örök | életnek meg nyérése
esmeretben ál, | Hogy az vduözülendőc meg es|meriec az egy
bizony Istent, à mű | Wrunc Iesus Christusnac szent At|tyát:
Es à Iesust, kit az egy Attya | Isten ez világra boczátott,
hogy ő | legyen amá Messias, ki felől az egy | Attya Isten
ennyi igéretőket tött à | Prophetáknac általa.

Ezekből nyiluan vagyon, hogy | nem igazat mondnac az Meg esmer-
hetni az igaz
Istent.
Papás pre|dicatoroc, mikoron aszt mondiác, | Hogy senki
meg nem értheti az Is|tennec dolgat, Es az Isten Fianac |
dolgát is. Az Istennec Igéie nyil|uan vagyon. Meg mondia Deut. 6.
Iohan. 4.
Iohan. 8.
1. Cor. 8.
minę|kunc, Hogy Isten vagyon, Meg | mondia, Miczoda le-
gyen az Isten, | Es kiczoda legyen. Meg is lelenti, | Minęmü
akaratu legyen az emberi | nemzethöz. Aszt is nyiluan meg| **32 c**
mōdia, Hogy az egy bizony Isten|nec Fia vagyon, Meg Matt. 1. 3. 17.
Iohan. 1. 3. 5.
9. 7. 8. 10. 11.
mondia, Mi|czoda és kiczoda az a Fiu, Meg is | mondia, Luc. 1.
Miképpen Istennec Fia, | Es miért boczatta legyen az Attya |
Isten ez világra. Mind meg mond|ia, és szépen előnkbe adia
ezeket, Es | à keresztyén ember, à szent Léleknec | vilago-
sitassánac általa mind meg | tanolhattya és eszébe veheti.
Aszt | mondiác: Hund be à szōmedet, és | hid el. Az Isten
nem akaria, hogy à | Keresztyén embor bolond legyen.

Vndokságos hazugság az, à mit | à Papás predicatoroc Agoston felől
valo hazugság.
Agoston Ba|rath felől predicalottac, Hogy erős|sen gondol-
koduán az Haromság|nac titkia felől, à tenger melet talált |
vólna egy gyermetskere, melly ka|lánkauaal hordot volna
vizet à ten|gerből egy kis vermetskébe, mellyet | à parton
váiat volna à főuenbe. A | gyermetskēt meg szolituán eszt
mon|dotta vólna: Mit műelsz fiatskám? | Az felelt vólna **33**
az Agoston barát|nac: Im az egész tengert be hordom |
ebbe ez vermetskébe: Mondot vól|na Agoston: Fiatskám,
Lehetetlen | dologra vgyekōzel: Mert igen na|gy à tenger, A
vermetske pedig igen kiczin hoza. Felelt volna à gyer-
metske. Inkáb lehetséges ez, hogy | én à tengert ez ver-
metskébe be hord | iam, Hogy nem mint te végere me|hes
annac, à mire te vgyekōzel. | Mert nagy tenger az à titoc,
mellyet te feiedbe forgatz, kinec végére | soha nem mehetz,

Miképpen lehes|sen es legyen az, Hogy az Isten e|gy, de azért vgyan három: Nem ke|dig három, Hanem czac egy. Szoros | à te feiede hõz Agoston. Es annac | vtánna à gyermetske el enészet vól|na.

Bezeg szép tarkabarka Pap auagy | barat matskáia ez.
 34 c2 Bezeg szép pálást || ez. Effele hazugságockal el vdege|nitõtéc az embereket az Istenec | Igeiétõl, hogy semmit nem tudakosztanac az Isten felõl, és tellyesség|gel hátra hattác az Isten felõl valo | igaz esmeretnec tanolassát. Hogy | kedig aszt mondiác, hogy à mû W|runc Iesus Christus gyermek képbe | ielent legyen Agoston barátnac, | Aszt én nem hiszem. Mert à mû W|runc mennyekbe vagon, ott kedig | dolga vagon, Mint szent Pál mond|ia, Rom. 8. Ide semmi iarássa ninczè, | Ide sem iõ, hanem mikoron immar | el iõ itelni ez vilagot. A mi dolga | és iarássa vagon ez világban, va|gyon szent Lelke, Az által tudia õ | aszt meg szõrzeni, és el végezni az õ | valasztot hiueiben. Ha valaki ielent | Agostonnac, Nyiluán nem à Chri|stus, hanem az órdõg vólt, az iadzot | effele beszédõckel. De hogy hazug|ság legyen ez

Órdõg ielent Agoston barátinak.

35 barát példa, Agoston || barátnac dolga is meg bizonyittya. | Mert Agoston vgyan soc könyuet | irt az Haromságról, Mellyekben | erõssen kaszál à szallai kaszauál etc, | de igen keues haszszonnal, Sõt inkáb | igen nagy kárral, El annyira, Ho|gy à szegeny barát à nagy erõlkezés|ben vgyan el budul, hogy õmaga | sem tudia mit mond, Hanem végre | ebbe akad meg szekere, EST, NON | EST: Az az. Sem kûn, Sem ben: | Mellyet iól eszébe võttec egy nyi|hány tudos emberek à régiec kôz|zûl, De elõszer à mû vðõnbe à tudos emberek nec hadnagyoc Eras|mus Rotherodamus, Mint meg la|thatod az õ itiletibõl, melly Agos|ton Haromságos könyueknec az | végebe vagon.

Nem ertheti senki az pap soc órdõk-tõl fogva valo Fi[at].

A mit az Pilésses papai docto|roc mondnac à Haromság felõl: vgyã aszt mondiác az õ órõktõl fog|ua, az Attyanac a|llattyából született || Fioc felõl, Hogy aszt à születést senki ez világon meg nem ertheti: Sõt | aszt mondiác, Hogy még az Angya | loc és Archangyaloc nem mehetnec | annac

36 c3

végére? És erre hortzollyác | az Isaias Prophetának mon-
 dasát, | Hollot 53: reszébe eszt mondia: Az ő | születését
 kiczoda mondhattya | meg? Hop, mint illic à bott à tegez-
 be. Isaias szól Christus Wrunknac | nemzet fiairól, Hogy ő
 wyonan | nemzi az valasztatokat, Es azzoc az | ő óróckesi
 igen sockan lesz nec, nem | czac zsidókból, hanem az pogá-
 noc | közzül is, Annyira, hogy azoknac | számát ki nem
 mondhattya senki. | De őc az órdógtól meg vackitot|tac, az
 Christusnac óróktól fogua | valo születésre viszic, Hogy az
 olyan | titkos, hogy senki meg nem ertheti, | végére sem
 mehet. Bezec ha à szent | irásban irua vagyon valami fe-
 lőle, | Tehát meg ertethni, végére is me||hetni. Mert azért **37**
 iratta à szent Lé|lec à Prophetáckal és Apastolockal | à
 szent írást, hogy meg oluassuc, és | meg erezúc: Mint
 Christus Wrunc | ómaga mondia, Iohan. 5. Tű vizsgál|toc
 az írást: Az teszen én róllam ta|nubizonságot.

De ha olly igen meg vizsgálhatat|lan nagy titoc ez az
 óróktól fogua | valo születés, Miért magyarázzác | tehát őnen-
 magoc annac az ő mod|íát? Mert aszt mondiác, Hogy az
 el|ső szómély az Attya, ómagát meg | nézi, és ómagában
 száluán, meg | gondollya magát: Es ebben è gon|dolatban
 be ónti az ő Allattyat, | Es eképpen leszen ez à gondolat
 egy | szómély, melly Isten nec fia leszen, Es | ez à Haromság
 Isten nec másodic | szómelye. Es miért hogy az Attya | mind
 órócké igy gondolkodic, E|zért mind órócké születetic ez à
 fiu. | Hallottam, hogy igen hoszszu à szent || Iuán éneke, **38 c4**
 hogy az órdóg aszt meg | kezduén, el nem végeszhette, ha-
 nem | meg fuladot rayta.

Bezeg ottrombasag effele tudó|mányokat behozni, és el
 hinny à ke|restieni gyüleközetbe, mellyekről | az Isten nec
 Szentei, Mind à Prophe | ták, 'smind az Apastoloc semmit |
 nem tudtanac, és az ő írássokban so|holt semmi emlekőzet
 ninczen ról|lac.

De és az, à mit Gabriel Argyal | mondot Daniel nec, mi-
 koron Isten|nec hagyományabol ióuendő dol|gokat meg mon-
 dot neki, Es à többi | közet, az vndoc, keuély és kegyet |

Az Antichris-
 tus wi Isten
 talalt.

tlen király felől, à Papa, Antichris|tus felől meg emleköz-
 uén, aszt mōd|ia, Hogy olyan Istent gondol és ta|maszt, ki
 felől à mű Attyainc, à Pa|triarchác es Prophetác semmit
 nem | tudtanac, Es hogy aszt szolgá|ia és tiszteli külső,
 39 ékes és arannyas és ezűs||tes cerimoniackal és tiszteletőckel. |
 Es vgyan erről Prophetál szent Pe|ter Apostol is, monduán,
 Hogy az | ő Wrakot, à ki őket meg váltotta, | az igaz Is-
 tennecc Fiat, az Iesus Chri|stust, meg vtállýác, és meg ta-
 gadiác.

Nē de nē meg tagadtá|ké aszt à Pa|pa az ő pilésses
 darabantual, Mi|koron az mű Wrunc Iesus Christus|nac, az
 Luc. 1. 2. Istennecc igaz fiánac, ki fogan|tatott szent Lélektől, született
 sűz | Mariatol, kit Gabriel Angyal az | szűz Mariahoz valo
 Dan. 9. kōutségbe | Szentségesnecc és Isten Fianac, Dani|el pedig
 Zach. 3. minden Szentőknecc Szen|tinecc neuez, Kiről az Isten Zacha-
 rias Prophetanál eszt meg ígérte, | Hogy ómaga ennecc az ő
 abrazat|tyánac kimetzőie, faragoia és for|maltatoia akar
 lōnni, Mondom mi|kor ennecc méltosagos fiaságát el lop|tác,
 és hátra vetettec, Es helyébe, ka|kuc modra, más Fiat gon-
 40 C_v doltanac, || ēs helyhesztenec, Kinecc mindeneket | (az igaz
 Istēnecc Fiat meg fosztuán) | tulaydonyitattanac, Eszt hir-
 dettéc | Isten Fiánac lōnni, Eszt hirdettéc az | emberi nem-
 zetnecc meg valtoianac | lōnni. Az Iesus Christus ő naloc |
 semmi nem vōlt, Most is semmi | nem egyéb, Hanem
 pusztá teremtet | állat, és az masic Fiunac czac az hű-
 uellye, auagy az tokia. ő minden bű|neknecc nagy bűne. ő
 áldot Isten, ki | mondathattlan à te nagy irgalmas|ságod,
 hogy eddig tudtat, most is | tudod el szenedni eszt ez
 iszszonyu|ságos nagy bűnt, es à te áldot szent | Fiadnac
 ellen valo karomlássát, és | bosontottasát.

A papássoc az
 igaz Istennecc
 Fiat meg vet-
 vén, Mindé
 czelek ő letit
 meg vetettec.

Miért kedig hogy az órdōg meg | vackituán őket, è bo-
 londságba ey|tōtte, hogy meg vtáltác és meg ve|tōttec az
 Istennecc igaz Fiat, à mű | Wrunc Iesus Christust, kōnyű
 41 vōlt | annac vtánna az órdegnecc touáb || hortzolni őket,
 Hogy minden ő | czelekōdésset is meg vtállýác és | meg
 vesséc, Mint tanyitassát, mind | kénszenuedésset, vére hul-

lasát, hala|lát etc. Mert az Euangeliomat meg|vetuén, az ördeg az ő hazugsagá|ual | azzoc által bemerül ötte és belepte | mind è széles világot: Es à mi az Is|ten Fiaié, à mű meg Váltonké vol|na, aszt az Pilésses toluaioknac, Pa|pánac, Ersekők|nec, Cardinaloknac, | Patriarchák|nac, Pispék|nec, Ap|pát wraknac, Cananakoknac, Pa|poknac, Baratoknac, Ap|pátzák|nac etc. és ezek|nec méltóságoknac, | Missee|k|nec, Bulczoioknac, Berbe|téléssek|nec, Lélek váltsagoknac, | Szentelt vizek|nec, Szentelt györt|tyaknac, Böytelesek|nec etc. mondõ | ezek|nec adta, és tulaydõyította. A|zért mondia szent Peter: Meg ta|gadiác az ő Wrokat, ki meg váltot|ta õket. ||

42

Lásd meg, keresztyén ember, ha|nem hatalmas ördeg ez, ki ez egész | világot olyan vakságba és bolond|ságba tudta eyteni, és az ő hazug|ságánac halo|íába be kõríteni és be|fogni. Nem heiába adta azért az Is|ten fia, à mű Wrunc Iesus Christus | eszt è neuet és tulaydonságot az vn|doc, czalárd latornac, Hogy hazug|ságnac vgyan Attya. Mert ő toyta | és költõtte aszt, Isten|nec, s az ő ál|dot szent Fianac boszusagara: De | rõuid v|dõben hasznaiat veszi, Mint | az Isten|nec Lelke à szent irásba aszt | meg ielentõtte, és szent Ianos által | aszt meg iratatta.

Ezeket számláltuc elõ az ördeg|nec elsõ tulaydonságáról, az ő ha|missagáról és hazugsá|gáról: Szam|láltuc pedig rõu|deden: Mert ha | deréc képpè elõ kellene számlálnunc | mind azzokat, nagy soc õker bõr | nem volna elég hozà, hogy ezac az|zokat mind elõ számlálnóc, mellye|ket az Papa 43 Antichristus, és annac | pilésses darabanti által tamasztot és | gyakorlat az gonossá|gos lélec, Hol | vadnac még à többi, mellyek|nec szá|moc ninczen, mind kezdettõl fog|ua. El hagyuan ezokaért ezeket, à | másodic tulaydonsá|gnac, az morda|ly|sagnac és gyolkossá|gnac meg ira|sára terûnc.

A másodic tulaydonsaga az ör|dõg|nec Mordályság, öldek. Ördög|nec másodic tulaydonsága. lés és | gyolkosság, mint Christus Wrunc | mondia, Szent Ianosnál 8. részében. | A régi gyolkossá|gról és morda|ly|sá|gról, Mint õlte meg szüleinket, | Adamot s' Euát: Es mi-

képpen an|nac vtánna minden fele veszedelme|ket, hadakat, vérontassokat, kegyet|tlenségöket szörzet és tamasztott | mindenkoron ez világban: Es mi|képpen kegyetlenkődöt à 44 kegyet|tlen tirannusoc által, Keresztelő || szent Janosson, az Isten Fian, az Ie|sus Christuson, és az ő szent Apasto|lin: Es azzoc vtán mind à szent | Martiromokon, kiknec soc száz eze|ret meg öletet, külemb külemb fele | kimondhattlan nagy kényockal etc, | Mondom ezekről mostan semmit | nem iroc, Hanem elő veszűc czac à | mostani kegyetlenkődését, Mint | kegyetlenkődic Hispaniaba, és O|laszországba, az segény keresztyéne|c ellen, ferfiac, aszszonnyiallatoc, sőt | még à gyermeköc ellen, Kic az Is|tennec io voltabol meg ismeric à Pa|pát az ő pilésses darabantial Anti|christusnac és az ördec orszaganac | lönni, Es el szackaduán tölle, az Is|tennec igaz esmeretiből, az Iesus | Christus, az elő Isten- nec szent Fia | alláia adiac magokat.

2. Tess. 2. Mert minec vtánna az igaz Is|ten, az ő igasságának ke- 45 mény iteleti|ből boszszut állot ez vilagon, az ő || nagy hála- adatlansagaért, és aszt min|den fele hazugságo|kkal az őrdög | által, kinec hatalma alla aszt adta va|la, meg büntötte, Mint à szent Lé|lec ezeket mind meg Prophetáltat|ta vala szent
2. Tess. 2. Pal Apastal által, mōd|uan: Hogy az Papa Antichristus | eliő az ördegnec czelekedő hadal|máual, Minden erőiéuel, Hazug a|nagy czalárd iegyee|kel és czodác|kal, Es minden hamisságos czalárd|ságo|kkal, mellyee|kel hatalmot veszē | azokon, kic veszedelemnec fiai. E|zért leszen kedig ez ő raytoc, Miert | hogy nem kedueltec az Igasságot, | az Euan- geliomot, és nem vöttéc aszt | szeretetből, hogy v̄duözül tenec vól|na. Annac okaért, vgy mond szent | Pál, boczát az Isten ő reaioc erős | hathato téuely|gő czalárdságo|kat, | hogy hidgyenec à hazugságnac, Ho|gy igaz itélettel elkár- 46 hosztassanac | mind azzoc, Kic nem akartanac || hinni az igasagnac, Hanem engette|nec és meg állapaatanac az hmisság|ba.

Ládodé, mit prophetált volt | szent Pál. E Prophecia és iőuendő|lés mikoron immár be tellyessedet | legyen, és az

Isten az őrdög, és an|nac Antichristussa által elégé gyöt-
trötte ez vilagot, szántalan soc pilés|ses őrdögöckel, és ör-
dögeknec általa: Mert mind behalolta, és vagság|ba bekö-
ritötte az embereket ez vilagon, az ő gyonassáual, purgato-
riomáual, Atokáual, Odozássauual, | Bulczoiaúual etc, Annyira,
hogy | mind lelköckel, mind testeckel, | Mind feleségöckel,
leanyockal, szá|iockal, kezeckel, labockal, és minden | marha-
iockal birt.

Aszt kellett mindennec hinni és | vallani, valamit à pi-
lésessec mondtanac. Aszt kellett őnniec, mit à piléssec | sec
akartanac. Ez napokon nem || mertenec hust őnni, hanem 47
czac len|czet etc. Mas napon szabad volt à | tikmony, vay,
tey, De à hus nem | volt szabad. Akoron kelet meg ha |
zazasulnioc, mikoron à pilesesec a|kartac, Hol Kántort, hol
böytet, | hol Aduentet szórzetenec, Aekorö | nem lehetett
à meg hazazulás. Aszt | is kelet venniec hazaságra, kicket
az | pilésessec engöttenecc. Mert őc czi|náltanac izeket. Heted
izig, őttöd | izic, Komássoc, és swogoroc kőzet | nem lehe-
tet az hazaság. Nem lehe|tet az hazaság az ő egybe sugasso |
és stolazássoc, nélkül. Vndoc és | ... tattalan volt az wy haza-
soknac | ... gyoc, ő nekic kelet maso ... | meg tisztítani és
szent... | sóckel és szent... | Akoro... | dolg... || Acko- 48
ron ha valaki dolgozot, Ottan | átokban volt, és minden
modon ké|nosztác aszt. Marhaiockal is birtanac. Mert ke-
ménen és vgyan átoc | allat szettéc à soc dézmát, A soc
Mis | se árránac, comparacionac nem volt | soha vége: Hol
még à soc offeralas? | Es à mit ez haloual el nem vehettéc |
az embereken, Aszt szinettlen valo | gyontattássockal, kul-
dulassockal el | koporitottác magoknac à szegény | embertől.
Kiczoda győzi, felséges | Isten, eszt è nagy rabságot elő
szám|lalni?

Mondom ezokaért, minec vtán|na az igaz Isten ecképpen
boszszut | állot ez hálaadattlán vilagö, Miért | hogy az ő
áldot szent Fiát, minden ... | ő Euangeliomauual | ... irgal-
masság- | ... eie el erkö- | ... zdette ta- | ... gát, || Mellynec 49
általa meg vilagosítatnac | az valasztatoc minden országok-

Az igaz
keresztényi
vallás.

ban. | Hogy meg láttyác, és el tauoznac | az Antichristus Papatol, és annac | pilésses darabantitól: Meg vtályác | is az ő irdos birdos és rétes Istenét: | Meg is vetic amaz kakoc Fiat, kit | igen szépen tarkabarkázot, Es az igaz Isten ala, és annac ő áldot szent | Fia, ides és engedelmes szűnel adiac | magokat: Es vgy hiszie és vallyác | azzokat, mint az Istenec Lelke | meg tanyította őket à szent irasba, | Tudnillic, Hogy egy legyen az Is|ten, ki mennyec és földnec terem|teie. Ez kedig, hogi nem hármás auagy rétes, auagy meddű Isten legyen, | Mint à Papánac Allatos és szömel|lyes Istene, Hanem kinec Fia | vagon, ki à mű Wrunc Iesus Christus: Minec okaért is mindenűt à | szent Apastoloktol, à mű Wrunc Ie|sus Christusnac szent Attya-
50 D₂ nac mō||datic, és neuesztetic.

Eszte kedig az egy Attya Istent | ollynac hiszie és vallyác, Hogy egy|dül és őmagatól valo Isten, Ki sen|kitől semmit nem vött legyen, Ki | mindeneknec felötte legyen, Es ki|től mindenec legyenec, Es hogy az, | az Iesus Christusnac, à mű Wrunc|nac Attya, Istene és Feie, és az Vi|lagoság-
nac, és minden irgalmassá|goknac Attya, és minden ióknac kutfeie etc.

Azonképpen á sent irás szerént | igaz vallást teszne az Istenec igaz | Fiaról is, à mű Wrunc Iesus Chris|tusról, Tudnillic, Hogy ez, és nem | más, az egy igaz Istenec igaz és ál|dot szent Fia, Ki minden v̄dóc elöt | rendeltötett az egy Attya Istentől | à mű diczeségünkre és v̄duességün|
51—52 kre, Hogy ő ártatlan barány léuén, | minket az ő szent attyánac az ő vé|réuel minden hamissaginkból meg || val-
tana, és tisztitana magánac saiat | népül. Két dolgot hisz-
nec és valnac | az Iesus Christusban. Elsöt, Az v̄ | testénc auagy embersegénc à szűz|nec méhében, à szent Lélektől szeplő | nélkül valo fogantatasát, és formál|tatasát. Mert fo-
gantatott szent Lé|lektől, és született szűz Mariatol, | Melly
Matt. 1. fogantatasaért igazan Isten|nec Fianac hiuatatic, Mint Gabri-
Luc. 2. el Angyal à kőüetségbe erről nyil|uán valo beszédeckel szól.
Masodi|kat, Hogy nem czac az ő teste for|máltatott szent

Lélektől, Hanem ho|gy ez által az Attya Isten, az ő Is|ten-
 segénc is minden tellyes vóltát | valoba adta őneki: Es à
 szent Lélec|kel valo meg kenéssel, Christussa és | wrra
 tótte őtet, Hogy ő rayta nyug|szic az Iehouánac, az az, Á
 felséges, | mindenható, őróc Istenec Lelke, | Ki Bölcseség-
 nec, Ertelménc etc. | és Isteni felelménc és tiszteletinec || 53 D3
 Lelke: Mellyeckel meg bizonyita|tic Isten Fianac, és min- Rom. 1.
 deneknec fe|lőtte áldando Istenec, Es az wy | vilagnac Rom. 9.
 teremtoiénc lónni: Kiben | az Attya Isten à mű vduósé- 2. Cor. 1.
 gúnket | meg tekélete. Eszt az Isten Fiat, az | Iesus Chris- Heb. 1.
 tust, hiszic ezokaért és val|lyác, Hogy ő Közbeiaróc, Főpa-| 3. Tim. 2.
 pioc, Szoszoloioc, Királyoc, és min|den ellenségektől bizo-
 nyos óltal|moc, Ki őket az Attya Istenec ke|gyelmébe be Eph. 1.
 viszen, Es ki által bator|saggal valo be menetelec vagyon
 az | ő mennyei szent Attyákhoz.

Vgyan ezen Istenec Fiát, az | Iesus Christust, az Attya
 Istenec | paranczolattyabol imádiác és tiszte|lic, Es minden
 jókat, Mind testie|ket 'smind lelkieket, kérnec és vár|nac ő
 tőle, Es az ő benne valo hité|ben vduózúlne, és őróc éle-
 tet vesz|nec. Mert más ne|w nem adattatot | eg alatt emberec Acto. 4.
 kősz, mellyen v|d||uózúlhetnénc, Hanem czac az Ie|sus 54
 Christusnac Neuében. Es se[n]ki | más fondomentomot nem 1. Cor. 3.
 vethett, | Hanem à mellyet vetettenec, melly | az Iesus
 Christus. Ez az ő keresz|tyéni hitec, és vduósséges vallássoc. Rom. 10.

A szent Lélec felől kedig, az Wr | Istenec igeiéből esz
 hiszic és vally|ác, Hogy az egy Attya Istenec ha|talmas és Luc. 2.
 mindenható ereie, Mel|lyet meg ielentett, Előszér az első
 teremtésben, mikoron aual minde|neket teremtött, meg ele-
 uenített, | táplált, tartott és őrizet. Annac v|tánna, A máso-
 dic teremtésbe nyil|uábban, az ő áldot szent Fiaban, az |
 Iesus Christusban, Mikoron az, à | választatokat az őrdög-
 nec torkabol | kiraggatta, A bűnből kiterítötte, | Es őket
 wyonnan szülte: Mikoron | halotakat tamasztot, Betegeket
 gyo|gyított, őrdögeket v|zet, Es hogy | őmaga is halotaiból
 feltamasztatott. || 55 D4

Mert miképpen az első terem|tésben az egy Attya Isten

az ő Lelkéuel mindeneket meg eleuenyitet, | éltetet, tap-
lált, tartott és meg őrizet: | Azonképpen à kiket az ő Fia, |
Iesus Ckristus által wyonnan te|remtet, Azokat meg szent-
teluén az | az ő Lelkéuel meg ajándékoza, | meg peczettli,
és mind végic meg | őrizi, Hogy à meg adot mennyei |
örökségből ki ne essenec.

Az Isten, ezokaért, euel az ő szent | Lelkéuel, az ő va-
lasztotit meg teriti, | meg vilagosittya, tanyittya, oktat|tya,
vidamittya, és mindē szent cze|lekedetőkre és dolgokra fel
geriesz|ti, indittya, és alkolmatossa teszi őket, | Mellyec ért
mondatic à szent Lélec, Aiándéknac, Tanyito mesterneec, |
Oktato kenetnec, Tűznec, Elő | viznec, és mindeneknec meg
vizsga|loianac.

Acto. 1.
Iohan. 16.

56 Annac felötte mondatic fiuaa || fogadásnac, és Igassag
nac auagy bizonysságnac Lelkéneec: Mert tanu|bizonsagot
teszen à mű lelkünkneec, | hogy Istenneec fiai vagyunc, és à
men | nyei örökségneec örökési, Es az Is|tent, kegyelmes
Attyánkneec kiáltat | tya mű velűnc, etc. Ez az egy At|tya
Istenneec, Es az ő szent Fiànac, | az Iesus Christusnac, és
à szent Lé|lekneec, à szent írásból valo igaz | esmereti, es
mindenikről igaz | vallás: Es eképpen hitteneec és val|last
tötteneec mind à szent Patriarc|nac, mind à Prophetàc, mind
Keresz|telő Ianos, mind à mű Wrunc Iesus | Christus, az ő
szent Apastoliual e|gyetembe.

De eszt az igaz hitet, és eszt è ke|resztyéni igaz vallást,
nem szened|heti el az ördeg semmiképpē. Mert | láttya az
álnoc, hazug és czalárd | lelec, Hogy è hitneec és vallásnac
57 D. általa az ő rétes és belet Haromsag, || állatos és szómélyes
Istene, Es az ő | állatoc, szóméllyes öröc Fia, kicket | az ő
álnakságos gyűlölségből, az Istenneec szentegyhazaba à Papá-
nac | általa toiot, le dötetnec, le omolnac, | és porba esnec,
Es nagy soc embe|rec az ő orszagából, és az öröc ve|szede-
lemből és kárhozatbol el szaladnac, és meg menekőduén,
vduő|zúlneec. Ezen boszonkodic ezokaért | az öröc, Es min-
den alnoksagiual, | mind Pap barát, mint szentelt Doc|tor,
Mester, Baccalarios etc, által | érótte vagyon, hogy az Isten-

nec | szent irassából vót igaz és v̄duóssé|ges esmeretet és
vallást meg nyom|hassa, meg ólthassa; és semmiué te|hesse.

De hogy lattyá, hogy az vton elő | nem mehet, és az ő
gyúlólséges go|nosz szándékiát és akarattyát véghöz nem ^{Órdögnek má-}
viheti: Ottan az ő masodic la|tor tulaydonságára ter, és ^{sodic eszl. őze.}
kegyetlē || v̄ldözésseckel foksagockal, Iosza|goknac elfogla- 58
lássockal, Marhack|nac el koborlassockal kegyetlen kénzas-
sockal, tömlőtzésseckel, szór|nyű és rettenetes halálockal
kezd | à szegény iámbor keresztyénekhöz, | és valoba meg
mutattyá azokon | hogy gyolkos, miképpen à mű W|runc
Iesus Christus őtet igen iól es|meruén, annac az előt ne-
eszte: | Johan. 8.

Tudíac à iámbor hiw keresztié|nec, mit czelekódet à po-
kolbeli ór|deg az ő Vicariusá és Antichristu|sa, à Papa által,
ez elmúlt negyuen | esztenteig, melly vlta az Istenec | v̄d-
uességes Igeie kezde tamadni: | Mint bolondította à nagy
Kyrályo|kat szerinszerte az országokban: | Mint ólőte szór-
nyű kényockal, és | rettenetes halálockal nagy soc ezer |
keresztyént, és ecképpen akarta az | WR Istenec Igeiet és
igaságát || meg nyomni, és el temetni. oluasd | meg czac 59
eszt è könyuet, Es az hatul|so részében meg latod, Mit
műuelt | legyen az vlta fogua, és mit műuel|lyen Hispaniá-
nac tartomaniban, Es | egész Olaszországban. Valaki nem
hi|szí, hogy Órdögec legyenec, Ez Pa|pánac Haloiából, és
annac pilésses | peszszeriból, iol veheti eszébe, Hogy | ór-
dögöc vadnac, és nem kevesen, | hanem igen sockan, Kic
mind à Pa|pát, 'smind az ő pilésses vadászit és | hoherit
hayttyác és hordozzác. | Mert tiszta ember soha semmikép-
pen eszt è kegyetlenséget nem czele|kódhetnéie, Mert az em-
beri ter|mészet és indulat nem eresztene rea: | De nem
tiszta emberec, Hanem meg|testesült órdegöc, Es soc száz
ezer | v̄ndoc fertelmes Lelkec iargallyác | őket, az ő akarat-
tyoc szerént mindē | fertelmes, parazna, Sodomita etc |
élettre, Es minden hazugsagra, cza||lárdzsagra, álnokságra, 60
telhetetlen|ségre, Segényeknek meg fosztassara, | Szantalan
soc babanasagokra és bal|uany imadasokra, Arultatasockra |

kegyetlensé|gökre és vérontasso|kra etc, Mint à szent Pro-
phetác és | Apastoloc ez vndoksagos Antichris|tusnac biro-
dalmáról iouendölte|nec

Intés az
Magyarokhoz.

Ennec okaért, atyamfiai keresz|tyen Magyaroc, eszünkbe
kellene | vönnünc az Istenec nagy irgal|massagát, és véghe-
tettlen kegyel|messeget, Mellyet mű hozánc meg|mutatot, és
velünk művelt euel, Ho|gy à mű felséges és kegyelmes
feie|delmünket, Ianos Királyt, az nagy | Ianos Királynac
fiat műnkünc ad|ta, es mind eddig ötet közetünc | meg
tartotta, Es az ördögökneec en|nyi soc alnackságoc, czalárd-
ságoc, | kegyetlensegec ellen kegyelmessen | meg tartotta:
61 Es ötet mind az ő, || s'mind az ő áldot szent Fialac igaz
esmeretire hozta, az ő szent Igeié|nec általa: Mondom,
Ezeket mind | eszünkbe kellene vennünc, és mindē | korö,
mind regel 'smind estue terdē|áluán, fel emelt szüuekkel és
kezeckel | halákat kellene adnunc àkegyelmes | Wr Istenec
è nagy és ki mondhat|lan aiandocért: Es szünettlen kellene |
könyörgenünc, hogy az ő áldot szēt | Fiaban, à mű Wrunc
Christus Ie|susban ennec vtánna is könyörül|ne raytunc, és
kegyelmessen meg | tartana à mű felséges iámbor feie|del-
münket, mind testben, mind lé|lekben, Hogy az ő Isteni
fel|séges iouoltabol, ennek ár|nyéka alat meg ma|radhatnác: |

62 Amen. ||

E KÖNYVNEC RÉSZEIRŐL.

ELSO RESZE

AZ ÓRDEG HALOIA|rol, és annac kórnyűl al|lo dolgairól.

Eszt ez órdegnec Haloiát deakul | neuezic Inquisitionac, Az az, | Mesterséges ki keressésnec, Mikép|pen czoda alnak-ságos fogassockal, | és rauassagos modockal szoktác | Hispaniaba és Olaszországba meg | kórnekőzni, ki keresni, ki fogni, | meg kényozni, és rőttenetes hala|lockal meg őlni à szegény keresztyé|neket, kie valami képpen meg ismer|téc igazán az Istent, és az ő áldot | szent Fiat, à mű Wrunc Iesus Chris|tust, Es eszекbe vettéc, hogy à Ro|mai Papa, az ő 63 pilésses seregéuel, à | nyiluan valo Antichristus, és à dű-|hős őrdögnc az ő orszaga: és meg kez|dic aszt vtalni, és meg vetni.

Ki által és miképpen kötettet le|gyen ez őrdögnc haloia, aszt is meg | mondom rőuideden. Mikoron à | Romai Czaszár Titus elrontotta | volna Ierusalemet, à mű Wrunknac | Iesus Christusnac meg őlésse és ha|lala vtán, Es à Sido nép ret-tenetes | képpen el veszet volna, Es annac à | maradékia rabba eset volna, Kűlde | Titus Czaszar nagy sockat az raboc | kőzűl Hispanianac tartományiba, | hogy ott rabotál-kodnánac. Lakta|nac ezokaért à Sidoc Hispaniánac | tarto-maniban mind attól fogua, ho|gy Ierusalem el veszet, egy-nyihany | száz esztendeig: Es hitekben senki | nem bántota őket, Es senki nem kén|szeritőtte őket az ő hitekét elhadni, || 64 és más hitet kőuetni.

Vadnac ezec melet Hispaniabā | egyeb nemzetek is: Es Hispania el|lenébe, á tenger elue, vagyon egy or|szag, mely-nec Mauritania neue, Ab|ban vadnac feyr szerezzenec, nagy es | népes orszag, kie eleitől fogua pagā|ságban éltenec. Mikoron ezokaért | az őrdőgnec orszaga, à Papaság Ro|maba, és Romabol á pilésses Anti|christus szolgálai által az egyeb orsza|gokbā, gyökeret vert volna, es immár | à Királyokat s'Feiedelmeket min|den volta képpen meg bűueltéc és | meg bolonditottác volna, Mindent | az ő kiuánsagoc szerént czelekőtte|nec, és végre vittene.

Mert nem de bűuelés és gyalazatos bolondság volté az, Hogy à | Királyoc és fő Feiedelmec az ő mel|tosagockrol, Rom. 23. mellyel az Isten őket, | mint az ő helytartoit, kegyelmes- 65 E sen | meg aiandékoszta, el feletkősztenec, || és aszt hátra hagyuan, az auas pilésses | dög előt, mint Isten előt, tēdre es|tenec, és lábait meg czokolgattác? | Bezeg erőssen katzagta eszt az ór|deg, Hogy à Királyokat, Feiedel|meket erré vi-hette, Hogy egy bűdes | gömbetzet annyira tisztellyéc.

Nem kűsseb bolondság volt an|nac vtánna, Hogy à Ki-rályoc és | Feiedelmec az ő esztekeléssekből or|szagoknac mayd nagyobb részét nekic | engettéc. Ott annac vtánna minden | kiuansagoc szerént rendelteneć min|dent, Egy ré-szét az orszagoknac Car|dinalsagokra, Egy részét Erseksé|gőkre, Egy részét Piskepségőkre, | Prepostsagokra, Cananok-ságokra, | Egy részét oltarmesterekre és Misse | mondo pa-pokra, Egy részét Appat|wrakra és szantalan socfele barátok|ra. Ecképpen az orszagoknac nem à | kűssebic részeit el 66 foglaluan, es az|zokban meg gyökerezuen, annyira || practi-cáltanac gyontatássockal, Mis|se mondássockal, és minden fele ké|pmutatássockal, hogy senkitől sem|mit nem tartotta-nac, sem királyok|tól, sem Feiedelmektől, sem senki|tól. Mert à nagy őrdegnec à Papa|nac oltalma allat voltanac, Es akar | mit czelekőtteneć, Mindenkoron | meg menekőtteneć. Ha gyűlésbe | az ország dolgaiért kellett menni, Er|sec, Pis-pec, Appát és Cananoc wra|im elől vlteneć, Ott dictáltanac az | országnac dolgairól: Bezeg hatrab | kellett à tőb rendek-

nec vlni, és à | szent Attyákat igen halgatni. Ad|dig forgat-
 tác az pilésés lederec az ó | szallai kaszszaiocokat, Hogy még à
 Fejedelmec és Királyoc [is]¹ féltenecc tő|lec. Im egy kisto-
 riat kel mondanom | ennec bizonságára. Mikoron irná|nac
 Christus Wrunc születésse vtán | 2 538,² Biria vala az két
 országott, Magyarországot 's Erdelt, az bo|dog emleközetű 67 Es
 Nagy Ianos Király, wrunknac, ó felségénecc az ides | Attya.
 Ackoron kedig à kegyelmes | Isten mind le czendszította vala
 à | mű felséges Királyunknac, Ianos Ki|rálynac, minden
 ellenségit: Annyira, hogy Segesuárot az wrac előt | az
 asztalhoz tamoszkoduán monda: | Istennecc hala, Az én el-
 lenségim | annyira leczépelue vadnac, hogy | senkitől immár
 semmit nem tartoc: | Hanem à két nagy bakot bo-
 czatom | immár ószue: A ki nyerheti: Meg | valic. Ackoron
 kedig tiltul villam|ni kezde, mind Magyarorszagba, | mind
 Erdelben az Wr Istennecc Igeie. De miért hogy à többi kő-
 zet | nyiluábban kezde predicállani à | Szantai Istuán Mes-
 ter, Arra inkáb | dühöttec vala az pilésés Papa dara|banti.
 Frater György ezokaért, az | Varadi Pispec és Kéncztarto
 etc. | (mert egy pokolbeli akasztófára ele|get rakot vala fel 68
 az Titalokba) | Es amà herélt Statilius, Iula Feierwa|ri Pis-
 pec, à szent szűzeségnecc nagy | patronusa, Es à nagy kápáu
 Egri | Ersec, à Frangapan, A tób pilésés | tarsockal egye-
 tembe, addig kalapa|lánac à felséges Ianos Királyon, ho|gy
 végre nem tehete egyebet benne, | Hanem be kelle hozatni
 à szegény | iámbor Istuán Mestert. Segesuárott reáia à Ki-
 rályra tudulánac à | soc pilésés Harpiac, és mind köny-
 örgésseckel, mind fenyegetésseckel | arra akariác vala vinni
 à Királyt | hogy mindiarást meg égetetnéie, | Minden tőr-
 uényítél nélkül, Miért | hogy Luther volna. De à Király,
 miért hogy Isten félo és eszes vala, | nem akara kedueket
 tónni, Hanem | disputacióra engede à dolgot. El bo|londu-
 lánac ebbe à pilésés Harpiác. | De mikoron soha el nem
 vonhatnác | à Királyt az ó ki mondot sententia|ról, Vgy kül- 69 Es

¹ [is] egykorú beírás. — ² 1538.

dénc Varada ama | fűntzes czaczogo frater Gergel ért, | és
 töb barátokkal papokkal behoza|tác aszt Segesuar. A Király
 kedig | két Arbitert szörze, a bodog emle|közeti Adrian
 Doctort¹ a Feierwa|ri Vicariust, Es Kalmánczei Mar|tont, Ki
 akkor Feierwari iskola | Mester vala. Mert tudgya vala a |
 Király, hogy mindenio tudos ember | vólna. Es titkon velec
 tractáluán, | meg értötte vala még az elöt, Ho|gy a Papaság
 ötdegi lélemén vól|na. Segesuarott lón a Disputatio, | Es soc
 variuc, barátoc, papoc, egy | ártatlan galamb ellen, az iám-
 bor | Istuán Mester ellen harkalánac. Es | minden ügyekö-
 zetec, és fő álnaksa|gos mesterségeg ez vala, Hogy a soc |
 és szűnettlen valo czázogássockal | bedugnác szegegnynec a
 száiat, hogy | semmit nem szolhatna. Es így lótt | vólna:
 70 De az Wr Isten tamaszta mel||leie egy tudos embert, orvos
 doc|tort, Rezenei Ianost² Az foga parttyát a szegény Istuán

¹ Adrianus, Archidiaconus Dobocensis, Med. Doctor, et
 Johannis I. Regis Hungariae archiater, quum in colloquio an.
 1538. Segesvarini instituto acriter de præcipuis Religionis Chris-
 tianæ capitibus disceptaretur, et purior doctrina a Stephano
 Szántai potissimum defensaretur, Præsidis munia iussu Regis
 non sine adplausu obiuit, prout rei huius historiam pluribus
 verbis enarrat auctor anonymus, in libro Hungarico omnium
 rarissimo, cui titulum Hispaniaí Vadászság veneranda fecit an-
 tiquitas. In comitiis vero regni Transilvaniae generalibus, Clau-
 diopolin an. 1543. indictis, ea illum vsum fuisse animie mode-
 ratione commemorat Paullus Ember hist. eccl. Hung. p. 90. ex
 Hamero pag. 199. vt dum dissentientes a Martinusio et plerisque
 regni Primoribus rogo imponendi conserontur, cum Urbano
 Battyáni et Michaële Csáki, Isabellæ reginae consiliariis, resti-
 tit, quo minus feralem huiuscemodi experiri cogerentur senten-
 tiam. Weszprémi: Medicorum Centuria prima. 1.

² Legitur in Inquisitione hac Hispanica, præsentem fuisse
 in eo colloquio alium quoque Medicinæ Doctorem, virum pru-
 dentem et piúm, *Johannem Rezenei* dictum, qui doctrinam a
 reuer. Steph. Szántaj propugnatam, a devotissimis autem Ro-
 manæ sedis asseclis impetitam, sacris litteris consentaneam
 esse, et ipse validis argumentis probauerit. Weszprémi: Medicorum
 Centuria prima. 1.

Mester nec, Es nem czac argumentamockal, hanem | végre
 Das dich Gottsszal is kezdé | à Barátoc és papokhoz. Egy
 nyihá|ny nap mulua az Arbiterec be vi|uéc à disputációt à
 Királynac, mond|uán neki: Felséges Wrunc, Te fel|séged le-
 gyen műnekűnc segétségűl, | hógy é tisztól meg szabadul-
 hassunc: | Mert külemben el kel, uezszűnc. | Test szerént
 el veszűnc, Ha | igaz iteletet teszűnc ez iámbor Istuán |
 Mester nec tudománya felől. Mert | egyebet nem mondha-
 tunc, Hanem, | à mit szol, à mit disputál és tanit, | merő
 igazág. Mert tiszta szent irást | szól és forgat. A barátoc,
 papoc dol|ga semmi nem egyeb, hanem czac | fabula, em-
 beri vélekedés, és heáiaba | való czázogás. De ha mű ezeket |
 tisztán meg mondiuc etc, elueszűnc || Pispekűnc miat, és à 71 E:
 több Ersekőc | és Pispekec és wrac miat. Ha kedig | Istuán
 Mester ellene pronuncia|lunc, és elkárhosztatyuc: Istenec
 ha|ragia leszen raytunc, és az örőc kár|hozatnac leszűnc fiai.
 Ezokaért kőnyörgűnc te felséged nec, Hogy felseged ne had-
 ion, Felséged talállyon | valami modot à dolognac, Hogy |
 meg menekőthessűnc etc. A felséges Király bisztatni kezdé
 őket, | monduán: Ne fellyetec. En is eszem|be vőttem à dol-
 got, Hogy igaz az | Istuán Mester nec tudománya, Es | hogy
 à Papaság semmi. De nincz | mit tőnnen az wrac ellen.
 Mind a|zon által módot találóc hozà. Le|gyetec czac vesztec.

Estue három orakort, à soc Pis|pekec és Papwrac mind
 wduar|hoz mené nec. Es elő áluán, Frater | György Kencz-
 tarto à tőbinec o|ratora léuēn, róuid beszédel szola à || Ki- 72
 ralynac: Felséges wrunc, Mű | vagyunc à leki pásztoroc.
 Mű nē|kűnc kel vigyaznunc az annya szent|tegyhazra. Ezoka-
 ért kiuántuc te fel|ségetől, hogy ide hozattnád az he|retne-
 ket, és meg ölletnéd, Hogy à | tőbi meg röttene, és ne kez-
 dené nec | à Romai szentegyház ellen tanyita|ni De te felsé-
 ged nem à mű akara|tunc és kėuánsagunc szerént czelekő-
 szic: Mert itt disputáltattya felséget | az heret nec latrot, Es
 egyebec is be | sziyác eszt à mérget tőle. Bizon mű | eszt te
 felségőd nec nem tudiuc szol|gálni: A szentséges Papa Attyánc |
 is nem io neuén veszi tőled. Nem kellene itt semmi dis-

putálás. Mert az | annya szent egyház régen elkarhosz|tatta
 è fele heretnec latrokat: Feie|ken hordozzác készen à sen-
 tenciát: | Nem kellene ezeckel még mulat|ni etc. Mikoron

73 ^{Ev} Frater György | oracioiát eluégeszte volna, Monda à || ki-
 rály. Tóruéntelen nem akaroc | senkit meg ölni. Adiatoc
 bűnt ho|zà, Im tóruént latatoc rea, Es à mit | à tóruény
 hoz, vgy bűnhediéc meg. | Monda Statilius à Iula Feyerwari |
 Pispec: Nem elég bűné ez, Hogy à | summár eszt mondia,
 Hogy az áldot | szent Misse semmi, Hanem órdög|nec talal-
 mánya? Eszt is mondia az | heretnec summár, Hogy két
 szómé|ly allat kell communicálni à paraszt | népnek. Maga
 czac à szentséges pa|poknac rendelte eszt è szentséges al-
 dozatot à Christus. Felele à hirály: | Pispec wram. Egy
 kérdést kérdec | tőled. A Görögeknek gyulekőze|te, igaz ke-
 resztyéni szentegiház vól|té? Monda Statilius: Igaz. Monda |
 à Király. A Görögeknel nem vólt | à Misse, Most sinczen,
 Mire nem | lehetnéc mű is annálkül? Es à Gõ|rögec min-

74 nyáian communicálnac | két szómély allat, Es vgy tanyitottac ||
 őket à szent Pispেকেc, Chrisosto|mus, Cyrillus, és à többi:
 Ha à Gõ|rögec azért bűnt nem valnac, Miért | nem commu-
 uicalhatnác mű is két | szómély allat? Es à Pispেকেc
 minnya|ian el nemulánac. Monda à Király: | Én ennac, az
 Istuán Mesternek a|zért párttyát nem fogom. Felele | frater
 György: Ha felséged nem te|szen rolla, Mű is nyiluán más
 irrel | köttyüc: Es nagy haraggal mind el|menénac à Király
 elől: Éyel ki|lentz orakort elhiuatà à Király az | Istuán
 Mestert, és Bádsi Fereptz, |'s Cassai Ianos ielen létebe
 monda ne|ki. Istuán Mester, Miczoda wy tu|dománt találtál?
 Felele Istuán Mes|ter: Felséges wram, Kegyelmes Fe|iedel-
 mem, Nem wy tudománt ta|láltam: Hanem találua és ké-
 szen lel|tem az Istennek nagy kegyelmességéből. Mert à

75 Prophetáknac, Chri|stus Wruncknac, és az Apostolok|fnac tu-
 dománya. A kinec szűkség | volna az v̄duósség, Nyiluán eszt
 kel|lene kőuetni. Monda à Király. Ió | attyamfia Istuán Mes-
 ter, Ha mű aszt | akariuc kőuetni, Nem tudom mint | iarsz,
 Mint te, s'mind ómagam. De | hadiuc az Istenre: Ó tudia,

mint kel | lönni. Io attyámfia, Ne maradj az | én orszá-
gomba. Mert az wrac meg | fognac és meg ölne: Mert én
meg | nem oltalmazhattac ellenec. Talám | magannac is va-
lami bum támadna | belöle. Ezokaért Menny el, Ad el |
minden marhátat, Es menny más | feiedelem alla. Es böw
kölczéget | neki aduán, erőssen parancola ött|ues Christoph-
nac, es à tób Cassai | polgaroknac, kie elhosztac vala is, |
hogy éyel az Istuán mestert el vin|nec, és békéuel hordoz-
nác. Es eckép|pen meneködéc meg az ördög Har|piaknac
közékből, az iámbor és e|szes Királynac io akarattyábol. Ez-|| 76
zeket mind elő számlaltám, Hogy | ezzebből eszedbe vönnéd,
Houa | háktanac vólt az Pilésses gonosz | emberec, Tudni
illic, olyan méltó|ságos tekintetökre, Hogy még à fel|seges
Kiralyoc is féltenec tölec, és | az igazat, mellyet láttanac és
meg | esmertenec, aszt sem mertéc köüetni | és czeleködni.
Bonfiniusnál oluasd | meg az historiat Ianos pispeckről, | Ki
előszer Váradí, annac vtánna-| Estergomi Ersec lön. Az el
arula | Matthyás királyt. De meg is annyi | ra forgata az
ördegnecc kaszaiát, Ho|gy vtána kelle iárni, és erőssen kelle |
az arulo latrot köüetni. Mert pártot vte az iámbor Kiraly
ellen, Mel|lyet könnyen meg műuelhete à bo|lond wrac kö-
zet, Miert hogy fő | Cancellarius és Primas Hungarié | vala
etc. E fele példákát sockat hoz|hatnánac elő: de had
iárianac. |

Igy lön Hispaniaban is Mikorö || à Romai Papa Anti- 77
christus eszt az | ördegnecc, az ő attyanac, Haloiát fel |
akarna vonni, Hogy az által az ő | méltosagát, és orszagá-
nac hatalmas|sagát meg oltalmaznáia, Es kén|czeknecc veghetet-
len soksagát ez al|tal gyüteni akarnáia, Paranczola | szent Pe-
ternecc átka allat, Hogy à | Sidókat mind, kie az egész His-
pania|nac tartományiba volnánac, az ő hi|te (mellyet azért
keresztyéni hitnecc | mondia, Eucl, à szent Neuel, az ő vn |
doc vtálatos baluanyozassat és Su|persticioiát palástoluan)
alláia fegy|uerrel haytana az Hispaniai Király. | Az Hispa-
niai kiralynac nem lön | mit tónni, Mert fél vala az átok-
tol, | Hogy à Papa Purgatoriumba vzi | lelkét, ha nem mű-

ueli. Ezokaért | keményen paranczola à Király, Va|laki az ő
 országában akarna lakni, | vagy Sido, vagy Görög, vagy Mau |
 78 rita auagy Szeretsen volna, tehát || meg keresztelkődnéc, és
 á Romai | papánac hité alláia adna magát. | Sockan ezek
 közül nem akaránac | meg keresztelkődni, Ezokaért ezek|nec
 marhaiokat mind à Papánac es | Királynac foglalác. Es meg
 fogác | ómagokat, és nagysokat meg ólé|nec bennec. Latuán
 eszt à tőbi, Nem | lón mit tenniec, Hanem meg keresz|tel-
 kődnéc. De à keresztelésnec e|lőtte nagy aiándékokat kelle
 81 nękic | offeralnióc à Pápai szent szęknec, és | az wy Isteni
 szolgálattrá. Es eckép|pen nagy soc kénczet gyüténec az |
 offerendákból, mellyekel meg foszt|tyác vala szegényeket.
 De hogy è | szántalan soc kéncz gyütés meg nem | szünnéc,
 Vgy kőte à Papa eszt à Ha|lót, az Inquisiciót, Hogy euel
 nem | czac meg kazdagulna, Hanem az ő | vndoc baluanyozo
 országát is meg | oltalmaznaia, Hogy sem Hispania, | à soc
 79 tartományockal, sem az wyon||nan meg keresztelt Sidóc, à
 tőb né|peckel, el nem szackathatnánac tőle. | Minęmú Halo
 kedig ez legyen, Im meg halod. |

MINEMVEC ÉS KI|czodác legyenec az Inquisitoroc, | Az az,
 A Papa ördegnecc Vada|szoi, kic á Halót forgattyác, és à |
 szegén keresztyéneket ki va|dászszág, és meg fogiác, | smeg ólic. |

REndele à Papa nagy soc pilésses | Papokat: Es azoc
 80 mellé ada na|gy soc barátot, kic à Papoknac mint | sugo
 tanacz adói volnánac. Es azo|kat csoporton kęnt küldę His-
 pania|ba, az Hispaniabeli tartományok|nac, és azzoknac var-
 megyęknec szá|moc szerént. Es nagy soc buczu leue|leket, es
 egyéb paranczolo leueleket || nękic aduán. Aszt hadia az
 Hispania|beli Királynac, mind à tőb Feiedel|meknec, Hogy
 mindenüt meg ol|talmaznác őket, Es minden vólta | képpen
 segítségül lönnenec nękic. | Mert ha vala ki külemben cze-
 lekőd|néc, Aszt öröc átokba és karhozatra | vetnéie. Es hogy
 az Hispaniai Ki|rály iob akaro lönnę è szent dolog|hoz.
 Ennec è szent Inquisicio (Mert | vgy neuezi vala, Az az,
 Szentséges | vadászásnac) iőuedelménec à harma|dát nęki

igéré. Befogada ezokaért | à Király az országba à nagysoc
 pa|pokát, barátokat, Es azoc el oszoluán | à tartományokba,
 Szent Attyaknac, | A hitnec tamoszinac, Az heretnek|ségök-
 nec, és Isteni karomlássoknac | ki vadaszoinac, és ki irtoi-
 nac neuezic | vala magokat, Maga minnyáian tu|dattlan sza-
 mároc valanac, kie semmi | szent írást nem tudnac sem
 értnece vala: Miképpen mostan is semmi nem || egyebec. 81 F
 Ezece kezdenec ezokaért szél|lel járni, és házonként á népe-
 ket ta|nyítani. Mert egyébként nem pre|dicálnac soha His-
 paniaba. Egy egész | város meg éri vasárnapon két Mis-
 seuel. Emlékőzet sinczen ott à | predicacióról. Tanítac kedig
 à né|pe et nagy fűzetésekért, Nē az Wr | Istennece igeiére, Az vadász-
 szoknac ta-
 nyitássa.
 sem az ő paranczo|latira: Hanem az Aue Mariara, Sal|ue
 Reginara, Pater nosterre, és Cre|dora. Annac vtánna tanyi-
 tác oket à | Romai szentegiháznac őtt paran|czolatyára, mel-
 lyec nélkül nem v|d|uózúlhetne senki: Mellyec ezec? In
 nep napon Missēt hally. Esztendőig | etzer meg gyonnyad
 minden bűnei|det egy pap vagy barát előtt, Es ve|gy ódoza-
 tot tőle. Nagy hetben ve|gy Wrat hozád egy szómélly allat.
 Mindenekről adgyad az igaz déz|mat. Gyakorta böytel, Ki-
 uáltképen | à nagy böytet, Es minden szeredan, || pinteken, 82
 és szombaton, és egyéb na|pokon, az annya szentegyhaznac |
 szórzesse és rendelésse szerént. Böuen | offerally à Misseshöz
 minden vosar|napon, Kiuáltképen az ieles bu|czus innepe-
 ken, Ez ieles és v|duóság|re szükséges paranczolatokra ta-
 nyit|tyác à szent attyác, à népeket. Es | abból vesznece nagy
 diczirete|ket, Hogy őc szent attyác, és à hitnec | oszlopi, Es
 á Papa confirmálta őket, | à Király is à töb Feiedelmeckel |
 egyetembe. Azonközbe minden fe|lől kimeket boczátanac à
 szegény | Sidóc, és à töb erőuel meg keresz|teltőtött népece
 vtán. Es valahol e|gyet meg kaphattanac közzülec, ki | czac
 egy kemény szót eytet à hit, a|uagy keresztséce, vagy Papa
 ellen, | Annac minden marhaiát ottan el|raggattác: őtet pe-
 dig meg foguán, à | Magistratus kezében adtác. A Ma|gistra-
 tus mindiarást kész volt, és szór||nyű kénzássokkal meg 83 E2
 őltece őket, | El annyira, Hogy mindennap na|gy sockat meg

A Papa őtt
paranczolatya.

öltenee szegényekbe. | Es eképpen szántalan soc kénceket |
gyűjtötte, soc v̄dó és esztendőtol fogua.

De immár, hogy az kegyelmes | Istennec akarattyából az
igasság elő | tamadot, és az Istennec igeie vagy | neguen
esztendőtol fogua predical|lani kezdetet, Sockal nagyobbban |
dühöskedic az őrdög ez vadászóc, | és kegyettlen arulóc által,
mind His|paniába, mind olaszországba, és ki|mondhattlan
nagy álnakságockal | és mestersegöckel meg kórnyékő|zic,
be kóritic, meg fogiác à szegény | keresztiéneket, Minden
Marhaiok|ban zsakmánt tesz nec, és annac vtán|na rettenete-
tes soc kénzassockal meg ölic őket, Miképpen ennec vtanna |
meg kezded oluasi és latni ebben è | könyuetsköben. Nyil-
84 uán meg latod || ezekből, Hogy az Isten fia, à mű | Wrunc
Iesus Christus nem oknél|kül mondotta az Őrdöget öidek-
lő|nec és gyolkosnac. |

MASODIC RÉSZ.

Az alnaksagos mesterségöckről | Miképpen à szent Vadá-
szoc à | szegény keresztyéneket bekóritic az | veszedelmes
ördög nec Haloiába etc. |

Soc kim és arulo szolgál vadnac | az piléses vadaszo
hengerek nec, kie | az varmegyęket à tartományokban | mind
az egész országba be iariác, és | mindenüt kereng nec, és
leselkőd|nec, ha valamit valakitól halhatnac, | hogy beadhas-
sác és bearulhassác à | szegény iámbor keresztiéneket az
va|daszo pilésess hergerek nec, à papok|nac és barátok nac.
Mikoron ezoka|ért be mondnac valakit az piléses | valla-
85 F3 toknac, és valami sorsot adnac || hozáia. műuel hogy Luther
vólna, | (Mert vgy neuezic az iámbor hiw | keresztyéneket)
Titkon boczatnac | valakit vtánna az arulo szolgálóc kőzül.
Az valami képpen okot keres, | hogy eleybe kőrülhessen, és
szőmbe | talalkozuan vele, szép szoual kezd | neki szolni,
monduán: Tegnap sze|renczere iöttem vala az Vallato w|rac
eleybe. Ott à többi kőzet, te rol|lad is lón valami emle-
kőzet, Es | mondánac, hogy valami dolgoc vol|na veled:

Meg is hadiác enékem, | hogy meg ielenteném és meg
mon|danám, hogy het orára holnap ielen | lónnél. Eszt
haluán, semmiképpen | nem mer egyebet benne tónni,
ha|nem szõmbe kel jutni volec: El sem | halaszthattya à
volec szõmbe valo lõtelt: Mert iol tudia, hogy azonnal |
veszedelme tamadna bõlõle.

Masod nap ezokaért el megyen | az ember az Vallatok-
hoz, Es oda || iõuén szol az aytoállónac, és eszt | mondia 86
neki: Mennybe, Mond | meg az wraknac és à szent Attyák |
nac hogy ielen vagyoc. Amaz be | menvén, meg mondia,
hogy ez ott | vagyon. Ottan elküldnec, ha ketten | vadnac,
és az harmadikat is elhiuat|tyác: Mert mikoron vadászni
auagy | vallatattni akarnac, ninczenec keues | ben harmo-
nal. Mindenkoron kedig | minden varosban vgyan valami |
regzet fõ helyre gyûlnec: Mint | Hispalis varosba gyûlnec
egybe az | várba, Mellyet az esztendõc vtán | Hármosnac
neuezie. Minec vtánna | à hiuatallyost be hiattac, Aszt ker-
dic tõle, Mit akar, Es mû vgye | vagyon? Az felel, Mûuel
hogy az elõtte valo napon aszt mondottác ne|ki, Hogy az
nap ielen lõnne elõt|tec. Ottan meg kerdic à neuet, és fel |
iriác à neuét. Annac vtánna esmet | meg kerdic: Nó, Mit
kéuánsz? Mert || mû, vgy mondnac, nem todia, ha te | 87 F4
vagy az, à kit hiuatunc, auagy nem. | Io attyámfia, Latodé
melly igen | szentseges tiszt, mellybe mû vagyunc: | szentsé-
ges dolgokban vagyunc fog|lalatosoc. Meg lásd ezokaért, Ha |
vayon valami lelki furdulassod, ielencz meg minékunc.
Sõt ha más | felõl valamit tutz, auagy ertõtél, v|gyan tar-
tozol vele, hogy meg mond | iad. Meg ne nehezitsed lelki
esmerettedet: Mõd meg mindeneket, mind | te magad felõl,
s mind egyebec felõl etc.

Az hiuatallyos annac vtánna felel valamit. Auagy aszt
mondia, Ho|gy õ semmit nem tud az Lutherseg | felõl.
Egyebet sem tud senkit, ki e|fele volna. Auagy az õ hizel-
kõdè | beszédec vtán ki pottyant valamit, | vagy õmaga felõl,
vagy egyeb em|berac felõl. Ha ezokaért valamit ielent, Ottan
nagy õremmel hallyác || és veszie aszt à szent Attyác: Egy- | 88

másra tekintnec, hunyorognac, vi|gyorognac, és sugnac egy más|nac etc, Ottan elküldnec az Magis|tratushoz, és paranczolnac, Hogy | el külgyc à poroszlovak, Hogy meg | fogiác az heretnec latrot. Mert vala | ki ezeket elót egy Atya Istét val, Es | egy Isten Fiat, az Iesus Christust e|gyedül mű Közbeiaronknac és v|uözíténknec lónni etc, az Luther | és halálra 's pokolra valo heretnec. | De valaki vallya, Hogy à Papa, | szentséges Attya, Christusnac vica|riusa, kinec szent Peterel egyetembe | adta legyen, mind mennyországnac, | s' mind pokolnac kolczait: Ez Catho | licus és iámbor keresztyén, Noha az | Istennek igéie és hite felől egy ígét | sem tud: Es egyebet nem tud az A|ue Maria, es à Salue Reginanál. | Ollyan órdegi vakságban. és vissza | fortultságban vadnac

89 F_v ezec è szent || Attyác, és órdegnec vadászoi. Elió|uén ezokaért mind à poroszloc, Meg | fogiác à szegény hiuatallyost, ki à | szent Attyác elót valamit kabaságá | bol vallyot, és erőssen meg kőtezie, | és egy mél sötét tömletzbe, ahol soc, | de igen szoros kamorác vadnac, Es | azoknac egyikbe be reckesztic, kinec | semmi ablaka ninczen, Olly szoros|ságba, hol fel sem álhat, le sem fekke|tic. Mert à Magistratus mindiárást | kész az szent Attyáknac paranczo|lattyára, mind paroszloiuat, kőteliuel | lantzaiual, tömletziuel. Mert à Ki|rály és Feiedelmecc Papa szolgálai, | Meg confirmáltác à szent tisztet, az | Órdegnec haloiát, annac ő Vadaszit | és peszserit, Miért hogy lattyác, és e|szekbe veszie, hogy hasznoc vagon | belöle, à szegény keresztyéneknek | marhaiából, A mint touà fel meg | ielentöttüc.

90 Ha kedig à szegény hiatallyos à || szent Attyác elót álúan, semmit | nem val, Elküldic előlec, monduán: | Mennyel, Nem tudiu, ha te vagy | az, à kit mű hadtuc, hogy előnkbe | hinác, auagy nem: Mennyel ezac: | Iobban meg tudakozunc te felő|led.

Miglen kedig ott vallyatattyác à | szegény hiuatallyost, Annac előtte | à kárpit ala butattác az bearulo szolgát, Ki iól meg láttya à hiuatallyost, | és minden beszédit meg hallya: De | à szegény hiuatallyos nem lathattya | à be

arulo szolgát. Eszt kedig à szent | Attyác azert műuelic,
 Hogy à szegé|ny hiuatallyos eszébe ne vehesse és | meg ne
 esmerhesse à be arulo szolgát | mászszor, mikoron hozzáia
 menuén, | beszélteni kezdene ve|le, Es ne tud|ion felni tőle :
 O lator álnakság.

Egy nyiháni het mulua esmet el | hiuattyac vgyan azon
 embert, Es | esmet vallatni kezdic, Ha tudé va||lamit à hit 91
 dolga felől: Auagy óma|ga forgat valamit szűuében, Auagy |
 egyebektől hallot valamit. Es im|már touáb mēnec à dolog-
 ban. Mert | aszt mondiác neki: Igen tagadod te : | De mű
 végére mentūnc ennec, Ho|gy olly emberrel iártál és szolot-
 tál, | kihöz nagy kétség vagyon, hogy ő | Luther : De ollyan
 beszédet is eytőt|tel minnap, kinec iő bison|sága va|gyon,
 hogy nyiluan ki tetzic belőle, | hogy te is el hanyattál.
 Vald meg | ezokaért, és meg ne nehezitsed lel|kedet. Ha
 kedig szabadon és kénsze|rités nekül meg vallod, Im mű
 lel|künkre fogadiuc, hogy semmi bán|tássod nem leszen
 belőle. Iol meg | próballyad és meg vizsgállad min|den
 volta képpen lelkedet. Bizunc | is hozzád, hogy vgy kezdesz
 czele|kődni mind iambor catholicus, Es | elő forगतod elmédbe,
 valahol volt | valaha ollyan beszéléstec à hit dolgai || felől, 92
 Es meg ielented minékūnc. | Effeléket nagy sockat beszél-
 nec az | hiuatallyos előt, és ollyan álnoksá|gos fogássockal
 vadászság szegényt, | Ha valami képpen à Haloba be ke-
 rithetnéc, és meg nyomorithatnác. | Es soc egyűgyű sze-
 gény keresztyéne | ket effele hizelkőő és sima beszede|ke-
 meg czalnac, és el vesztic szegénye | ket.

Ha kedig az hiuatallyos semmit | nem akar vallani, Te-
 hát ismet el bo|czáttyc, De nagy soc iyeszté beszé|döckel.
 Mennyel, vgy mondnac, | mostan : De ingyen se vélyyed,
 hogy | immár meg menekőttel legyen. | Bar aszt ne gondold :
 Gondot visse|ly magadrol, Mert mű iol tudiu|c, | hogy nem
 ép à te dolgo|d. Egyebe|ket is tudtz, kie Lutherec, De nem |
 akarad meg mondani etc.

Annac vtánna egynyihány nap | mulua az arulo szol-
 gákban boczát||nac alatomba vtánna, kie minden | képpen 93

meg kémlic szegényt, Mit | czinal, hol iár, Kic kel nyaias-
kodic és | beszél, Ollyant is bozátnac meleie, | ki nagy
barátságos szűet tetet előt|te, Mulat vele, sorál es morál
vele, | és mindenképpen beszédre fogia. Ki | vgy teteti, mind
ha à szent Attyák|nac, az Vallatoknac, halálos ellen|ségeg
volna. Mindennap kórnyűle | forog, Mindent eszébe vészen,
fel ie|gyez, à mit szól. Es valamit hal tôle, | aszt alatomba
mind hurré adia az Va | daszszoknac. Es eképpen nagy
sockã | meg czallatatnac, es meg fogatat|nac, és meg ké-
nyosztatnac, meg is ô|letetnec rettenetes halalockal, Kic |
ingyen eszekbe sem tudtác vónni, | Miképpen, honnét, és ki
által be a|rultattanac. Ollyan álnokságos cze|lekedő az Ór-
deg, és az órdegnc | hoheri. Czac az hatalmas, bölcz Is|ten
94 oltalmaszhattya meg à szegény || iámbor keresztyéneket.

Iohan. 8. Innég eszedbe | veheted, hogy Christus Wrunc nem | heába
mondotta hazugnac, és ôldek | lõnec, auagy gyolkosnac.

Ha azonközbe történic, Hogy | az hiuatallyos eszébe
veszi az ô vesze|delmét, és hogy el ne veszzen à Va|daszoc
miat elfutamic, és el szalad, | Czodálatos álnac mesterség-
göckel | lesz nec vtánna, Hogy meg fokhas|sác, és à mé-
szár székre vissza hozhas|sác. Nem elégednec aual,
hogy az | arulo szolgálknac, kiket küldnec vtán | na,
mindent paraczolnac mit czele|kődiene, mint kereséc
és meg lesséc | szegént, Sem aual, hogy minden iele|ket
meg mondiác nekic, minemű ter | metű, minemű abrazatu
et színű, | Minemű ruhái legyenec etc: Hanē | ieles képiro-
ual meg irattyác szegé|nec à képét soc ruhatskákra, és azo-
kat ostyác az arulo szolgálknac, Ho|arra nézuen, inkább meg
95 esmerhes||sec, meg fokhassác, és vissza hozhas|sác.

Nem soc v̄dõuel ez előt egy olaszt | foganac Hispalisba.
Az az olasz art|zul vákta vala Romaba az Vada|szoknac
egyic arulo szolgálakat. El|küldénec à szent Attyác Hispa-
niaba | annac vtánna érõtte, az olaszért, ho|gy meg fognác
aszt. Es noha az aru|lo szolgálknal vala az ô meg irot ké-
pe, De azért midõn rea talalánac | Hispalis varosban, nem
leheténec | bizonyossoc benne, ha ô volna, aua|gy nem,

Miért hogy mind neuét, | 's mind ruhaid mind meg val-
 tosztat|ta vala. Vtánna olá|lkodánac ezo|kaért sockaig. Es
 midõn Hispalis|ban à templomba mentenec volna, | találác
 ott az olaszt, hogy morál vala | valami embereckel, és
 azzockal be|szèl vala. Midõn toua fordult volna | az õ mo-
 rállo társaiual, Hogy az a|rulo szolgác bizonyosoc lehetné-
 nec || rolla, ha õ volna az, auagy nem, Az | egyic hertelen 96
 vtánna kiálta, az õ i|gaz néuen, kit eltagadot vala, meg |
 neuezé. Az olasz az herttelen valo | meg szolításra mindia-
 rást hátra te|kinte, Es à beszéd kőzet ingyē eszébe | sem
 iuta, melly igen félelmes álla|padba volna. Hogy hátra
 tekente | az olasz az õ neuére valo szolításra, | Ottan bizo-
 nyosoc lőnec az arulo | szolgác benne, hogy nyiluán õ vol-
 na: Es ottan meg fogác őtet. Es mi|nec vtánna soc v̄deig à
 tömlőtzebe | tartottác volna, Erősen meg pren|gerezéc, Es
 annac vtánna egy haioba szegezéc, holtig valo ōuezésre.

Bizony elég rauassagoc, és elég | álnaksagos mesterségeg
 ezec: Es no | ha vgy tetzic, hogy senki el nem me|hetne
 elöttec, De azért à bölcz Wr | Isten gyakorta meg bolon-
 dittya à | rauasz latrokat, Es vgy eszesiti az õ | io voltabol
 az õ hiw keresztyénit, || hogy el szaladnac, és meg mene- 97 a
 kőd|nec: Miképpen ez historiabol meg ęrthed.

Az elmult esztendőben meg sza|badula egy az órdegi
 Vadászoknac | fogsagából, Bűdes vőlgy nec varo|saban. A ke-
 resztyén also Franciabe|li vala, Kit az IESVS Christus |
 Euangeliomért soc v̄deig tartottác | vala fogua. Mikoron
 ezokaért el | szalladot volna à fokságbol, Mind|jarast vtanna
 lőnec à soc arulo szol|gác. Nem meszsze földre vtánna siet-
 uén, el érec és meg fogác az em|bert az vton. A Frantz
 igen | kezde mondani, hogy nem õ az az | ember, kit őc
 keresné nec. Az arulo | szolgác nem gondolánac vele, hanē |
 meg fogác az embert, és meg kőtez | uén, vissza kezdéc
 hozni, Monduán: | Bezeg vgyan à vagy te, kit mű ke|resűnc:
 Mert te vagy az az ember, | ki egy he|ttel ez elõt elszallattál
 az || Vadaszoknac, à szent Attyáknac | tömletzeből à Bűdes 98
 vőlgy nec va|rossaba. A Frantz nagy bátron | monda nekic.

Iol meg lassatoc mit | czelekőtec. Mert nem à vagyoc én : | Hanem à hadból iőuec én most, | Ott soc vđótól fogua mesterségem | mel kereskőtten. Hogy kedig ez igy | legyen, oluasatoc eszt è bizonság le|uelet, mellyet menedékül velem vi|szem, Mikoron à leuelet meg oluas|tác vólna, el hiuec, hogy igazat mon | dana, Es békéuel elboczatác, Szégy | eluén magokat, hogy az el szalladot | fogoly ért mást ártattlant foktac vol | na meg.

A Frantz kedig ecképpen iutot | vala à menedéc leue|höz. Mikoron | az Vadaszocknac foksagabol ki szalladot volna, és az vton elsietnéc, | Talala szerenczere egy hazaiabeli | barattyara, kit annac előtte iol es|mert vala. Iő vala
 99 F2 kedig az Legio||ból Hispanianac varasából, ahol | valami szükséges okbol kértte vala | à tanácztol è bizonság leuelet, és az vton à leuelet neki adta vala tartani, | Es masod nap elsietet vala elől. Is|tennec dolga lőn kedig ez, Ki az ő | iouoltabol ez eszköz által akara meg | tartani à szegény Frantzat, Es az ál|nac arulo latrókat meg akara szégye|niteni. Meg nem mondhatom, Mi|nemű szorgalmatossaggal meg őri|zic az arulo szolgác à szent Attyak|nac auagy Vadaszocknac paranczo|lattyából à foghazokat és à tőmlőt|zeket, hogy à kerésztyén foglyoc | közzül senki el ne szaladhasson. Es | ha valaki közzülec czodalatos kép|pen elszalad, Minemű szorgalmatos|ságal minden vtakat meg állyác, el|keresic, és éyel nappal vigyáznac, ho|gy ismet aszt meg fokhassác, hogy | senki soha el ne szalathasson: Annyi|ra meg dühöt-
 100 tenec à szegény keresz||tyénekre, kie nem akariác à Papat | Christus Vicariusánac meg esmer|ni etc.

Ezeket irtam meg à szegény keresz | tyéneknec ő fok-sagoknac modiá|rol, Minemű nagy álnoksagockal vadaszszác őket à szent Attyác, Mint | keritic be őket az veszedelmes Haló | ba etc, Immáran azokrol szoloc, és | aszt ielentem meg, Mit czelekősznec | vęlec, minec vtánna meg foktác ő|ket.

II. RÉSZ.

AZ IAMBOR KERESZTYÉNEKNAC marhaioknac és ioszagoknac el foglalassáról à Kobzóba.

MInec vtánna à poroszloknac | Decány, auagy à be arulo szol | gac valamelly iámbor Keresztyént | meg fognac, Mindiárust mindent || el fosztnac rólla. Es minden kolcza- 101 es it el szackasztuán rólla, Notariust hi|nac, Es à poroszlo Decany hozzáia | véuén egy nyihanyad az be arulo | szolgác kózzúl, el megyen à fogoly|nac hazához, és minden ioszagit, és | marhait meg irattya. Annac vtánna | mind el hordiác onnét minden ieles | és draga marhákat, és à szomszédsg | ba adiác meg tartani egy kazdac | szomszédnac. Nagy szorgalmatosság|gal műveli kedig ezeket à poroszlo | Decány, Mert az marhánac elszám|lalásában igen cigány szömel néz|nec rea, Es ha iol nem vigyaz, hól | imit, hol amot lopnac el benne: | Mert tudíác, hogy à Kobzoba va|lo à szegény iámbor keresztyen fogo | lynac marhaia: azért zsákmanyoznac à gonosz emberec rayta. Mert vgyan is mind à Decány, mind min|nyáián à szolgac hituán latroc, ledęrec, oruoc, Papoknac Baratoknac || kőritői, zsihoc etc: Mert 102 olyan szent | szolgálai szükségesecc etc.

Eszt ez el foglalást, hogy az iambor | keresztyén fogoly-nac minden mar|haiát elfoglallyác, ezért és ez vegre | művelic, hogy semmi el ne veszen | benne, ha történic, hogy meg ólic à | foglyott, Hanem mind épen à Kob|zóba iusson. Mert fő képpen czac à | marhára sietnec, hogy aszt el kobar|lyhassác. Mert à Vadaszo szent At|tyác, Pilesses Papoc Baratoc aszt hir | detic, mint egy ki ielentet Istenec | szauát, Hogy ha à Papatol valaki | nem fűg, és annac tudományat nem | kőueti etc, Az azonnal ő maga el | ítélte az ő lelki esmeretiben, mindē | ioszagait és marhait, és à Kobzónac | tulaydonyította, Mint mellyec im|már nem ő reáia nézzenec, hanem à | Kirallyra, Kinec à Papa azokat ké|szen tulaydonyította, mint igaz ő|rőkesnec. Ennec okaért eszt

103 mondiác || à szent Attyác, Hogy à keresztyén | fogoly vgyan tartozic vele, Hogy | ioszagira és marhaira semmi szamot | ne tarczon, mint azokra, mellyec im | már nem ôuei, hanem à Kobzóé, Kiknec örökese à Király à Papá|nac altala. E predicatio kedig, mel|lyet à szent Attyác predicálnac, igē | tetzic à Királynac. Mert noha az ô | Papa Attyánac sockat kel adni effe|le kobzot marhákból, azért ô is ele|get el nyirbal benne, és meg tölti tar | házát belöle. De mint emészti meg, | Aszt v̄dôuel még meg lattyác az | iambor Keresztyénc. A komondor | is fűuet észic, De meg nem emészthe|ti, Hanem ismet ki kel aszt adni. Nē | kedig czac à fűuet, mellyet meg ött | volt, hanem mind aszt, à mit annac | elötte ött és valami à gyomorban | volt.

Midõn ezokaért az iambor ke|resztyén foglyot, vagy fér-
104 fiut, vagy || aszszonyiallatot, (Mert mind egya|rant kegyetlenkõdnec mind à két | fél ellen à keresztyéni igaz hit ért, és | vallásért) minden nálla valo szere|szami és marhaitol meg fosztottanac, | berekesztic ötet à tömlõtznc egyic | igen szoros kamaraiában: Es erõssen | arra vigyáznac, hogy ne legyen sem | mi irás nála, Auagy valami köny|uetske, à mellybõl valami vigaszta|lást vehetne. ott vagon szegény an|nac vtánna à búdesben, és nem külē | ben, mint ha egy koporsoba töttéc | volna. Tartyác kedig szegént socka|ig fogua, Nemel|lyet nyoltz napic, | nemel|lyet tizen ött napic, nemel|lyet | egy nyihany hólnapiglan: Nemel|lyet kedig vgyan örõc fogsagban tarttyac.

III. RÉSZ.

AZ IAMBOR KERES|tyén foglyoknac elõ állatássarol, és |
105 a, soc fele Vallatássokrol. || MInec vtánna immár à fogoly | egy auagy két hetic à tömlõtz | be volt, A szent Attyác, az Vada|szóc rea bérlic à poroszlót, hogy à fo | golyhoz mennyen, és szóllyon vele, | à mint à poroszlót oktattyác. Hoza | mēuén ezokaért à poroszlo à szegény | fogolyhoz, Arra tanittya ötet, Ho|gy könyõregtessē à szent Atyáknac, | Hogy meltól-

tassanac ötet meg halgatni. Eszt kedig rauasságból műue-
lic, hogy arra vihesséc à szegény foglyot, hogy ő inditsa
az vgyet, és fell pöres legyen, Hogy annac vtánna | könye-
ben meg nyomorithassác. Ezokaért meg szolittya ötet à
porosz|lo, és arra esztekeli, hogy suplicá|lon à szent Attyac
vtán, Hogy halgassác ötet, es ęrzéc meg az ő v|gyét. Iob
leszen, vgy mond à porosz|lo à te dolgođnac, és hammaráb
ál|tal viheted, és meg meneköđhettel. | Miért hogy immár
meg esmerköt||tem veled, io baratságból hiw taná|czot adoc 106
tenęked: Ha aszt fogadod: | czac hammar véghöz viheted
min|den dolgotat.

A szegény iámbor Keresztyén nē | véleködic semmi go-
noszról, Mert ő | semmit nem tud à szent Vadaszok|nac
valami effele alnak|agos Mes|terségöckről: Ennec okaért aszt
tud|ia ő szegény, hogy à poroszlo igen io | akarattal legyen
hozà, és igen io ta|naczt adot legyen nęki: Ezokaért |
könyörög nęki, Hogy ő vegye fel à | könetséget, és ő he-
llyébe könyörög | ien à szent Attyáknac, hogy mélt|tassanac
meg halgatni ötet. Mihelt | à poroszlo à szent Attyaknac
szol, Ot|tan keszec rea, és meg engedic.

Mikoron kedig á poroszlo kötué | à szegény keresztyén
foglyot á szent | Vadaszoknac iteli székec eleybe hoz|za, Az
egyic Vadasz meg szolittya, | és eszt mondia nęki: A po-
roszlo iőt || hozzanc, és aszt monda, hogy aszt ke|uántat, 107
hogy meg halgassunc: Mit | kęuánsz ezokaért. A fogoly fe-
lel: | Aszt kęuánom, Hogy az én vgye|met meg vizsgallya-
toc. Es ha elég | okos nem leszen à szegény fogolly, | Auagy
hogy el vnya az iszonyu ke|mény fokságot, Elő kezd menni
à | beszedbe, monduan: Ertem eszt, Ho|gy engemet tú ke-
gyelmeteknec va|laminęmü dolgokból beadtanac, és | be va-
doltanac, Tudni illic ezek|ből etc, és igy kezdi à dolgokat
elő | számlalni.

Haluán eszt à szent Attyác, igen | örülne nęki. Mert
vgyan is è vé|gre gyakorta kihozattyác à szegény | keresz-
tyén foglyokat, Hogy ott ő|ket meg kęrdeszköduén, valami
o|kot találhassanac beszédekből elle|nec. Mert szép szoual

fogdossác à sze|gény foglyot monduán: Io attyám|fia: Te
 108 magad vald meg vétködöt, || Meg esmeried bűneydet. Ne
 fély, | Nem bánt senki. Mert gondot vis|selunc mű te ról-
 lad, Es igen io mo|dot találunc à te vgyedbe, hogy | meg
 szabadulhatz, és ezennel hazad|hoz mehetz: Nagy kegyel-
 messeg|gel czeleködunc veled etc.

Ha à szegény fogoly eszén leszen, | és veszteg halgat,
 és semmit nem | vall: Ottan szép beszéddel firtótni | kezdic,
 monduán: Io attyám|fia: Eszt | ne műeld, Hanem szaba-
 don szólly, | Vald meg vétkeidet. Meg ne nehe|zitsed lelki
 esmeretedet: Szabadits | meg lelki esmeretedet, és ragd le
 à | nagy terhét rolla. Eregyel, Addig | ide ne kéredzel, Ha-
 nem ha előszer | el tekélandet à te lelki esmereted|ben,
 hogy vétkeidet előttunc meg | akarod vallani. Es ecképpen
 viszsa | küldic szegént à tómlótzbe.

Hat vagy nyóltz nap vtan esmet | ki hozattyác à szegény
 109 keresztyen || foglyot, Es ismet az előbeli mód | szerént fir-
 tattyac szegént vétkeinec | vallassára: Vald meg te magad,
 v|gy mondnac, minden vétkeidet: Iob | teneked. Mert mű
 nem veszedelmed | re iarunc, Hanem mindē iodat aka|riuc.
 Készec vagyunc minden keg|yelmessegűnket hozád meg mu-
 tat|nunc: De ha aszt meg vtálod és meg | veted, Nem lé-
 szen io dolgod. Mert | el iő à Kobzós, és az kezd tégedet |
 vadolni: Vai ki kemény törűnyed | leszen annac vtánna.
 Es ecképpen | szegényt meg iyesztuén, ismet viszsa | kül-
 dic à tómlétzbe.

Harmad vtal is ki hozattyác à sze|gény foglyot: Es erős-
 sen meg kérde|zic és firtattyác szegént, Hogy ha va|lamit
 akarna vallani. Ha nem vall | szegény semmit, Ottan fenye-
 getés | re szálnac, monduán: Im látunc ho|gy meg álkottal,
 110 és minden io aka|ratunkat és kegyelmes ségűnket || meg
 vetettél: Nem tuduc, miczoda | szándékok legyen. De ha
 semmit | nem akarsz tenen magadtól vallani, | Nyiluán tör-
 únyel fogunc hozzád, | Es vgy kérdőzunc (ezen értic à |
 szent Attyác à rótenetes és ki mōd|hattlan nagy kénzásso-
 kat az hohe|rec által) Hogy bizony mindeneket | meg val-

lod igen örömet. Szent szec | ez, vgy ved eszedbe. Igaz
 törünyt | teszunc mü. Nem nyomoritunc mü | senkit ha-
 missan. Senkit nem hoz|nac ide fogua, hanem kinec végére |
 mentunc, hogy nyiluán vétkes. Vét|kes vagy te ezokaért,
 Noha igen hal | gatz, és nem akarod vetkeidet meg | val-
 lani. Ha à szegény fogoly valamit | vall: azért à szent Va-
 daszoc nem elé|gednec meg anal, Hanem riheztic à | sze-
 gény foglyot minden képpen, | monduán: Nem, nem, Igen
 kiczin | dolgoc ezec, à mellyeket meg vallon|tál: Sockal
 nagyobbac vadnac el || reytue à te szüuedbe. Bezeg azzo- 111
 kat | is meg mondod: Eregy el czac. Es | ecképpen vissza
 küldic szegényt à | tömletzbe.

Ha kedig à szegény fogoly à soc | kerdezkódésbe kemé-
 nyen tarttya | magát, és semmit nem felel, Hanē | eszt
 mondia; Ennekem semmi dolgō | ninczen veletec. Ninczen
 itt ennekem elötetec semmi feleléssem: A szent | vadászoc
 ehöz más mesterséggel | kezdnec. Hozatnac eleybe egy fész-
 uletet, mellyet fekete gyoltsal be|fedtéc, és egyeb baluányo-
 kat, Azoc | melet à Missemondo könyuet is: | és aszt kéuá-
 nyác à szegény fogolytol, | hogy ezekre és ezeken meg es-
 kōd|iéec. Ha à szegény fogoly nem ió és | igaz keresztyén,
 és meg nem tanolta | igazán az ő hitét az Wr Istenec |
 igeiéből, Tehát neki megyen, és | mindiárást meg eskiesic.
 De ha iga|zán meg tanolta: Nyiluány nem || megyen. Mert 112
 iól tudia, hogy à fel|seges mindehato Isten eszt è tisztesé-
 get senkinec nem engōtte, hogy va|lakinec neuében, auagy
 valakire, a|uagy valamire meg eskōdiunc: Ha | nem magá-
 nac meg tartotta eszt è | tiszteséget, és eszt mondotta:
 Czac à | te Istenednec Neuére eskōdiel meg. | Az igaz ke-
 resztyén ezokaert meg | vtállya à Baluányokat, Es az egy |
 élő, felséges, mindenhato Istentől | fűg, Es annac igaz tisz-
 teletibe fogl|allya magát, Es nem gondol vele, | ha izenként
 is meg metelic minden testét.

Ha à fogoly meg eskeszic, annac | vtánna kérdésekre
 fogiác. Előszér | aszt kerdic tőle, Honnég valo legy|en:
 Miczoda országbeli legyen, Mi|czoda őrsekség auagy pispek-

- ség álat | valo legyen : Miczoda varosbol aua | gy falubol
 113 H valo legyen : Miczoda | nemzetsegű legyen : Kic voltanac ||
 essei, iobattyai ? Kiczoda volt az At|tya ? Ha vadnaké bátyyai
 és óczei, | Nyenei és hugai ? Aszt is kérdic tő|le, Ha vagy
 ómaga, auagy az ó | nemzeti kőzzűl volté valaki vala|ha à
 szent Vadaszoknac kezébe ? Ha | volt, Miczoda okaért vólt ?
 Aszt is | kérdic, Hány esztendős ? Hol lakot | az előt ? Mint
 kereste életét : Es Kic | kel élt legyen egyűt ? Ezeket, és
 tő|beket mind meg kérdnec tőle, Es à | szegény fogolynac
 mindenekre kel | felelni, Es mindenikről okot adni. | Erős-
 sen kedig vigyáznac à szent | Vadaszóc az ó feleletire, Es
 azzok|bol keresnec valami okot, hogy à | szegény foglyot
 feleletiben meg fok|hassác, és abból annac vtaanna meg |
 nyomorithassác. Mikoron è kérdés | seket el végesztec, esmet
 az előbeli | intéshőz kezdnec, és hol hizelkedő | beszédöckel,
 114 hol kemény fenyege|tésseckel arra vgyekőznec az em||bert
 vinni, hogy ómaga valamit val | lyon az ó vétkei felől, Es
 vyonnan | dicziric àz ó szent szekőket, Hogy | senkit nem
 foktatnac oknélkül etc.

E három fele elő alatásokban és | kerdeszkódéssekben,
 és soc hizelkedő beszédekben, és ígéretekben soc|kan meg
 czalatkoznac à szegény foglyoc kőzzűl, Miert hogy hallyác, |
 hogy békéuel mindiarast hazokhoz | akariác őket boczatani,
 mihelt meg | vallyác vétköket. Nemellyec kedig | szegényec
 kőzzűl az iyesztő beszedekek | től meg iyednec, és vallani
 kezd|nec, Ollyanokat is, mellyec felől in|gyen sem gondoltac
 az Vadaszo szēt | Attyác : Egyebeket is be kőritnec | az ó
 valássockal az veszedelemben, | kikkel valaha szóltanac vala-
 mit effē|le Isteni dolgokról. Nemellyec ke|dig à foglyoc kőz-
 zűl azért be vadol | nac egyebeket, Miert hogy láttyác, |
 115 H2 hogy igen kedues dolgot műuelnec || az Vadaszo Attyáknac,
 és aszt vélic, | hogy aual kegyelmet találnc ná|loc, és meg
 menekődnc : Maga | meg czalatkoznac szegényec. Mert |
 bolondságoekkel eluesztic mind ma|gokat, mind egyebeket,
 nagy soc | iambort. Mert ez ördeg Vadászinal | nem hogy
 valami könyörület aua|gy kegyelmesség volna, Hanem ke-

gyetlembec nagy sockal az órdeg|nél, ki bennec lakic, és ki hordozza őket.

Az negyedic be allatásba vgyan | azon mesterséggel fog-
nac á szegény | fogolyhoz. Előszér szép intő beszé|dőckel,
annac vtánna iyestő beszé|dőckel vgyekőz nec à szegény
fogly|ot arra vinni, hogy ő magatol meg | vallya az ő vét-
keik. De ha alatato|son meg marad az tagadásban, és | sem-
mit nem akar vallani: Annac | vtánna irua adiac à felele-
tet eleybe, | mellyben órdegi alnoksagos mester||ségeckel és 116
patuarockal meg vadol|nac ötét, Mellyec felől à szegény fo |
goly soha semmit nem gondolt. | Hanem ő magoc találtac
és gondol|tác à szegény fogolyra az ő órdegi | mérges és
álnoksagos szűuekből, | czac hogy ő vgyét szegényre | meg
nehezithesséc: Hogy à soc ret|tenetes vadlasoc miat el ka-
bullyon, | meg akadion, Hogy okot találhassa|nac hoza, és
el veszhesséc szegényt.

Eképpen vadollyác ezokaért sze|gényt. Te halálnac és az
őróc karho|zatnac vagy fia, Mellyekre á te na|gy vétkeid
miat vagy kőteles. Mert | meg keresztelkőttel volt, Es à Ro-
mai Szentegyháznac igaz és engedel|mes fia vóltál. Aszt az
igaz hitet elha|gyuán à Lutherség nec heretneksége|re alot-
tal, és azokbā à téuelygésekbe | léledzettél be, és azokat kő-
uettet. | Aual nem elégettél meg, hanem e|gyebeket is azokra
ingerlettél és ta|nyitottál, és heretnecké tőttel. E||zekre ez 117
vádlásokra nagysokat rak|nac, külemb külemb modockal és |
beszédeckel. Ezeket pedig nem vgy, | mint egy vélekődésből
számlállýác | elő, Hanem vgy mint bizonyos dol|gokat,
mellyek nec nyiluan valo bi|zonságoc legyenec.

Mikoron ezekre ez vádlásokra | à szegény fogoly valamit
felel, vagy | keueset, vagy sokat, Ott vl à Nota|rius, ki min-
den beszedit meg iria. Es | ténát papirosat viszne à sze-
gény fo|golynac, és arra intic, hogy meg iria | az ő feleleltit.
Ez kedig czac egy te|tetés, Mint ha vgyan igazan akar|nánac
ezelekedni, és nem akarnác | meg foytani à fogolynac az ő
igaságát: Maga mást vadasznac à szent | Attyác általa,
Tudni illic, Miert ho|gy à Notarius immár az első herte|len

feleletet meg irta, Hogy ha à fogoly mást ir, valami kép-
 118 pen feletség|ből az ellenkőzéc az előbeli nyel||uel valo tótt
 felelettel, Hogy abból | az ellenkődésből okot vehessenec à |
 szegény fogolynac meg nyomoritas|sára, és el vesztésére.

De ha à szegény fogoly igen rő|uideden is felel, azért olly
 álnokoc à | szent Vadaszóc, Hogy őc viszontac | feleluén,
 nagy soc hamis vádlássokat | tamasztnac belőle, és külemb
 kűlemb fele heretnekségeckel meg ter|helic à szegény fog-
 lyot, Noha az e|lőt sem hallot, sem tudot valamit fe|lőlec.
 Im egy historiát mondoc, mel|ly lőt nem soc esztendőuel ez
 előt, | Abbol meg tetzic, hogy az én beszé|den igaz legyen.
 Nem soc esztendő|uel hozanac egy embert Hispalis | városba
 à szent Vadaszóc eleybe fog|ua. Aszt kedig azért foktác
 vala | meg, Hogy az ő esmeri barati kő|zet aszt mondotta
 vala, Hogy ő | az Iesus Christus vérénél egyeb | purgatorio-
 119 H: mot nem tudna, sem tar||tana. Ez ember kedig czupa pa-
 raszt | és por vala, ki mindéltig à kűfölden | lakot vala,
 paraszti dolgockal élúen. | Mikoron à szent Vadászóc eleybe
 al|lottác vólna: Meg valla, hogy ő | mondotta volna, és hogy
 aszt vgy | hitte volna: De ha, vgy monda, At|tyaságtoknac
 nem tetzic, Kész vagyoc meg tagadnom. De a szegény |
 pór euel semmit nem használa: Ha|nem à szent vadaszóc
 firtatni kezdéc: | Mit mondasz? Ha ninczen tób pur-
 gatorium az Iesus Christus vérénél, | Tehát kőuerkőzic be-
 lőle, Hogy à | Romai annya szentegyház téuelget, | melly
 soc esztendő|től fogua aszt hiszi, | és aszt tarttya, hogy va-
 gyon más pur|gatorium is. Tehát téuelygóttenecc | à szent
 Conciliomoc. Ha czac à Chri|stus vére à purgatorium, Kő-
 uetkő|zic belőle, hogy czac az egy hitnec | általa igazullya-
 120 nac meg az embe|rec, és az által odosztassanac meg || mind
 büntől, 's mind kénytől. Es nagy soc dolgokat és cickeleket
 szám|lalánac elő az igaz keresztyéni tudó|mányból, mellye-
 ket őc átkozot he|retnekségeg gyanánt tarttyác, Es | mind
 azockal akarác à szegény pa | rászt embert meg terhelni,
 Mint ha | mind ezeket őmaga szaiáual meg | mondotta
 auagy meg vallotta vol|na: Maga à szegény por mind meg |

tagadia vala ezeket, vgy mind ki | soha ezekről nem gondolkodot, és | nem sólt vala. Nem de nagy ördögi mérges calumniaé ez.

Mikoron ezokaért à szegény fogoly előttee vagyon, à szent Vada|szoc előt, olyan veszedelmes tört vet|nec az ő kerdzészec közet, Hogy | aszt kerdic tőle: Kitől és hól halotta | eszt è tudománt. Ha mástol nem ha|lotta, Ha meg oluasta valahol, és | miczoda könywből oluasta? Es|mét, Ha szolté valakiuel ezekről è || dolgokról? Auagy ha más va- 121 H_v
laki | szólt ő vęle? Ha tanytotta valakit e|zekre, Auagy ha szolté valaki előt | ezekről? Ha szólt, Hol és melly hel|lyen szólt, és kie vóltanac ielen. Es | ha à szegeny fogoly ezekből valamit | vtánoc vall, Mindiarást rayta kap|nac: Es eképpen nagy veszedelembe | iutnac, mind azok is, kie valahol ie|len voltanac, ahol emlekőzet lőt az | Euangeliomnac valamellyic cicke|le felől: noha őc semmit nem szollatnanac. A szolásznanac sem engettenec, | Czac ezért, hogy mindiarást el nem | mentenec, és hurré nem adtác à szent | Vadaszoknac. Ott kedig semmi va|logatás ninczen, Akar szűlęc, akar | attyamfiac, s' akar természet szérent | valo rokonsagosoc legyenec, meg nem menekethetnec, hanem à szent | Vadaszoknac Haloiba be kel kőrül|nioc, minden marhaioknac el kob|zassára. || 122

Mikoron kedig immár à szegény | fogoly ellen az vadlásznanac feleletit | be adtác, Es ha szegény ott ál mint | egy szegény árna: Vgyan azon hel|lyen egy procuratorrt szőreznec ne|ki, ki szegény melet legyen, és érötte | szóllyon, az ő vgyéneç forgatassa|ban. Ladoté, melly igen szentec, melly igen igasság szeretőc à iámbor | Vadászó Attyác. O rut, és alnaksá|gos képmutato ördeg. Mert mind | czac tetetéséből műuelic eszt az | ördegneç tagiai. Mert nem azért | adtác à szegény fogoly melé à procu|ratorrt, Hogy à szegény fogolynac | valamit használlyon szolgálattyáual | és procuratorsagáual, Hanem hogy | az is lator léuén, à szegény foglyot, | az ő vgyéneç forgatásában annál | hammaráb meg eytse, és veszedelem|be vidie: Mert à procurator is vgy|an azon

vadászo farkas fële, Es czac | arra tarttya à torkát, miképpen
123 à sze||gény barányt el segítse nyelni.

Harmadnapra minec vtánna az | vadlásnac feleletit elő
adtác, és à sze|gény fogoly à feleletnec mását vôt|te, esmet
az ítélő szęc eleybe hozat|tyác, Es az ő procuratora mel-
leie | ál, Miut ha igen iámborul akarna ő | nęki szolgáljni,
és meg akarna őtet | minden keppen menteni. A szent |
Attyaknac kedig az egyicke wya|ual meg mutattya à sze-
gény fogoly|nac à procuratort, és eszt mondia nę|ki: Ihol
vayon procatorod, Ez fo|gia pártodat, es ez szol meletet,
és | forgattya vgyedet. Annac vtánna | az előbeli bakot
nyuzza, Es inteni | kezdi à szegény foglyot, Hogy meg|gon-
dollya magát, és igazán meg | vallya vétkeit és meg lássa
valoba, | hogy meg ne nehezitse lelki esmere|tit etc. Me-
lete vayon á szegény fo|goly melet, de veszteg halgat,
124 és | mint à fa egyet is nem szól. Nem is || męr szólni,
Mert kőteles szolga az Vadaszoknac, és azoktol fűg, és
az|zoktól vár mindent. Ha szinte vala|mikor valamit szól,
Egyebet nem | mond, Hanem, hogy à fogoly ne fél|lyen,
hanem minden iokat remény|en: Es ezec melet arra
tanáczzollya, | Hogy semmit el ne titkollyon, hanē | iga-
zan minden vétkeit meg ielen|cze: Mert è szęc szent
szęc, Es è mo|don hamaráb véget érni minden | dolgoknac.
Annac vtánna hiwse|gét igéri meg à fogolynac, hogy szor-
galmatos akar lőnni az vgyéneç | forgatássaba etc. Azon-
közbe az e|gyic Vadaszo esmet inti à foglyot, | Hogy sem-
mit el ne titkollyon, Ha|nem mindeneket szabadon meg
val|lyon. Annac vtánna esmet be kül|dic à sűtőt temletzbe.

A szegény fogoly à temlőtzbbe | léuén, iob reménségbe
125 vayon im|már, Aszt őmagába véluén, hogy im||már hamma-
ráb vége szakad az ő | vgyéneç: de meg czalatkoziç sze-
gény, Mert sockal külemben leszen dol|ga. Mert à szent
Vadaszóc vgy cze|lekősznec à szegény foglyockal, mint | à
timároc à bőreckel, mellyeket be | hammoznac, es mind ad-
dig asztat|tyác az hamosba, méglē à szér mind | elkopie ról-
loc: Szinte igy hammoz|zác è szent Vadaszók is à szegeny

foglyokat soc v̄deig à bűdes szoros tòm|letzekben, méglen mind el nyomo|rittýác és tellyességgel meg fonyasz|tyác szegényeket. Mert nemellyet | kőzűlec egy egész esztendeig tart|tyác fogua, Nemellyet más fél egész | esztendeig: Nemellyet kedig három | auagy négy esztendeig: Es szegénye- | ket ott tarttyác és kényozác à tem|lőtzekben, Es annak vtánna soha | nem hozzác ki, Semmit sem szólnac | v̄lec: Mert immár minden marha|iokat el kobzottác, Es miért hogy || az mind à Kobzoba vagyon, Sem|mit nem gondolnac 126 szegényeekkel.

Terténic valamikor, hogy à sze|gény el vnya tellyessegel à tem|lőtzet, mellyben immár olyan lótt | mint egy halál, à nagy bűz es nyug|hatatlanság miat, Es à gyakorta va|lo kőnyörgéssel rea biria à szent Va|daszokat, hogy ki hozattyác az ő ítélő szekec eleybe: de az nem gya|korta esic. Es mikoron eleygbe iut | nyauallyás, Nem hogy vgy nézn̄|nec rea mint emberec, és hogy vala|mit kőnyörűln̄nec rayta, noha sze|gény előtec ál mint egy halal: Ha nem hunyorognac és vigyorognac, | és kemény beszédöckel meg rihasz|tyác szegent: Nò, vgy mondac, Mit | akarsz ennyi soc kőnyörgessed vtan: | Miczoda kėuansagod vagyon? | Nyauallyas felel: En tisztelendő At|tyaim, Aszt kiuanom, hogy kegyel | metec meg lássa az én v̄gyemet, Es || immár 127 valaha véget tegyen benne. | Azzoc felelnec: Vgyan abba vagy|unc mű szorgalmatosoc, Noha ten̄|ked nem tetzic. Talám aszt tudod, | Hogy elfeletkőszűnc róllad. Ha olly igen kėuánod, hogy vég legyen à | te dolgodban, Mire nem valod te|hát minden vétkeidet? Miert nehe|zited el olly igen à te lelki esmere|tődöt? etc, Ecképpen nyauallyásra | vetic az okot, hogy olly sockaig ott | fő à temletzbe: Maga szegény kész | volna halálra menni, czac hogy | meg menekődn̄c: De esmet szege|nyt be küldig az iszszonyu temletz|be.

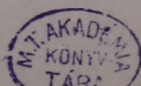
III. RESZ.

A TANVBIZONSAGOK|nac elő szamlalásról.

Mikoron immár à szégeny fogo|ly soc v̄dõig az iszszo-
 128 nusagos | temlõtze tartatott, Es tellyesség||gel meg parló-
 dot, és vgyan meg fon|nyadot à nagy búz nec, és à soc vn |
 dokságoc miat, el annyira, hogy min|den ereie elszackadot,
 és annyira el |vnta magat, hogy vgyan à keserû | halált
 kiuánya maganac, ezac hogy | az által meg menekõdiéc ez
 vndog|ságos foksagatol, Es ezokaért kész | mindeneket, sõt
 többeket vallani, | hogy nem mint tudna: Ackoron à | szent
 Attyác ki hozattyác szégent: | Es elő allatuán, hol kemén
 beszéddel | fenyegetic szegént, Hol lágycob be|széddel fog-
 dossác, Es meg kerdig | tõle, Mi okbol legyen ez, hogy an-
 nyéra magarol el feletközet? Es | erõssen intic arra, Hogy
 immár valaha meg valya az õ bûneit igazán.

Es minec vtánna soc beszéddel in|tetéc, es semmit nem
 vehetnec ki be|lõle, Ha esmet vissza nem küldic sze|gényt
 129 I à temlõtze, Tehat elő ál à || Kobzonac procatora, és el in-
 dittyta | à pört szegény ellen, Es azt kénánya | à szent Va-
 dászoktól, Hogy el oluas|sác à tanubizonsagokat. Mindia-
 rást készec hozá: Es elő oluassác à bi|zonsagokat à szegény
 fogoly elõt, | De egyic tanunac sem mondiac | meg à neuét.
 A bizonsagokat pe|diglen minden rend nélkül irtac, és | an-
 nyira egybe zurtác zauartác õ|ket, Hogy à szegény fogoly
 ingyen | sem veheti eszébe, Miképpen és mi|czodat vallotta-
 nac legyenec ellene.

Eszt kedig szanszandéckal műue|lic à szent Attyác, Hogy
 à szegény | fogoly semmi tanosagot vehessen | belõle.
 Annac vtánna, Hogy ne | tuduan à tanukat, meg ellenz-
 hesse | õket, és valami okbol meg ne vet|hesse õket. Touabba,
 Hogy ezért | ne tudia à vallokat, Hogy veleke|désból szót
 adion valakire, kiuel an|nac elõtte szolt volna az Istenec
 130 i||géie felõl, Hogy azt is meg tudhas|sác, és annal többet be-
 kõrithessenec | az õ veszedelmes Haloio|kba. Las|sad, keresz-

tyén ember, Ha ezec em|bereg, Auagy ha hiszic, hogy Is-
ten | legyen, ki mindeneket lát. Bezeg e|zeknec, sem Istē-
nec, sem igassagoc, | sem tőruénec vagyon: Ha nem, | Mind
az őrdőgec pokolba dűhős|kednec, Szinte azonképpen ezek
is. | O vndok Antichristus etc.

Ecképpen iatzodoznac ezokaért | à szent Attyác à szegény
keresztyén | fogollyal, Nem külemben mint à | kőrmes matska
az egerrel, Es ha az | tanug kőzet olyan elő iő, ki vala-
mit vallani kezd, à szegény keresz|tyén fogolynac iauára,
Aszt ottan | iyesztic reasztyác, Es vgy tekeric an|nac vallás-
sát à be irasba, nem hogy | valamit hasznalna à szegény
fogoly|nac, Hanem inkább meg neheziti az | ő dolgát és
igyét. ||

131 12

Ebben is meg mutattyác à szent | Attyác őrdőgségöket,
Hogy más | tőruént formaltanac és meg gon|doltanac ma-
goknac, Melly ellenkőzic mind az Istenec tőruenyéuel, | Mind
à töb országoknac rőrueniuel, | mind e széles vilagiackal.
Mert őc à | szent Vadaszoc à pőresec, őc à birak | is. A sze-
gény keresztyén foglyoknac meg nyomoritassara, szabad
őnekic | be allatni az ő arulo szolgait à bi|zonsag tételre.
Es soha nem latta|nac, sem hallottanac à szegény fogo|lytol
semmit: de azért, Ha czac va|lami tetetes hallomást valnac
elle|ne: Ha ketten lesz nec az vallóc, Te|hát egy tanu ért
vészic be, Ki vgyan | őnen füléuel hallotta volna à fogo|ly-
nac szaiából. Ollyanoc ha négyen | lesz nec, kic à fogoly el-
len valnac, Te|hat azoknac vallássokra, halálra | sentenciazac
à szegényfoglyot. Sőt | ha az poroszlo, ki à temletzet tart-||
tya, valamit val à fogoly ellen, Aszt | az ő vallassat két tanu
gyanánt ve|szic be: Es czac à poroszlo vallya aszt, | Hogy
ő hallotta legyen à dolgot à | temletzbe à fogolynac szaiából:
Ot|tan elég nec tarttyác eszt à vallast à | szegény fo-
golynac sentenciazássara. | Ha pediglen egyéb képpen tanu-
kat | nera talál nac, és czac egy tamad à | szegény fogoly
ellen, Ottan annac | vallassara à kényozásra siet nec à sze-
gény fogollyal.

132

Ez is őrdőgi dolog è szent Vada|szoknál, Hogy az egyéb

ítelő székek|nec semmi igaz és dicziretes rende|ket nem kő-
 uetnec. Mert az egyéb | ítelő székökben meg vethetni bizo-
 zonyos okokból à tanukat, Mint ha | à tanu tisztessége ve-
 szet, bolond, | rab etc. leíend: De ebben è szent szé|ben
 mindénec helye vagyon, Es | mindent be vesz nec: Mint
 133 I 3 az vada|szoc, Kic semmit nem gondolnac ve||le, akar minémű
 legyen az eb, Czac | hogy nyulat fogion.

Mikoron kedig à tanukat vallo|tattyac à szegény fogoly
 ellen, Nem | vallora boczattyac à vallást, Hanē, | mint à
 sugo gyonásba szoktác meg | kérdezni à bűnec környűl
 iaro | dolgokrol, Tudni illic, Miczoda | bűnnel vétkőzet, Ki-
 nel vétkőzet, | Hanszor vétkőzet, Melly helyyen | vétkőzet,
 131 Miképpen vétkőzet etc, | Szinte így kérdészkőd nec az tanu-
 tol | is, Es à soc kérdészkődéssel vgyan | meg tanyittyac à
 tanut, Mit kellyen | à szegény fogolyra vallani. Es ez okból
 gyakorta leszen, hogy à tanu | ollyát vall à szegény fogolyra,
 hogy | annac előtte soha sem tudta, sem fe|iebe nem volt,
 Szándékia sem volt | rea, hogy effelét vallyon.

Eszt is ved eszedbe, Hogy nem ta|mad à szegény fo-
 134 golynac senki pő|rese à tanuc kőzzűl: Hanem miko||ron à
 tanuc mindeneket vallottanac | az ó akarattyoc szerént,
 Ottan kiki | mind dolgára megyen: Hanem à | Kobzonac
 procatora, kit óc Fisca|lisnac neuez nec, à leszen à szegény
 fo|golynac pőrese, és az forgattya min|den volta képpen à
 kaszát ellene. Az | kedig mind pőres, mind vādlo, | mind
 tanu etc à szegény fogoly ellen. | Mert è szent Attyácknac
 131 tőruény|ekben ez mind szabad etc.

V. RESZ.

A BIZONSAGOKNAC | Vizsgalassarol es probalasa|rol és
 ellenzésséről.

Mikoron immar elő oluastac à | bizonsagokat à szegény
 fogoly | előt, Ismet be viszic à halalos temletzbe szegényt,
 135 I 4 Es ott léuén vagy | negyed, vagy ötted, napig, Annac ||
 vtanna esmet ki hozzac szegényt, Es | à tőruenybe elő allat-

tyac, Hogy à | bizonsagokra felellyen. Mikoron | szegeny be
 ál, Melleie megyen esmet | az ő tetetes procatora, kit czac
 szin|ért melleie adtanac, á mint oda fel | meg hallottuc. De
 nem engedic à | szent Attyac előszer, Hogy à proca|tor
 szóllyon à szegény fogoly ért: | Ha nem ő magat kénsericic
 arra, ho|gy szóllyon és felellyen. Ott szollani | és felelni kel
 szegenec. Czac az Is|ten egyedül vagyon ve|le, Az igaz-|
 gattya elmeiét és nyeluét. A proca|tor ha annac vtánna va-
 lamit szol, | Az olyan, Nem hogy à szegény fo|golynac az
 ő vgyét valamenyére | meg könyebitene, Hanem inkább |
 meg neheziti. Mert à procator is olyan ördeg hámára
 vonszon.

Ennec vtánna az Vadaszoc in|tic à segény foglyot, hol
 szép sima es | kenegető beszédőckel, hol fenyege||tésseckel, 136
 hogy eszébe vegye magát, | és szabad akaratbol vallya meg
 az ő | vetkeitt. A végében aualis fenyege|tic őtet, hogy à
 cigára vonszác, és | meg kényozzác őtet. Es vgy küldic |
 annac vtánna vissza az ő halalos tem|letzébe.

Harom auagy négy nap mulua | esmet ki hozattyac à
 szegény fogly|ot, Es minec vtánna elő allattác à | szent 881
 Attyac eleybe, esmet kérdezni | kezdic, Ha immár annyisoc
 gon|dolkodas vtán valami iőt eszebe, mű|uel vétkőzet volna,
 Es arra intic | Hogy bűnessé hagyja magát, Es | meg ielen-
 cze ő magatol minden vé|keitt. A szegényi fogoly ott ál, Vagy |
 mond valamit, vagy nem mond, A | procurator meg kerdi,
 Ha valamit gondolkodot à tanuc felől, Auagy | azzoc felől,
 kie be vadlottác őtet? | Ha valami ezec felől eszébe iutot, |
 Aszt meg beszéli neki: Es könyőreg || à szent Vadaszszok- 137 14
 nac, Hogy meg | lassác, Ne talantan ezec s' ezec va|dolta-
 nac engemet be, Miert hogy | egyszer egybe vesztűnc vala
 egy más|sal, Mostan is ellenségessec vagy|unc egymassal. De
 akar mit mondi|on à szegény eger: Azert vgyan à | f[ej]e
 matskáknac hegyes kőrmei kő|zet forog.

Ha rea talált à szegeny fogoly az | ő vadloira: Ottan à
 procurator meg | kerdi tőle: No, Mit mondhatnal e|zec é 881
 bizonsagoc ellen? Miczoda|ual tudnad meg vetni őket? Mond

meg az okokat. Ha à szegény fogoly valami ellenző okokat elő szám|lál, Azzokat à procurator mind fel | iedzi.

Annac vtánna aszt is kérdi à sze|gény fogolytól, Hogy ha tudiae | nyiluan, hogy ha találhatnaé elég | bizonsagokat
 138 az ő maga menché|gére, Kic vallananac melete, Elő||szer, Hogy io nyaiassagot es baratsa|got tartott az baratoekal. Annac | vtánna, Hogy nagy ayitatossaggal | ment az Isteni szolgálattrá, à Romai | szentegyhaznac rendelési szerént. | Touab, Hogy gyakorta gyont à pa|poc és Baratokhoz. Hogy gyakor|ta Wrat vót az áldot Missebe. Ho|gy ayitatosson tērdre esset, mikor | valami feszülettel vagy keresztel ta|laltac elő. Rőuideden, Ha meg bizonyithattya, Hogy nem vét- kes a|zokban, mellyeckel meg vadoltac | őtet, Hogy minden gyanossagot | hattra verien à Lutherség felől.

Ha à szegény fogoly fel fogadia, | Hogy ezeket mind meg akaria bizonyítani: Ackoron à fő Vadasz nagy dūn- dendőrrel ki mondia à tőr|uenyt, Hogy kilentz napot hagy ne|ki, Hogy az ő procatora által ezeket mind meg bizo- nyicza: de őma|gat szégényi esmet be küldic az iszszonyu
 139 temletzbe.

Minec vtánna à szegény fogoly | meg fűlt à temletzbe egy nyihány | holnapig à szent Attyaknac akarát|tyoc sze- rént, annac vtána esmet ki|hozattya, és à törvény eleyebe állat|tyac Annac vtánna à fő Vadasz | meg szolittya à fog- lyot, és előszer | meg kérdi, Ha meg is gondolkodott | vala- mit az ő vgyeről, és az vadlóc | felől? Es arra inti, hogy semmit ne | tagadion, Hanem mindeneket meg | vallyon igazā. Annac vtánna, Meg | iclenti à fogolynac, Mūuel hogy | immár minden bizonsagit meg vall|otattac, à kikkel akarna magát meg | menteni. Arra is inti à foglyot, ho|gy meg lassa, Ha tób bizonsagra a|kar ki fogni: Auagy ha ezen- képpen | akaria hadni, es à bizonyitasnac ve|get akar szac- kasztani.

Ha à fogolly tób bizonsagokra | appellál: Tehát esmet
 140 be viszic à tem|letzbe, Es ott nyomorog egy hetig, || ketteig, Auagy egy egesz holnapig | is. De ha à bizonyitasnac vé-

gét szac|kaszttya: Ottan à Kobzonac Proca|tora is végét szackaszttya, és à szent | Biraktol, ördegneç Vadaszitól | tör-
uent és sentenciát keuán.

Akoron mind à szent Attyác, | az Vadaszoc, mind à Tanaczoc, | mind az Tóruény v|lóc, egybe ta|naczkoznac, és minden akarattyc | és ke|uec szerént faragezályac és sza |
biac à szegény fogolynac tóruénét | es sentenciaiat: A szent irasbeli doc|toroc kedig meg mértécklic à fogo|lynac az ó vétket, ha valamiuel vét|kezet à Romai szentegyhaznac ó hi|te ellen: Azzoknac segetséggül lesz|nec à papoc, Baratoc, Ezzec min|nyaian együt vet|kőuén à fogoly|nac vétkeiről, sentenciát, vegez|nec | szegény ellen.

Ha az fogolly soc bizonsagoçkal | meg bizonyította, Hogy soha sem||mi közü nem volt à Luther Katzé|rockal, auagy 141
soha nem tartotta à | Lutherneç heretneksegit, (è ne|uel | kedig neuezic à Christus Iesusnac | szent Euangeliomat, és mind az e|gész v|duósseges tudomanyt, Melly|et az Wr Isten az ó nagy ionolta|bol mostani v|döbe meg ielentet) | Tehat, auagy menté hadiac, (melly | nem gyakorta törtenic) Auagy va|lamenyere meg lagyittyc à tórué|nyt: Auagy az ó akarattyc és ke|uec szerent meg sullyossittyc, min- |
den à fogoly felől valo ó vélekódés|sec szerént. Vgyan igen nagy czoda, | ha valaki az ó kórmekből bantat|lan, auagy minden kár ne|kül el szal|lathat. Ha szinte azzon balua-
nyozo | leiend à fogoly, mint szinte ómagoc: | Azért vgyan tisztan meg nem me|nekőthetic töllec: Mert à minemű |
zsákmánt tótteneç á marhaban rag|gaduan aszt à Kobzoba, az vissza || nem adatatic soha. Auagy az, ha | szinte meg 142
nem ólic is, hogy óröc | foksagban tartattyc szegényeket à | bolond ho|er Feiedelmec által: A|uagy ha soc esztendő mulua ki bo|czattyc à fogsagbol, sárga kámsát | visseltöt-
nec mind éltic ve|le kineç | mind elől, 's mind hátul veres keresztü | vagon: óröc gyalazattycara és szü|dalmára.

De ha à fogolly semmit nem akar | vallani, és semmi-
ből nem enged ne|kic. Auagy ha igaz Keresztyén le|iénd, és nyiluan valo és alhatatos | vallást teszen előtteç az Isten-

nec E|uangelionia felól, es az Istenec igas|sagarol: Tehat mindiarást ki mond|iac à sentenciat ezekre, Hogy meg | kellyen őket kényozni. Er|ról immár, az órdógi kén|zasrol

143 VI. szoloc.||

VI. RESZ.

AZ ÓRDÓGI KENYO|zassokról, mellyekkel meg kényoz|zac à szegény keresztyén | foglyokat.

MÍDÖN immár à sententiát ki ad|tac à szegény fogolyra, hogy | meg kel kényozni szegént, Be küld|nec à varba, es à porkolabot ki hit|uattyác, és annac kezébe adiac à sze|geny foglyot. Az beuiuén à fogly|ot az varba, á föld alla viszi egy sôtét | boldba, Es soc ayton által menuén, | Világot gyuyt-nac: Tehát ott vl à | fő Vadász melete az Vduarbiro, és | iro deac. Azért viszie kedig sze|gényt à föld alla olyan hosszu bold|ba, Hogy az órdegi nagy kegyettlê | kényozás-sokban, oda ki ne hallyac | à szegény fogolynac iaygatasit

144 es sic|koltassit.||

Ackoron à sôtétből elő iő à Hen|ger, feckete vászonbol czinált szoros | nagydragba és kortzouágyba, és | czuklyaba, melly czucklyaba czac à | két szóménec metzetec valami lyukokat, hogy azokon nézhessen al|tal. Eszt kedig arra műue-lic, Hogy | à szegény fogoly inkab meg iyedien, | és kétsebbe essec, Mint ha az órdeg | poko bol ki iőt volna az ő kén-zas|sára.

A szent Vadász az Vduarbiroual | wyonnan meg szolit-tyác à foglyot, | Hogy eszébe vegye magát, és kényo|zás nélkül meg vallyon mindene|ket, Mert ez iob leszen neki. Ha ke|dig nem akar vallani, Tehat nyilua | hidie, hogy à kenyozasban nem | czuffolkodnac vele. Ha kedig à ke|nyo-zásba meg szackad, Auagy kar|jai, auagy labai meg szegnec, Tehat | annac vtánna senkire ne vessen. Eszt | ez intést

145 K meg műueluén, aszt mond||iac, Hogy őc immár ment em-berec | Isten előtt, Es minden veszedelemnec | okat vetie à szegény fogolyra. Lasd | meg, Keresztyen oluaso, Ha nem | meg testessült órdegec ezec.

Annac vtánna az órdeg szabaso | henger hoza nyul à fogolyhoz, és | minden ruhait le vonsza rólla, hogy | czupa mezitelen ott ál à szegény fo|goly elöttec. Es à latroc nem gon|dolnac ve|le, sem meg nem szégyenlic, | vagy aszszonyember, vagy leanzo le|lend à szegény fogoly: (mert soc iám | bor keresztýén aszszonyiállatoc és szű|zec kényoztatnac töllec, és meg öle|tótneec: Kiknec kesseruesb à halál|nal, Hogy ott czupa mezitelen kel | állanioc az latroc elöt) Ha kedig | valami képpen meg gondollyac | magokat, Ottan valami fáttyol ber|hét adnac à szegény fogolyra, és meg|hadiac az órdegés Hoherneec, miczo|da fele kényozással kezdien à fogo-|| 146
lyhoz. Mert nem egy, Hanem soc | fele modioc vagon a kényozásban: | à mint ennec vtánna meg hallyuc.

Előszer à czigazáshoz fogiac à fog|lyot. A henger hátra A kényo-
kótezi à fogo|lynac erőssen à két kezét: Annac vtánna vé- zászsocknac
kony hural kóti meg mind | à két hűuelkét, és erőssen meg módiai.
sorit|tya. Aual kóti meg annac vtánna à | czigából alla fűgő
ketélhöz. Az vtan két igen nagy békót vet à fogo|lynac
labára: Es arra kót az vtan e|gy fel mázsát. Es fel kezdi
czigázni. | Ackoron kedig erőssen kialtnac à | Vadász az ő
melete valockal, és ar|ra intic à foglyot, Hogy vallyon, | Es
ne veszszesse magat. Mikoron im|már annyira fel czigászta,
hogy à fe|júel à fogoly à czigat el éri, Ott es|met veszteg
tarttya, Es erőssen in|tic, hogy vallyon: es aszt igéric neki, |
Hogy mindiarást le boczáttýac. | Ha kedig nem akar val-
vallani, Tehat || aual fennyegőtíc, Hogy vgyan ec|képpen ott 147 K2
fen hadiac.

Ha à fogoly nem akar semmit | vallani, Minec vtánna
sockaig fen | fűget, alla boczáttýac, Es esmet fel | mazsát
kótnec az előbeli fel mázsá|hoz, Es wyonnan fel vonzac à
czigáual, és ott hadiac fűggeni. Es aual | fennyegetic, Hogy
vgyan ott meg | kel halni, Ha nem akar vallani. E | cziga-
zasban meg szaggattýac à sze|gény fogolynac minden tes-
tet: Es midőn szegény sickolt és iaygat, Óc | is viszszontag
kiálnac, és aszt kéuàny|ac tőle, hogy vallyon: Aual is fen-
nyegőtíc, Hogy herttelen alla sza|laszttyac. Ha nem akar

vallani: Te hát meg hadiác az hengernek, Hogy herttelé
 alla szállaszsa, Es az allà szállasztasba esmet herttelen
 meg tartosz|tattya Eszt meg műueluén à henger, | A szegény
 148 fogolynac minden teste | meg szackad, és minden v̄zec hely-
 éből ki mennec ki mondhattlan nagy faydalmockal.

De euel nem elégednec meg à | szent Attyác, Hanem
 esmet fel má|zsát kőtetnec à hengerrel az előbe|liekhöz à
 szegény fogolynac labai|ra, Es esmet fel vonnattyác nagy |
 szidalmazassockal, monduán: Lator | heretnec, bezeg val-
 lasz, vagy vgyan|itt è helyen meg halsz. Eb vagy, és | ezért
 titkolod el, hogy nem akarod | bűneidet meg vallani. Miko-
 ron à | szegény fogoly à Iesus Christust se|gitségül hia:
 Ottan meg gugollyác | szegent, monduán: Iesus, Iesus, he-
 ret|nec lator; sockat ad tenked, és sockat használ az Iesus
 Christus. Had | iaron most az Iesus Christus: Vald | meg
 igazan, à mire mű meg k̄r|dunc. ó ördegnec meg testesült
 ör|degi.

Ha valami képpen à szegény fogoly keuánnya, Hogy le
 149 ^{K3} boczassac, || Hogy valamit vallyon, Leboczát|tyac vgyan, De
 keues könyebségre. | Mert valamit val is, Azért vgyan |
 esmet és nagyob kényockal fel von|nattyác, és ismet hertte-
 len leszallaszt|tyác, az előbeli mód szerént. Es ec|képpen
 iatzodoznac szegénnyel à | ki mondhattlan nagy kénzászoc-
 kal | kilentz oratol fogua dél e'ótt, egész | tizen két, auagy
 szinte egy oraig.

Mikoron immár à szent Attyác | el vnnyác, tetetes kép-
 pen meg k̄r|dic à hengert, Ha el hosztaé à tób ké|nyo-
 zassoknac szerszamaít is: czac ho|gy à szegény holt eleuen
 foglyot in|káb meg iyeshesséc, Hogy meg rőt|tennyen à
 tób kényozassoktol. A | Henger aszt feleli: Hogy nem hosz-
 ta. Ackoron meg hadiác neki, Ho|gy reggelre mind meg
 készerte őket, | minden fogyatkozás nélkűl. Meg | láttuac, vgy
 mondac, Ha ez heret | nec lator erősb leszen nalunknal,
 150 Es || ha tuduac kisaytolni belöle az igaz | vallást.

Annac vtánna à szegény meg szac|kadot és holt eleuen
 foglyot effe|lo | beszédeckel vigasztallyác: Nó, hogy | mostan

czac bekét neki: De à mos|tani óratol fogua holnapig gon-
dolkodiál vgyedról, és meg lasd, á mit | akarsz vallani.
Vgyan meg kel halnot à nagy | kényozássokban. Es ingyen
se gon|dold, hogy olyan kényockal kezdjünc hozád, mind
ma: Vgyan czac | mézes mazag volt á mai.

Es minec vtánna à szent attyác | ki mentenec, A hoher
valamenyére | meg egyengeti es helyére vonsza à | szegény
fogolynac az vzeket, Es fel | öltészteti: Ecképpen annac
vtánna | nagy nehezen be viszic szegényt á bú|des tem-
letzbe: Mert nem biriac sze|gényt à ki menyült labai. Gya-
korta || kedig vgyan labanál fogua vonszác, | mint egy holt 151 ka
dóget à temletzbe. | A temletzbe à poroszlóc, kic szinte |
olyan latroc mint az Vadaszszóc ó|magoc, meg czuffollyác
à szegény | foglyot, monduán: Bezeg rutul va|gy. Ha szükség,
had hiiunc valami | oruast etc.

A melly foglyot nem akarnac | touáb kényozni, Aszt har-
mad napra | esmet à tóruény eleybe hiuattyác. | Es miko-
ron à temlőtzből kihoz|zác, à kényozo bólt elót viszic el,
a|hol amaz ördeg Henger ál: czac ho|gy szegényt eliyesz-
széc az elebeli ké|nyokrol valo meg emlekősztettség|uel. Mi-
koron à tanáczhazba iut, | ott meg láttya vlni à Vadaszszo-
kat: | Kic az előbeli modioc szerént kezdic inteni őtet,
Hogy vallyon. Ha | semmit nem vall: Tehát vissza kül|dic
à temletzbe. Ha kedig vallamit | vall: azonnal rayta ragad-
nac, Es || touabb kezdic vallottatni: Sôt sokszor | vgyan à 152
kénozasra sietnec velle, | Czac hogy többet vehessenec ki
be|löle.

A kit kedig touáb akarnac ké|nyozni: Aszt harmad
napra à kén|zas vtán, midón immár az vzece leg | nagyob-
ban faynac, kihozattyác à | tanácz eleybe: Es ott soc inté-
seckel | és kényszerítésseckel arra kényszeritic, | hogy vallyon,
és meg ielencze az | heretnekségöket, és azzokat, kikkel
valaha szolt felőlec, és kiket tudia, | hogy effele heretnek-
ségeket tart|nac. Ha nem akar vallani, Tehát | készüllyen à
kényozáshoz: Abban | ha valami kart val testében, auagy | ha
vgyan meg hall: Tehát senkire | ne vessen: Mert ő büne leszen.

Ha à fogoly nem akar semmit | vallani, Mindiarást à
 153 K. prosz'óckal be | küldic szegényt à kényozo boldba, | Ahol
 vlneec à szent Attyác az iro || deackal egyetembe. Es az vy
 intés | vtán, auagy az előbeli modon meg | czigazác szegényt,
 Auagy wy kén|nyal firtattyác. Mert mikor à fogo|ly à czi-
 gany fűg, Az derekara vékony sinorokat kőttez nec, és
 aual | hatul à szarait fel kőttezic, és minde|nic sinorba
 fát vót nec, és aual foyt|yác, annyira, hogy à sinoroc
 be hat|nac tellyességgel à testbe, hogy so|holt ki nem
 látzanac à husbol, és e|képpen kimondhattlan faydal-
 moc|kal kényozzác à szegény foglyot e|gy nyihány oraig. Ad-
 dig kedig sem|mit nem szűnec à szent Attyác à soc | kér-
 deszkódéssektől, intéssektől, szidal|mazzássoktól és rutitás-
 soktól.

Más kényozássoknac modioc is | vagyon. Egy hoszszu
 ki vaiat szekec | vagyon. Azon soc helyen gőmbe|leg fákát
 tőttec az vayásson által: | Es mikoron à gőmbe|leg fakra
 154 tót|téc háttal à foglyot, gyakor helyen || kémény sinorockal
 által kőtéc à tes|tet à szegény fogolynac, à torkatól | fogua
 az talpaiglan: Es fát vet nec | által minden sinoron, és te-
 kerni kez|dic à sinorokat. A tekerésben, alól | à gőmbe|léc
 fác à hatába men nec à fo|golnac, mellyeken fekszic: à
 sinorog | kedig be tekered nec à fogolynac | hussában mind
 az egész testén, mind | tetemiglen. Minemű faydalom | ez
 201 legyen, aszt könnyen meg gon|dolhattya à keresztyén ember.

Annac vtánna, egy fazakat viz|zel fűggest nec felőtte:
 Abbol mind | egy igen vékony fonnalatska kifol|ly à viz à
 szegény fogolynac száyara | és orràra: Es egy igen vékony
 fát|tyolkat tesz nec à fogolynac száyara es | orràra: Aszt à
 leczorgo viz be viszi à | fogolynac orrába és szaiába, és
 ott | fulaszttya, Hogy szegény sem élhet, | sem halhat. Mikoron
 155 kedig a viz | beuiszi à fátyolt à szaiába à szegény || fogolynac,
 A henger esmet ki von|sza, vgyan véressen: Czac azért von-
 sza ki kedig, Hogy ackoron à szent | Attyác meg kérdhes-
 séc, és meg vallathassác. Mikor ecképpen eleget | őrdenges-
 kőttenec szegényel, Hogy | immár à szegény fogoly el nem

szen|uethed tóbet: ackoron meg odiác, és | esmet à tem-
letzbe vonattyác.

Varnac annac vtánna à szent Va|daszszoc egy holnapic
(ha az elót nem | hal meg à szegény fogolly à röttene|tes
nagy soc kényzássokbol) addig | még à szegény fogoly valami
erót | veszen: Es ackoron esmet elő veszie, | és wy kénéz-
sal kezdneç hozà. Hozzatnac egy nagy vstet elő, ele|uen
szeneckel rakuát, Es à fogolynac | talpait meg kenic háyal,
hogy inkább | à tűz be hathasson, Es vgy sűtic e|rössen à
talpait à nagy tűzhöz.

Mikoron kedig minden modon | meg kénosztác à szegény
foglyot, és || hogy immár lattyác, hogy semmit | nē vehet- 156
nec ki à szegény fogolybol, | egy kis vdeig békét hadnac
neki. Annac vtánna esmet à tóruény eley|be hiyác, és vyon-
nan kérdőzni kez|dic czoda kérdésseckel és gyontat|tássockal,
Es az elebeli vallássokat elő hozuán, czodalatos paduarko-
dassockal élneç, hogy azokbol à fo|golynac nehezitéssére okot
találhas|sanac. Olly mesterségöckel formal|lyác kedig à szent
Vadaszszoc az ő | kérdéseket, és olly keresztfogássoc|kal
fogdassác à szegény foglyot, ho|gy meg kel ackadni, ha va-
lamit fe|lel, akar mint okoskodiéc: Mert igē | mestereç è
szent attyác ebbe: Mert | mind eltic czac ebbe tóric feieket. |
Es gyakorta történic, Hogy à mit à | nagy kénézássockal ki
nem vehette|nec à szegény fogolyból, Aszt kicz|pic belöle
effe|le czodalatos kérdész|kódésseckel. Minden modon vad||nac 157
érötte, Hogy czac valamit ki | vehessenec à fogolybol, Hogy
aual | á szinnel meg ölhesséc, és à fogoly|nac marhaiát ma-
goknac ko|porithassác: Mert czac | ez az ő kéuán|sagoc.

VII. RESZ.

AZ VADASOKNAC | más és wy mesterségökről, mint | Val-
lattyác, à Keresztyén | foglyokat.

Mineç vtánna láttyác, hogy sem|mit nem hasznalnac à
soc ké|nyozássockal, és hogy semmit nem | vehetnec ki à
fogolyból az ő mester|seges kérdésködésseckel: Más mes|ter-

séghez fognac. Mert szép lagyságot kezdne mutatni a fo-
 158 golyhoz, és szép szót adnac neki, és igen ides|den és nagy
 barátságosson kezdne vele szollani: Erősen kerie őtet, és
 nagy szeretettel jó tanácsot adnac ne|ki, Mintha igen kéuán-
 nac, hogy meg szabadulhatna az ő kemény fok|ságából.
 Meg is eskeszne azon, ho|gy jó tanácsot nem adhatnác
 neki, ha szinte egy volna ő velec.

Euel a mesterseggel élne kiált|képpen azokhoz, kiket
 lattyác, ho|gy együgyűec, Es az asszonyialla|toc es leanzók-
 hoz, kiket lattyác, ho|gy hamar eszékbe nem vehetic ő | la-
 torságos czalárdaságokat. Es gya|korta meg is czallyac aul
 szegénye|ket, miképpen meg is ientem. Ki|lentz esztendő-
 uel ez előt Hispali|s varasban soc iambor keresztyeneket |
 égeténe meg az igaz hitért. Azoc |kőzet vala egy iambor
 keresztyén asz|szonyiallat, két hayadon leányal, és | egy haya-
 159 don leanyal, melly huga | gyermeke vala. Mikorony a szent ||
 Vadászszo|c ezeket szórnyi képpen | kénzöttác volna, és ker-
 deznéc töl|lec az ő keresztyéni társokat, Es arra kénseri-
 tenéc őket, hogy egyic a | másakra vallana: soha semit ne
 akarác vallani, Es semmit nem veheté|nec ki belőlec.
 A fő Vadász el men|uén, Hozzáia hiuatá az egyic leanzót.
 Es czac magoknac léuén, hosz|szu beszéddel, és igen szép
 intéseccel | kezdé a leanzónac szollani. Aszt ke|dig gyakorta
 műuele, Hogy a tem|letzből ki hozatá a leanzot, és szép |
 attyai módra idesgeti vala segé|nyt. Midőn egy nyihány napig
 eszt | műuelte volna, és v|gyan gyakorta | sirt volna a leanzo
 elöt, mint ha igē | keserülne mind őtet, mind az annyát,
 és mind a többit, Arra kezdé | fogni szegényt, hogy meg
 mondana | az ő töb keresztyéni tarsokat, Es v|gyan meg
 160 eskünc a leanzónac, ho|gy azért műuelnéie, Hogy őket ||
 meg szabadulhatnác es elmehetné|nec hazokhoz, Es hogy
 amazoknak is jó tanácsot adhatna, Miképpen | menekődnéne
 meg a veszedelem|től.

A szegény leanzo hinni kezdé a szēt | Attyánac, miért
 hogy meg eskeszic | vala, Es vallani kezdé előtte, kiczo|dác
 volnác az ő keresztyen tar|sai: A keresztyéni tudománról

is kez|de szollani, Miképpen naponkent | gyackorlottác volna magokat ab|ban.

Hogy arra vihetté à szegény leán|zot à hamis hitű lator Vadasz | Mindiarást à töb Vadaszoknak be | ada nagy kérkedéssel, mint fő mes|ter. És minnyiaan egyenlő tanác|ból aszt végezéc, Hogy à szegény le|ánzót meg kellene kényozni. És | nagy kényokra fogác szegényt, mind | à czigazásra, mind à tekenezésre, és | addig faggattác szegényt, hogy à na|gy 161 L
à nagy kényozássoknak miatta | meg kelle vallani, Mind az annya | keresztyénységét, mind az nyeneit és | egyébeket is, kie egy tarsasagban | voltanac egymással: Kiket mind | meg fogác à Vadászoc, és meg ké|nyozác, és meg óléc, az leánzoual egyetembe.

Szép és czodalatos dolgot czele|kőde ez è leánzó, mellyel az ő hitét, | és bator szűét meg mutatà halalá|nac előtte. Mikoron mind rendel | állanác, és egyenként oda menné| nec à Vadászszoc eleybe, hogy ki ki | mind sentenciástatnéc tőlec halálra, | És à leanzo is oda ment volna, és à | sentenciát hallotta volna, Múel hogy meg kellene égetni: Viszsa teruén | helyére, bator szoual és szűel meg | szolita az ő rockonat, ki à hit dolga|ira tanyította vala őtet, És igen | meg keszsene neki, Hogy az Isten|nec igeiére tanyította volna őtet: És || könyörge neki, Hogy ha vala- 162
mi|ben vétet volna ellene, Hogy meg|hoczatana neki. Nagy dolog vala | ez, Hogy tudia vala, Hogy azzon|nal meg égetnéc: Mind azzon által | édes tisztességgel meg kőszszeni neki, | hogy az Wr Isten|nec igeiére tanyította. Mostan nem aszt mondana va|laki közzülunc etc.

Az rokona viszontag keresztyéni | batorsaggal szolla neki, és vigasztala | őket: monduán: En szűe, Ne fély, | Bathor legy: Nem soc ora mulua egyűt leszunc Christus Wrunc|kal. | Eszt kedig mondanac és szollánac e|gymásnac az egész nép|nec hallottá|ra, és à szent Attyáknac is, | kie tőruénynt vl|nec | vala. 163 L2

VIII. RESZ.

MINT CZELEKŐSZNEC | à szent Vadászszoec à kereszt-
tyen | beteg foglyokkal.

Mikor on à foglyoc között valaki meg betegszic, Noha
nem | igen : Mindiarást meg kérdic, Ha | kúányaà à szent-
séges gyonast. Eszt | kedig azért műelic, Előszér, hogy |
euel meg próbállyác à foglyot, Ho|gy ha tartté valamit à
gyonás felől, | Auagy nem. Masodszor, Hogy ha | valami
képpen rea vihetic à gyonás|ra à szegény foglyot, Hogy ott
meg | tudhassác tölle minden titkait, Valgy őmaga felől,
Auagy egyebec felől.

Ha enged à fogolly valamit az | intésnec : Ottan ott te-
rem à gyonta|to pap egy iro deackal. Az pap be | megyen
164 à temletzbe, és à deakot az || aytotska előtt hadia. Mindia-
rást el|kezdi à gyontatást : és az aytotska e|lőt halgattya à
deác. A gyonto meg | kérdi à foglyot, Ha tanolté valamit |
à Luherségben ? Ha szolté arról va|laha valakiuel ? Ha hal-
lot valami|kor valamit arról valakitől ? Erőssē | is inti arra,
Hogy vallást tegyē min|denekről, és semmit ne gondollyon |
senkiuel, sem à Vadaszszoecal is : és | aual kérékszic előtte,
hogy őnēki ha|talma vagyon meg odozni minden | vétkeitől,
Mind büntől, mind kén|tol, czac hogy lelki esmeretet meg |
szabadicza à nagy terhőtől, és mindē | bűneid megvallya.

Ha à szegény fogoly enged nēki, | és valamit kezd val-
lani, Ottan az | ayto előtt lesbe vagyon az iro deac, | és
minden beszédit fel iria. Abbol è | iedzésből annac vtánna à
Vadasz|szoc okot és tanoságot vesz nec, Mit | kellyen annac
165 Ls vtánna à fogollyal || műuelni, Es miképpen kellyen aszt | à
kényozássokban meg kérdeni. A | szent confessor kedig sem-
mit nem | gondol vele, hogy szegényt azonkép|pen gyon-
tattássaua el veszti. Mert | è gonosz nepeknēl mindenre sza-
bad|ság vagyon, Miért hogy à Romai | szent sēk nec ked-
uére és meg ólta|mazzássara mindent czelekősznec. | Erre
szolgal mind ez egész órdegi | practica.

Amaz igen gonosz Iulianus Cza|szar, ki keresztyémből
 esmet pogana | lón, à keresztyéneknek minden mar|haiokat
 eluév. Es ānac vtánna meg | czuffola őket, monduán: Nem
 illet | tūteket à marha: Mert á tū Galileustoc (vgy hija vala
 Cristus w|runkat) eszt paranczolta tū nek|tec, | Hogy szegé-
 nyec legyetec, és hogy | ez vilagi marha vtán ne iariatoc.
 Es | à baluanyozo gonosz ember, v|dezi | vala őket minden
 kegyetlenség|gel: és meg czuffoluán szegényeket, | bekes- 166
 séggel valo tūrésre inti vala | őket, monduán, Hogy az ő
 Chris|tussoc arra intötte volna őket, és à | pacienciat paran-
 czolta volna nekic: | Annac à gonosz kegyetlen ember|nek
 példaiából tanoságot vesz|ne ez | átkozot Vadászszoc is. Mert
 ha lát|nac valakit, ki alhatatos à keresztyeni | hit|ne dolgá-
 ban, és à kénzássokban, | nem akar senkire vallani: Ottan
 szép | gugolo szockal illetic aszt, monduán: | Azt mondiatoc
 tū, Keresztyenec va|gyunc, Es az Apostolokat, és à régi |
 szent Martiromok|nac példait kő|uettýűc. Vay nem azzoc
 vad|toc. | Mert mikoron azokat kerdic vala, | Ha keresztyé-
 nec volnanac? Ottan | felel|ne vala: Azzoc vagyunc. Ha |
 kerdic vala őket az ő társoc felől: | Ottan ne|uenként neuezic
 vala őket. Ha ezokaért azzok|nac példait | kő|uettýűc, Tehát
 tū is iel|entenétec || meg mind magatokat, mind tár- 167 L4
 sai|tokat. Efféle beszéde|ckel à szegény | foglyokat intic arra,
 hogy à keresz|tyeni szeretet által meg iel|enczéc az | attyoc
 fiait, Hogy annál több marhá|kat elkobor|hassanac.

Mikoron kedig felesen vad|nac à | keresztyén foglyoc, Es
 hogy véle|kőd|ne az Vadászszoc felől|ec, hogy | à temletzben
 együt léuén valamit | szóllyanac az Istene|c igéi|é felől, és |
 egymást meg batoriczanac, Ottan | egy Legyet boczat|nac
 közik|be, egy | lator arulot, Kit szin|nel vetic közik|be à tem-
 letz|be, mint ha ő is fogolly | volna. Es az kősz|tec léuén, egy
 nyi|hány napiglan, minden felől vigyáz | és halgat, ha vala-
 mit szol|nac egymás|sal à foglyoc. Es minec vtánna egy-
 nyi|hány napig kősz|tec volt, és im|mar barát|kozot nemel-
 lyec|kel kőz|zülec, Ottan lassan kezdi az arulo à | keresz-
 tyéni tudoman felől valo kerd|esz|kődést, Mint ha igen ké- 168

uánna | aszt meg tanólni tólec: Es aszt ielenti | az aru'ó
 mint ha ó is valamit im|már tanolt volna à hitnec dolgai-
 bol, és vgyan iambor keresztyén vol|na. Ha szegényec vala-
 mit szolnac, | Ottan eluesztic magokat. Mert egy | nyihan
 nap mulua ki veszie az arulot | à temletzből, Es ottan min-
 deneket | meg mondia az Vadaszszoknac, és à | szegény fog-
 lyokat el arullya. Nem|de ördegi dolog ez, Hogy effeliec |
 389 találtatnac az emberec kőzet, kie | effele lator arultatást mű-
 uelnec à | pénzért, Es ott à temletzbe nyauual|lyagnac együt
 à foglyockal, egy nyi|hanszor két, egy nyihanszor három |
 egész holnapiglan?

169 L_v A Vadaszoc pedig olyanoc, ho|gy mindent be veszne
 és el hiszne, | valamit mond effele Legy, Nem | gondoluán
 vele, akar miczoda leder | auagy allávalo ember legyen.
 Va||laki valamit mondhat à szegény ke|resztyén foglyoc ellen,
 mind igaz és | helye vagon, akar miczoda hituán | elneszet
 ember legyen, ki vadollya | szegényeket. A lator Legy, nem |
 czac aszt mondia meg nekic, mit hal|lot tólec à temletzbe:
 Hanem à mit | latot is, Tudni illic, Miczoda ke|uel fogattac
 be őtet à szegény foglyoc à temletzbe. Io auagy gonosz
 ke|uelé, Miczodát szóltanac egy mással | mind reggel 's
 170 mind estue: Miképpē | vigasztaltac egyic à masikat az Wr |
 Istenec igeiéből, Es miképpē meg | batoritattac egy mást:
 Mint imad|kosztanac együtt, és miképpen kőny|órgettenec,
 és miczoda igeckel az | Istenec etc, Es ezekből à szent At-
 tyac annac vtánna mind gyanossá|gnac okát veszne à fog-
 lyoc felől, és | miképpen az kénzásra fokhassac őket.

170 De à tób arulo legyec kőzet || mayd |ninczenec gonoz-
 bac, mint à | Confessoroc, kiket gyonto attyok|nac hinac.
 Mert azoc annyira gyon|tattyac à szegény kősséget, Hogy |
 semmi titoc sem maradhat kősztec. | Mert à kiket az WR
 Isten meg | kezd vilagosítani az ő szent igei|nec által, azoc
 à gyonasba semmi|képpen nem túrhetic, hogy valami | igets-
 két ne eytsenec az Istenec i|gaz ismerete felől, Mihelyt
 à con|fessor hallya, Nem hogy iobban ta|nitana szegényt az
 171 Istenec tiszta es|meretire: Hanem minden modon | vagon

érötte, hogy az Istenec | eszt à szickraczkát meg olthassa
ben|ne. Ha rayta raggad à szegény gyo|no, Ottan rayta le-
szen à Confessor, | mind szép szoual, mind fenyegetéssel, |
és arra eszteke|li, Hogy ómaga el | menuen, meg ielencze
magát à szent | Attyáknac, és tanosagot vegyen tól|lec: 171
Nagyon igéri szegénec, Hogy || azzoc tudos doctoroc, kie
mindent | értne, hogy azoc meg magyarazac | neki mind
aszt à dolgot á szent irás|bol, minden ó kúvánsaga szerent.
Ha | szegény szot fogad, és à szent Attyác | eleybe megyen,
Ottan így vagyon dolga, mint à szegény iuhnac, mely | à
farkassoc kőzikben essic. Mert | így czelekősznec vele, à
mint oda fel | meg mondottuc.

Mas mesterséget vagyon, à tőbi | melet, à szent Vada-
szoknac. Mert ha | valami ieles auagy tekintetes em|bert kap-
hatnac, kit à fogságba eyt|hetne, Ki à nép kőzet forgot, és
ki|höz sockan tartottanac, kérdezuén | és tanoluán tőlle:
Ottan az ó arulo | szolgai által hirt hintne à kősség kőzet,
Műuel hogy az à ieles ember à | kénozásban nagy soc dol-
got val|lot, és ieles embereket ic'entet à | kősség kőzzül, kie
Lutherec volná|nac. Eszt kedig ezért műuelic, Ho|gy az ó 172
társai eszt ha|uán, meg iyed|ienec: és azt vélyéc, műuel
hogy ó|ket meg ielentőtte legyen: Es abbol | okot vegyene, |
hogy ómagoc iőye|nec á szent Vadászoknac ítélő szekec |
eleybe, magokat ott meg vadoluán: | E remenség allat, Hogy
kőnyyeb|ben esic dolgoc, hogy nem mint ha | más be ua-
dolna, auagy à Vadász|szoc be hiuatattnác óket. E mester-
séggel pedig sockat czalnac meg, | Kie ómagoktól iőuén, meg
vallyác | vétkőket, Es è remenség meg czal|lya óket. Mert
vgyan azō kegyet|tlenséggel czelekődne azzockal, | szinte mind
à tőbinel. Ha kedig vesz|teg lőttene volna, Senki nem
szoli|totta volna óket, senkitől bantássoc | sem lőt volna. De
ninczen è soc | latorságnac, és álnakságos | mesterségők-
nec | vége.

IX. RÉSZE.

MINT SZOKTANAC | czelekódni à foglyokkal | az eledelekneec dol|gából.

Aminec tarttyác à szent Attác, | és azzoknac arulo szolgálai, à sze|gény iambor keresztyeneket, szinte à | szerént czelekódnek is v|lec az ele|delec dolgágbol, és az egy|eb dol|gokból. Ebekneec és heretneekneec | tarttyác őket: Ezokaért az ő vada|szo ebeckel iobban czelekódneec, ho|gy nem mint ezzeckel szegényec|kel, Kic az elő Istennel nagy bec|zűletben vadnac, Miért hogy ő Szen|tei, és az ő aldot szent neueért olyan | nagy gyötrelmeket és nagy kényo|kat szenedneec.

O bodognac mondom, minden|volta képpen, az boldog
174 Constanti|nust, az Hispalis varosnac predica|torat. Es miért nem mondanam bo|dognac, Ha az ő iambor es diczire|tes életét, v|duességés halál is köuet|te? Mert mikorő eszt az átkozot Va|dászoc meg fogtác volna, és á tem|lőtzbbe tartuán, szörnyű képpen an|nac vtánna meg kénzottác volna, | (miképpen annac vtánna ielentem) | Gyakorta az Istenhöz felkiáltuán, | eszt mondia vala: ő én ides Istenem: | Kikneec adtál engemet kezében? Ta|lám nem voltanac kegyettlemb Sci|thiabeliec mind è széles világban ez|zeknél: Mert ha voltanac volna, | Tehát talám azzoknac kezében | adtal volna engemet. Bar azzoknac | kezében adtál volna, czac nem è ke|gyettlen népekneec körmeiben.

Azonképpen czelekódéc más is, | Olmetus neuő, ieles, iambor, es tu|dos férfiú, kit Hispalisban meg fok|tatác vala
175 à Vadászszóc. Az à iam||bor à temletzbbe meg betegüle, és igen elnehezüle, és vgyan ottan à | bűzbe meg hala. Az betegségébe | sokszor mondia vala: En ides Istenē, | szabad légy vele, akar houa, és akar | kinec eyts kezébe, Czac ezzekneec, | è kegyettlen nepekneec ne adgy kezé|be. Mert valaki ezekneec kezekben | esic, à mint őc aszt tarttyác à foksag|ban, bezec öröc kényba essic és va|gyon inkább, hogy nem foksagban.

Mert előszer, A temletz, ha allat | vagyon, tehát minden szegény fogo | lynac, à nagy szorosságert, neduességért és halálos búzért, vgyan kopor|so inkább, hogy nem mint temletz. | Ha kedig à fokház fen vagyon, Tehat nyárba à nagy rökkené hewség | miat inkább méltó vólna, hogy ke|mentzénec mondanác, hogy nem | fokháznac. Ezekben è fokházokban mindenikbe kettőt auagy har|mat vetnec à foglyoc közül, kiualt || képpen, ha bõuen foktanac à Vadasz|szásban. 176 Azzokat szegényeket beszo|rittýac oda, és elég marad ennyi v|ressége à temletznec, ha mind le|feckeszne, hogy czac à korso vizet | és szükségõkre valo fazakat le tehet|nec laboknál. Gondollyatza czac, | keresztyén ember, mint feke-znee ott | szegényec, és mint alosznac. Nappal | ninczen tób vilagossagoc, hanem | mennyi az ayton valo ablakotskan | befér, melly olly szoros, hogy egy al|kolmas nyarácztot nem dughatnád | általa: és egy felül való szoros ablakotskan, melly egy wynéra hoszszan | nem szélesb.

Vadnac fokházotskác ezec melet | többec is, De azoc igen dragác, és | czac azzoknac iutnac, kic felõl nem | igen nagy gonosz hir vagyon, à Re|ligio felõl. De még szorosbac is vad|nac az elebelieknõl, melyekrõl szól|tunc, mellyec igen iszszonyoc. Mert || alig fér az ember beleie, ha lefekszie | 177 M benne. Minek okáért is à szegény | foglyoc, kiket abba vetnec, midõn | ki iõnec belõle, tehát mayd felic el | zsenuedtenec: Es ezekbe taszittyác à | szent Attyác az keresztyén foglyo|kat, mindent az õ miolta szerént, a|uagy inkább az õ akarattyoc szerént, Auagy à poroszloknac õ kiuansagoc szerént.

Immár az eledelekrõl szoloc. A | mint á helyly vagyon, ahol fogua tar|tatnac à foglyoc, Szinte ollyan az e|ledelec is. A kazdac foglyoc nagy | fûzetést teszne à szent tisztne: abbol | szackasznac valamit à foglyoknac | eledelekre, à tiztbelieknõc õ intéssec | szerent. Abbol a fûzetésbõl szackaszt | nac à fogolynac életére minden na|pra valo kölczéget, Tudni illic har|mintz beczet, mellyec tiz magyar | pénzst teszne. Többet nem adnac | nõki azzoknal: Ha többet akar kól-|| 178

teni, tehát másut kel szerét tónni. Eszt | ez engedelmet pe-
 nig nē mindenikel | műuelic à szent Attyác: hanem czac
 azzockal, kiket tudiác, hogy semmit | nem kaphatnac azzo-
 kon, Es kiket | tudiác, hogy nem nagy vétkekért | foktác
 őket. Mert á kiket tudiác, | hogy mindē marhaioktól meg
 foszt|tyác iőuendőre az ő vádlássokból, | auagy beadassoc
 miat: azzoknac | nem engedie, hogy igen iol lakhas|sanac,
 akar melly kazdágoc is legye|nec: Mert nem akariác, hogy
 mar|haiokból valami olly kölczég legy|en, hogy annac vtánna
 fogyatkozás | esmertőtnéc miatta: Hanem aszt a|kariác, Hogy
 minden fogolynac | marhaia épen iusson kezekhöz. Ezo|ka-
 ért valami fekete cipót adnac à | fogoly eleibe, és valami
 vizet: aszt is | sem igen bőuen.

Ha pedig à foglyoc igen szegé | nyec, hogy ninezen
 179 M₂ miből költeni|ec, Azzokat à Kiralyébol tarttyác, | és minden
 napra adnac egyiknec e|gy fél Batzont, melly harõ magyar |
 penszt teszen. ez az minden napi köl|czége, mind ételre,
 mind italra, | mind mosásra, és minden szükségére: |
 Töbet nem adnac neki: Sõt aszt sem | adiác neki épen:
 Mert soc kez által | iő, még à szegény fogolynac ke-
 zébe | iő. Sõt à Saffár is él lob benne, ki à | szegény fog-
 lyoknac sáffárkodic. | Mind à porozlóc, mind à tem-
 letz | tartoc, mind à sáffaroc abbol, à Király pénzé-
 ből, mellyet arra ad segít|ségül, el tengie magokat, Hogy
 ho|gy adnánac tehát mindent épen à | szegény foglyoknac
 taplalássára? Eb|ben à lator scolaban olyan à tanyit|uán,
 mint à Mester: Minemű az | wr, olyan lator telhetetlen à
 szol|ga is. Mineműec az Vadászszoc, ollyanoc az agaroc is,
 az arulo szolgác.

180 Ha Istenec kiualtképpen valo || czodaiabol törtennic
 valamikor, | Hogy à temletz tartóc közzül va|lamellyiknec
 meg esic à szűne, és kő|nyörólni kezd à szegény foglyokō, |
 és valami barátságos dolgot czlekō|szic velec, Aszt à szent
 Attyác halálos | bűnec itélic, Minec okaért el nem | mehet
 szegény vele, Ha nem igen | meg veretic, auagy vgyan meg
 ölic | erőtte.

Nem soc v̄dóuél ez elót Hispalis | varosba, az Haromsagos varba, | mellyben à szent Vadaszszoknac fok|hazoc v̄agyō, temletz tartoua tōttec | vala egy embert, kinec Herrera Pe|ter vala neue. Ez nem gonosz ember | vala és nem koros. Ez minden ioual | vala à foglyoknac, de titkony: Mert | tudia vala, Minēmū kegyettlen la|troc volnánac à Vadaszszóc. Lōn ho|gy mikoron nagy soc keresztyén | foglyokat hoznánac n̄cki, Hozánac | azoc kōzet egy iambor aszszonyiálla|tot is, ket leanyaual egyetembe, E|zeket kedig 181 M2 el osztotác vala egy más|stol, és külön tarttyác vala minden|ket fogua. Ezec szegényec igen ki|uankoznac vala egybe, hogy egy|mással szolhatnánac az Istenec ige|ie felōl, és egy másť bātorságra in|thetnénc olyan nagy nyomorúsag|ban. Ennec okaért kōnyōrgeni kez|dénc à temletz tartonac, Hogy e|gymáshoz hoczatna ōket, czac ho|gy egy fertály oraig szolhatnac e|gymással, és hogy elelgethénénc egy|mást. Miert hogy à temletz tarto iā|bor vala, meg eséc à szūue raytoc, és | egybe boczata ōket, Hogy egy fél | oraig szolhattánac egymással. An|nac vtánna mindeniket az ō kamo|raiaba külön reckeszté, mint az elót | fogua tartottanac. Mikoron annac | vtánna à kenyozásra vinnéc ōket, | fél vala à temletz tarto, hogy à ke|gyettlen kényozasba meg kezdenéc || 182 szegényec vallani eszt, Hogy ō egy | mashoz boczáta volna ōket: Ezo|kaért ōmaga méne à szent Vadaszoc | eleybe, és meg valla n̄ckic, Hogy egy|máshoz boczatta volna ōket, Es kōnyōrge boczanotért: Tuduán szegé|ny, Hogy euel eleit vehetne az bűn|tōtesnec. De è szent Vadaszocknál | ninczen az, Hogy valakin ōc kōnyōrūlni tudnánac: Hanem mindia | rást à temletzbe be vonatác, holot | annyira kényozzác, Hogy végre | szegény meg bolondulna belé: De a|ual nem menekōdéc meg szegény. | Mert minec vtánna egy egész eszten|deig tartottac volna fogua, A tōb | foglyockal szegényt ki hozác, sárga | kámsába ōltesztetuén, és á varosnac | vtzāin hordozuán, és ket száz v̄ttést | rayta véuèn, hat eszten-deig à gályak|ra itéléc, hogy ott euezne.

Tertényic kedig, Hogy mikorō | számárta v̄tōttec volna,

183 M₄ es immár || vtzanként akarnac hordozni, hogy | à két száz
 suyttást vennéc rayta, rea | ióue à bolondság: Es alla sze-
 keléc à | szammárról, Es meg kapa à porosz|lot, à ki hor-
 dozza vala ötet á száma|ron, Es fegyuerét kiuna à porosz-
 ló|nac, és vgyan ottan meg ölte volna | à poroszlot, ha à
 kösség el nem vót|te volna tölle. Elvéuén ezokáért tölle, à
 számarra esmet fel emeléc szegé|nyt, és erőssen rea kóte-
 zéc, és vgy | véuéc el à verésre. Mikoron immár | à két szá-
 zat meg vóttéc volna rayta, | Miért hogy eszt merészlőtte
 vala mű|uelni à porozslon, az elebeli hat gal|tyas esztendőre,
 még is négyet itélé|nec, Az az, tiz egész esztendőt. La|todé,
 attyámfia keresztyén, Melly i|gen könyörületessec à szent
 Vadaszoc.

Vala ez előt más temletztarto, | Bennauidius Gáspár
 184 neuű, czodalatos telhetetlenségű és kegyetlenségű ember.
 Ez szinettlen meg lopia | vala à szegény foglyokat, Minden |
 eledelekből el nyirbaluán valamit, | és az Haromságos var-
 ban el aduán | akar melly kiczin arron is, Ha à sze|gény
 foglyoc közzül valaki szolva va|lamit az ő lopassa ellen,
 Aszt mind|iarást à szoros temletzből ki véuén, | mély kutba
 böczattya vala allá, ho|lot hadia vala szegényt egynyihány |
 napiglan: olly eledelt ád vala kedig | alla neki, nem hogy
 életnec tapla|lassára volt volna, Hanem kész ha|lalos beteg-
 ség. Erről kedig semmit | nem tudnac vala à szent Attyác,
 Ha | nem aszt tudiac vala, Hogy minden | dolgoc iarnac az
 ő rendelessec sze|rént. A temlőtztarto kedig aszt|mondia
 vala, hogy mindent az ő | hadiassokból czeleködi. Mikoron
 immár kedue tölt volna, vgy véué | ki szegényt à kutbol
 185 M_v egynyihány | nap mulua, és esmeg be reckeszte az || ő szo-
 ros temletzbe. Mikoron effle | kegyetlenségöket nagysokat
 és so|kaig vzet volna, és immár meg kaz|dagult volna, Be
 mondác à Vadasz|szoknac. Es à Vadaszoc meg fogatác |
 ötet: De miért hogy ő kuaszoc fele | vala, kegyelmes keppen
 czeleködé|nec vele. Es sokkal könnyeb törüé|nye lón, mint
 amánnac, ki à két leā|zot böczatta vala egybe az ő anny-
 ockal, hogy szólhatnánac egy fertá|ly oraig egymással: Maga

meg ér|demlőtte volna à leder, hogy óuē|le czelekőttene
 volna olyan nagy | szőrnýű képpen, mint amaua|l szegé|
 nyel, ki semmi gonoszt nem műelt | vala. E lón az leder-
 nec bűnlőttesse. | Egy égo gyórttyát adanac kezébe, | és ky
 kűldéc à vasárra, hogy à piat|zot meg kőrűlne: Es annac
 vtánna | aszt hadiác nēki, Hogy ott eszten|deig tauolly lőnne
 à várastol: Es az | ő iargallássát, á mire szolgált vala, || 186
 aszt meg tartác à kobzóba. E vala | az leder nec bűntőttesse,
 olyan ő na|gy vetkeiért.

Vgyan ezen gonosz poroslőnac | vala egy koros szol-
 galoia, mikoron | még à varbeli tisztben auagy porosz|losag-
 ban vala. Az eszébe véuē, minē|mű képpen gyótri vala az
 ő wra à | szegény foglyokat, és minēmű lator|saggal kegyett-
 lenkődic vala szegé|nyeken, és mint őli vala őket ehel. | Es
 meg essec à szűue, és kőnyőrűlni | kezde raytoc: Es miért
 hogy kedue|li vala az Isten nec Igeiét is, A tem|letzec aytai
 eleybe méne, és nagy i|des beszédeckel vigasztallia vala
 ő|ket: Es à mennyére lehete tőlle, be|kességes tūrésre ta-
 nyittya és inti vala őket: Eledeleket is ada be nekic az |
 aytoc allat, az ő tehetsége szerént. | Miert kedig à szolgáló
 leány igen | szegény vala, hogy az óuéből nem | adhata az
 szegény foglyoknac: Lop || vala szinettlen az ő gazdaiarol, 187
 ama|zokbol az e|ledelekből, mellyeket ő | annac előtte el lo-
 pot vala à szegény | foglyoknac eledelekből, és magánac |
 el tőtte vala: és ebbē è czelekődetbē | gyakorta szegiti vala
 à szolgáló leá|nyt egy kis leanka, melly à porosz|lőnac ides
 leánya vala.

Es vgyan ezen koros szolgálóia | el iaruán mindenűt,
 tudakozic vala | à szegény foglyoknac dolga felől, és | el
 iőuén mindeneket meg beszéle | nēkic, melly beszédből gya-
 korta vi|gasztalást vesz nec vala magoknac, és | tanoságot is
 az ő űgyekben.

Es mikoron eszt meg tudtác vol|na à szent Vadaszszoc,
 igen meg ha|raguánac rea, és őtet is meg fogatác, | és egy
 egész esztendeig tartác az ha|lalos temletzben: Annac vtánna |
 meg sentenciazác, és à tób foglyockal kihozzác à piatzra,

188 és sárga | kamzsát rea aduán, másod nap vt||zankent hor-
dozzac szegényt, és két | száz czapast vőnec rayta, és az ő
ké|nyozasánac az okát fel irtác vala | ez betűckel:
BARATTYA | VOLT EZ, ÉS SEGITŐIE | AZ HERETNE-
KÓKNEC. | Annac vtanna ki adác törvényét, | Hogy el-
menne à varastol, és tiz e|gész esztendeig ne terne vissza
oda. | Ez okbol haraguánac kedig à Va|daszszoc főképpen
rea, Miért hogy á | varasban meg beszéllette vala nemű-
nemű embereknek az ő kegyetlen|segőket, mit műuelnénc
à szegény | foglyockon, Es melly igen rut és hit|uán elede-
lecek tartanác őket, Eszt è | titkot ielentőtte vala szegény:
Ab|bol felőtte igen meg dűhedőnec. | rea. Mert à szentséges
Vadászszoc | nem akariác, hogy valaki meg ertse | az ő
szentséges czelekedetőket, Ha|nem czac à pokolbeli őrdgeec
189 őmagoc. ||

A keresztyén foglyoc kőzzül ne|mellyec el vnuán ma-
gokat, à szent | Léleknec vigasztalassa által vidam|sagot
vesznc magoknac, Meg vtál|uán, mind ez vilagot, mind
halalt|is, Es szép Lelki énekeket kezd|nec mondani à tem-
lőtzekben. Ez | kedig halál à szent Attyáknac, Es | meg nem
tűrhetic semmiképpen. | Hanem, Mihelt meg tudíác, Ottan |
oda küldnec egy arulo szolgat, egy | iro deackal, Es meg
irattyác az éne|keket, és mind azzokat, à mellyeket | mond-
nac. Azonközbe mindiarást | meg tilttyac az éneklest őrc
átoc | allat, à szent Vadaszoknac neuuel: | Ha az foglyoc
meg vtállýác az ő | atkokat, Ottan az Hengert hozzác | oda,
Az zabolat vət szegényeknek | szaiába, és fel aiozza azzokat
vele. | Eszt kedig ezért műuelic à latroc, | Hogy meg fosz-
szác à szegény foglyo|kat minden vidamságoktól. Annac |
190 vtanna, Hogy effle énekléssel egyic || fogoly à masikat az
Istennec igeiéuel | meg ne batorithassa. Es eszt is el aka |
riac taosztatni, Hogy egyic fogolly | á masikat az énekle-
ből meg ne is|merhesse. Mert iakorta terténnic, | Hogy à
foglyoc egyűt lesznc fogua | hol két, auagy három eszten-
deig is: | De egyic, sem tudia à masikat. Ne|mellykor egyic
rokona à masic me|let fogua tartatic, Auagy à férie az |

aszszonyiallattal, Auagy az Attya | Anyya az ó gyermekiuel,
De egyic | sem tudia à masikat, Hanem miko|ron à szent
Vadászszoknac annac v|tánna tetzic, Hogy à piatzra à
meg | ólésre ki viszic, ott lattya meg annac | vtánna egyic à
masikat.

A minemű étel kedig tarttyac à | szegény foglyokat, az
nem emberek|nec, hanem oktalan allatoknac valo | volna.
Ha ezokaért szinte nemelleye|ket ki nem hozzác halálra, vagy
foy|tasra, vagy égetésre: Azért senki | közzülec meg nem
meneköt||hetic. Mert szegényec vgyan meg | fülneç à bűdes 191
etc temletzekben, és annyira megeróttlenednec, hogy | vgyan
el alosznac és ki megyen à Lé|lec belőlec. Nemelleyekben
penig à | vér és à neduessegeç vgyan meg vesz|nec és meg
mérgeessülneç, Hogy | minden vndoc feckkéllyec és frantzuc
leszneç belőlec, és ha sznte el bo|czattyac őket, soha emberré
nem le|hetneç beleie, Hanem meg fonnyad|nac, és tellyes-
séggel elszaradnac. Ne|melleyekben pedig annyira meg bő|
uessül à feckete colera, hogy vgyan | el bolondulnac belé,
Es nagy beteg|egőkben esuén, nagy faydalmakot | szēdued-
nec, Hogy könnyeb volt vol|na nekic, hogy ha mindiarást
meg | óltéc volna őket. Erről pedig soc | példákat hozhat-
nanc elő: De egyet | hozunc czac mastan elő, Abbol | min-
den keresztyen iambor eszébe ve|heti, Mint lőt legyē à többi-
nec dolga. || 192

Nem soc esztendőuel ez előtt talál|kozéc egy Angliai
haio à tenger | partyára, à szent Lucaris ki fogo hel|lyebe.
Mindiarást arra sieténeç az | Vadászszoknac arulo szolgál,
hogy | meg latnánac, miczoda embereç vol|nánac à haioba,
Ha valakit azzoc | közzül be haythatnác az Halo|ba. Miko-
ron meg szömléttéc volna | őket, és latnác, hogy iambor ke-
resz|tyéneç volnánac, kieç meg tanoltác | volna az Istenneç
igéiét, Meg fogá|nac benneç, és be hozzác őket à tem|lőtzbe.
Vala abban à haioban egy | tiz, auagy mentől fellyeb tizen-
ket | esztendőçs gyermek, enneç az attya | Angliában igen
gazdac ember va|la: Es erre à gyermekre néz vala | mind
az à haio, 's mind à marhak|nac nagyobic része. A többi

193 N kőzet | eszt is meg fogác. Ez ockal | fogác meg pedig, Hogy egy kis kő|nyuetskét, Daudnac Soltarát An||gliai nyeluen leltéc volna kezében. | De mas oka lón à szegény gyermek-| nec veszedelmenec: Mert à lator Va|daszszoc lattyác vala à soc marhát à | haioban, Es hogy aszt tassollyokban | kopo-rithatnác, és à Kobzoban hayt|hatnác, azért fogác meg à szegény | ártatlan gyermeket, és azért nyo|moritác meg szegényt.

El foglalác ezokaért à Vadasz|szoc à haiot mind mar-hastol à Kob|zonac, Es à gyermeket az ő tarsai|ual fogua hozac Hispalis varosba, | az Vadaszszocnac Varaban. Ott tar | tác őket fogua mint egy nyoltz hol|napiglan. Miert hogy kedig az ő | szűlei à gyermekzet otthon tanyi|tottác vala az Istenec igeiére, és az | Istenec tiszteletire, A gyermek az ő | Istennes voltát szép czeleködeteckel | meg mutattya vala à fogságba, Ielē | reggel 's estue. Mert szömeitskét fel | 194 emeluen az egbē, Erössē könyörge || mindenkoron az Isten- nec, Auagy | fen szoual egy szép psalmust mond | vala az Isten előt. A lator poroszlo | latuán eszt minden nap, Eszt mond|ia vala: Kiczin gyermek vgyan ez, | De azért vgyan nagy heretneke lött | immár olyan hammar benne.

Mikoron ezokaért ennyi űdeig à | szegény gyermek à temlőtzbē lőt | volna, igen meg betegüle. Mert ot|thon az ő attyánac hazaban gyön|gen fel neueltec vala őtet: Itt kedig | az ondoc temlőtzbē à nagy bűz|ben kelle lőnni, és min- dennap czac | mosléckal tarttyác vala szegént. | Meg ertuén az Vadászszoc à gyer|meknec betegségét, Meg hadiác, | Hogy az Hispitalyba vinnéc. | Mert vgyon ott egy Hispitaly, | mellybe szoktác vinni azzokat, kie | meg betegülne az Va- daszszocnac | temletzekben. De ha valamelly bete|get oda 195 N2 viszne is, Vgyan olyan ke||gyetlenségben tarttyác ottis, szinte | mint à fokházban, Czac hogy aszt | meg engedie, Hogy az oruas doc|tor és az Hispitalnac szolgálai hozzá|ia me- hetnec, és hoza láthatnac. Ha | czac valamenuyére iobadon leszen is: Ottan esmet behortzollyác à | temlőtzbē.

A szegény gyermek ott az Hispi|tállyban léuény, meg

nem alhatà az | òrdegi kegyetlen temletzet, Ha|nem mind a
két laba meg vesze, | és egybe sugorodéc. Houa kedig | annac
vtàna tóttéc legyen àz Va|dászsóc, és houa lótt legyen,
aszt sen|ki nem tudia. De tudia azért az | Isten, ki meg
keresi à lator Vadasz|szokon az ártatlan vért. Lásza meg |
minden iambor keresztyén, ha méltóc è lator Vadaszsoc
arra, hogy à | föld vissellye őket, Kic olyan ke|gyetlenség
get czelekóttenecc olyan | szegény artatlan gyermecken. Lás-
sác || minden iambor keresztyénecc, Hanē | òrdógi kegyett- 196
lenség vagyon ezek|ben, è pilésses latrokba, Hogy nem |
tudtanac szegényen meg kónórúlni, | és nem kónyóruítenecc
az ò szegény | szúlein, kie minden oran ként haza | varttác
az ò fiokat. De nem tud az | òrdeg senkin kónyóruílni. Ve-
szet do|log ez. Ha à lator Vadaszsoc mind à | haiot, s mind
à marhat òrdegbe vót|téc volna el, Czac hogy à szegény
ár|tatlant boczatác volna el haza. | Nagyob bolondsag nem
lehet, mint | ez, Hogy az Királyoc és Feiedel|mec meg en-
gedic eszt è nagy kegyet|tlenséget az ò országokban. De òc
is | egy felől foktac à pezenet, Más felől à Papa à pilés-
sesseckel, Es vgy | szaggattyác, méglen à poklot el éric. | ò
rettenetes veszedelem. De nem lat|tyac mostan, Mert az òr-
deg bekónte szómecket.

Mauritaniabol ióue egy ember, || ki elhagyuán à Maho- 197 N3
met hitit, His|paniaba fel vóué à Papas keresztyeni | hitet, és
meg keresztelkedec. Az ke|dig, Miért hogy ingyen sem ta-
nol|ta vala meg à hitet, Latuán à soc Pá|pai entzebenczet,
Aszt mondia va|la, Hogy az Maurusoknak tórué|nyec, melly-
ben az elót élt vala, iob | volna à Papas keresztyen tóru-
ny|nél. Mert Agoston Barat is az ò i|rasiban panaszolkodic
vala felőle, | Hogy ò v|deiébe az emberi szórzés|sec, és soc
entzenbentzéc annyira el|hatalmasztanac volna à szentegy-
áz|ba, Hogy nehezeben volna dolga | à szentegyhaznac à
nagsoc emberi | szórzés miat, hogy nem mint à Sido | népnecc,
Mosesnecc soc szórzéssi és | tóruényi miat. Maga tób ezer eszten |
dónel, hogy Agoston Barath élt ez | vilagban. Mit múuelne

à szegény | Barath mostan, ha ez vilagon vol|na, Es latnaia,
 198 Mint vagyon à Pa||pasagnac az ő dolga?

Mikoron eszt à Mauritat be ad|tac volna à szent Va-
 dászsoknac, Ho|gy eképpen szolt volna az ő hitec fe|lől,
 Meg fogatác, és szórnyű képen | kényozac à fokhazba. Mi-
 koron ke|dig nem czac őtet, hanem több artat|tlanokat olyan
 képpen kényozná|nac, Latuán aszt, Monda: Nem tud|tam ez
 előtt, Miczoda legyen à szent | Attyaknac az ő hitec: De ha
 tud|tam volna, Hogy olyan Catechis|musoc vagyon, mellyel
 à népeket ta|nyitnac az ő hitekre, Bizony soha ő | Catechu-
 menusoc auagy tanyitua|nyoc nem lőttem volna: Hanem |
 inkab à Mahometh törvényében | maradtam volna. De had
 iáron: Im | már itt kezekben vagyoc: Ninéz | mit tónnem.
 Soha nem hittem vol|na, Hogy es vilagon emberec kő|zet
 199 N₄ olyan kegyetlenség legyen. || Talám az ördegec mind ki
 iöttenec | pokolból, és szent Vadász|sza löttenec.

X. RÉSZ.

A FOKHAZNAC MEG | Latogatássáról.

MInden országokban ez az szoc|kás, Hogy az iambor
 Magis|tratusoc, kic Isten szerént okarnac | élni, és az ő tisz-
 tekben gondot vissel|ni, à foglyokra gondot visselne, és |
 gyakorta à fogházat meg latogat|tyác, Hogy à poroszlóc, és
 hengerec | auagy örúzóc semmi erőszakot és | tőrüentelen-
 seget ne műellyene à | szegény foglyokon. Ez kedig Is-
 ten | szerént valo dolog, Es à természetne | tőrüénye is
 200 aszt kéuánya. Es è czele|kődet illetné à szent Attyákat az ||
 Vadászsokat is, Hogy az temletzek|nec meg latogatassaban
 minden ke|gyességet mutatnánac à szegény | foglyokhoz, Es
 meg büntőtnéc aszt, | ki vagy telhetetlenségéből, auagy |
 egyéb valami okból valamit mű|uelt volna à foglyokon: De
 min|dent külemben czelekősznec. Mert | mikoron à meg la-
 togatasnac napia | elő ió, Nem hogy à szegény foglyoc | va-
 lami vigasztalást auagy könyebsé|get varnánac akorra, Ha-
 nem nagy | banattal és rettegéssel váriác szegé|nyec aszt,

Nem külemben, mint à | kényozásnac napiát: mint mayd | meg hallod.

Az Vadaszszoç kózzúl egynyihá|nyan meleiec veszie à Notariust, és | egy vasarnapon, auagy innep napon | be mennec à fokhazba, Eszt kedig | minden holnapban kętszer műuelic. | Be menuén az egyic Vadasz meg | kęrdi à foglyot, Mint vagyon? Ha || vagyoné valami szüksége? Eszt 201 N_v is meg kęrdezi tólle, Mint szol neki à | temlőtztarto? Ha adé önni? Ha | meg mosattyác az ingeket neki, auagy nem? Eszt kedig nem azért műuelic, hogy kőnyőrúlnénc valamit | à szegény foglyokon, auagy, Hogy | valami gondioc volna reaioc, auagy | hogy valami iót akarnanac nekie, | Nem: Hanem, miért hogy hypocri|tác és képmutatóc, czac euel vala|mi dicziretet vadásznac à szegény kős|ségne, és az 108 ő kegyetlen latorsago|kat meg fedezic aual. Mert ha az | kegyetlen latroc vgyan lattyac, ho|gy fél mezitelen à szegény fogoly, | azért vgyan semmit nem gondol|nac vele. Ha valamiről panaszolko|dic à szegény fogoly, vagy étele fe|lől, vagy ruhazattya felől, ottan | kész à felelet, vagy telbe vagyon, vagy nyarba. Ha nyarba vagyon, Eszt | mondiác neki szép gugalo beszéddel: || Elég meleg vagyon mostā, Lehetz | 202 most mind ruha mind leppel nekül. | Ha telben vagyon, Tehat ez á fele|let: Ha fasztál valamennyére, nem árt: | Vgy vagyon, Valamennyére hideg | volt ez napokban, De mostan im|mar meg engedet. Miért hogy ez | napokban eső lőt, Nē álhattya meg | à hideg. Ne vissely gödot testi ruhai | dra. Eszt kedig akoron műueled, Mi|koron el vetted a nagy terhót lelki | esmeretedről, és meg vallod à szent | szęc elót, és à szent Attyác elót min|den vétkeidet. Ez volna leg előszer | szükseg. Es erre kellene gondot vissel|ned, Nem czac testi ruhazatokra és | öltezetőkre auagy leplekre.

Euel és effele beszéddel gugol|lyác meg à szegény foglyokat, Es ez | à nagy gond, mellyet vissel nec rea|ioc. Czufolással es gugolással men|nec be à szegény foglyokhoz, Es es|met azzonképpen gugolassockal ió||nec ki előlec. Ha min- 203

dennap be|mennéne, vgyan czac é volna az sze|gény foglyoknak vigasztalassoc, és | gondia visselessec.

Ha vagyon valaki à foglyoc kő|zet, ki irást auagy oluasni tud, Es ha | az valami io könyuet, auagy az Bi|liat be kéri, Hogy abbol oluasúan, | vdeied el mulassa, és vigasztalast ve|gyen be|lőle, Ottan nagy dűndőn|dőremmel és moddal felel az Va|dász, Könyuet? Könyuet kéuanszé? | Metzesz ve|le? Igen kel à könyw, | bizony. Ez volna az igaz könyw | oluassás, Hogy meg vullanad és | meg gyonád mindē vétkeidet à szent | szec előt, à szent Attyáknac, Es kő|nyebűtenét meg lelki esmeretedet. | Ez ezokaért, vgy mond, az igaz kő|nyw, Hogy elmédbe egybe oluas|sad és egybe szedegessed minden vét|keidet, és azzokat meg vallyad, Nē | szükség
204 egyeb kőnw tengeked. Mert || ha aszt műueled, à szent Attyác mind|iarást keresne oruassagot à te nya|uallyádnac. Ha másod vttal be|menne à fokhazot meg latogatni, | és vgyan azon fogoly esmet el kez|di à könyuet, auagy egyeb szükségét | kérni, Ottan Caim szömel néz à Va|dász rea, Es haragos beszéddel kez|di dorgalni à szegény foglyot, mond|uán: Mi ördeg lelt? Mit kérsz? | Fogd be à szaiadat, Es békét hadgy | effele kérésnec. Mert egyűlt olly|ant nyersz keresseddel, hogy igen kő|nyueznec szömeid vtánna. Es vgyā czac arra vgekőzne, Hogy vgy | czelekődienec à szegény foglyockal, | hogy az ő ielen voltokbol semmi | vigasztalást auagy vidamsagot ne vehessenec, Hanem, hogy mindenko|ron szomoruságban és lelki banatbā | legyenec, Hogy ecképpen tellyes|séggel el vauan magokat, vgyan tellyesseggel
205 kętsegeben essenec, és min||dent szabadon vallyanac elöttec. Ez | az ő ördegi vgyekőzetec. Mert az | ördeg örökké valo szomoruságnac | és kénlodásnac lelke.

Ha történnic, Hogy à szegény fo|golynac valami barati vadnac, aua|gy rokonsági, kie onneg kőuűl vala|mi aiandé-kotskát eytnec oda be à sze|gény fogolynac, Hogy aszt à Vadasz|nac adia, à foghaznac meg latogatas|sakort, Hogy aual valami képpen | szegény meg engeszteltye à szent At|tyát, hogy iob szömmel tekéntsēn | reáia, és inkab meg

hagya à porosz|loknac, Hogy iobban visselnénc | gondot à szegény fogolyra, és hogy | iobban banánac vele: ottan ez à na|gyobic munka, hogy reáia birhassác, | hogy el vegye az aiándéket à szegé|ny fogolytól. De ha az arulo szolgálkat kinalya valamiuel, azzoc a la|troc készec el uenni, Czac hogy titkôn | nyuysác nekie, és nem nyiluán. A || szent **206** Attyác kedig mind ezt műue|lic hipocritasagbol. Mert eszt mond|iac: Ez è szent szęc, tiszta szęc, Es ab|ban à szent szęcben semmit nem cze|lekõsznec aiándocért, Es semmi a|iándéket nem szabad è szent szęcben | el venni. Maga à gonosz képmutato | emberec, hatoc meget mindenic tart | egy rokonát, auagy egyęb valami fő | szolgál, Ki egyebet nem műuel, ha|nē czac aszt szõmleli, honnég nyuyt|nac valamit, Es ottan kész az el vé|telre: Sõt minden modot keres hoz|za, hogy vehessen. Es effele aiándé|kozással à szegény foglyoc v̄deiglen | valami engedelmet lelne az fene | Vadászoknál. Ebból kedig iól tet|zic, Miczoda telhetetlen ördeg | hordozza à szent Attyakot. Mert | az aiándéknac helye vagon nal|loc: de az Istenességnc, io|ságnac iámborság|nac ninczen. || **207**

XI. RÉSZ.

A SENTENCIAZÁSROL. | Miképpen és minemű ceremoniac|kal sentenciazác à szegény | keresztyén foglyokat.

MInec vtánna immár à szent Va|daszszoc vgyan keduec szerént | gyõttrotéc és fonnyosztattác à sze|geny keresztyen foglyokat, nemel|lyet fél esztendeig, nemellyét egy elgész esztendeig, nemelly három aua|gy négy esztendeig, annyira, hogy à | foglyoc vgyan kianua kéuányác à | halált, Es minec vtánna sokszor ki|hosztac à törvény eleybé, és tellyes|séggel el vnttattác õket à soc felele|tõckel és kérdezésseckel, és tellyes|séggel meg erõttlenitõttéc és bená|ua tõttéc õket à nagy kényozassoc|kal, Annac vtánna ki hozattyc sze|lgé- **208** nyeket à piatzra az egész roppont | nép eleybe à sentenciazásra.

De minec előtte à sentenciazásra | mennénc, annac
 előtte egy nyihá|ny nappal à szent Vadaszszoc huiatat | tyac
 à szent szec eleybe mind az|zokat, kiknec minden marhaio-
 kat el | íteltéc à Kobzoba: Es egyen|ként mind meg kérde-
 zic őket, Ha | vagyoné még valahol valami mar|haioc,
 A helyeket is kérdezic, Hol | tarttyác marhaiokat: Es erőssen
 in|tic arra őket, hogy semmit el ne tit|kollyanac. Mert eszt
 mondiac nekic, | Hogy ha valamit el titkolnac, és an|nac
 vtánna meg talállýác à marhát, | Tehát lopásnac vétkéuel
 terheltet|nec meg, és meg büntetöt|nec annac | vtánna, Mind
 őc, s mind azzoc, à | kiknël meg kezdic találni à marhát, |
 Es ecképpen à szegény foglyoc az előbeli marhác vtán,
 209 o mellyeket à | meg fogaskort eluettéc tőlec, és à || kobzoba
 takarítottac, mind à tőb el | reytet marhaiokat is elő mon-
 diác és | meg vallyác, és az is el kël tőlec. Mi | dőn eszt
 véghöz vittéc az Vadaszoc, | Annac vránna esmet vissza-
 küldic | à szegény foglyokat az ő halálos | temletzekbe: Es
 noha nem bizo|nyossoc abban, ha él|nec, auagy hal|nac,
 azért ebben bizonyosoc szegé|nyec, hogy minden marhaioc
 immár | elkölt tőlec, és hogy aszt à Kobzo|ba eytöttéc.

Midőn à szegény foglyoknac az | ő regzet napioc elő iő,
 Az napnac | estin à férfiakat mind egybe gyűytic | egy igen
 széles auagy tagos fokhaz|ba, kiket masod nap ki akariac
 ho|zatni ceremoniacal, mint peniten|cia tartokat, De nem
 halálra. Peni|tencianac hiyác aszt à modot, à pena | auagy
 büntetésért, mellyet reaioc | vetnec à régi szentegyháznac
 210 az A|pasto|oc vtán valo modia ért. Más || szinte olyan fok-
 házba gyűytic egybe àz aszszonyiallatokat is.

De à kiket masod nap kénra aua | gy halalra ki akarnac
 hozatni, azzo | kat à szoros temletzekbe rakiac kü|len. Es
 éyel kilentz auagy tiz ora|kort mindenikhöz papot küldnec, |
 ki meg vidie az halalos hirt minden | nec, és ki meg gyon-
 tassa. A kinec | az Wr Isten ott alhatatos és bator | szüuet
 ád, az meg mutattya az ó szü|uénc batorságot az Confes-
 sor, és | az egész Sathannac vduara ellen. De | à ki féleken
 vólt az előt és álhatat|tlan, Annac akoron is nyauallyás|sul

vagyon dolga: De Isten nem ta|gadia tôle ackoron is az ő kegyel|mességét, Hanem, az vilagossagnac | Attya akoron is kész adni neki ba|torságos szűnet, ha őneki könyőreg | érötte.

Együt léuén ezokaért à Confes|sorról, váltic hánkodnac egymással. || A kinec à kegyelmes Isten ió és e|rős hitet 211 o 2
 ád, Az minden vólta kép|pen meg oltalmazza az ő hitét: A | másic heaba sapolodic az ő halala fe|lől. Czac ez. Azon éyel mindenec | azzoc közzül elég dolga vagyón, | Miért hogy ez emberi testnec gyar|losága igen nagy, Miképpen az Ha | lálnac késérteti is: Mert à Sathan is | ackoron nem nyugzic, hanem ott | forog minden halalos mesterségiuel: | De à kegyelmes Isten nem hadia a|koron is az őueit, Mi- péppen az ő | áldot szent Fiát sem hatta à kerben, | mikoron à nagy hésértötben vérel | verétőznéc: Hanem mennyekből | Angyalt külduén, vigasztolta őtet.

Midőn reggel meg virradot, | Minnyaian az vadaszoknac arulo | szolgálai be gyűlne à foházba, Es à | foglyokhoz kezduén, mindeniket | fel öltesztetic az ő sentenziaszác | az ő módia szerént, és à ki hozásra || kászitic szegényeket. 212
 A kic az ő hite|ket emberül meg oltalmaztác, és az | ha- zugságnac ellene állottanac, Es | ezért tűzre sentenziasztáttá- nac, A|zokra sárga kámzsát adnac, mellyre | nagy soc ördeg képec irattanac feke | te festéckel: Papiros magos sűeget | adnac fejekbe: Arra mindenekre | egy ember képet iratnac kit meg é|getnec, Es nagy soc ördegőket, feke | téket irnac 213
 kőrüllete, kic meg gyuyt | tyac és szittyác à tűzet. A nyel- ueket | kemény fa cziptetéuel meg fogiác | és meg szorittyác, Hogy az ő igaz hi | tec felől semmi vallást ne tehessenec | à kösség elöt, Es semmit ne szolhas|sanac az ő artatlansá- goc felől, Az | Wr Istent se diczirhesséc. Kezeket | kedig wy hárs köttellegel hattra kötöz | uén, és az hoszszu kötelet à nyakoc kőr | nyül tekeric. Eképpē meg készituén | őket, ki vizic à piatzra à temerdec | nagy nép közibe, Onnéc annac v||tánna à tűzbe vizic. A kic kedig | meg tagadiác hiteket, 213 o 3
 Azért azzo|kat is szinte azon modon vizic ki, | czac hogy

fekete ördegőknek képeit | nem irnac à süvegőkre: Hanem
va|lami feszületét adnac kezekbe, mellyeket erőssen egybe
köttetec.

Azon orában, hogy temletzből | ki hozzác őket, és hogy
à varbol ki | iőnec, à szent Vadaszszoc minden sze|relmes
Attyaságokat meg mutatnac | ő hozzáioc, hogy aual is hi-
pocritál|kodianac à kősseg előt. Mert ieles | felestőket ké-
szitnac à foglyoknac tik | husbol és egyéb szép sültekből,
Ho|gy à kősseg immár eszt gondollja, | műuel hogy az előt
à fokságban is | olly iol tartottác szegényeket, és ho|gy igen
iol bantanac legyen vélec, | Maga iol tetzic, mint tartottác
sze|gényeket, annyira, hogy hólt ele|uenec álnac előttec: Es las-
214 sad Wr | Isten, ha ackoron kellyen szegények||nec felestőket
hozni, Mikoron im|már lattyác az Halált szőmec előt, és | leg-
fellyebb valo viaskodásba vad|nac az ördeggel: ő ördegitagoc.

Mikorō immár szegényeket meg | czuffoltác à felestőckel,
nagy proseci | oual indittyác őket. Előszer elől bo|czátnac
az oskolabeli gyermekőket, | kiket fel őltesztőttenec, azzoc
ren|del menneć és éneć szoual, és valami | kámzsás locato-
soc és circatoroc men | nec meletec, kie rendben vezérlic |
à gyermekőket. Litaniát mond... | pedig à szegény fog-
lyoc ért, ... | Maria: ora pro illis, Sa... | be: ora pro
illis. A gye... | menneć à foglyoc, E... | ket penitenciás-
soknac... | nec nem ollyan su... | attanac ki, Mind... |
alut gyórttya vag... | szu hárs ketel à ny... | la szaiába,
215 papiros... | boc módiara, min... || auagy palást nel-
kül. A szegényec | kedig elől menneć, annac vtánna |
kőuetic őket à kazdagoc és nemze|tessec. Ezeket kőuetic
annac vtánna | à sárga kámz-asoc veres kereszteckel. | Azzoc
is rendel iárnac: Mert ha va | lamellyec papoc voltanac
kőzzüleć, | azzoc hatul iárnac, à többi kedig elől. Harmadic
rendben iőnec annac | vtánna, à kiket szegényeket à tűzre |
sentenciástác. A kie meg tagattác hi|teket, azzoc elől men-
nec: A többi | vtól. Mindeniknac az óldalán | egy egy fel
fegyuerkőzet arulo szol|ga vagyon, és egy gyontato barát, | ki
kézel lábbal azō vagyō. hogy sze... | tsa az igasságnac vtabol, |

... tassa vele à szent Euange... | zec kedig à halálnál
na... | sznec à szegény foglyo... | czogással, mellyel arra... |
az ördegnec vszszekői, ... | esséc à szegény kereszt|tyén 216
foglyokat, hogy mind végiglē | ne maradianac álhatattossoc
à ke|resztyéni tudományba, és annac val|lassában.

A foglyoknac rendeket kőuetic | az Magistratusoc, az ő
méltóságoc | és rendec szerént. A polgar Meste|rec, à hu-
szonnégý tanaczoc, Az | Vduarbirác, és őmaga is, à király-
nac | helytartoia, minden ő Hispaniual | és az ő tellyes
vduaráual. Ezec vtán | kőuetkőznec az egyhazi rendec. Elő-
szer, Minden fele papazlároc, cap | lánoc, óltármesterec,
gracianusoc. | Annac vtánna à nagy templomnál | valo Cana-
nokoc és az egész az à kap | tolon. Azoc vtán harmadszor
az | Abpat wrac és à barátoknac gene|ralisi és Gardiani
minden czorda|iockal, Negyedszer kőuetkőznec à | szent
Attyác, à Vadaszoc, kie előt | megyen à Kobzonac procatora,
kit | őc Fiscalisnac hinac, visseluény e||lőttec egy igen szép 217 o 5
kamoka veres | zászlót, mellyet igen széppen meg var | rot-
tác, és minden modon meg ékesi|töttéc: Egy felől à Papa
vagyon | meg irua à zázlon, kitől szarmazot | ez Vadászszás,
Melete az ő cimere, | valami irássockal: Más felől vagyō |
à Ferrandos Királynac képe, ki elő|szer à Papánac enged-
uén, be boczát|ta országaba eszt è Vadászságot. Igen | szé-
pen vadnac ezec è képec meg éke|situe. Felől à zászlónac
az hegyiben | egy fezületes aranyas kereszt vagyon, Mellyet
à kősség igen becүүл és | tisztel, czac azért, Hogy à szent
At|tyáké, az Vadászsoké. Aszt à zász|lót kőuetic annac
vtánna à szent At|tyác, az Vadaszoc szép lassan, és na|gy
móddal: Mert őuéc az nap à di|adalom. Vtánnoc iőnec loua-
kon | minden ő arulo szolgál, kie minnya|ian à szent Vada-
szásznac hitesi. Azo|kat kőueti annac vtánna az egész || kőss- 218
ség. E rendel mennec mind az | vártól fogua à piatzie, ahol
egy fen | valo állást nagyot czináltanac az | nagy vtzánac
kezepin, Hogy ott | minden ember meg lathasson és meg |
halhasson, minēmű penitenciaual | meg büntőtíc őket. Itilő
szeket is | czináltanac oda az Vadaszoc ért, | mellybe le vl-

nec mind à rendel, mi|képpen oda ióttene: Es à nagy soc-
kaság mind kórnyúl veszi őket.

Mikoron immaron rend szerént | le vltene, Az egyic
predicállani | kezd. Es előszer mindenképpen di|cziri aszt à
szent széket, Annac vtán|na predicál az heretnecségec el-
len. Az heretnekségeken pedig óc | ertic az Euangeliomot,
és az v|uességes tudományt. Harmad v|al |pirongatni és
szidni kezdi à szegé|ny kereszttyen foglyokat, és min|den
219 veszélt m|uel raytoc. Minec || vtánna el végezi à predica-
ciot, ot|tan à sentenciáknac elő számlalássá|hoz kezdne, és
rendel azokat elő | számlallyác, El kezduén azzoktol, | kic
nem olly igen vétkössec, és mind | fellyeb fellyeb menuén.
Ez kedig | sockaig tart.

Mikorom immár à sentenciakat | el oluasták, az Vada-
szoc közzül e|gyic imádságokat mond azzokért, | kic meg
tagattác az igaz hitet, Mel|lyel semmit nem használnac,
Mert | vgyan meg ólic őket. Azzokban az | imádságokban
kőnyőreg à Vadász | az ő Istenének, Hogy meg tarcza | őket
az ő kegyelmességéből az Ro|mai szentegyháznac hitében és
enge | delmében, és hogy vgyan abban | meg hallyanac. Mi-
koron el végeszte | à vadász az imádságokat, El kezdi | ének-
leni az 51: Psalmust Davidnac, | az Miserere mei Deus etc.
220 hogy euel | is boczanatot nyerhessen Istenétől || az ő peni-
tenciatartoinac, és hogy à | Romai szentegyhaznac vallassá-
ban | álhatatoson meg maradianac.

A penitencia tartóknac kedig | penitenciaioc, veresegec,
ollyanoc | kedig, hogy nem soc állhattya meg, | hanē mayd
mind meg hálnac bele: | Az gályákra valo szegezés, honnég |
igen véltá vagy egyic meg szabadul: | Annac vtánna, szám
ki vettés, és à | keserű halál, Mind ezeckel és effe|lieckel
meg mutattya à Romai an|nya szentegyház az ő anyyai ke-
gyességét az ő penitencia tarto fiai|höz, à szent Vadászok-
nac általa.

Mikoron aszt az David prophe|tanac éneket el végesztéc,
à fő Va|dász egy versiculust mond: Arra az | egész Char
nagy fel szoual felel. An|nac vtánna énece szoual mondia az

o|dozatot, és meg odozza à peniten|cia tartókat mindeneck-
 ből, à melly|eckel à Romai annyaszentegyhaz || ellen vét. 221
 kősztenec, mellyeket szán|nac és bánnac hogy czeleköttec : |
 De eszt az odozatot czac à büntől, | nem à kénytol kel ert-
 teni: Mert az | odozatnac vtanna mindiárást, min|den kimi-
 lés és kegyelmesség nélkül | kőuetközic à kény es à bűn-
 tőtés.

Vgyan itten mesterséges álnak|sággal czallyác meg à sze-
 gény kőr|nyúl álo kősseget, melly igen nagy | és soc: Mert
 ennec è czodaiára na|gysockan iőnec ackora az varosban |
 husz alosz mély földről is. Mert à fő | Vadasz fel szoual
 szol à kősség előt, és | meg kőuánya à kősségtől, hogy
 vtanna mondiac: Es erőssen meg esküteti à kősséget à
 Romai szentegy|haznac, veszedelmet kőuánuán ma|gánnac,
 ha meg nem tartanáia: Ab|ban az esküesben meg esketeti
 à | kősséget, Hogy őrocke élni és hal|ni akar à Romai szent-
 egyháznac en | gedelmében, Es hogy aszt minden || tehet. 222
 ségüel meg akaria oltalmazni, | minden marháianac is el
 vesztésseuel, | Es hogy aszt nem akaria meg száni | költeni
 azzoc ellen, kic à Romai szentegyháznac ellene tamadnac.
 An | nac vtanna, Hogy mind ellene mo|nd azzoknac, kic az
 Romai | szentegyhaz ellen terőkesznec, és az|zoc ellen, mel-
 lyeket à Romai an|nya szentegyhaz szőrzet: Arra is | meg
 esküteti őket, Hogy minden | volta képpen meg akariác ol-
 talmaz|ni az szent Vadaszszoknac tisztét, és | annac minden
 szolgait. Es hogy ez | à hit és esküés erős legyen, Mind |
 két felől magokat bizonságul ve|tic.

Mikoron à fő Vadasz el vegezi | az esküésnec igeit,
 ottan az szegény | vac kősség mind le burul à földre, és |
 ecképpen bizonságot teszen arról, | hogy az Istentelenség
 melé állot || minden Magistratussial, Mert | azzoc is mind 223
 le burulnac. Es abbol leszen annac vtanna, hogy az lator |
 Vadaszoc szabadon iargalnac, és min | dent az ő kőuánsá-
 goc szerént czele|kesznec. Es akar mely igen nagy | bünt
 tegyenec, senki nem merészli | őket szolítani, auagy ellenec
 valamit | kezdeni: Mert ottan az egész nép|nec hittüel és

esküéssel iőnec elő, | aszt hanyác vetic : és senki nem mer |
ellenec tamadni, Noha egynihanszor | olyan latorsagokat és
vndokságo|kat czelekősznec, mellyec ért méltóc volnanac
arra, hogy vgyan ez | világból ki vesztenéc őket.

Mikoron immár az esküésnec | és à több dolgoknac vége
vagyon, | Ackoron ha à szegény keresztyén fo|glyoc kőzet
papoc vadnac, azzo|kat vesziec annac vtánna elő, és le | von-
224 szác à papságokat egyenkent || ro|llac, Aszt kedig Dedragada-
tionac | neuezic. A szentelő Pispec czoda | képpen fel ölte-
zic, Nem külemben, | mint egy Aaron Pap à Sidoc kőzet.
Aszt is, à kit akarnac à papság|tól meg fosztani, fel öltesztic
Mis|se mondo ruhákban : Annac vtán|na à pispec
egyenként le szedi à ru|hakat rolla, és à le szedésben soc
ke|reszteket vet, és mindenkoron wrasz|lo modiára berbetel
valamit. A | mint à pap szenteléskort reáia adtác | vólt mind
à ruhakat, azon képpen | esmet le szedi és le vonsza rólla.
An|nac vtánna à pispec meg vakartat|tya à kezeit, aiakit,
pilésit egy da|rab vüeggel, auagy igen eles késsel, | Hogy
immár è modon le vakariác | à szent kenetet, à mellyel
ötet az előt | meg kentéc vólt, à pap szenteleskort. Ott ál
kedig à szegény vac kősség, | nézi és czodállya : Nemellyec
225 P à kő|seg kőzet könyörülnc à szegény || fogollyon, Nemel-
lyec dicziric eszt è | czelekódetőket, Vgy kel, vgy mo|ndnac,
az heretnec latroknac. Eze|ket meg műuelnc az Vadaszoc
az|okon, kiket halálra sentenciásztanac : | De à többitől czac
beszeddel von|szác le az papságot, és meg tilttyác | őket az
papságtól, méglen à papa|tol kegyelmet találnc, és odoza-
tot | nyernc.

Minec vtánna immár alloko|zássokat el végesztéc, Ottan
az Ma|gistratusoknac kezében adiac őket, | hogy mind à két
féllel tőruény sze|rént czelekódienec, és tőruényt szol|gáltas-
sanac reáioc : Előszér, azokra, | kic az igaz hitet meg ta-
gattác : Az|zokért kedig igen könyőregnc à | Magistratus-
nac, Hogy szőréuel cze|lekóttessenec ve|lec, és meg ne szeg-
iéc tetemeket. De kic alhatattossoc | voltanac, Azzokat meg
226 vadollyác | à magistratus előt, Műuel hogy || meg általkottac

az ő heretnekségek | ben. De azért könyőregnec, Hogy | ha
eszekbe veszi magokat, és valami | ielt mutatnac à meg
terésnec à Ro|mai annyaszentegyházhoz, Hogy | lagyobban
czelekődienec velec, és | meg kémillyéc őket.

Itt lássa meg minden kereszttyén | ember, ha ezec nem
Isten és ember | czuffolóc. Őc foktác meg à szegény | fog-
lyokat, őc fültettéc és fonyasz|tottác őket, őc szaggattattác
őket à | soc cigazásban és külemb külemb | fele kényozás-
ban: Őc itéltéc őket | halálra, hogy meg égesséc őket; |
Mostan immár az Magistratus ke|zében adiac őket, és szépen
könyő|regnec nekic, Hogy szőréuel czele|kődienec velec, és
meg oiác őket: | Ha ezec nem lator hypocrita őrd|gec,
lassa meg minden kereszttyén | ember. Őc nem akarnac
részessec | lónni halálokban, Mert őc szent || Attyác. Maga, 227 P₂
Ha az Magistra|tus valamelyiket el akarna boczata|ni, Te-
hát à szent Attyác rea tamad|nánac, és semmiképpen meg
nem | engednéc szegénnec meg szabadulás|sát: ő álnokságos
gonosz hypochri|ta őrdég.

Azonközbe ott álnac az Ma|gistratusoc, Polgármesterec,
Birác | tanaczoc, és minden fő népec, Es | hálnac mindene-
ket, De nem szolnac | ellenec, Mert az őrdég meg vac ki-
totta őket az vndoc Antichristus | Papa által:

Midőn kedig à vékső sentenci|át ki mondiác, Az egyic
Vadász le|uqlból nézi, és vgy mondia ki az elgész nép előtt,
Es tétoua hántorgattya | à beszédőket, sockat hazuduán à
sze|gény fogolyra. A szegény fogoly pe | dig ott ál, és őre-
mest szolna, és bizonságot tönne ártatlanságáról, | De nem
szolhat, Mert kemény czip||tetéuel meg foktác és erőssen 228
meg | szoritottác à nyeluet, Czac fohászko|dic, és szőmeit
fel emeli az egbe. | Ecképpen bolondittyác à szegény | kős-
séget à soc hazugságoccak, Es | magokat fel magasztallyác
minden | vólta képpen, Hogy à szegény vac | kősség czo-
dallya, és igen nagy be|czületben tarttya őket.

Minec vtánna immár mind el | oluastác à sentenciakat,
és à papsá|goknac el vonnássánac, és mind à | töb dolgok-
nac vége vagyon, Az | Magistratus kezébe veszi à foglyo|kat,

à szent Attyáknac paranczolat|tya szerént, és à kénnac he-
llyére viszie | őket. Ackoron nagy soc pap barát | futasnac
kórnyűlec, kie minden | volta képpen érötte vadnac, és
e|rössen abban törekösznac, hogy ha | valami képpen el ál-
tattathatnac à | szegény foglyokat, hogy el allaná|nac à meg

229 P3 esmert igasságról. ||

Eszt is műelic egynyihanszor à | latroc, Hogy menet
az oszlophoz, | àhol meg kel kötni őket, hertelen | meg
foyttyac nemellyet, és az | rantással meg szakasztyác sze-
génec | az nyakát, hogy vgyan mindiarást | meg hall: Es
ottan kiáltani kezdnc | à kösségnc, Műel hogy szinte az |
meg hallaskort, à Romai anyya | szent egyhaznac kebelébe
meg tért | legyen. Ez ennc az oka, vgy | mondnac, Hogy
az Isten könyö|rült raytoc, és hertelen ki vötte őket | ez
világból, hogy ne kostollyác à | tűznc sebességét, és az
halalnc kes | serűségét, Ecképpen czelekösznc | az á'naksá-
gos gonosz emberec, czac | hogy az igasságot meg foythas-
sác, | es vgyan el temethesséc: Mint ha à | felséges Isten-
nc nem volna elég tehetsége hozza, annac ki nyilatkosz-
tatassára.

230 A több foglyokat pedig, kiket || nem sentenciasztanac
halálra, Az|zokat vissza viszie à temletzekbe. | Masod nap
annac vtánna ki hoz|zác őket az meg verésre, à kiket ar|ra
ítéltenc. Minec vtánna meg ver | téc őket, sockat közzűlec
à gályák|ra valo szegezésre küldic. Nemelye | ket pedig
közzűlec öröc temletzre | vetnc: Kiket erőssen vallotanac
e|löszer, Hogy minden vétkeket meg | va'lyác: Mert ha an-
nac vtánna à | szent Attyác meg értendnc vala|mit olyant,
kit őc el titkoltanac, | Tehát à miat annac vtánna szörnyi |
képpen kel el vesznic. A mellet | igen erőssen paranczolniac
nëkie, ho|gy veszteg halgassanac, és egy ígét | se szollyanac
mind azzokrol, à mel|yeket hallottanac és láttanac min-
den fokságoknac vdeiében senki|nec, Es hogy ne ielencze-
nec senki|nec semmit, à mint iartanac à fokság | ban, auagy

231 P4 miképpen czeleköttenc || velec, mind à fokházba, mind à |
szent Attyáknac székec előt, mind | à kénzássokban etc.

Mert aszt kéuá|nyác tőlec, hogy vgy tarczác ma|gokat, mint az
 v̄détől fogua, hogy | à fokházban voltanac, Mint ha szin|te
 meg hóltanac vólna, és semmit | sem láttanac, sem hallot-
 tanac vólna. | Mert ha valamit ielentnec, és à szent | Va-
 dászszoec végére mehetnec, Tehát | vgy tarttyác azzokat, mint
 hitettle|neket, kiknec igen kemény tőrué|nyec vagyon, Mert
 szőrnýú halál|nac fiai azoc.

Euel kedig ez szorgalmatosság|gal, hogy olly nagy fene-
 getésseckel | be dūgiác azzoknac szaiókat, à kic onnég meg sza-
 badulnac, nem heabā | élne, Mert aual fedig be az ő ki |
 mondhattlan nagy kegyetlensége|ket. Mert iol tudiác, Hogy
 ha à Ki|rálynac, (kinec engedelmeből à | tiztben vadnac)
 fülébe esnéc az ő || nagy latorságoc, Miképpen hitet| 232
 tlenségből, hazuksagoknac, álna|ságos mesterségőkne, és
 őrdőgi fo|gássoknac általa be vadásznac az ő | vesze-
 delmes haloioikba nagy soc ár|tattlan iámborokat, kic
 ingyen sem | hallottanac valamikoron azzoc fe|lől, semmit
 sem említőttenec az|zokrol, mellyeckel meg vadolnac |
 őket: Auagy, Ha fülében esnéc az | ő ki mondhatatt-
 lan nagy telhetet|tlenségec, és az halhatattlan kegyet-
 tlenségec, melly az ő telhetetlenség|gők|ből származic, Nyil-
 uán ő is | meg vadasztatna őket keménképpé, | Es gondot
 visselne az ő alatta valo|ira, és miért hogy ő az igasságnac |
 patronussa, Bizony meg óltalmaz|na aszt ő ellenec.

Ezért visselne olly igen nagy | gondot rea, hogy el rey-
 tic az igas|ságot, és az ő ki mondhattattlan ke|gyetlenségő-
 ket, Es nemelly ieles || embereknee, kic kőzzűlec meg sza- 233 P5
 badultanac à soc v̄deig valo foksa|gaból, meg fogiac szaió-
 kat, Hogy | nem mernec annac vtánna senkiuel | szolni,
 Hanē czac azzockal, kikre őc | szabadságot adtanac nekic :
 Arrol | is erőssen meg tilttyác őket, hogy | sohova senkinec
 leuelet ne irianac, | hanem ha őc meg engedic, és előszer |
 meg oluassác à leuelet. Mert euel | eleit akarnac venni,
 hogy senki az ő | nagy kegyetlen és tőuéntelen dolgokat,
 és alnakságos őrdégi mester|ségőket, meg ne ertesse, és
 senki à Király előt meg ne vadolhassa | őket, Hogy annac

vtánna valami | nehesség tamadna reaioc. Ez ennec | az oka,
hogy à kazdagoc kózzúl | azzokat, kic penitenciassoc, és ki-
ket | halálra nem ítéltenec, olyan büntő|téssel meg bün-
tőtneec.

- 234 Előszér mikoron kezdéneec Vadász|ni, és olyan tetetes
dolgotat kezdé|nec czelekódni az iambor keresztye|nec ellen,
kiket őc Lutherneec mond | nac, Ac kic ielen valanac, és
lát|tyac vala ezeket à czelekedeteket, | azzoc meg iriác vala
azzokat mind | széllal baratinac, Mind az ország|ban, mind
az országon kóuúl, Tud|ni illic, Mint czelekeszneec vala | à
Vadászszoc à iambor kereszttyen | foglyockal, Minemű sen-
tenciackal | sentenciazac vala őket, Es mi|czoda okokért meg
őlic vala őket. | Mikorō à szent Attyác, az Vadaszoc | eszt
eszekben vóttéc volna, (Mert i|gen okosoc, és igē vigyáznaec
rea, ho|gy vala honnég ne tamadion vala|mű, à mi ő nekic
árthatna, auagy ve|szedelmekre lehetne) Es meg ertőt|téc
vólna, Hogy à modon mind ki | hirdetnéec az wr Istenneec
Igéie, mellyet vallanac vala à iambor kereszt|tyén foglyoc,
235 melly tudomant őc || olyan igen gyűlölnec: mellyből | nagy
sockan okot vennéneec az ma|goknac meg gondolássára, és
az Is|tenneec igazan valo esmeretire, és à | meg terésre:
azzoknac is hamis vol|toknac, kic vldóznéc aszt à tudo|mant:
Eneec is eleit vgyekóznéneec | vónni: Mert mikoron senten-
ciaz|nac és meg őlic vala, à kereszttyén | foglyokat, Auagy
egyéb képpen | meg büntetic vala őket, őmagoc ir|nac valaki
az ő sentenciazássokrol | valo irást rōuideden, Mellyben |
okot adnac vala, Miért sentencias|tac legyen à foglyokat:
Es kemen|ny paranczolatot adnac vala ki, | Hogy senki ne
merészlene más houa | valamit irni az ő ítéléssec auagy
sentenciazássoc felől, az ő ki adot irás|soc kóuúl, Hanem
vgy irna czac, à | mint őc szórzettéc vólna az ő irásso | kat.
Eszt pedig meg paranczólac kemeny és igen nagy büntőtés
236 alat. || Az ő irrásoknac modia kedig olyā | vala. Tudiatoec,
Hogy az elmúlt v|dókbē, Eñec az holnapnac ennyi sza | mu
napian, meg sentenciasztanac eb|ben è varasban N. ennye
szamu em|bert, kikneec, è volt neuec, N. N. N. | N. Ez ok-

bol kedig sentenciastac és meg öltéc őket, Miért hogy Lutherec voltanac. De hogy à kereszttyeni tudománnac cickelit elő számlálnac rendel, Aszt nem műnelic: Mert félnecc attol, Hogy ha egyeb emberec azzokat meg érthetnéc, Hogy óc is Lutherec lónnénec belöle, Es el haiolnánac à Papatol.

Történne nemellykort, hogy à szent Attyác minden ok nélkül meg fogtanac nemelly embereket, kic semmit nem értötenec, sem tudnac az Wr Istenec igéie fe'öl. Az/zokat is nagy soc vdeig tarttyác és nyomorgattyác à fellyül meg mondot halalos szoros temletzekben, Kit || fél esztendeig, 237 Kit egy egész esztendeig, Kit két egész esztendeig is. Mikoron annac vtánna à szántalan soc nyomorgatassoc vtánvgy meg értic, hogy ártatlanoc voltanac, Kén szeritötnecc arra, hogy el boczássac őket. Ezokaért, mikoron à töb foglyokat meg sentenciasztanac, és külemb fele modokon meg büntettec, és meg öltenecc, Masod nap annac vtánna törvény eleybe hozattyác az ártatlanokat. Ott nagy kerdeszedesseccel és kénszerítésseccel rea fogiác őket, hogy vallyanac: Es kényozássockal fenyegetic őket, műnel hogy soc bizonságoc vallotanac legyen reaioc.

Ha az ártatlanoc közzül valamiképpen meg iyed valaki, és az ő kéuansagoc szerent czac egy igétskét ki pattant, Azzon raggadnac mindiarást, Es aszt vissza vitetic à || 238 temletzben, Es wyonnan kezdnecc pörledni vele.

Ha kedig láttyác, Hogy semmiképpen semmit nem saytolhatnac ki belölec, Es egyeb vñnen sem talalhatnac valamit ellenec, Ottan el hagyác az ő vadságokat és fenyegetéseket, Es szép édesden kezdnecc nekic szolni. Es egyiket à masic vtā elő véuén, ecképpen szolnac mindennecc: Halodé, ió attyamfia, Gonosz hir vagyon felöled, Es nem io vallassoc mentenecc reád, De mű nem hiszúc, Hanem iob reménségbe vagyunc felöled: Ezokaert im baza boczátüc. Ezokaért te vgyan igen meg közsze nyed à szent Attyác nac, Kic olyan kegyelmessé kimiletéc, mind tégedet mind marhadat, és Attyai képpé czeleköttenec veled. Nésztéc à

szent At|tyác à te szóméllyedet, és à fokság|ban engedelmes
 239 vóltodat, Ezért || könyörültenee raytad. Ezeckel è | beszé-
 deckel, és effelieckel kenegetic | az iambor és igasság sze-
 rető birác à | szegény artatlan foglyot, Es euel az | ires
 ruháckal vgyeközneec be kőtni | az ártatlan fogolynac az
 ő sebeit, | mellyel őtet nagy soc vdetől fogua | meg seb-
 hettéc az halalos fogságban: | Es annac vtanna haza
 boczátyác: | De előszer igen meg tiltyác, és erős|sen meg
 hadiác neki, hogy senkinec | semmit ne szollyon és ielenczen.

Nemellykort kedig szinte végé|re mentenee, hogy á fogoly
 artat|tlan, Azért vgyan el nem boczat|tyác, Hanem esmet
 be küldie à tem|letzben (Mert őc nem gondolnac | vele, Sem-
 minee sem tarttyác, ha szín|te egynyihány hetig is ott gyótt-
 ric | az artatlan embereket à bűdes és | halalos temletzben)
 Es ott tarttyác | mind fogua, méglen à sentenciazás|nac
 240 napia eliő, és ackoron czac egy || nappal vtánnac boczátyác
 el. Eszt | kedig azért műuelic, Hogy miért | hogy szinte à
 sentenciazáskort el ki | iő à fokságból, Hogy à szegény
 kős|ség véllye, Hogy ő se iőt legyen büntetés nélkül à fok-
 ságból, Hanē | hogy őtet is meg büntöttéc, de en|gedelmes-
 ben, hogy nem mint à tób|bit. Es hogy semmit ne véle-
 ködiec | à szent Vadaszszoec felől, Műuel hogy | valakit bün-
 telen fognánc.

A kiket kedig az ő temletzek|ből ki boczatnac, és őrec
 temletzre | itélneec, auagy penig vđő szerént va|lora: Azzoc
 noha ninczeneec annac | vtánnac à Vadaszoknac temletzkebē, |
 De bator ne véllyeec aszt, Hogy im|már meg menekőtteneec
 legyen tő|lec. Mert vala houa vetic őket fok|ságba, Minden-
 koron vtánnoc va|gyon à less. Mert à kinec reaioc vi|gyáz-
 nac minden volta képpen, Mi|nēmű modon és mutatással
 241 q szenue||dic à fokságot? Ha vidám szűuel a|uagy banatossal
 vadnakè? Miczo|dát szolnac az ő vgyec felől? Mert | ha
 vidámságot mutatnac, és valami | vigasságot, Azzokra
 annac vtánnac | inkább meg dűhedneec, és arra vgye|köz-
 nec, hogy nagyobb büntetést ves|senec reaioc. Hoz-
 záioc menneec, és | meg latogattyác őket az ő fokságok|ban,

De keves örömmel és vigas|sággal, Nem külemben, mint
 toua | fel meg hallottuc annac az latoga|tásnac modiát. Es
 czac ezért mű|uelic eszt à latogatást, hogy à szegény | kős-
 ség elöt valami szóm fén vesztést | műuelhessenec, Mint ha
 ôc igē iám|bor és kegyes emberec vólnanac. | Mikoron azo-
 kaért be mennec à fok|házba, ott firtattyác à szegény fog-
 lyo|kat, kérdőzuen töllec, Hogy ha hal|lottanac annac vtanna
 valakitól va|lamit à keresztyéni tudomány felől, | minec
 vtanna ki boczáttác ôket az || Vadaszszoknac temletzéből? 242
 Ha va|laki à foglyoc kőzrűl meg emlekő|zet arról? Ha va-
 lami szo eset felöle, | A tób foglyoc, minēmű szüuel hal-
 lottác? Örültenecké annac, auagy | nem? Ha emlekőzeté
 valaki à pe|nakról, mellyeekel meg büntöttéc | ôket? Ha va-
 laki ielentetté valami | titkot az Vadaszszoknac dolgairól
 és fokságarol? Ha vgyeközötté va|laki arra, hogy el szallad-
 hasson à tem|letzből? Ezeket, és effelieket nagy | sokokat
 mind meg kérdic töllec.

Egy historiat kel mondanom, | Mellyből ki tetzic, Melly
 igen ieles | kegyes emberec legyenec à szent At|tyác, Es
 minēmű ieles itéletec legyē | à mű Wrunc Iesus Christusnac
 vé|rontássa, halála és érdeme felől. Lôn | Hispalis varosban,
 Mikoron be | mentenec volna à szent Attyác az | foglyoknac
 meg latogatássára, vala | volec egy tórúentudo Doctor kinec || 243 q
 Gasco vala neue. Annac egy sze|gény fogoly kezde igen kő-
 nyörge|ni az ô meg szabadulasaért, ki soc v|deig ott à fok-
 ságban fekűt vala. Az | Gasco Vadász igen eszesen Vadász |
 modra akara felelni, Es monda à | szegény kőnyörgé fogoly-
 nac. No, | legyetec czac békéuel: Es békesség|gel szenuedié-
 tec el eszt è nyomorusá|got: Mert valamit itt szenuettec,
 aszt | minnyaiunc bűnűnkért szenuettec, | és à mű bűneűn-
 kért is: En szoloc à | tób szent Attyáknac: és à minec |
 meg kel lőnni, Meg leszen. Im lato|dé: egyic à fő Vadaszoc
 kőzűl vala | ez: de melly igen ottrombaol szól: | Maga szent
 Attya, és à hitnec igazgatoia és mestere. A tób szent At-
 tyác eszt haluán, el halgatác, Es senki meg nem dorgalla
 ôtet rolla. Es | à Gasco ki menet Nagy moddal | meg hadià

244 à porozlónac, Hogy iol | meg őriznéie à foglyokat, és igen ||
iol vigyázna, hogy senki el ne szal|ladna kőzűlec, Mert ha
iol nem ő|rizne őket, tehát gonoszul lőnne dol|ga, Es az
foglyoknac meg ke|ressésére valo kőlczéget | meg vőnnéc |
rayta.

XII. RÉSZ.

A SENTENCIÁK|nac meg magyara|zássa.

Miért hogy az Vadászszoc külēb | kőlemb sentenciákat à
szegény | foglyokra ki mondnac, mellyec allat mindenkoron
valami titoc el va|gyon fedezue: Ezokaért azzoknac | magya-
razássarol szoloc itt valamit.

Előszér, sentenciat mondnac ki | nemelly foglyokra, Hogy
tűzzel | meg égesséc őket. Eucl sentenciáz|zác kedig azzokat,
245 q kie az Wr Isten||nec igassagáról és igeiéről nyiluan | valo
vallást tesznec előttec, és aban | az igaz vallásban meg ma-
radnac | mind végic: Kicket őc vissza von|noknac és meg
általkottoknac mo|ndnac.

Nemellyeket esmet az égetésre | sentenciaznac, de nem
mint az elő|belieket. Mert az előbelieket vgy | sentenciazzác,
hogy eleuenen meg | égesséc őket: De imezket nem ol-
lyan képpen: Mert arra sentenciaz|zác őket, hogy halua
égesséc meg ő|ket: Mert mikoron az oszlophoz | hozzác őket,
ahol meg akariác őket | égetni, Az oszlophoz tamaszttyác |
háttal, Es mikoron à testét hozza | kőttesztéc az oszlophoz,
à torkara is | vetnec egy v̄deget, Es hatul egy fát | vetnec
belő, és herttelen tekerni | kezdic az v̄deget, Es ecképpen
meg | foyttyác à szegény foglyot, Es vgy | halua égetic meg
246 annac vtánna. Az||zokat kedig meg sentenciazzác az|zonkép-
pen, Kie emberi gyarloság|ból, à ki mondhattlan nagy ke-
nyo|zássokban meg tagadiác à hitet és az | Istenec igassá-
gát, Kikhöz azért | kétségesséc, hogy nem szűuec szerént |
műeltéc legyen, Noha szaiockal és | nyelueckel ellene mon-
dottanac az | igasságnac. De nem czac ezekkel | czelekősz-
nec olly formán, Hanem | ollyan képpen őlnec meg az elő-
beli|ec kőzűl is egy nyihánt hertelen: | Annac vtánna soc

hazugságokat | hintnec felőlec à kősség kőzet, Mű|uel hogy ott à meg kötözés-kort | meg esmertéc vólna magokat, és | meg tērtec volna penitenciara, és à | Romai szent egyházban aiánlottác | volna magokat, dicziruén és fel|magasztaluán annac hitét.

Nemellyeket sentenciaznac es|met à Romai szentegyházzal valo | meg békéltőttségére, Miért hogy || meg esmeruén ma- 247 q1 gokat az ördegi | nagy kényozássokban, meg tagat|tác az Istenec igéiét és igasságát. | Azoknac mindeniknec egy egy | meg alut viaz győrttyát adnac ke|zébe: Es egy igen hoszszu hárs köt|telet kötneç à nyakára, és egy sárga | kamzsát adnac reaia, mellynec mind | elől, s' mind hatul veres keresztii va|gyon, Es ezeket kel meg visse|nioc | à sentenciazásnac napian nyiluán à | tōb sentenciazzatoc kőzet: Es an|nac vtanna nagy soc esztendeig: Ne|mellyec pedig mind éltig visselic, és | meg nem szabadulhatnac è szōmerem|től. Nemellyeket pedig közzūlec | be reckesztneç örōc fokságra. Ne|mellyeket kedig Kalastromokba ad|nac à baratoc kōzūkbe. Nemellye|ket kedig egyēb kalitkákba berekeszt|nec. Mert effēle fokhazoc soc va|gyon ōnēkic. Azzokban nemellyec | mind örōcké oda maradnac. Ne||mellyeknec foksagát bizo- 248 nyos vđō|re szabiác. Nemelyec meg szabadul|nac à fő Vadásznac, ki mind az or|szagban valo tōb Vadászszoockal bir, | az ō kegyelmes auagy kegyettlen a|karattya szerént.

De ha valamellyec meg szabadul|nac is onnég, Aszt ne vélyyed, hogy ingyen lehessen: Hanem valami | marháia valahol à szegény fogoly|nac hátra maradot, Az bizony az | ō váltságára elő kel. Mert mikép|pen hogy nalloc az Purgatorium|bol senki ki nem szabadulhat pénz | és fűzetés nē- 163 kül, Azzonképpen itt | is ennyi soc à fűzetésre valo garadi- czoc vadnac, Hogy bizony elő kel | kelni, ha valahol valami hattra ma|radott.

A sárga kereszties kámzsából és | annac foksagabol soha senki ki nem | szalathat, sem kilentz, sem tiz eszten|dōnec vtanna, Hanem ha à Király||nac kegyelmességéből meg sza- 249 q5 badul | belőle. Mert czac ōnēki vagyon ar|ra valo hatalma,

és ő csak egyedül | meg művelheti. Annak vtánna à | fő Gardian, ki à több Vadaszoknak | mind az egész országban feiee. Ez ke|dig soha nem művel valamit, Hanē | számtalan nagy soc könyörgéssec|kre és kenegetésseckre. Mert fűze|tés nélkül ezeknél semmit nem érsz.

Mikoron à sentenciazáskort | valakit à sárga keresztes kámzsára i|tilnee, ottan à fokságot melléie kel | érteni. Ha nem vetnee valami va|laszto ígét mellé, Ottan három esz-ten|döre kel meg érteni à fokságot. De | ha az három esz-tendő is el forog, | Nem szabadulhat azért mindiárást | à szegény fogoly, Hanem à fő Gar|dián vtán kel még szegén-nee soc v̄|deig supplicálni, és attol odoztatot | kéuánni. Mi-koron aszt annak vtánna | vgyan iol meg aiandekozzác, és
250 ele|get supplicaltanac vtánna, vgy o|dozza meg szegényt annak vtánna, és | vgy menekedic meg, Ha meg mene|köt-hetic, Mert csak hamar találnc | valami ganczot hozza, melly miat | aņyira meg terhőlic szegényt, Hogy | soha ki nē hác-hat abból az rabságból.

Ecképpen meg szabadulnac soc|kan à sárga keresztes kámzsánac fok|ságabol. Az királynac komornyiki, | innasi, auagy egyéb katonai, kik à | kiralyt hiuen valaminemű v̄deig szolgaltanac, azzoc supplicálnac à Ki|rálynac, és segítséget kérnee tőle. A | Király azzoknak miuoltoc szerént | annak vtánna osztogattya à kámzsás|sokat: Kinec egyet, Kinec kettőt, Ki|nec harmot etc. Azzoc az vtán min|den felől tudakoznac à sarga kám|zsássoc felől, Es meg szörzédnee vgy|an soňa pénzre velec szegényekkel, | Es azzoc nyernee annak vtánna sza|badságot nekic.

251 Más módia is vagyō szegēyeknee || meg szabadulássára. Mert azzok|nac attyafiai, kiket befoktanac tō|róc országba, auagy Mauritaniaba, | és hogy ott rabságban tartatnac, az-zoc mennee à Királyhoz, és suppli|cálnac nekic, hogy adion satzolásra | egy nyihány sárga kamzsást, Hogy | attyokfiait ki válthassác à rabság|ból, à satzolásnác pénzüel. Vgy | ád az vtán à Kiraly egynyihanyat | nekic. Es azzokat annak vtánna | meg satzoltattya, és attyokfiait ki | váltya aual à

satzolasnac pénzéuel. De valamely kámzsás meg akar menekődni: Annac előtte szükség, Hogy igen iol meg kenye à Vadaszszoknac és az Cancellariaban valo iro deakoknac tenereket, és igen meg keresse kedueket. Mert ha eszt nem műveli: Czac hamar talalnac à gonosz emberec okot hozza, hogy à meg szabadulasnac eleit vehetic.

Ha valaki vgyan ki tólti à fok||ságnac vdeiét, à fő Gár- 252 diannac sen|tenciazássa szerént, Es à szegény fogoly könyöregtet neki à meg szaba|dulásért, Még is nem boczáttya el szegént szabadon, Haném előszer à több Vadászsokra apellal, és azzok|ra hallasztya à dolgot. Ha az könyörgőc oda menne hozzaioc: Az|zoc felelne, Hogy immar à dolog ki költ kezeből, és nézi immar czac à Gardiant auagy à fő Vadászt: Es ecképpen à gonosz emberec egyic értuén à masikat, egyic à masikra mutat, méglen szegéynec oda szackad à nyaka à fokságba. Miért hogy à gonosz emberec ecképpen iatzadoz|nac egymással, és egyic à masiknac kezére czap, à szegény fogoly nem menekőthetic tőlec, hanēha valami irodeackal, auagy cancellaria darab|bal közli az ő dolgát, kire nalloc valami tekintet vagyon, Es azt v|gyan iol meg aiándékozza és magá||nac foglalya, hogy 253 az annac vtánna párttyát fogia, és à szegény fogoly|nac vgyét forgattya à szent Attyác előtt, Es hogy ecképpen annac vtán|na meg menekődic.

Vgyan effele Vadász, ki à szegēy fogolynac parttyát fogia, igen ockal czelekőszic à több Vadászsoc előtt, és semmiből nem mer hertelenkődni, Ha kedig à szent Attyác előtt kezd könyörgeni, Igen meg nyiria min|den beszédit, és igen szépen helyhesz|teti: Mert ottan meg ertic à szent Attyác, Hogy meg kentéc à tenerét, Es irigykődnec reaia: Ecképen szol|ezokaért: Tisztelendő wraim, wra|ságtokat kérem, Hogy tú kegyelme|tec meg vizsgállya ennec à fogoly|nac N. N. az ő vgyét. Mert noha vetkesnec mondottác, és valami sor|sot attanac hozzáia, De én végére mentem az ő dolgánac, Es vgy ta|laltam, hogy ártatlan: A fokságba || kedig igen czéendeszszen 254

visselte magát. hogy senkinek gonosz példát nē adot. Wraságtoc ezokaért vizsgálua az ő vgyét, meg talállya vgy lönni: Könyörgec tú wrasáktoknak, hogy wraságtoc kegyelmessen meg engedie neki a büntetést etc.

Ha erre a könyergöre valami te|kintet vagyon, és hogy könyergését | meg halgatyác, tehát közéséges kép|pen végez- nec a szegény fogolynac ő | vgyéről. De vgy vegez nec, Hogy | ha szinte el boczátyác is, Azért az ő | marhaiánac a na- gyobbic része oda szac|kaszttyác a Kobzoba, Ha az előt mi|nd el nem koporitottác, Mert a nagy ördegi telhetett- lenség szűnekben | szintelen langol, melly nē boczátya | őket arra, hogy a szegény fogolynac | szükségére, auagy éle- tere valait hátra | hagyhatnánac, avagy égethetnénc.

De nem czac marháiokat el fog|lalyác és el veszie, Ha- 255 nem vgyan az|zokat egynihanyat vereségre sentēci|áznac, Mint toua fel is meg mon|dottuc: Egynihanyat kedig sent- ten|ciáznac mind az vereségre, mind a | galyákra valo szeg- gezésre: Es ezt è | kemény sentenciat kiualtképpen az | iöue- uenyekre adiac ki, kiket è ke|mény büntetéssel meg büntöt- nec, | Noha mayd semmi vétkec ninczen, | Es ez a büntötés a sárga keresztet | kámzsa helyébe vagyon, Mellyel | az vde- genec nem igen sockat gon|dolnac.

Leg lágyob és engedel mesb bün|tetés annac vtánna ez, Hogy mezi|telen föuel auagy süegettlen iartat|tyác a szegény foglyot, egy viaz gy|örttyat kezében hordozuán, mindē | felső ruha nélkűl, és mezit láb, Es | vgy kel a piatzra ki iöni a sentenci|azásnac napián: Es azzokkal nagy | esküésseckel meg tagatattyác az i|gasságot. Ha annac vtánna effélét | vala- 256 mikor meg kaphatnac, hogy vét|kezic a Romai szentegyház ellen, | Ottan fő vétkesnec tarttyác és ité|lic, és vgyan halál- nac fia.

Ez, iámbor kereszttyen, a szent | Attyáknac és Vadász- szoknac szentséges mesterségek, és kegyelmes cze|lekedötec, mellyeckel azzokat, kie a | hitben erőttlenec, és kie téuely- gés|ben estenec meg akarnac teríteni, és | esmet az igaz vtba hozni. De lássa | meg, a kereszttyén ember, Ha ez a | mes-

terség és a mód, melyet az Istē fia előnkben adot, Auagy
 mellyre tanyitottanac minket az Apastoloc. Bezece nem az,
 Hanem a pokolbeli ördegnec talalmánya, melyet az ő
 Antichristussa által talált, és ez világra behozot.

Ezeket akartam tünęktec, iambor és hiw kereszttyénece,
 ielentőni, Hogy meg ęrténétece az ördegi nagy álnakságot
 és kegyetlenséget, melyet az ördege czelekedı Hispaniá 257 R
 ban, és Olaszországban, az ő Vadaszsi, auagy a meg
 testesült ördegi által, czodallatos álnakságocekal vldöz-
 uen az iambor kereszttyéneket. Mert Olasz ország-
 ban is szinte olyan Inquisitoroc és Vadaszszoc vadnac,
 Czac hogy hertelemb ördege hordozza azzokat. Mert
 valamelly embert ęrténéce, hogy igaz kereszttyén, és mar-
 hatskaia vagyon, Aszt hertelen meg kapuán, éyel a varos
 piatzen fel akaszttyác, Es egy öreg betűs cedulát írnac az
 mellyére, LVTERANVS ERAT. Ez az ő ok adassoc. A bo-
 londitott Feiedelmece és Magistratussoc mindennap szó-
 meckel eszt láttyác, és egy szót sem szolnac érőtte, hogy
 az papa darabanti, az pilesses hoherece olyan képpen veszt-
 tic a szegény artatlanokat, az ő alattoc valoit: Bezege nagy
 bolondság ez.

A mostani Papa is olyan fő Vadasz volt Olaszország- 258
 ban. Mostan is mikoron az Vadaszszoc nagy soc kereszt-
 tyén foglyokat hoznac Romaba, Ottan nagy tüzekece czi-
 náltat, és meg sentenciázza őket, Es vgy viteti annac vtánna
 őket a tüzekecebe: Es ott aluán, szóméuel rea néz, mint
 égetice őket, Es igen erősen sir. Mikoron mind meg égetice
 szegényeket, mind férfiakat, Leanzokat, aszszonnyállatokat, 188
 be megyen annac vtánna szent Peterbe, és ott fel öltezie
 Misse mondo ruhákba, (Mert annac előte is effele műues
 volt, Misse mondo Domonkos Barath, amà fetskes fele) Es
 aszt mondia: Requiemes Missętel szegényece ért, kie meg
 égténec mondanom. Latódé, melly igen kegyelmes a szent-
 séges Romai Papa annyanc. Mind meg égetőtte a soc artat-
 lanokat, a soc iamkor Kereszttyénekece; Mostan kedig kö-
 nyörül raytoc, Es Missętel mond Lelkece ért Hanem iád. 259 R2

zic az ördeg à gonosz la|troc által, és ha meg nem czuffol-
 lya az emberi nemzetet, Am lássa | minden iám|bor keresz-
 tyén ember. | De nyiluan è soc latorságnac is va|laha vége
 leszen. Mert az Isten még | meg ielenti à feiedelmeknek, és
 min|den népeknek, eszt az Istentelen és | gonossagos dőget,
 Akar, mint for|gassa magát. Mert meg tellyessedic | à Pro-
 phetia rayta, mellyet ióuen|dölteneç à szent Prophetác, és
 az Apostoloc felőle. Isá. 11. Malach, 2. 2. Thessal. 2.

XIII. RÉSZ.

AZ PELDACKROL, | Mellyeckből meg látzic, miképpen |
 gyakorlyác magokat az Vadaszszoc à | Kereszttyéneç ellen,
 260 az ő alnak|ságoçkal és kegyetlen|ségeçkel. ||

AZ előbeli részekben előszamlalássinknac is példakat
 számlál|tunc elő, Mostan is aszt műuellyüç, | Hogy azzokból
 minden keresztyén | ember meg lássa, és eszszébe vegye, |
 Minemü álnac, kegyetlen és telhe|tettlen bestiác legyenec
 az Vadasz|szoc, Minemü hamissággal és tör|uéntelenséggel
 czelekőszneç, és visz|sza forgattyác az igasságot. Mert eszt |
 mind meg láthatni ezekből az lótt | dolgokból, auagy pél-
 dákból, mint | egy vilagos fel tőt tablaból. Eddig | à szegény
 keresztyéneç tartottác à | Vadászszokat, Nagy prepostokat, |
 Cananakokat, Appat Wrakat, pa|pokát és Baratokat szent-
 séges At|tyáknac helyet: De meg ertic szegé|nyec ezekből à
 példákból, Hogy | nem szent Attyác, hanem fene At|tyác
 voltanac, Medueç, farkassoc, | orozlanyoc, sarkanyoc, és
 261 vipera | kégyoc, rákuác minden halalos mé||reggel: Mineç
 okaért minden iám|bor keresztyén meg vtállya és meg |
 vesse őket, és semmi kőzi ne legyen | velec: Sőt à keresz-
 tyéneç az ő hata|rok|ból vgyan ki kergesséc, mint az | or-
 szágnac halalos ellenségit.

Vgy erteçe kedig à Keresztyén | ember ezeket è példá-
 kat, Hogy nem | minden felől egybe szedegőttem őket, Ha-
 nem czac egy helyen szede|gőttem egybe, és az Vadasz-
 szoknac | czac egy ítélő székeç előt történte|neç, Tudni illic,

Hispalis városban | Hispániabā. Gondolyatza meg im|mar,
kereszttyén ember, Mennyi | példa történt és esset à tób
tartoma|nyokban Hispaniában? Ne vélyed | pedig, Hogy soc
esztendeig gyűt|tem ezeket è példakat: Hanem hat | à
vagy het esztendeig czac, melly esz|tendőkben történeec
Hispalisban | és az Olaios Völgyben, Mikoron ir|nānac Chris-
tus Wrunknac születesse | után 1557. || 262

ELSŐ PÉLDA.

ACkoron az v|dōben foktanac | vala az Vadászszoc His-
palisban | à hitért egy Angliai embert, kinek | Burtonus
Miklos vala neue, iámbor | és Istenes ember, Kit mikoron
az ő | hiténeec vallássában álhatatosson | meg maradna mind
végig, és meg | ellézene az hamisságot, vgyā ottan | meg
égeténeec. Ez iőt vala Hispani|aba marhaua, mint aros em-
ber: és | nem czac őnen marhaia vala nálla, | Hanem még
más emberneec is, ki | Londirumban biszta vala marhaiát |
rea. Mikoron eszt è iámbort meg fok|tac volna, Minden
marhaiát, és à | más emberét is à Kobzoba ragga|dác. Az
Londinumbeli aros ember | haluán, hogy az ő Factorat mind |
marhástól meg foktac volna, Mind|iarast procuratorat küldé
ahoz valo | leueleckel Hispaniaba. Mikoron à | procurator
Hispalisba ment volna, || be ada leueleit à szent Vadász- 263 R4
szoknac szé|ki előt, és az ő principalisnac mar|haiát vissza
keuánya vala. A szent | Attyác à hoszszú padra kezdéc von|ni
à dolgot, Es meg hadiác neki, | Hogy szoszolót keresne ma-
gánac, és | irásba foglalna minden dolgait és | kiuánságit.
Sőt őc mutatanaec neki | szoszolot. Az à szoszolo iria vala
mind | à tób leueleket, mellyeket be kel va|la adni à szent
szec előt, az Vadászszoc | előt. De à szoszolo minden sup-
plica|ciotól, és minden, akar melly igen | kiczin leuel|től,
vészen vala nyoltz | ezüst garast: maga ennyit használta à |
procurator velle, mint ha ingyen | sem irtác volna. Mulata
ott à pro|curator négy egész holnapig, Es min|den nap, reg-
gel 's estue lessi vala az | Vadászszoknac tanacz aytaiát, Es |

egy nyihanszor vgyan tēdre es|sic vala à Vadászszoc
 264 előt, és vgy kőnyőreg vala nēkie, Hogy meg ad|nác à
 marhát, és választ adnánac nēki: Kiuáltképpen pedig
 könyőreg | vala az Tarraconensis Pipekne, ki | ackoron
 Hispalisban fő Vadász vala, Kiról is emleközet lött. Soc
 vala | à marha, mellyet el koborlottanac, | és à Kobzoban
 eytöttene vala: Nē | hamar szalaszthattyác vala ezokaért |
 olyan pre²at kōrmec kōzzül. Mi|koron à procurator négy
 egész hol|napic ott heiába veszsédet volna, | vgy adánac az
 vtán választ nēki, | Mūel hogy hazza menne Anglia|ba, és
 erősb leueleket hozna, mellyeckel ötet hatalmassa tōnnéc
 à | marhánac fel vételére.

A procurator mindiarást vissza | tēre Angliaba Londi-
 numba, Es mi|nec vtánna más leueleket adtanac | volna nēki,
 vissza iōue azzockal es|met Hispalisba. Es mikoron azzo|kat
 be adta volna à szent szęc eleybe, | A szent Attyác el hal-
 265 R5 lasztác à dolgot, || Ez oc allatt Hogy mostan à szent | szęc-
 nec egyēb nagy dolgai volnánac. Effēle valaszszockal fel
 tartác | à procurator, annyira, Hogy esmet | négy egész hól-
 napig ott mulata heiába.

Midōn immár eszekerbe vettéc volna, Hogy az Angliai
 procurator|nac kōlczége el fogyot volna, Es à | procurator
 igen erőssen kōnyōrge|ne valaszért, A tōb Vadaszszoc az
 e|gész dolgot haritác à Pispockre. Mi|koron à procurator à
 Pispoc vtán | futna, és szinettlen annac kōnyōge|ne, Az
 olyan választ teszen vala, | Hogy ő czac egy szōmély vólna: |
 Ezokaért nem czac ötet nézne ez-è | dolog, Hanem mind
 à tōb szent At|tyakot is. Azért arra igéri vala magát, Hogy
 szol és tractal à tōbbiuel | felőle. Ecképpen egyic mutat
 vala | masikra. Vegre hogy à procurator | meg nem szūnnic
 266 vala à supplica|lástol, Gascus doctor által adánac | választ
 néki, Mūel hogy ebéd vtán | iōne el, és valaszsa lōnne.

Az procurator örüle nēki, és | nagy örömmel mēne à
 szalásra, Es aszt | véli vala, Hogy à Factor fogollyal | szembe
 boczátyác, Hogy számot | vethessen vele, Hogy à marhat
 fo|gyatkozás nēkül kezébe vehesse. | Ebéd vtán ezokaért

ielen lón. De à | Vadaszszoc el hiatuán à poroszlot, | tit-
kony meg hadiác neki, Hogy | mikoron be menne à procu-
rator à | fokházba, ottan à szoros temletz nec | egyikbe be
rekesztene őtet. El küldőc ezokaért à Vadaszszoc à procu-
rator à poroszlot, hogy szamot vet|ne à fokházban az
Angliai fogol|lyal: De mihelt be ment volna à | fokházba à
procurator, ottan meg | raggadác őtet à porozslóc, és be
rec|kesztéc őtet egy igen szoros sötet | temletzbe. || 267

Negyed napra ki hozatác à pro|curator audienciára. Ott
ielen lő|uén, könyörgeni kezde à Vadaszszoc|nac az ő wra
marhajaért: Arra az|zoc semmit nem felelénc, Hanem |
aszt kéuánác tőlle, Hogy az V|zuegy | légy Mariat olvasna el
előttec: Az | el kezde, és mind végic szamlállá el | aszt
előttec. Annac vtánna esmet à | marhát kezde kérni: De őc
mind|íarást vissza küldőc à temletzbe, Es | pört indítanac
ellene, mint heretnec | ellen, Ki nem igazán oluasta volna |
az Aue Mariát: Mert nem ragasz|totta volna hoza à vé-
gébe: Bodog | Maria, Isteñec anyja, könyőreggy | mű érőt-
tűnc, szegény hűnesekért: | Mert eszt nem aduán az Aue
Ma|riához, Nyiluán meg ielentené, | Hogy nem à Romai
anyja szent|egyháznac fia, hanem Luther volna, | ki à Szen-
tec való segítségül hívást ellenzene. Eckerppen patuart foga-|| 268
nac à szent Attyác à szegény procura|torhoz, és soc ideig
tartác fogua à | temletzben. Annac vtánna à senten|ciázás-
nac napián őtet is sárga keresz|tes kámzsában fel öltőszöt-
uén ki ho|zatác őtet à töb foglyoc közet, Es | meg senten-
ciázác őtet is egy egész | esztendei temlötzezésre. Ecképpen |
veszsze oda à Kobzoba mind à mar|ha, Mind az Angliai
emberé, Mind | à Londinumbeli polgáré, 's mind à | procura-
toré. A procuratornac Ph|rontoni Ianos vala neue, és Bri-
stolai varosnac Angliaba polgara | vala.

Lássad immár, és meg itéllyed, | melly igen ieles igasság
szerető em|berec legyenec à szent Vadászszoc. Ha | valaki
nem hiszi, Hogy ezec meg | testessült ördegőc, Nyiluán annac |
el veszet az esze. O wr Isten, Hogy | tūrheted eszt è nagy
hamisságot és | ördegi nagy kegyetlenseget? ó || Feiedel- 269

mec, Hol eszetez, Hogy | meg engeditez eszt è nagy lator-
sá|got à tú országtokban è kegyettlen | latroknac és pilésses
ördögi hohe|reknez?

II. PÉLDA.

IÓue Hispalis városban egy áros | ember. Ez vdegen és
igen kazdag | vala. Annac marhaiát el raggadác à | Vadaszszoc
à Kobzoban. A tób mar|hác kőzet vala egy haio is, kinél
szeb|bet 's iobbat az elót nem látot vala | senki Bethisben.
Meg bizonyita az | iambor aros ember, iambor és elég | bi-
zonságozkal, Hogy à haio nem | óué volna. De nem hasz-
nala szegény | semmit vele: Hanem à szent At|tyác: olly
fondorlást találanc, hogy | aszt is à kobzóba tarttác, Es à
tób | marhác kőzet, az igen szép haio is | oda veszsze. Az
270 áros embernez Re|hukino vala neue. ||

III. PÉLDA.

VGYan ottan Hispalisban sen|tenciazanc és meg bűn-
tötté|nez, de nem halállal, egy Isten félo | polgárt à hitnez
dolgaért: A tób | büntetéssez kőzet euel meg büntöt|téz à
szent Vadaszszoc ótet, Hogy | minden marhaiat és ióuedel-
mit à | Kobzoba itélez, ótet kedig tiz esz|tendói fokságra.
Mikoron immár | egy vdeig fogua volt volna, és à soc | iam-
bornac alamisnabol nagy sze|génységgel élt volna à fokság-
ban, | Az Vadaszszoc hozzaiá küldénez | egy Notariust, Az
cedulabol kemény paranczolatot oluassa ki ő neki, | Múel
hogy à szent Attyác pa|ranczólnánac neki, Hogy száz és |
harmintz arany forintot mindiárást | meg fűzetne à temletz-
beli kóstért. | Az iambor igazan, à mint ómagá|ba vala à
271 dolog, vgy felele à Vadasz|oknac: Múel hogy óc el kobzottác ||
volna minden mahait és ioszagit: Ó | nem tudna immár,
Honnét fűzet|ne ónekic ennyi sommát. De ez à | felelet sem-
mit nem használá à Vadasz|szoknal: Hanem esmet hozza
küldéc | à Notariust, Múel hogy meg lón|ne az kért somma:

Mert ha meg | nem lönne, Tehát őc oda ki adnác | az va-
rosba, hol azzoc őrócké tar|totnac fogua, kie adosságokat
meg | nem fűzethetic. Lássad iambor ke|reszttyén, Műnemű
igasság szerető | szent Attyác ezec? Minden marha|ját és
ioszágit el vettéc az iambortól, | Es alamisnáuál élt à tem-
letzben à | soc iambornac segítségéből, és ezac | nem holt
meg ehel à temlőtzbén: | Immár arra foyttyác à iambort, |
Hogy à kőlczéget à szent Attyák|nac meg fűzesse: ő lator
ke|gyettlen és hamissággal | tőltet őrdegec. || 272

III. PÉLDA.

VGyan azon vđőben meg foga|nac Hispalis városban
egy ne|mes aszszonyt, mellynec Bohorquia | Iohanna vala
neue. Valá kedig ez | felesége Varqui Ferentz nec, ki ie|les
ember, és Higerigbeli wr. vala. | Annac kedig az nemes
aszszonnac at|tya vála egy igen kazdac Hispalis | városnac
polgára, kinec Xereci | Garsia vala neue. A nemes asz-
szony | fokságánac oka ez vala, Miért| hogy az ő huga, az
Bohorquia Maria, | egy ieles iámbor és Istenfélő szűz az |
Vadászoknac fokságában, az őrdegi | nagy kényozásban re-
iáia vallot vala, Melly szűzet annac vtánna az | igaz ke-
reszttyéni vallásért meg ége|té nec à Vadaszszoc. Eszt val-
lotta va|la pedig à kenozásban, Múel hogy | gyakorta szolt
volna az ő nyényéuel | à kereszttyéni tudomány felől. Mi-
koron kedig à temlőtzbe vettettéc || volna aszt à nemes asz- 273 s
szont, terhős | vala, és imár fel vđőre megyen vala | à gyer-
meckel. Ennec okaért meg | kiméléc az aszszont valamen-
nyére à | gyermek ért. Es minec vtánna szűl|te volna à
gyermeket, nyoltzad na|pon el véuéc à Vadaszoc à gyerme-
ket tőlle, és tizen ötöd napra berec|kesztéc őtet is à szo-
ros temletzbe, és | szinte vgy sanyorgatác őtet is, mint | à
tőbit. Annal tőb kegyelmességet | nem műuelé nec vele, Ha-
nem az | vndokságos temletzbe egy társot | adánac neki,
Egy ieles iambor és | Isten félő szűzet, kit annac vtánna is |
az igaz kereszttyéni vallásért vgyan | ottan Hispalis városban

meg égeté|nec. Mikoron aszt à szűzet mind | meg faggattác
 volna, és minden v|zeket helyeiből ki szaggattác volna | à
 nagy kényozássokban, annyira, | hogy szegény vesztec fecki-
 274 uén, hellyéből ki nem fordulhatna, ott az || iambor nemes
 aszszony kereszttyéni | szorgalmatossággal szolgál vala szegén |
 nec. Annac vtánna, midőn az Is|tennes szűz à nagy kényo-
 zásból va|lamennyére meg kezdé könyebed|ni. Ottan à ne-
 mes aszszont az Iohan|nát raggadác el melőle azzon tán-
 t|zra, Es à tekenésre fektetuén, az si|norockal vgy foytác
 szegényt, hogy | holt eleuenen hozzác vissza à keno|zástól
 à temletzbe, és à vér vgyan ki | budiog vala à szaiából:
 Mert mind | elszaggattác vala szegényt belől, és à | sinoroc
 be metzetéc vala à hussát | mind à tetemig. Nyoltzad napra
 à | kénzás vtán az Wr Isten könyörüle | rayta, és meg sza-
 badita szegényt az | oroszlanoknac körmei hőzzül, és à | men-
 nyei boldogságnac őremére és | nyugodalmára viué.

Igen valánac à Vadaszóc érötte, | Hogy titkon tarthat-
 275 s 2 nac eszt è dol|got, Múuel hogy senki nē őrhetné, || meg,
 hogy ez è ieles nemes aszszon|nyállat à kénzásba holt
 volna meg: | De nem tehetéc szerét: De azzoc, | kik láttác
 szegényt, el nem halgathat|tác, Hanem meg mondottác, és
 az | őrdőgi kegyetlenséget vgyan meg | pektéc, és meg át-
 kosztác. Ha ez az | aszszonyállat valami wráslo, boszor|kány
 auagy wránac és minden gyer|mekinec gyilkossa volt volna,
 auagy egyéb szörnű gonosságokat cze|lekedet volna, Es à
 külső Magistra|tus ecképpen megkenyosztatta vol|na bűné-
 nec vallássára, Még is tar|tozot volna à fő Magistratusnac |
 ok adással, és méltan meg büntötte | volna è szörnű és
 teruéntelen cze|lekedet ért: Mert ember vgyan em|ber, nem
 barom, Es à törüenyec szolgálnac az ember nec, és annac
 ol|talmára vadnac ki aduán: De itt è | lator Vadászsoknál
 276 minden szabad|ság vagyon, Szabadon mindent cze||lekőd nec,
 és senkitől semmit nem | tartnac: Mert iol tudíác, hogy po-
 kolbeli mézzel be kentéc à feiedel|mek nec szaiokat, és kanta
 irrel be | kentéc szömeket, Hogy sem látnac, | sem hálnac,
 és semmit nem fél nec | tőlec, múuel hogy valamiért meg |

büntôtnéc ôket. Ennec okaért olly | igen merészszecc az Is-
tentelen Vada|szoc, és mindent és mindenen mer|nec késér-
teni, Nem gondoluán ve|le, nemesé, auagy paraszt: Ferfiúé
a|uagy aszszonnyállat, auagy leanzo: | Semmit sem gondol-
nac ve|le, meg | szackadé auagy meg hal à kényozás|ban.
Mit tehetnénc is egyebet: | Mert az ördeg, ki meg szállotta
és | hordozza ôket egyebet nem tud, | Mert ez az ô termé-
szeti, hogy gyil|kos etc. Nem gondolnac ezokaért | az Vadá-
szoc az embereknecc halalá|ual: Vagy bûnes, vagy ártatlan
az | ember, Ô naloc mind egy. Akar || éllyen, akar meg 277 s s
hallyon à kenyo|zásban, Nem gondolnac ôc semmit | ve|le, ô
ördegi vndogság.

La mi lôn, mikoron à sentencia|zásnac napia el iôue,
Semmiképpen | nem találhattánac bizonságot arra, | hogy
eszt è iambor nemes aszszont ha|lálra sentenciaszhattác
volna: Mert | semmit nem vétet vala senkinecc: En|nec oka-
ért, hogy valamenyére be | fehetnécc az Vadászszoec az ô la-
tor ke|gyetlenségôket, és miért hogy az | aszszony nagy nem-
zet is vala, Olyan | sentenciát adánac halálánac vtánna
rea, à sentenciazásnac napián: Mi|ért hogy ez aszszony meg
holt à fok|házban, (de itt à latroc nem mon|dác meg az
okát, Miért kellett sze|génnecc meg halni, Tudni illic, à ki |
mondhattlan nagy kényozássoc ért) | Es à szent Attyác
vizsgáluán és iol | meg rostáluán az ô v|gét, vgy talál|tác,
hogy ártatlan volt, Ennec o||kaért à szent szecc szabadnac 278
hirdeti | minden terhóktól, mellyeket rayta | kôuetet à Kob-
zónac procatora, Es | minden marhait és ioszágit szabadnac |
mondia, mellyeket à Kobzoba foglaltac volt, Hogy esmet
azzoknac | kezébe iussanac, à kiket illetnecc. | Latodé iambor
keresztyen, Miczo|da czelekedet legyen ez. El harap|tác sze-
génnecc az orrát, Immár à hel|lyét czokollyác meg. Meg ôl-
téc à sze|gény aszszoniallatot artattanul: Es | aual kôtic
immár halálát, Hogy az | wránac meg engedie marháiat és
io|szagát. Nó, à feiedelmecc nem látnac | hozà: De az élő
Isten meg keresi ô|ket, mind az lator vadászszoockal egye |
tembe. Iay iay ônêkie.

Mikoron irnánac Christus w|runknac szûletésse vtán
 1563. A | szent Vadaszszoc vetic vala az 0 halo|jokat az 0nen
 279 s 4 kôbelekbe: Es ha e|szekbe nem vôttec volna magokat, és ||
 tanác|zokat meg nê máslottác vol|na, bizony olly nagy nyalyá-
 ba és | kárba eytôttec volna magokat, ho|gy semmi Luther
 nem tehetet vol|na nagyobb kárt nekic: De à szent At|tyác
 hertelen eszekbe vôuéc mago|kat, és meg másolác à dolgot,
 Ac|koron az v|dôben à kôsség kôzzûl | nagy sockan valánac,
 kic nagy pa|nanszt tesz nec vala à papokra és ba|ratokra, Mû-
 uel hogy à gyonásba | nagy soc aszszonnyálatokat és lean|zo-
 kat meg czalnánac, és paraznasá|gra esztekelné nec, és vgyan
 meg tór|né nec. Haluán eszt az Vadaszszoc, | tanác|zokozánac
 felôle, mit kellyen | műuelni belôle? Es miért hogy à | do-
 log még nem vala nyiluán, Hogy | ki hiredet volna, kic
 volnánac az|zoc, kic eszt è nagy paraznaságot | inditottanac
 volna, Paranczolatot | adánac ki, mind egész vármegyere |

280 Hispalis városnac, melly egy egész || Ersekség vala, Hogy
 minden em|ber el iône harmintz nap allat, és | meg ielen-
 tene à szent szék nec kit tud|na à papoc és barátoc kôzzûl,
 kic va|lakinec à gyonásba vagy feleségét, | vagy leányát meg
 szôplessitôttec | volna. Valaki ezeket tudna, és nem | iône az
 vallásra, aszt atockal fenye|getic vala.

Mikoron az Vadaszszoc eszt à pa|ranczolatot ki adtác
 volna: Olly | igen nagy sockasság iô vala mind az | egész
 vármegyéből Hispalisba az | vallásra à papoc és barátoc el-
 len, | Mind aszszonnyáiallatoc, mind lea|nyoc és leanzoc,
 Hogy husz helyen | sem gyôzic vala ôket be venni az | val-
 lássokat. Es midôn à harmintz | nap el mult volna, Még
 annyin va|lanac hatra à tanuc kôzet, hogy à | szent Vadasz-
 281 s 5 szoknac más harmintz | napot kelle rendelni à bizonságok-||
 nac be vetelére. Sôt az harmintz | napnac vtánna, harmad
 vttal esmet | harmintz napot kelle rendelniec. | Ott lattal
 vól na, mint iô nec vala à | nemes és nagy polgar aszszonyoc,
 ki|ket meg czaltanac vala à gyonásba | à Papoc és Barátoc és be
 fedezuén | ortzaiokat Bethicai modra, vallyác | vala vétkô-

ket : Es kic félneç vala | fériektől, külemb külemb v̄döket | keressenec az vallásra : Mert | félneç vala az átoktól.

O mint kullagnac vala akoron | à papoc és barátoc le függesztet or|zaiockal, Es mint kandalnac va|la alla fel : Mert pokol lelki esme|retből félneç vala à büntötéstől.

De à szent Vadászszoc meggon|doluan magokat, és eszt à nagy | dolgot eszekbe v̄ouéc, Hogy mind | magoknac, Mind az egész Romai || szentegyhaznac igen nagy romlás | ta 282
madua belöle, ha ezenképpen | elő mennéneç à büntötésben : Es | hogy à kósség eszébe v̄ouén à bűnneç | nagy voltat, igen meg kezdene | gyűlölni, és meg vtálni, mind á | papokat 's barátokat, mind à gyonas|sal egyetembe : Mert hallyac va|la akoron is, Melly igen nagy | vtállatosságban volnánac mind à | Confessoroc, mind à gyonas à kős|ségneç. Ezokaért meg térituén sze|kereket, meg masolác minden taná|czokat, és mind meg égetéc à nagy | sok v̄ndoc vallásokat. Ennec ke|dig oka ez lón : Mert à papoc, Ba|ratoc látuan szömeç előt az ő ve|szedélmes dolgokat, Egybe tanaczkozánac, és igen nagy somma | pénst egybe hordánac : Es aszt el|külduén à Romai Papánac, min|den bűneknec és latorsagoknac || Attyánac és patronussánac, bo|czanatot nye 283
réneç tölle. Es az pa|ranczola à Vadaszszoknac, Hogy | ne merészlenéc meg bantani à paraz|na Confessorokat. Igy czeneszüle | le ez è dolog, és à parazna papoc és | barátoc meg meneködénec.

Melly igen kegyettlen latroc ke|dic legyeneç à szent Vadaszszoc, Aszt | immár meg hallottad egynyihány || példakból, melyeket ez előt fel ied|zettúc : De többeket is mondoc, az|zokhoz hasonlokat. A fő Vadász, | az Tarraconai Pispéc, midõn nagy | õreme volna, spaciálni méne à ker|tekben minden Vadaszo tarsaiual és arulo szolgálaiual, melly kerte à ten|ger partyán vadnac Bethica mellett. | Es à par|ton à kerben v̄l vala à ker|tészneç egy kiezin két auagy három | esztendõs gyermetske, és ott iadzic | vala. Azon elő moraluán ezokaért | és spaciáluán à Pispéc, egyic innassa || 284
ki kappa à gyermetske kezébõl à | nád szállot, mellyel ott

iádzic vala. A gyermek hertelen sini és sirni kezde. El ióuén à kertész, kérdeni kezde à fiatskát, Mi lelte? Es meg értuén, hogy az innas ki kapta à nád|szálat à gyermek kezéből, meg harag|uéc az innasra, és vissza kére à nád|szált. Nem ada az innas. A kertész |meg foga à nadat az innas kezébe, és | az innas nem akara boczatni: Es | mikoron à szegény kertész eróuel ki|akarna tekerni à nád szált kezéből, | meg romla az kezébe, és valame|nyére meg sérté az inasnac à kezét, | hogy vére kezde iárni. Az innas vé|res kézzel futaméc à Pispec vtán, és | pananszt kezde tónni à kertészre. A | seb semmi vala, Mert czac à bört | hassította vala meg à nád szálnac à | szálkaiá, Gyermeki dolog etc. De | mind az által à Pispec mindiarást | meg fogatá à szegény kertészt, 285 és à || Vadaszoknac temletzébe vittetté, | és ott halalos fok-ságba tartatá sze|gényt nagy vasoba kilentz egész hol|napic: Azonközbe szegénec mind | gyermeki, mind felesége nagy sze|génysegbe és ehségbe nyaualygá|nac. Olyan rettenetes büntetéssel | büntóté meg à szentséges Pispec à | szegény kertészt olyan martzana kis | vétekért. Abbol eszedbe veheted, | kereszttyén ember, Miczoda embe|rec legyenec ezec, és miczoda szüuec | legyen más emberekhöz. De à kik|nec az ördeg meg szalotta szüueket, | Ennél egyebet nem tehetnec.

Vala Hispalisban egy szegény pa|raszt ember, ki munkás ember vala, | és minden napi dologgal keresi | vala kenyerét. Attol egy pap el | hittegötte és eróuel el vötte vala fe|leségét, és nálla tarttya vala. Es sen|ki nem teszen vala 286 rolla. Ez è szegény || ember, midón effele töb szegény em|bereg közet volna, és beszéd tamad|na közetec à purgatoriumrol, ó pa|raszti együségből, vgy mint kinec à | szüue rakua vala banattal az ó feleség|geért, kit à pap eróuel el vót vala | tôle, eszt monda társainac: Nó, pur|gatoriom, purgatoriom: Ennekem | elég purgatoriom à lator pap, ki el | vdegenyitötte feleségemet tölè etc. | Midón ez è beszéd à pa|razna pap|nac fülében eset volna, Okot vén | belöle à szegény paraszt embernec | nyomoritassára. El méne ezokaért | az

Vadászszokhoz, és be vadla à szegény embert, Vgy min ki nem hinnéie hogy purgatoriū volna. Nagy bűn vala ezt hogy à szegény ember nem hinnéie à purgatoriomot, és sokkal nagyobb vala à pap bűneiénel, ki el védegenyitötte és eréuel el vötte vala feleségét. Ennec okaért, meg foh-, tatác az Vadászszoc à szegény || paraszt embert ezekért à 287 beszédekért, és két egész esztendeig tartác fogua az halálos temletzben. Az vtán à sentenciazásnac napian sárga keresztes kámzsában be hozác à töb foglyoc közet, Es erre sentenciazác, Hogy még három esztendeig kelle ne ott à temletzben tartani: Az három esztendő muluán annac vtánna à szent Attyáknac itéleti szerént kelene az ó dolganac végét szackasztalni: Vgy, Hogy azért minden marhaia à Kobzoba iutna. Im lásd, kereszttyen, Hanem meg testessült ördegec ezec: Előszér szegénytől eréuel el vötte à lator pap az ó törvény feleségét? Annac vtánna, Nem hogy az lator Vadászszoc meg bűntötnéc à parázna lator papot erőtte, Mert az ó lator parázna fele tár soc vala: Hanem szegényec még à temlötzbe szackaszttyác à nyakát, és minden marhatskaiát el koborlának || tőle. ó ördegnec 288 ördegi.

Vala esmet Gadita város melet egy erdőben egy capolanánál egy remete, ki nem Ispaniol vala, De husz esztendőuel az előt iót vala be Ispaniában. Az mikoron meg halolta volna, hogy nagy soc embereket meg fognanac naponként Hispalis városban az Lutherségért, Eszt is meg halolta volna, hogy nagy átoe alatt paranczolnának à szent Attyác az Vadászszoc, Hogy minden ember meg gyonéc, és meg vallana mindeneiket, mellyeket tudna, mind ó maga felől, s' mind egyebec felől. A kie ó magoktól meg vallanác az ó vétkeket, Azzockal kegyelmes képpen akarának czelekődni à szent Attyác. Haluán ezeket à bolond remete, meg iyede az atoktól, Es be méne Hispalis városba, Es à szent Attyác eleybe méne, és meg valla vétkeiket. Ezec valának pedig az || vétkec: Hogy midőn husz 289 t esztendőuel az előt Genuaba volt volna, Hallot volna az

Ő egyic attyafiától, hogy szolt afféle dolgokrol, Tudni illic,
 Az emberneec Isten előtt valo meg igazulásrol, melly lönne
 czac à Iesus Christusban valo hitnecc általa: Annac vtánna
 à purgatoriomrol, és többiről, à felékről: Es ezeket haluán
 attyafiától, ítélte volna azokat nem gonoszoknac lönni. De
 annac vtánna soha nem emleközet volna felőlec, eszébe
 sem iutottanac volna. Könnyörge ezokaért à szent Attyák-
 nac, hogy kegyelmessecc lön nénecc hozaja, és meg boczatan-
 nácc neki ezeket à vétkeket, Mert az ő kegyelmességökre
 iöt volna oda, és vádlotta volna vétkeit előtte.

Az Vadászszoc eszt haluán, Meg fogatác à szegény
 együgyü remetet: Es minecc vtánna sockaig foguatar tot-
 290 tacc volna, Kihozatác őtet is à sentenciazásnac napián
 sárga kámzsában, és három esztendői fokságra wyonnan
 sentenciazác, és hogy minden marhátskáia à kobzoba iutna.
 Im lásd keresztyén ember, Ha nem tiszta órdegecc à szent
 Vadászszoc, De én aszt hiszem hogy czac képmutatásból
 műueltécc eszt az Vadászszoc, Hogy az ő remeteieket ol-
 lyan kemény büntetéssel meg büntöttéc, Mert az ördeg hy-
 pochrita.

Vgyan azon sentenciazásnac napián hozzánac ki à
 foglyoc közet egy iambor polgárt Hispalis városbol, min-
 den felső ruha nélkül, meztelen főüel és lábbat, kinecc egy
 salut viaz györtta vala kezébe, kin száz arany forintot vet-
 tcc vala à Vadászszoc, és egy egész esztendeig tartot tacc
 volna foguà temletzbe, Czacc ezért pedig, Hogy haszon-
 talan volna à papai pépezélés, mellyet az emberek műuel-
 291 tacc nénecc valami cerimoniakban nagy czótörteken, és nem
 ő Wr napián, (Mert Hispalis városban czodalatos nagy pom-
 paságot vñnecc à proscióban, és soc heiaaba valo kölczéget
 műuelnecc. Ezokaért az iambor polgár asztomondotta vala,
 Hogy iob és hasznosb volna, Ha az embereket esztà heába
 valo kölczéget hátra hadnác, és költenécc aszt à kölczéget
 szegény népekre, iönevényekre és nyauallyásokra, és árua
 szűzekre, kiket meg hazassitanác à fele heiaaba valo köl-

ezéggel: Es Hogy valami aruákat | szegényeket tartanának
belőle. etc.

Vgyan azon napon hozzanac | ki à tób foglyoc közet
más iambor | embert, Ki egybe veszet vala egy pa|pozlárál,
ki Astigiaba lakic vala, | Bethica tartomannac varossában, |
Es szegény haragiába eszt mondotta | vala, Hogy ó nem hi-
heti, | Hogy az Isten Fia mennyekből alla szállyon, || és 292
ollyan parazna lator papnac kezébe adna magát à Misse
mondas|kort à kenyérbe. Meg büntötte va|la az ó regzet Bi-
raia ezért è mon|dás ért: De à paposzlár nem elegendéc |
meg ve|le, hanem à szent Vadaszszo|c eleybe méne, és be-
vádla à szegény | embert. Meg fogatác szegént, és | egy
egész esztendeig tattác fogua. | Annac vtánna à sentécia-
zásnac napián ki hozzác szegényt à foglyoc ke|zet, és felső
ruhac nélkü|l, mezite|len főuel és lábál egy alut viaz gy|ört-
tyát viszen vala kezében, és ke|mény fa cziptetéuel meg
szorittottác | vala à nyeluét, mint annac, ki kar|omlást
szolt volna az áldot Misse, | és à szentséges papi rend el-
len etc.

Vgyan azon sentenciazásnac | napián hozánac ki à tób
foglyoc kő|zet két iffiu deakot, Kiket czac ez|ért gyöttri vala
keserű foksággal és | egyéb pionsagockal, hogy valami || ver- 293 T 3
seket talaltac volna nalloc, Mel|lyeket valaki meg irta volt
Luther | Martonnac diczeretire nagy Me|sterséggel. Mert egy
felől hogy oluastác à verseket, Luther nec diczi|cziretire vol-
tanac irua: Mas|felől hogy oluastác Szi|dalmára voltanac.

XIII. RÉSZ.

KVLEN IELES EM|berekről és Martiromokrol, Kiket |
mikoron szörnyű képpen meg öltéc | az Vadászszo|c, annac
vtánna aszt költöttéc az szent iamborokra, Hogy | halal-
kort meg tagattác vol|na az Isten nec igeiét, és | Igasságát.

NEm elégesz nec à szent Attyác a|ual, hogy azzokat ke-
gyettyet|lennül meg ölhet nec, à kie el haiol|nac az ó Isten-
nektől à papatol, és || az keresztyéni igaz hitet meg val| 294

lyác előttec, Hanem azon is vadnac | minden volta képpen
és vgyekőze|teckel, hogy à testi étellel egyetem|be az lelki
élettől is meg foszszac ó|ket, az az, à Iesus Christustól, ki
az igaz hitnec általa lakic az ó szűnek|ben. De mikoron an-
nac szerét nem | tehetic, à Christus Iesusnac meg | tartuán
óket az igaz hitben, és à | keresztyéni vallásban az ó min-
den|hato keze által, az ó szent igereti sze|rént, holot az ó
ihairol ígéletet te|szen, monduán: Nem raggadia ki | senki
óket az én kezemből, Mert | az Attya, ki őket ennékem
adta, | nagyob mindeneknél. Latuán ezo|kaért eszt à szent
Attyác auagy Va|daszszoc, hogy véghöz nem vihetic. | Még
is hozzáioc kezd nec, az iám|bor keresztyénekhöz, és ha
amaszt | nem műuelhetic, mást, à mi tőlec | lehet, aszt mű-
295 T 4 uelic raytoc. Mert || előszer minec előtte szörnyű képpen |
meg ólec őket, kemény cziptetéuel | meg fogiac és erőssen
meg szorittyác | az ó nyelueket, hogy semmit nem | szolhat-
nac, az igaz hittről, és az ó | keresztyénségöckről, es ártat-
atlan|ságockrol semmi vallast nem tehet|nec. Annac vtánna
hogy immár | meg óltéc őket nagy kényocokkal és | külemb
külemb fele kesserű haláloc|kal minnyáian, és minden vgye-
kőzetöckel azzon vadnac, hogy az ó | példaioknak az ó dú-
cziretec álhata|tosságokat semmié tehesséc, Es soc | hazuk-
ságokat költ nec à szent Marti|romoc felől, és azzokat hintic
à sze|gény együgyű kösség közűbe, Mű|uel hogy szegé nec
halaloknac előtte, | meg vtáltac volna à keresztyéni tu|do-
mányt, és el állottanac volna me|lőle, és meg tagattác volna
igaz ke|resztyén vallássokat, Es à Romai | annya szentegy-
296 háznac vallássara ter|tenec volna. ||

Eszt ez álnac kettős dolgot eze|leködi általoc, az Va-
daszszoc által à | pokolbeli. Előszer, à szēt Martiromo|kat,
az ó hazugságoknak által meg | foszttya az ó dicziretektől,
műuel | hogy alhatatosszon meg állottac az | igaz vallásban
mind végic à sán|tzot. Annac vtánna à szegény kős|séget is
meg foszttya à nagy lelki ó|rómtól, melly volna nagy so-
kok|uac közzülec, az ó álhatatosságok|ban, Es à szép ke-
resztyéni példakbol.

Miért kedig hogy mű tudiac az | ó lator álnoságos
 vgyeközeteket, és | nagy vndoc hazukságokat, Es hogy | soc
 iábor kereszttyéne c Martiromoc, | kiket oc meg öltene c, és
 kikre aszt | költöttéc, hogy halálkört igaz hite|ket meg ta-
 gattac volna, mind végik|len à kereszttyéni igasságnac val-
 lás|sában álhatatosson meg maradtanac: | Annac okaért egy
 nyihány példa|kat számláloc elő, az előbeliekhöz, || Hogy 297 T5
 meg oltalmazoc à szent Mar|tiromoknac az ó tisztességöket
 az ál|noc hazug latroc ellen, Hogy à ke|reszttyéne c öremet
 vehessenec az ó | álhatatosságokbol, és meg köuet|hesséc az ó
 áldot példaiokat.

ELSŐ.

PONTIVS IANOS,

Legionei.

Mikoro irnánac Christus wrunk|nac születesse vtán.
 1559. Sep|tember hauanac 24. napián, nagy soc | iámbor
 kereszttyéneket hozzánac ki | à foksagbol Hispalis varosnac
 pia|tzára, és ott meg sentenciázac őket. | Azzoc à kereszttyén
 foglyoc közet, | kie az igaz kereszttyéni tudomán|rol vallást
 tesz nec vala, hozánac ki | ez ieles embert is Pontius Ianost, |
 ki Pontius Rodericusnac, az Bai|lenij Groff fianac | fia vala,
 ieles és || nagy nemzet, ki régen meg tanolta | vala az Is- 298
 tennec Igéiét, és abban gya|korlotta vala magát egynyihány
 esz|tendeig, Miképpen én aszt iol tudō, | Mint az, ki soc
 esztendeig egy más | vtán ides baratságban éltem vele: |
 De nem czac én tudom, hanem na|gy soc iámbor, kie es-
 mertéc ötet, és | tudiac az ó Istenességéne c az ó | miol-
 tát, és iámborságánac teke|tes voltát. Mert noha nagy 108
 nem|zet vala és az ó atyai ioszagabol | nagy ez vilagi pom-
 paságban élhe|tet volna: De nem műuelé, Hanem | à sze-
 gény iöueúenyeket, és az egy|eb nyauallyassokat és nyomo-
 rul|takat keduelte és szüue szerént sze|rette, Es atyai mar-

habol taplálta | és annyira meg segítötte öket, | hogy vgyan
 el szegényedéc belé. | Abbol ez vilagi emberek külemb | kü-
 299 lemb fele itileteket tönec felöle, Múuel hogy bolond volna : ||
 Nemellyel kedig tékozlonac mon|dác, Nemellyec babonánac
 mond|iac vala az iámbort: Mint ez világ|ban szokot lónni :
 Mert világ világ, | kinec igen kába és vgyan bolond ité|leti
 vgyon Istenes dolgokban. De | ó igaz hitű ember vala, és
 igen io | lelki esmeretű. Es noha szegényé löt | vala, De
 aszt olly igen io keduel vis|selte, és nagy lelki öremmel
 tirtta, | mint ha igen kazdag volna: Vgyan | is bizony igen
 kazdag vala, de az | Wr Istenbe.

Mikoron eszt à iambort meg fok|tac volna az Vadász-
 szoc, egynyihây | holnapic erőssen vesződéne és di|sputalá-
 nac vele à fokhazban : de sem|mit nem teheténe neki, Vdó mulua |
 boczatánac egy Legyet melé à fok|házba. Az kedig egy álnac go-
 nosz | ember vala, az papai tudományba | igen gyakorlot,
 300 minden álnakságos | fogassockal tellyes. Ez fogoly lóuén, ||
 vgy mint egy (à mint toua fel meg | hallottad) szinettlen
 czéppel vala az | Pontius Ianoson, Es ezer modon | inti vala
 az el haylásra, Hogy el állana az igaz hit és tudomány
 melől. | Es annyira czépple rayta, hogy szegény elhan-
 nyattlec, és el hagyuan à | kereszttyén hitet, à Papaság |
 mellé álla.

Ez kedig noha emberi gyarló|ságból ecképpen lón: De
 à mű W|runc Iesus Christus nem hadia el az | ó iuhát,
 809 Hanem à szegény el han|nyattlatot esmet fel emelő és fel-
 se|gité, és meg erősíte aszt nagyobbā, | hogy nem mint an-
 nac előtte. Mert | mikoron egy nappal martiromságá|nac
 előtte be iöt volna à Confessor | hozzáia à temletzben, hogy
 meg | gyontatnac ötet halálra, à kereszt|tyéni tudományt
 minden áthatatos|sággal meg oltalmazà à Confessor | ellene,
 301 az Wr Istennece igeiéből, || mind az foglyoknac, mind az
 arulo | szolgálknac es pöröszloknac hallottára.

Mikorö meg vetnéie az gyonást, | és igen meg pirongat-
 náia à gyon|tót, Meg kérdé ötet à gyontó, Mi | oka volna
 annac, hogy nem akarna | meg gyoni, Hollot mászszor gya-

kor|ta gyont volna? Felele Pontius Iano|s: Hogy az el|t egynyhánszor | meg gyontam, Nem én ér|ttem | műueltem, Hanem az én keresztyén atyámfiain ért, Hogy azok|nac az ő gyarloságokban botranko|zássára ne ló|nnéc, Ha meg nem | gyonám. Es à gyonásban olly con|fessort kerestem és választottam ma|gamnac, kiuel szólhattam à keresztyé|ni rudomány felől, az W| Istennec | igeié felől. De mostan az à gyo|nás, (vgy monda) ennekem nem | szűkség.

Mikoron annac vtánna meg | sentenciazác | ötet à szent Vadaszoc, || eszt oluassác vala à sentenciazásnac | cickeli 302 közet, Múuel hogy igen | meg vtalta volna Pontius Ianos à | nagy baluányozást, mellyet műuel|nénc à papássoc, à kenyérnec i|madássában, mind à Missében, | Mind à Misse kóuúl, Midőn pro|secioban hordoznác wrnac napián, | Auagy midőn à betegökhöz vi|néc. | Vadolnac vala ezokaért ötet, Múuel hogy mikoron az Missés kenye|ret az betegekhöz vin|nénc, Pontius Ianos soha tērdre nem eset vol|na el|tte, Hanem vagy más vtzára | tērt volna el|tte, Auagy hatra | tērt volna, hogy à papozlart el|löl nem találna, ezac hogy tērdre | ne esnéc à kényér hordozo pap | el|t, melly kenye|ret őc Wrnac | neuezic. Annac vtánna euel va|dolnac vala ötet, Hogy be men|uén à templomban, mikoron à pa|pozlar fel mutatna à kenyeret az || népek|nec imádásra, Pontius 303 Ianos | nem imá|ta volna aszt, Hanem hát|tal fordult volna hozzáia.

Annac vtánna aual is vādollyác | vala, Hogy gyakorta oda ment vol|na az helyre, ahol szoktac meg éget|ni az Luthereket, és morált volna, | és emé|kődet volna, szömeit az egbe | v|tuen. Vgy vagyon, Gyakorta | műueli vala eszt, és vgyan sirua pa|nanszolkodic vala az Isten fiánac az | Vadaszoknac kegyetlenségökről, | És kéuánnya vala eszt tőle, hogy | szent Lelket adna neki, műuel, hogy | ő is va|laha erős és bator szűuel vallást tehetne az ő igasságáról, és az | martiröságnac coronaiát vehetne.

Annac vtánna aual is vādollyác | vala ötet à senten|ciánac ki mondás|sában, Hogy wrat nem v|t vol|na à | pap-

tol az nagy hejben: Hanem szolgálait el küldeszte volna
304 vala houa, és annac vtánna aszt mondotta volna || előltec,
hogy immáron oltarhoz járt volna.

Az ember nec meg igazulássa felől az Isten előtt, aszt
hirdette volna, hogy czac az Iesus Christusban való hit-
nec általa lönne, az ő érde|méből.

Az Christus vérengl töb purgatoriom nem volna.

A Papánac bulczos Leuelei ha|szontalanoc volnának, és
semmire | kellőc.

305 v A Papa semmi nem egyéb vol|na, hanem az Antichristus,
és ör|deg nec helytartoia.

Annac ez iambor hiw kereszt|tyé nec, az Pontius Ianos-
nac tiszta | vallássat, meg akarác à szent Vadász|szoc ron-
tani: Ennec okaért azt köl|téc rea, miuel hogy halalakort
az ő | hité nec vallássát meg máslotha vol|na, és à Romai

305 v annyászentegyhaz|nac hitte mellé állot volna. Es eszt è || hirt
hentic vala mindenüt à kösség | közet. De az ördöktől meg
vacki|tottac nem vóué c eszecke, hogy ön|nen irasockal más
bizonyitnac va|la felőle. Mert az ő ki nyomtatot | senten-
ciabā őmagoc tesz nec bizonsá|goc felőle, Hogy azért égőtéc
meg, | Miért hogy meg altalkodot volt, és | keményen fokta
volt à Luthersé|get, hogy soha nem akart el állani | melőle.
308 Abbol eszedbe veheted, | Kereszttyén ember, Melly igen ha-
zugoc legyenec à szent Attyác, és | hogy az Vadaszoc nem
szégyenlic az | vndokságot, mint à Ciganoc az lo|pást.

II.

GONSALVVS IANOS, | egy Predicator.

AZON tarsaságban à foglyoc kő|zet hozánac ki egy predi-
cátort | is, kinek Gonsaluus Ianos vala neue. | Ez igen teke-
306 letes iambor, és ártat|tlá életű ember vala, Es à szent irás-
ban igen tudos. Mert el hagyuan à | pápai vndoksagos tu-
dománt, tellyes|séggel à szent irasra ada magát, és | tisztán
czac aszt tanollya vala. Miko|ron ezokaért predicál vala à nép-
nec | az igazulásrol Isten előtt, Nem tu|laydonyittyta vala aszt

semmi emberi czeleködötökne, Hanem ezac az Isten fiá-
nac, az Iesus Christusnac ér|deméne, az igaz penitenciatarto
és czelekedő hitne általa.

Vallássa ezokaért mind egy vala az előbeli meg mondot
Pontius Ianossal, Mert éltekben igen io kereszttyeni bara-
toc valánac egy másnac, Minek okaért is az Wr Isten őket
egy vallásban löuen, egy Martirom tarsaságba ada őket.

Az ő halalánac előtte valo napon, midőn az vadasszoc
Confessort küldöttene volna hozzáia: Aszt ő igen ron-
gáluán beszéddel, és igen pirongatuán el küldő tőlle. 307 v2

Midőn kihoznác őtet az Haromságos varbol az Vadász-
szoc fokhazokbol, és vinnéc à piatzra, két hugát is hozá-
nac fogua mellé. Az annyát kedig két óczéuel à temlerz
ben tartác, Kiket annac vtánna à más sentenciazásnac
napiára ki hozác, és meg égetéc őket.

Kemény lón kedig ez Gonsal|uus Ianos, és álhatatos à
kereszttyéni vallásban. Mikoron ki hoznác à fokhaznac
aytaián, és latna à népnec sokassagát, kikne gyakorta hir-
det|te vala az előt az Wr Istenne igé|jét, fel szoual kezde
énekleni szent Daudid zsóltaránac 106. énekét: Wr Isten,
Ne reytsed el az én artatlan|ságomat, Es ne fogd meg az
én nyeluemet etc. Es mikoron látna hogy az egyic huga
feléken volna, és nem batoron kezdene menni az halálra,
Kemény beszéddöckel kezde aszt in|teni és batorítani: De az
Vadászszoc || mindiarást kemény fa cziptetéuel meg fogatác 308
szegényne à nyeluét. Bator és álhatatos szüuel meg hal-
ga|ta, Mikoron à szent Vadásszoc halál|ra sentenciazác
szegényt, és semmi szomorúsagot nem mutata. Le is von-
nác à papságot rólla, és czuff ruhakat adánac rea. Es egy
nagy hárs kötelet köténec à nyakara, Es egy magas pa-
piros süueget tőne feiébe.

Mikoron immár estue felé vol|na, azzokat, kiket à
tűzre sentenci|asztác vala, à tűz mellé viuéc. Es mikoron
mindeniktől aszt kéuántác vol|na, hogy az Apostoli hitne
agait elő számlálnác, Mindenie elő számlálla. De mikoron
arra iutottanac | volna, Hiszec egy kőzenséges szent Gyü-

leközetet, Szenteknec egyességét, Aszt kéuányac vala à szent
 Va|daszszoc, Hogy hozza adnánac eszt | az igét, Romai :
 309 v₃ Hiszec egy közen||séges Romai szent Gyüleközetet, | De
 minnyáian veszteg halgatánac, és | nem akarác eszt az igét
 hoza adni. | Mikoron az, papozlaroc és barátoc | környülec
 futnánac, és arra onszolnác az aszszonyiállatokat, Hogy ôc |
 adnánac az Romai igét à hitnec | agához : Felelénc : Mû
 egyebet | nem czeleköszünc, hanem à mit la|tunc, hogy Gon-
 saluus Ianos czele|kődic. Eszt kedig ezac azért mûuelic |
 307 308 vala à keresztyén fogoly aszszonyiál|latoc, Hogy el vennéc
 à cziptetét az | Gonsaluus Ianosnac nyeluéről, | Hogy szol-
 hatna és vigasztalhatna ôket, Es az ô igaz hitéről nyiluan |
 valo vallást tehetne. Mikoron ezo|kaért ki vöttéc volna à
 nyeluet à czip|tetéből, Az iámbor keresztyen | Gonsaluus
 Ianos batoritani kezde | ôket, Es meg tilta ôket, hogy sem-
 mit ne adnánac à hitnec ágaihoz. | Es mikoron à tűz elôt
 310 az ô igaz hi|téről vallást kezdenec tónni, ottan || herittelen
 oda randitác az oszlop mellé, és ideggel meg foytác sze-
 gényt, | Es herittelen kiáltani kezdenec, Mûuel hogy à hit-
 nec ágaihoz tötte vol|na az Romai igét, és à Romai hit-
 bent holt volna meg.

III.

VALA Hispalisban egy igen szép | keresztyéni gyülekö-
 300 zet, mellyben nem sockan vadnac immaron | hatra : Mert
 az Vadászsoc mayd | mind meg emésztötéc ôket à kegyet-
 tlen tűzzel. Azzoc közzül szentséges és artatlan étellel ki
 tetzenec | vala négy aszszonyiállatoc, Vakniai | Isabella : Vi-
 resiai Mária : Cornelia : | és ez harommal küsebb vđói az
 Bo|horquia (mert nem vala még huszô | egy esztendôs)
 Ezec, noha az Istenes|ségben egyaranyuac valánac, De az |
 Bohorquia szüz tudományal mind | meg halladia vala ôket :
 311 v₄ Mert ô|maga oluassa vala à szent irást, és || elmélkődic vala
 arrol : Es miért hogy akorô, soc tudos emberec valánac |
 Hispalisban, azzockal gyakorta szol | vala, és gyakorlya vala
 magát az | Wr Istenec igéiben, és annyira ne|nekődéc à

tudományba, hogy minden fele tarsaid el haladja vala. Es mikoron a fokságban vala, Sockan az tudosb Vadaszszoc közzül disputaluan vele semmit sem érnece vala vele, Hanem pirulással iönce vala elöle.

Az elsőnce az Vakniai haza olyan vala mint egy szent schola: Meiert ott gyűlnece vala egybe a iámbor kerettyénece, Es éyel nappal halnac vala ott Isteni diczireteket. Nem látzic vala ott semmi fertelmesség: ha nem czac szét dolgokat, mellyekben valánac foglalatossac. oda ére ezo kaért az ördegnece Haloia is, és etzers mind be kerite a fellyül meg mondot aszszonnyallatokat, töb iám borockal egyetembe mind egy vonnással és fogással.

Tiltua vagyon Hispaniában, hogy Hispaniai nyeluen senki szent irást ne oluasson, De az Bohorquia szüz olly igen ieles deace vala, hogy az deacbol mindent oluas és magyaráz vala. Az Egyed Doctor vala Mestere és oktatoia: Erről annac vtána mayd szoloc: Mert ötet is meg öttéc az Vadaszszoc. Iambor, tudos, ártatlan és szent életű ember vala. Ez igen kedueli vala Istenbe az Bohorquia szüzet: Es aszt mondia vala felöle, Hogy soha vgy nem szolhatna vele az Bohorquia szüzzel, Hogy valami ieles dolgot ne tanolna tölle. Mikoron a fokházba vala, az Domonkos barátoc hozza gyűlénece, és czodalatos képpen disputálnac vala vele: De az Istennece igeiéből mind meggyözi vala őket. Es ki iöuet a fokházbol vallást tesznece vala mindenűt az ő Istennes voltáról, és Istenbeli batorságáról.

Soc vdeig tartác őket fogua, Es igen szertelen képpen gyakorta kényozzác vala őket. Az Bohorquia szüzet annyira kenozác, Hogy végre valla az ő nyenére, Melly valás miat az ő szegény nénye előszer fokságban eséc, Annac vtánna (a mint meg hallóc oda fel) vgyan meg hala.

Végre ki hozac ötet is, a Bohorquia szüzet, a töb foglyoc közet a sentenciazásnac napián, mind aszszonnyállatoc, s mind férfiac közet, kiket kel vala meg sentenciázni. A iambor keresztyén szüz kedig bator, és vidam ortzau vala. Mikoron peidig nyiluán valo vallást tönne az igasság-

rol, és szép Isteni diczireteket | mondana, Meg boszszonko-
 314 dánac ray|ta à szent Attyác, és cziptetébe szo|ritác erőssen
 à nyeluét és vgy viuéc || à piatzra à töbi közet, Ott meg-
 szal|asztác esmet à nyeluét.

Mikoron ott à piatzon elő ol|uastác volna az ő senten-
 ciaiát, Az |Vadaszszoc meg kérdéc tőlle, Ha |meg akarna
 tēni? Az kedig fel szo|ual felele, Hogy semmi heretneksé-
 get nem tudna, és az ő igaz keresz|tyéni hitt melől el nē
 akarna allani.

Mikoron ezokaért eszt è szent |társaságot mind együt
 318 az égetésnec | helyére vittéc volna, Az papoc baratoc erőssen
 firtattyác vala őket, hogy az Romai egyházat | vallanác az
 közenséges szent Gyű|leközetnec lőnni, De ezec semmi |
 képpen nem akarác műuelni, kiuált | képpen à Bohorquia
 szűz. Hertelen | ezokaért az oszlophoz szoritác, és | meg foy-
 tác őket: Es ottan kiálta|ni kezdénc az hipochritác, Mű-
 uel | hogy halaloknac előtte vallottác | volna, à Romai szent
 315 egyházot à || közenséges szent Gyűleközetnec | lőnni, és
 annac vallasaban meg hol|tanac volna. Szörnű hazugság.

Annac vtánna à szent aszszonyia|latoknac házait is, à
 houa egybe gy|ülteneç vala annac előtte à szent iam|boroc,
 Isten igeiénc halgattassara, | és az Isteni dicziretőkre, vgyan
 tő|néből mind ki tőretéc: Es öröc em|leközettre oszlapot
 téteténec fel ott, | az iambor keresztyéneknc szidalma|ra.

III.

A SZENT IANOSI |ferdinand.

ANnac à szent Gyűleközetnec e|gyic fő tagia vala ez è
 Ferdinand, Ha nézni akariuc az Isten|nességet, és az tiszta
 iámborságot, és | à kereszttényi szeretet etc. és nem ez |
 vilagi nemet akariuc meg nézni, | avagy egéb valami kőr-
 316 nyúl álló |dolgokat. Iffiu ember vala ez és os|kola mester,
 Abban kedig à tiztben |szolgált vala nyoltz egész esztendeig |
 nagy diczirettel. Es miért az Wr |Istenneç igeiét meg ta-
 nolta vala, | Arra tanyittyá vala à gyermekeket | is à men-

nyére lehet vala, à fene Va|daszoknak kegyetlenségeg miat. Mi|korò meg foktác volna, annyira meg | kényozác szegényt à czigázással | és à tekenezéssel, hogy minden tes|tét egybe rontác és egybe töréc, | Hogy vgy vonnác szegényt à kény|ozo hazbol esmet à tembletzbe, mint ha valami ért | ganét töl-töttec vol|na valami bõr zsákban, és aszt von|doznác à föld-en. Mint ha egy ok|talan állatnac à dõget vondoznác à föld-en, vgy vonác szegényt vissza la|banál fogua à temlõtze. A nagy | haragra és kényozásra inditác à szent | Attyakot az egyenes szép paraszt fe|leletec, mellyeket teszen vala, és sem|mibõl egy szállat sem enged vala ne|kic. || 317

Az õ szoros temletzében is az | Wr Isten õ általa czele-kõdéc ieles | dolgot. Mert vala ott vele fogua | egy iffiu barát, kinec Morzilus vala | neue, az egyic vala à szent Isi-dorus | szõrzeti beliec közzûl. Eszt az elõt à | szent Vadasz-szoc meg czaltac vala | nagy soc álnakságos mesterségõc|kel és ígérõtõckel, hogy el tagatta | vala az Istenec igéiét. Vgy ada ez|okaért az Wr Isten, Hogy eszt è | iambor Ferdinan-dust adanac tarsul | à fokságban az Morzillius melé. | Meg ertuén ezokaért az õ tantori|tassát, Igen meg fedde õtet, Es eszé|be iutatà neki, Mint kezdene õ | iárni az Iesus Chris-tusnac itélõ széki | elõt, Miert hogy meg tagatta az | Chris-tus Iesusnac igassagat: Es pe|nitenciára inte õtet, és min-den mo|don vigasztala, és meg erősite sze|gényt.

Keuq̄s v̄dõ mulua Morzillius || audienciát kere à Vadasz- 318 szoktól. Es | midõn à szent Attyáknac elõtte áll|lana, Más képpen kezde szollani és | vallást tõnni, hogy nem mint az e|lõt. Mert igaz tiszta keresztyényi val|lást kezde tõnni, Szinte mint az meg | tantorodásnac elõtte tótt vala.

Mikoron à piatzon elõ oluastác | volna neki az õ sen-tenciazássat, Es | meg kérdõznec õtet, Ha vgyan al|hatato-son azzokban az téuelgések|ben (vgy neuezic az Wr Isten-nec | igéiét) akarna meg maradni? Felele | fel szoual az Morzillius, Mûuel ho|gy õ nem volna téuelyssekben, | Hanem az õ vallása volna à Iesus | Christusnac tiszta Euangelioma, és | az igaz keresztyeni vallás. Ezoka|ért à nyeluét egy ke-

mény czip|tetebe foguán, à tûzhöz vi|uéc ôtet, és eleuenen |
 319 meg égetéc. ||

V.

IVLIAI FERDINAND.

151 EZ egy igen kiczin emberke va|la, száraz és eszteuer:
 Vgyan is | Kis Ferdinándnac hiyác vala. Ez | Hispaniabol ki
 ment vala Német | országba. Es ott soc tudos ferfiackal |
 meg esmerküduén, meg tanolla töl|lec az Istenec igassagát
 és igéiét. | És mikoron à szent Léleknec eszte|keléséből
 152 haza akarna menni Hi|spaniaba, két igen nagy hördot meg |
 tölte io és keresztyéni könyueckel, | mélyec Hispaniai nyel-
 nen valanac | nyomtatuan, Hogy azzoc által soc|kan Hispa-
 niaban még építőtneec à | keresztyéni igaz hitnec dol-
 gaiban.

153 Vala pedig igen nehéz ezeket | be vinni Hispaniaba.
 Mert à szent | Attyác minden felől meg őrzic va|la az vta-
 kat, hogy egyet se hozná|nac affelé könyuekbe be az or-
 320 szag|ban: Mert nem külemben tarttyác || öc effele könyuek-
 ket, mint ha ennye | mérges scoriokat, auagy egyéb mér-
 ges allatokat hoznánac be az | országba. Igen félnec az
 mennyei | világosságtol, hogy az be ne men|nyen az ország-
 ban, Hogy az embe|rec el ne szabadullyanac à sötétség|ből,
 és meg ne lassac az ördeget és | annac országát, Az az, a
 318 Papat | mindē pilésses latraiuat, Melly igen | rut, Es hogy
 el ne vdegenűlyenec | töllec.

319 Nó, akar mint őriznec | vala à | szent Attyác, minden
 arulo szolgál|ual, az Iulai Ferdinand Istennec io | akarat-
 tyából be hozà két hordo || kűnyuet Hispaniaba, és szinte
 Hi|spalis városba be hozà őket, Es mi|dön io vdeig nagy
 sokan meg épül|tenec volna à keresztyén könyuek|ből, Va-
 lami hamis keresztyén az at|tyafiac kőzet lőuén, be arula à
 321 x kőnyueket az Vadászszo|knac. Nagy || nyauallyákba iutanac
 à szegény ke|resztyéneec az gonosz arulo miat. | Mert igen
 sokat meg fogánac kőz|zülec, annyira, hogy az Vadaszso|c |
 nem találánac elég fokhazokat ne|kiec. Láttál volna ackoron

czac | Hispalis városban nyoltz száz foglyot, kiket egy vttal
meg sentenciazánac. Huszat is meg égeténc czac | egy
rackás fán.

Azzoc közet leg előszer is meg | foktac vala az Iulai
Ferdinandot, | De mayd egész három esztendeig tartác fogua
halalos temletzbe. Gya|korta meg kényoztáté szegényt, an-
nyira, hogy vgyan elfarattanac az | hengerec rayta. Czoda-
latos eröuel | szerette vala az Wr Isten ötet olyan | kiczin
szaraz testben. Soha vgy | nem czelekötheténec vele az
hengerec, Hogy vissza hozuán ötet à ke|nyozo boldbol, és
à töb foglyoc kő|zet elő hozuán ötet, örömmel nem | vigasz- 322
tolta volna, à foglyokat, és ho|gy öremet nem beszéllet volna
ne|kic az ő diadalmáról, és az ellenke|dökneec gyalazattyokrol.

Mikoron immaron à sentencia|zásnac napian ki vinnéc,
és à várnac | piatzára hosztác volna à töb foglyoc | közikbe,
hogy ötet is ott czuff ru|hákban fel öltesztötnéc, A foglyoc |
kezet meg áluán, bator szoual szolla | ne|kic, és vigasztaluán
meg erősíte | őket, monduán: Szerető attyámfiat | vitezec:
Ez az ora, melyben mint | erős vitezekneec vallást kel tön-
nunc | à mű Wrunc Christusonkrol, és az | ő igassagáról:
Annac vtánna egy | keues vdo mulua, bizonságot teszen |
ő is mű felölunc, és mennyországba | felvészen, holot mind
öröcken öröc|ké ő vele wralkodunc.

Haluán aszt az arulo szolgác, | Mindiarást erős czipte-
tébe fogác à || nyeluét, és aszt visselé mind végig|len. 323 x2

Mikoron à fára fel kellene hág|ni, Le esséc terdre, és à
martirom|sághoz az ő kész voltát, mellyett ki | nem mond-
hata nyeluéuel, miért ho|gy aszt cziptetébe igen erőssen
szori|tottác vala, czelekódettel meg mutatata, Mert à gradi-
czokat, mellyekē | fel kel vala menni à tűzbe, meg czo|kola.
Es minec vtánna az oszlophoz | kötesztéc volna, és kötteléc
fákat rak|nánac körül, feiéuel int vala az ő | tarsainac, Hogy
batoroc lönnénec, | és minden iyedség nélkűl szenednéc | à
halált. Ecképpen mutatata meg à | szent Martir az ő keresz-
ttyéni val|ássanac álhatatos voltát, io peldat | aduán az ő
kereszttyéni tarsaságnac.

Vala ott melete halálkört egy | ieles hipochrita, kit Doc-
 tor Ferrandosnac hinac vala Rodriguij. Ez | mikoron immár
 324 mind el készítötéc || volna à fát az gyuytásra, Aszt tudia |
 vala, hogy meg remúlt legyen à szent | Martyr, szöme elöt
 látúan az halált: Meg nyere az Hellytartotól, hogy | meg
 szabaditatná à nyeluét à czipte- | téből. Vala kedig olyan re-
 ménségben műel hogy vissza vonnáia az | egész nép elöt
 az ő keresztyéni vallását, mellyet az elöt mind vallot | vala.
 De sockal külében lön. Mert | mikoron Iulianac meg sza-
 badult | volna à nyelue, Nem hogy vissza | mondotta volna
 keresztyéni vallás|sát: Hanem wyonnan kezdte azt | vallani,
 és sockal szebben és ékesben, | hogy nem mint az elöt:
 Annac v|tanna az hipochrita Ferrand Doc|torra teruén,
 erőssen feddic vala re|aia, Mint arra, Ki tudna vgyan az |
 igasságot, De lelki esmereti ellen | aszt el titkolnáia, és vl-
 deznéie, Es | mikoron ott állana, és meg iyedet | volna, es
 325 x^s semmit nem tudna neki || felelni, Ecképpen kezdé kialtani: |
 Mit műuelsz Hispania? Nagy né|peket tudtál enyhíteni, Egy
 martz|ana emberket, haboruság tamasztot | nem tutz enyhi-
 teni: Ölyyétec | meg: Es az arulo szolgac, inditatuán | az
 kép mutato Ferrandos Doctor|tol, halalos sebet vagánac à
 szegény | Martiromnac à feién, Maga im|már ég vala à tűz.
 Látodé, keresztyén ember, Mint erőssitötte vala | eszt à
 iámbort az Wr Istenec lelke: | De mind azzon által aszt
 költéc an|nac vtánná az átkozot Vadászszoc, | Múel hogy
 hitet meg tagatta volna, és à Romai szar egyhaz mellé |
 állot volna. Ollyan hazug órdeg | banic ez hituán emberec-
 kel: Ha emberec.

VI.

326 LEGIONEI IANOS, | à szent Isidorus szörzetbeli Barath.||
 EZ annac elötte Szabo vala Me|xico varosban wy Hispania-
 ban. | Annac vtánná Hispalis varosban | iouén barata lön,
 à szent Isidorus Ka|lastromában. Ott kedig ackoron à |
 baratot mind az Wr Istennek igéiét | forgattyác és meg
 tanólyác vala tit|kony. Ó közetec ezokaért ő is meg | tanola

az Wr Istennec igéiét és igazságát. Miért kedig hogy szinnettlen | beteg vala, el hagyta a szörzetet, és | onnét más houa méne. Nemünemű | vdeben eszében juta neki, melly idesden tanyitottác volna őtet a barátoc | az Wr Istennec igéiere, Es kéuan|ságban esuén, vissza iöue Hispalis|ba, Hogy esmet barátà lönne: De | nem leheté. Mert addig, mig ő amo|da vólt, Innét a barátoc mind elszek|tec vala Német országban. Haluán | aszt, Vtánnoc méne: Német ország|ba, és Franckfurtban találá őket. || Onnég el menuén 327 x4 Genuaba méne, | hogy azockal együt lönne egy tar|ságban, kie ott le töttéc vala ma|gokat.

Lön kedig az v|döben, hogy | Angliában meg halna az kegyet|tlen papás Maria Királyné aszszony, | Melly az Iesus Christusnac szent | Gyüleközetet ki kergötte vala An|gliából, Es annac helyébe hosztác | vala, Istennec io és kegyelmes aka|rattyából az Ersebet aszszont, Melly | tudos és iámbor Istennes aszszony, | Melly mostan és, Istennec hala, bir|ia az országot egész Angliat.

Tetzéc pedig az Hispaniolok|nac, hogy az ő nemzeteknek iob és | alkolmatosb volna Anglia arra, ho|gy oda menuén, ott gyútenénc Ke|reszttyéni gyüleközetet. El tekéléc | ezokaért eszt, Hogy az Angliaioc|kal, kie haza mennénc, őc is, az | Hispanioloc külemb külemb tarsa||ságoc közet be mennénc 328 Angliaba. | Együt pedig nem merne vala men|ni: Mert les töl félne vala. Mert | tudiac vala, Hogy szertelen igen ba|nác az Vadászszo|c, hogy ennyen az | barátoc közzül egyszers mind el szek|tene vala, és a Romai Papanac | hite melől el allattanac volna: Es | tudiac vala. Hogy semmi kölczé|göket nem kimilenéc, Hanem vtan|noc boczatandoc volnác az ő la|tor Legyeket, kie mindenüt el va|dásznác őket min- 168 den vtakon. Azt | is meg ertöttéc vala, Hogy a Va|dászszo|c a Kobzoból bizonyos som|mát meg igertenec volna minde- nic | főtől az arulo Legyeknac.

Ez è mű Ianosunc ezokaért egy | társot mellé veuén, Ferrandos Ia|nost, iámbor Istenes embert, Német | orszagon által kezde menni, és An|gliában vgyeközié vala Mikoron |

329 x5 Strasburgba iutot volna, meg kapac || őket ketten az arulo
Legyec egy ki | fogo helylyben Szelandiaban, miko|ron immar
azon volnánac, hogy ál|tal mennénc Angliaba.

Mikoron az arulo Legyec rea | találtac volna, és aszt
mondánac ne|ki, Vgyan tégedet keresünc vala, és | vgyan te
kellesz vala: Nagy batoron | eszt mondia vala nekic à mü
Iano|sunc: Ha engemet kerestec, Ihol va|gyoc: Mennyünc
el bator: Mert tudom, hogy az Isten velünc leszen.

Mikoron be vittéc volna őket | az varosba, Erössen meg
kényozác | őket, és aszt kúányác vala tölec, | hogy meg ielen-
tenéc az ő tarsosá|gokat. Keücs nap mulua à haioba | rakiác
vala őket, és viszsza viuéc Hi|spaniaba. Az haioba fogua tar-
tác | őket czoda rettenetes féket feiékbe | vötuén. Ollyan vala
mint egy me|rő sissac, mely mind befedi vala | feiket és
330 ortzaiokat, es egy vas lana || be méne szaiokba, mely le
fogia vala | nyelueket, hogy egyet sem szolhatá|nac. A mel-
let vas lantzockal és bé|kockal kötösztec vala őket, mind
kezeket, s'mind labokat, Ecképpen | viuéc őket az Vadász-
szoknac temle|tzében, Az Legionei Ianost Hispa|lisban: à
társát pedig az Olay Völ|gybe, holott is annac vtánna ke-
reszt|tyéni igaz vallásban álhatatossan | meg maraduán ele-
uenen meg ége|tec, Ez kedig az elöt valo v|dökben | társa
vala az Cacaliai Doctornac, | kit vgyan ottā nem soc v|döuel
az elöt meg égettenec vala, ki az ő hugá|nac leányát meg
iedzette vala neki.

A Legionei Ianos pedig sockaig | vala fogua, holott az
Vadászszoknac | kegyetlenségét kellet szenuedni soc | kép-
pen, Mind az eledelec dolgából, | mind à soc kényozás-
soknac dolga|bol. A sentéciázásnac napiā katana | czuff ölte-
331 zetet adánac rea, és kereszt|tyéni bator||sággal méne à kegyett-
len Vadászszoc | eleybe. De irtoznac rea nézue, Mert | à
nagy hoszszu foságban és gyöttrés|sekben vgyan mind el
szöressedet és | el hituánkodat vala. Aual is vala nem igen
gyönyörúséges látásra, | Mert egy erős cziptetéuel annyira |
szoritottác vala à nyeluet, hogy à | szayából ala folly és fűg
vala à nyál | mind à földig.

Mikoron ki adtác volna senten|ciaiát, és à halálra vin-
néc, meg sza|badula neki à nyelue: Es ottan nyil|uán valo
szoual igaz keresztyéni val|lást teszen vala à mű Wrunc
Iesus | Christus felől, olly nagy batorság|gal, mint ha ingyen
nem volna | fogua.

Az halalkort egy lator hipochri|ta barátot adánac melé,
ki az ő ször|zetebeli vala: Az erőssen gyöttri | vala szegényt,
eszébe iutatuán neki à régi babonaságokat az kalastrom-|| 332
ban, mellyeket paytasoc lóuén vsz|tenec vala az ő baratsá-
gognac à kez|detiben. De mentől tób alnaksagos | mestersé-
göket keresnec vala, hogy | ötet az ő keresztyéni hitében
meg | haboritanác, Annál batrob lón ő: | Mert à mű Wrunc
Iesus Christus | meg erősíte, és megoltalmazà az ő | vitézet.
Minec okaért is keresztyé|ni alhatatosságban meg hala.

VII.

CZAVESIA FRAN|cisca.

VGyan ackoron azon keresztyé|ni sereget meg ékesite
ez Cza|uesia Francisca is, Melly apatza vala. Ahoz is fér-
közet volt az Isten|nec kegyelmessége, nohe bezauart | kalas-
tromba lakot. Mert az Isten|nec valasztassánac magua erős,
és hi|bat nem teszen, Hanem mikoron az | ő vdeie el érkö-
zic, ottan ő meg ele|ueneszic az Istennek lelke auagy hat|hato|| 333
ereie által. Tanyitotta vala eszt az | aszszonnyiallatot az Wr
Istennek Ige|iére és Euangeliómara az Egyed | Doctor, kiről
ennec vtánna szolan|doc vagyunc. Ezokaért ez è nagy | vila-
gosság, melly az ő szüüében vala, | nem maradható sockaig
el reytue, | Hanem ki ada és ki mutatà az ő fé|nesseget, és
az ő vdeieibe meg vida|mita à keresztyéni szent Gyüleköze-
tet, és peldaiáual aszt igen meg ékesi|te, és meg erősite.

Mikoron ezokaért meg foktác | vólna ötet az Vadász-
szoc, minden | kényockal meg kényozác ötet, és à | senten-
ciazásnac napián ki hozuán | eleuenen meg égetéc. Igen
keuęs | beszédü vala à szent Martyr, és éle|teben igen keuęs
férfiuual szolt vala: | De hogy à Vadász Doctoroc vetel|kód-

nec vala vele, az ő ieles feleletivel a szent írásból mind
 334 meg szégyel|niti vala őket: Es az Wr Istenec | igéie melet,
 kemény feddéseckel | meg feddi vala őket, és néma ebek-
 nec, es vipera kégyoknac fiainac ne|uezi vala őket. Czoda-
 latos vidám | batorsággal méne pedig az ha|lálra etc.

VIII.

LOSODA CHR|toff oruas.

Eszt is az Wr Istenec igéiére ta|nitotta vala az Egyed
 Doctor. | Czoda dolog vala ez, Hogy kiket | az Egyed Doc-
 tor kezdet az Wr | Istenec Igeiére tanyítani, olly i|gen meg
 fogot raytoc mindiarast, | Mint ha eleuén szentet töltet
 volna | szűuekbe, és vgy gyulasztotta vol|na őket mind belső
 Istenességre, | mind külső Istenes czeleködetökre. | Ez vala
 nyiluan valo iele, hogy az | ő tanyitássa melet mindenko-
 335 ron || ielen vala à mű Wrunc Christus Ie|susnac szent
 Lelke, melly belől ta|nította vala őket, vilagossituán az ő |
 elmeieket és lelkeket. Ez az iffiu ie|les iambor tudos ember,
 és ieles or|uos vala: De mikoron leant kérne | magánac
 feleségül az Losodat, Az | Ippa soha nem ada neki az leányt, |
 ha nem ha előszer az Wr Istenec | Igéiét meg tanolna az
 Egyed Doc|tortol. Meg tanola ezokaert az E|uangeliumot
 tőle nagy hammarság | gal, hogy vgyan czac hamar ieles |
 keresztyén lőn benne, Annyira, ho|gy à titkő valo keresz-
 tyéni gyűlekő | zetnec lelki pasztora valasztana őtet.

Mikoron ezokaért meg foktác | volna őtet az Vadaszszoc,
 kegyetlén | keppen kényozác őtet és kiüüéc | tőlle az Kis
 Tulai Martirnac köny|ueit: Es ieles keresztyéni vallást tőn. |
 Minec vtánna kedig kényosztác vol|na őtet az hoszszu fok-
 336 ságban, Ki||hozác őtet à sentenciazásnac nap|ian, és à
 sentenciazásnac napián ele|uenen meg égetéc. Halalkort à
 fára | fel áluán, erőssen veté|lködic vala az | hipocritackal,
 kic környüle futos|uán, vgyeköz nec vala őtet hitében | meg
 haborítani, es az igaz vallastol | el vonni: De nem tehetéc
 szerét: | Mert az Wr Iesus az ő szent Lelke | által meg

vilagositotta és meg erős|sitötte vala ötet. Az lator papoc |
 baratot, hogy à szegény kösség, me | ly környűl ál vala,
 meg ne ertenieie | az ő vallassát, mind deákol szolnac | vala
 neki, Es ő az álnokságot nem | vöüén eszébe, mind deákol
 felel vala | neki, szép és igen ékes szolássoknac | modiai-
 ual: Es az ő kereszttyéni i|gaz vallássában alhatatos löuen |
 mind végig, meg hala az Wrban.

IX.

ARELLANIAI | Christoph. ||

337 y

Ez è iámhor kereszttyén szent Isi|dorusnac szörzetebeli
 vala, His|paniol nemzet, igē tudos ember, an|nyira, hogy
 mássát még nem fokta|nac az Vadászszo az ő haloikba. |
 Az önnen tarsai arultac vala be à | iámbort: Maga az ő
 tudomanyaért | vgyan dűszes vala az ő szörzetec. | Mert mind
 meg tanolta vala az Pa|pai tudománt, mellyet meg irtac az |
 Papai doctoroc Aquinas Thamas, | Scotus Ianos, és Lombar-
 dus Peter, | Es aszt az Wr Istenec igéie mellé | szabúan,
 czodalatos kepen meg gyö|zi vala mind az papássokat. Az
 la|tor Vadaszszo semmit nem gondo|lánac az ő tudos vol-
 táual es na|gy bölczeseséguel, hanem à tűzre | sentenciazác
 az iámbort. Es miko | ron az piatzen elő allottác volna
 ő|tet à sentenciazásra, bünt költénc | hozzáia, Műuel hogy
 eszt mondotta | volna, Hogy à Christus Iesusnac || szent 338
 annya olyan szűz volt volna | mint ő maga. Eszt költénc
 kedig à | szent Attyác czac azért, hogy à szent | es tudos
 iambort gyűlölségbe hosz|hatnanác az kösség elöt, Miért
 ho|gy lattyác vala, hogy nagy bezűlet | be volna à kös-
 ség előtt.

Haluan eszt è vétket Arellaniai | Christoph, mellet köl-
 tettec vala | rea, fel szoual kialta az egész kösség | elöt,
 Hogy ez vndoksagos hazug|ság volna, mellyet hamissan ő
 rea | költötténc volna. Mert nem à vol | na az ő hite, Ha-
 nem más, Tudni | illic, Műuel hogy szűz volna az Ma|ria,
 Mellyet ő az szent irasbol meg | tanolta volna, Most is kész

volna | hozza, hogy arrol bõuséges bizon|sagot akarna tõnni,
Ha szükség ké|uánna.

339 x 2 Mikoron à tûzneç helyére vit|téc volna, ott à tûz mel-
let ál vala e|gyic hipochrita barath, az õ szõr||zetbeli, és
erõssen katzag vala, és | katzagássáual boszszonttya vala à
tu|dos szent iambor embert. Es ez az | vndoc barat egyic
vala kôzzûlec, | kic õneki az elõt fõ ellenségi volta|nac. Lát-
uan eszt Arellanai, meg | boszszonkodéc valamennyére
rayta: | De hamar meg czendeszûle, és nagy | engedelmes
képpen meg mutatà | minden czelekõdetiuel az õ Isten|nes
voltát. Es vgyan ackoron szé|pen vigasztala és meg erõssite
más | barátot is, ki annac elõtte õ tanyit|uánya volt, kineç
Iohannes Chrisos|tomusnac vala neue. Mert aszt is à | ke-
reszttyéni hittért meg sentenciáz|tác vala vele à tûzre, és
együt ége|téc meg õ vele.

X.

DOCTOR EGYED Ianos, az Hispalis fõ templomnál | vala
Canonokoknac praedicatora, | Ieles tudos ember, kirõl az
340 elõt gya||korta lótt emlekõzet. Eszt ez iám|bort Caroly Cza-
szár igen szerette, és | gyakorta gyont hozzaia, Es predi|ca-
cioiát is gyakorta meg halgatta.

Ez è Doctor Egyed elõszer à | Papai tudományt és Isten
felõl valo | tanyitássat tanolta. Szaiabol hallot|tam az iam-
bornac pananszolkodás|sát arrol, Miképpen az õ io elsõ
v|deiét afféle vndoc tudomannac meg | tanolassában el kôl-
tõtte volna heiá|ba. Mert eszt beszéli vala, hogy az õ | vde-
iébe, mikoron az Complutensis | országos oscolaiaban tanólt,
vgyan | nagy gyalazatnac ítéltec, ha valaki | szent irást ta-
nolt: Aszt mondia vala, | Hogy gugolással afféléket neuesz-
téc | Bibliastaknac. Valaki igen tudta | meg tanolni Aquinas
Thamasnac, | Scotusnac, Szamueti Gergelneç, | Lombardus
Peterneç irasit, Aszt itéltéc és tartottác fõ Mesterneç. |
341 x 3 Mert ezekneç irássoknac sokkal na||gyobb beczületi volt à
szent irásnál.

Mikoron ez az Egyed Doc|tor annac vtánna predicator
 öt vol|na Siguence varosban, Nem soc v|dõuel annac vtanna
 Hispalis varos|ban hiuác, hogy az megyes tem|plomban
 predica or lönne. Mert az | elõtte valo predicator az Sandor,
 igen diczirte vala ötet az Kaptolon | nac, Múnel hogy az
 Egyed Doc|tor nem czac tudos ember, és ieles | predicator
 volna, Hanem szent, iám|bor és ártatlan életet is visselve.

Mikoron immár fel võtte volna | à tiszte, váltic prædi-
 cálla à szokot | Papai tudománt, és abban váltic | bölczel-
 kődic vala: De az Wr Isten|nec igeiéhöz ennyit tud vala
 mint | à lud az zsoltárhoz. Iõue hozza az | Wr Istenne
 czodalatos gondia vis|selésébõl egy szegény paraszt ember, |
 és az meg szolituán ötet monda: | Egyed Doctor: Tudos
 ember va|gy, De igen hituány kereszttyen præ||dicator vagy. 342
 Mert ha az akarsz lön | ni. Más képpen kel tanolnod, és
 más | fele könyueket kel oluasnod. Elezo | dalkozic vala elõ-
 szer az paraszt emberne beszédin: De miért hogy iám|bor
 és czendes elmeü ember vala, | Nem haborodéc meg à sze-
 gény pa|raszt emberne beszédin, Hanem gon | dolkodni
 kezde à dologrol, Mert az | Isteñec lelke esztekeli vala az õ
 szüüét.

Azonközbe ackada az Egyed | Doctor melé egy igen tu-
 dos ember, | kinec Fontius Constantinus vala ne | ue, euel
 igen baratos lön az Egyed | Doctor, Es egy mással szinett-
 len ve|telkõduén, az Egyed Doctor meg | kezde iobban es-
 merni, Hogy nagy | ténelygésben volna, Es vgy kezde | de-
 réc képpen à szent irást oluasn es | igen tanolni, egyéb io
 és igaz köny|ueket kezde keresni: Es naponként | igen gya-
 rapodic vala à szent tudoma | nyban, az Wr Istenne
 c igében. ||

343 y 4

Hogy immár predicál vala, Nē | vgy hántorgatà te s'toua
 beszédét, | mint az elõt: Hanem szép rendel, az | Wr Iste-
 ñec akarattya és igéie szerént | magyaráz vala mindeneket
 nagy fi|gyelmetességgel. Az Wr Istenne | igeie meg mutatà
 az õ ereiet az hal|gatokon, Es naponként gyarapodic | vala
 az Wrnac szent gyüle|közete, és | vlatalosságban iutanac à

Papai szór|zéssec, és az hipocritáknac minden | czele-
kődetec.

Igen irili vala eszt az ördeg, és | szinettlen vadollya vala
az ő képmu | tato barati által az Egyed doctort | à szent
Vadászszoc előtt. Azzoc is | minnyáian igen gyűlöléc vala
ötet, | Kiuáltképpen ackoron kezdénc fő | képpen rea irigy-
kődni; Mikoron | Carol Czaszar neki ada az Dortos|sai Pis-
pekséget. Félnc vala az Va|dászszoc tőle, Hogy ha à Pis-
344 pekség|ben szólhatna, tehát minden veszszélt || tőnc az
papásokon. Minec okaért | minden volta képpen arra tanác-
kozzánac, Hogy ha valamiképpen | meg ólthatnác ötet,

El vődzéc ezokaért ötet à szent | szec eleybe. Es miko-
ron az Vadász|szoc forgattác volna minden álnok|ságockal
az ő vgyét, Meg fogác à | iámbort, es az halalos temletzbe
be | viúéc.

Nagy soc cikkelekről vőtelkő|nec vala vőle. Tudni illic,
Az ember | nec meg igazulassáról az Isten előtt. | Az io
czelekődetekről, Az czele|kődeteknec érdemiről, Az Purga-
toriomról. Az emberi léleményec|kről, ha azoc valamit hasz-
nálnac az | bűneknc boczanattyára. Az egy | Christusnac
Kőzbe iarással. Az | hitnec bizonyos voltárol. Az őre|k-
lyeckről, A szent keresztnc faiáról, | mellynec egy darabots-
345 Y 5 kat imádat|nac vala az papoc à kősséggel az || megyes
templomban. Az képekről, | és azoknac imadásrol. A Szen-
tek|nec segitségül valo hiuassarol. Az | emberi szőrzéssekről.
Es mikoron | az embernec meg igazulassáról Is|ten előtt fele-
letet tótt volna az Va|dászszoc előtt, Nagyob ockot vőnc
abbol, az iambor ellen valo dűhes|kedésre, Mert olly ieles
feleletet és | vallást tótt vala erről, Hogy soha | az előtt, sem
ennec vtánna másat | nem hallottuc senkitől, sem oluastuc |
senkingl. Mert az elebeli cikkelec ért | nem mernc vala
arra menni, hogy | meg égetnéc à iambort. Mert tart|nac
vala is Carol Czaszártol, ki ötet | méltonac ítélte vala olyan
ieles Pis | pecségre. De annac vtánna rea ro|hannánac
minnyáian, és minden | képpen okot keresnec vala hozzáia, |
Múuel hogy ugyan meg ólhetnéc | az iámbort.

Vala egy tudos vén ember az || Vadászsoc közet, kit 346
 Corranusnac | neueznece vala, az látuan az iámbor | Egyed
 Doctornac ő ártatlanságát | parttyát fogà: De ez ellen ta-
 mada | más Vadász, egy vndoc hipocrita, | Diazius Petrus,
 egy igen kőuély fel | fuualkodot gonosz ember, ki az igaz |
 kereszttyénséget el tagatta vala. Az | Vadaszsoc két birót
 kőuánnac vala | az tudománnac meg iteléssére, Var | quio
 Mortuoiat, és Constantinust, | ki Carol Czászár Confessora
 vala. | Egyed Doctor az ő részére neueszte | vala Szamore-
 nei Barthost, egy | Domonkos barátot, ki sokszor szolt |
 vala Egyed Doctorral az Wrnac | igeiéről, és meg ielentőtte
 vala | neki, hogy ő is kereszttyén volna. | Eszt az barátot
 Carol Czászár tőue | annac vtánná Toletumbeli Pispéké.
 Vgyan ackoron az vdőben itiletet tőn à tudomány felő¹
 Arias, | kit közesegecs képpē Szőke Mester||nec neueznece à 347
 Vadászsoc közet, kit Corranusnac neueznece vala. Es miért
 hogy az elől | neuzet Barátoc Carol Czászáral al | so Nemet
 országba valánc, és ielen | nem leheténc az itéletben,
 ezért | más birót valasztánc, az Salmantica | országos sco-
 labol, A sotus Domonkost, ki Domonkos szerzeti Barath |
 vala, ki tudományáért igen hires neues vala, de Sophista
 auagy az Pa|pai tudományba, és emberi lélemény | ekbe.
 Eszt kedig nagy munkaual, és | sockaig valo varássánc
 vtánná Sal | manticarol el hozác Hispalisba. Mi|koron az
 oda iőt volna, alnakul kez|de czelekődni az iambor egyűgyű |
 Egyed Doctorral. Mert hozzáia | méne, es titkony kezde
 szollani vele | igen idesden és barátságosson: Min|denben
 aiánla magát őneki. Miko|ron az beszéd közet eszébe vőtte
 vol|na, hogy az Egyed Doctor megál|talkodot volna az ő sen-
 tenciáiában, || és hogy vgy fokta volna az Istennece | igéiét, 348
 hogy senki el nem haythana | melőle, Ottan aszt teteti vala
 az Ba|rath előtte, Mūnel hogy ő is az ő er|telemben, és iám-
 bor kereszttyén volna. | Aszt végezé Egyed Doctorral, hogy |
 azzokat à cickeleket, mellyekért soc | szoba kőlt volna à
 kősség előt, és az | Vadaszsoc előt, szépen meg magya-
 rázna, és aszt az magyarázatot meg | írniaia, Hogy nyilúan

abbol annac vtánna minden meg értene, műuel | hogy
 semmi hamissagot forgatna : | Sőt arra igéri vala magát az
 Ba|rath, Hogy ő maga meg irnáia an|nac à formaiát, melly-
 ből lönne an|nac vtánna à kősség előt az à magy|arázat.
 Ha pedig az nem tetzenéc | neki, Tehát mind ketten egybe
 vl|néne, és vgy irnác meg eszt à for|mát, az ő lelki esme-
 retinec meg e|rőssitessere, és az igasságnac meg | oltalmaz-
 zássara. ||

Meg ira ezokaért Asotus Barath | annac az magyarazat-
 nac formula|iat. Annac vtanna szolánac egymas|sal felöle:
 és mind ketten szépen meg | egyenessedéne, rayta,

Midőn annac vtanna az Vadász | szoc napot regzette-
 vólna, az | megyes templomba két predicacio | széket szór-
 zőne, egy mas ellenébe, | Egyiket Egyed Doctornac: Az |
 masikat Asotus Barathnac. Nagy | gyűlekőzet lön à tem-
 plombā, Mert | mind az egész kősség egybe gyüle | oda.
 Mikoron az Asotus Barath | predicállot volna: A predicacio
 vtán kiuná kebeléből egy irást, De | az álnac lator nem
 aszt vona ki, mellyet az előt irt vala, és mellyen meg |
 egyenessettene, vala egymással: Ha | nem mást, kit az vtán
 irt vala, melly | mind ellenkőzic vala aual, mellyet | az előt
 irt vala. Mert ez az iras tisztan tarttya vala az igassagot,
 350 és || Egyed Doctornac vallássát: De ez | nem: hanem mind
 ellenkőzic vala | az igassággal, Es vissza mondia va|la mind
 azzokat, mellyeket az előt | két esztendőuel az Egyet Doc-
 tor, | nagy alhatatossággal predicállot | vala, és à fokhaban
 vallot vala. | Meszsze valánac à predicacio székec | egy
 máshoz: Es miért hogy egye|netlen sentenciakat mondna
 vala | mind két felől, sussoc és szol vala à | nép, Annaira,
 hogy à népne, sus|sogassa és beszéde miat, az Egyed | Doc-
 tor nem halhatnáia, mit mon|dana az Asotus barath az ő
 predi|cacio székeben. Es mikoron Asotus | Barath egyic
 cikkelit az visszamon|dásnac el oluasta volna az nép előt, |
 Fel szonal kiált vala az Egyed | Doctorra, kérduén, Ha ő
 szoua vol|naé? Felele Egyed Doctor, Hogy | ő szaua volna,
 351 Noha nem hallotta | volna, Mit oluassot volna ki à || Ba-

rath az irasbol: Mert ő, à sze|gény együgyű iambor keresz-
tyén | aszt tudia vala, Hogy aszt az irast el | oluassa cicke-
len ként Asotus Ba|rath, mellyet az elöt egyenlő aka|ratbol
meg irtac valà, és mellyen | mind ketten meg egyenessetec
vala: | Maga más vala, Mind az igasság|gal ellenkedő, és
mellyel mind visz|sza mondattya vala à szegény Egyed |
Doctorral, à mint az elöt predical|lot vala, és nagy álhata-
tossággal à | temletzbe meg óltalmazot vala.

Ennec vége lőuén, Meg senten|ciazác szegény Egyed
Doctort, Mű|uel hogy három esztendei foksággal | meg kel-
lene ötet büntőtni: Es meg | tiltac, Hogy tiz egész eszten-
deig so|holt ne predicállana, letzkę se ol|uasna, Semmit
sem írna: Annac | vtanna, Hogy szabad ne volna, Hi|spa-
niabol ki menni. Erre hoszta vala | az álnac lator Asotus
Barath az ő || czalárdsagaua, Melyet még à sen|tenciazás- 352
kort sem tudia vala à sze|gény együgyű Egyed Doctor, Mű |
uel hogy ő az Asotus Barath miat | eckepen járt volna.
Czodalkozéc | ezokaért, Honnét volna olyan ő | büntötésse.
Mikoron annac vtán|na vissza hosztác volna à fokháza, |
ott iőuénec annac vtánna az ő bara|ti hoza, és feddénc
rea, Miért ho|gy meg tagatta és vissza mondotta | volna az
igasságot: és vgy erte az|zoknac beszédekből, Mint járt
vol|na az barattal.

Méglen szegényt ott tartác az | fokságban, három fő el-
lensége hala | meg. A Sborro Domonkos barath: | Mexius
Peter, ki philosophusnac | neuzei vala magát, Maga olly
tu|dattlan vala, mint egy számár: Es | Diazius Peter, egyic
az Vadaszszoc | közzül: Ezzec ő fő ellenségi gonosz || hala- 353 z
lockal meg hallánac mind egy|más vtán.

Éle annac à czalárdságos vissza | mondásnac vtánna öt
esztendeig, | és minden ember à kősség kőzet tisz | tességes
emleközetet és ítéletet te|szen vala felőle: es igen hasznos
vala | à kősség kőzet, nem külemben mint | az elöt, miko-
ron szabat vala neki | predicallani. El mene és meg lato-
gata az atyafiakat az Olaios vől|gybe, mellyec az Euange-

liomot | meg esmeruén, el hattác vala az | Pápai vndoksá-
gokat, és az Ca|calie Doctornac fenyítéke allat va|lanac.

Mikoron azzokat az attyafia|kat vigasztolta volna, Haza
tere | Hispalisban. De miért hoszszu vala | az vt, Az nagy
razodásból, mellyet soc v̄dőtől fogua nem szokta | vala meg
betegüle, es keűs v̄dő | mulua nagy bekességés lelki esme-
354 rettel ki muléc ez világból az öreg || életnek nyugadalmára.
Szép és ieles | munkát hagyot hata meget: Tudni | illic, Az
Moses Propheta első kőnyuénec magyarázattját. Egy nyi-
hány Psalmusra is magyarazot, és | Salomonnac Fő éne-
kére, Es szent | Pálnac leuelére, mellyet irt az Col|lossa
városbelieknek. Magyarázta | pedig Hispaniai nyeluen igē
szépen | és gyönyörűségessen, nagy lelki hasz | nockal: Es
ezec az ő munkai meg | mutattjác, Hogy az élő Isten igen |
ieles és io léleccel szerette volt, és | hogy Istennes iámbor
szent ember | volt. A kiket kedig à temletzbe irt, | azzoc
meg hallodiác à többit, Ho|gy euel is az kegyelmes Isten
meg | ielentenéie, Hogy ő azzockal va|gyon, kie ő érötte
szenuednec, és ke|resztet visselnec.

Két eszedő mulua iobbā meg ger | ieszte à pokolbeli
ördeg az Vadaszszok | nac szünet és ki assatác az ő testét
355 z 2 és || tetemit, és az piatzra hozuán, va|szonból czinalánac az
ő képet, és az | ő tetemit az ő képeuel meg égetéc. | Nyil-
uán ha ő maga ielen löt volna, | Kúlemben nem czeleköt-
ténec vol|na vele. De az, ki mennyekben | lakic, meg meueti,
és meg czuffollya őket: Mellyet meg | bizonynyittya raytoc
356 al|kolmatos v̄döben etc.||

VÉGEZŐ BESZÉD.

IM, attyamfiai kereszttyenec, ez | kőnwól meg láttyátoc,
 műnemű | hatalmat vótt à Papa az ő pilésses | darabantial
 az Istennec Gyüleke|zetin Hispaniaban és Olasz ország|ban.
 Es szinte olyan kegyetlenkép|pen czelekődet ez előt valo
 eszten|dőkben Angliaban, midőn Philep | Király hazaságra
 vótte vala az ki|ralyi nemből valo nagy vdeű apátz|át felesé-
 gűl magánac. Soc esztendő|től foguán vgy czelekősznec Flan-
 driaban, Burgundiaban, és az egész | also Német országban.
 Soc ezer | Martiromot öltec meg ot negyuen | esztendő|től
 fogua, Es számlalhatat|tlan kénczet gyűytötenec ott mel|lyet
 el fondorlottac az Pilésses la|troc à soc iambortol, és à
 Kobzoba | raggattác. Kimondhattlan tyran|nis és kegyetlen-
 ség regnál ott. | Nem szabad ott à Polgar ember ma||gaul; 357 z 3
 Vndoc rabságban tarttyác: | Nem engedic az ördeg nec Va-
 daszi, | Hogy az Polgar embereknél egy | könyw is legyen,
 Sem wy Testa|mentomat, sem Bibliat, sem sem|mit. Házon-
 ként iárnac minden esz|tendőben, es mind el keresic az ha-
 zokat: Valahol valami könywuet | találnc, aszt mind el
 veszie, és à gaz|dát mindiarást az halalos temletz|be viszie:
 Ha könywuet nem talál|nc, A gazdat meg esketetic, hogy |
 igazán akaria meg mondani min|dent, à mit tud mind à két
 szomszédia | felől. Aszt kerdig meg tőle, Ha | Lutheré
 vamellyic à szomszédoc kőz | zúl? Ha hust eszické bōyt
 napon? | Ha megyenè mindennap à Misszere | minden haza
 népeiuel? Ha gyonic|ké és Wrat véssen minden bōytben? |
 Ha imádiaé à Szenteket? Ha adé | comparaciot papoknac

358 auagy bara|toknac az áldot Misseért? Ha ter||dre essické, mikoron az wrat viszic | valami beteghöz, Eszt, és effelieket | nagy sockakat meg kérdnec à gaz|datol. A végében annac vtánna | meg kérdic hit szerént tölle az cza|ládiát, Hanyan legyenec? És az | gazdanac meg kel mondani, és az|zoknac neuket mind leu|lben te|szic, és mindeniknec adnac egy egy | on pénst. Aszt az on penszt böytben | meg kel à gazdánac be hozatni ve|lec az egyházban az Legestrom sze|rént, és midön mindenic meg gy|ont, oda adgya az on penszt, és me|lete egy ezüst pénst: Vgy menekôt|hetic meg mindenic annac vtánna. | Nagy sommát teszen czac à gyono | pénz is esztendeig. Ecképen keres|kednec à szent Attyác, és meg foszt|tyác à szegény népeket, mind az lel|kiectol, s'mind è testiektől.

359 z 4 Eszt keuánnyác, eszt szöiuhozzac | az ördegnc Hoheri, és eszt keresnéc || minden volta képpen tú raytatoc is | műuelni, Attyamfiai Magyaroc, | mind Erdelben, s mind Magyar | országban. Ezért gyültenece volt en|nyi papoc, baratoc, minden felől | Maximilianus Czászár taboraban | Mikoron az vén Törec Czászár vi|tattya es vészi vala Szigetet és Gyul|at. Mert ackoron egynyihány eze|ren voltanac baratoc és papoc à ta|borban, Es minden napon keresztel | iartanac az ora pro nobissal, és soc | ezer Missét mondottanac, mind az | földén, mind az haiokban à Duná|bā: Euel az ayitatossággal az ő rétes | Iestenektől aszt kéuánuán, Hogy | immár kezekbe adna Magyar orszá|got: Hogy à io földén Vadaszhat|nanac, Mint az elöt vadasztanac Hi | spaniaba, Olaszországban, Anglia|ban es egész Niderlandban. Söt im|mar mindeniknec az Papoc Baratoc | közzül à leu|l köbe-

360 lébe volt, Ki || hol legyen Pispec, Appat wr Pre|post, Esprest, Cananoc, Oltar | mester, Vicarius, Plebanos, Prior, | Gardianete: Mert készen immar sza|mot vetettnec volt, De à gazda nél|kül. Aszt ne vélyed pedig kereszt|tyén, Hogy ha Magyar országba be | férkeszhetnénc, Hogy külemben | vadásznanac, auagy lágyobbā czele|kódnénc, mint ott czele|kósznec, a|hol mostan à meg vackult Feiedel|mec vtán bir-

nac: ingyen se vélyyed | aszt: Hanem minnyáian olyan na|gy, sőt sokkal nagyobb inségben lón|énc, hogy nem mint azzoc, kic | Hispaniában auagy Olasz országban | vadnac.

Elő Isten, minden allatoknac | teremtoie, Mű nem é végre terem|tettet az emberi nemzetet: Sem mi|koron meg romlot volna, Nem à | végre meg váltottat à te szent Fia|nac általa. Miért engeded tehát, || Kegyelmes Wr Isten, 361 z s
Hogy ez | vadkánoc, meduce, farkassoc etc. | olly igen el vesz|tic à te iuhaidat? Ti|yed, én Istenem, à szőlő, Miért ha|gyod az Antichristus latornac an|nyira elpusztítani? Pasz|toroknac | mondiác ez kegyetlen monstro|moc magokat: Vgy vagyon, Hogy | pasztoroc, De olyanoc, mint kikiről | panaszolkodic szent Ezechiel Pro|pheta: Nem à te szegény nyomorult | nyaiodat legeltetic, Hanem mago|kat, Nem nyi|ric à szegény iuhokat, | hogy gyaptyokat el vennéc: Ha|nem vgyan meg metzic torkokat à | te iuhaidnac, és meg nyuzác őket | kegyetlennül. Nem feic meg őket, | hogy el vennéc czac à teiet, Hanem | véreket is sziyác, és meg isz|szác. | Nem czac à keuereket észic meg, | Hanem az erőtt|leneket, betegöket, | nyauallyassokat is sem kimilic. Ke|resic mostan is à te iuhaidot, kegyel|mes Wr Isten, De nem 362
mind à io | pasztor keresi azzokat, mellyec elté|uellyedte|nec: Hanem Hogy meg | öllyéc és meg mészarollyác őket | minden kegyetlenséggel. Ne en|gedied, Wr Isten, hogy à te örek|séged touab annyira el nyomorod|ié, és el pusztullyon ez gonosz örde|gi vadoc és Vadaszoc miat: Hanem | légy oltalmunc ez é fene vadac | ellen.

Attyámiai Magyaroc, Ebből | é könywből lassátoc meg immár, | kiczodát imádtatoc az Romai Pa|paban, és az ő pi|lésses seregében. | Gondollyatoc meg, attyámiai, ho|ua bu|dostatoc Romaba, Kihöz | mentetec, Es ki vtan költettétec à | tū szép magyar arany forintokat? | Gondollyatoc meg, Miczoda bu|czut hosztatoc onnét haza à tū dra|ga pénzetc ért: Es miczoda inségbē | voltatoc az Papánac pilésses se|rege allat. ||

363

E melet eszt is meg gondollya|toc, Melly igē nagy az

Istennec io|uolta, mellyet meg mutatta ebben, | hogy à. mű
 Kegyelmes Feiedelműn | ket adta műnekűnc, kinec Isten-
 nes|ségének általa, ő szent felsége meg | szabadított minket
 ez vndokságos | népöktől, mind à Papatól, mind az | ő fer-
 telmes es vndokságos és ke|gyettlen seregetől. Esmeriűc,
 at|tyámiai Magyaroc, az Istennec eszt | à nagy iotétét, Es
 188 legyűnc halaadoc | az Istennec, és à mű kegyelmes Feie-
 delműnknek. Mutassuc meg à mű|halaadassunkat ő hozzáia
 igaz sze|retettel, beczülettel, és igaz Kereszt|tyéni engede-
 lemme: Ezzec melet | szolgallyunc tiszta hiwséggel neki, |
 és mutassuc aszt à hiwséget minden | fele szolgulatunkal.

Hogy kedig meg menekődiűnc | ez vndoc népektől, hogy
 364 soha kő|zetűnc helyec és lakassoc ne legyē, || szinettlen
 könyöregiűnc à kegyel|mes Istennec, Hogy legyen kegyel-
 mes hozzanc, és minden bűneinket | meg boczássa, Es
 tarcza meg az ő | iouoltabol à mű kegyelmes feiedel|műn-
 ket, adion io egrességet és bekes|séget neki, Meg őltalmazza
 őtet az | őrdegtől, és minden ő alnaksagitol, | Adion szent
 Lelket neki, ki legyen | ő vezerie, Hogy az Istennec vtai-
 ban mindenkoron iáron, Hogy az | Istennec aldómássa
 188 mind éltic rayta | legyen. Hogy bekességben meg ma|rad-
 hassunc, Es az Wr Isteñec igéié|ben meg iakorlhassuc ma-
 gunkat, és | őrócké à mű kegyelmes Feiedel|műnckel vdue-
 zülhessűnc, à mű | wrunc Christus Iesusban, az élő | Isten-
 nec áldot szent Fiaban: | Amen, Amen, Adiad | Wr Isten:
 365 Amen. ||

SZÓMUTATÓ.

SZÓMUTATÓ.*

- advent 48.
 ajándok 62.
 ájitatos 3. 139.
 ájitatosság 139.
 ajtóálló 87.
 akar-mint: akárhogy 29.
 akasztófa 68.
 akorra: akorra 201.
 alamisna 272.
 alatt: alatt 54. allatt 7.
 alatomba: alattomban 94. 94.
 alkalmas 356.
 állat: substantia 14.
 állatos: substantialis 25. 27.
 állávaló 169.
 allokozás: ? alakozás, ? cerimonia 226.
 álnak 6. 95. 297. 350.
   álnakul 11.
   álnakság czíml.
   álnokság 2. 58. 61. 345.
   álnakság 61.
   álnakságos 9. 57. 63. 173. 300.
 amot: amott 102.
 Anglia 269. 328.
 angliai 263. 269. 328.
 annya-szentegyház 73.
 apastol 13. 23. 31. 40. 210. 257.
 apastoli 309.
 apát úr 12. appátúr 66. abpat úr 217.
 appellálni 140. apellálni 253.
 arannyas 7. 39. 218.
 arbiter 70.
 archangyal 37.
 argumentam 71.
 argyal (hiba e helyett archangyal) 39.
 áros (ember): kereskedő 263. 270.
 ártatlan 51.
   ártatlan 70. 196. 196.
 áruló 84.
 aszszonyember 146.
 atyámfia 2. 11.
 attyaság: (atyaságtoknak nem tetszik) 120.
 attyaság: atyai érzelem 214.
 audiencia 268.
 avagy 8.
 avas 66.
 babanaság 61.
 babona 300.
 baccalarios 58.

* E szómutatóban az alakjuknál és jelentésüknél fogva figyelmet érdemlő szóalakok vannak fölvéve. A lapszámozásban megtartottam a múzeumi egyetlen példány czeruzával bejegyzett lapszámozását. A lapszámok az ívlapjelzések mellett, az illető lap végződésénél vannak föltüntetve.

- baczon (fél baczont, mely három magyar pénzt teszzen) 180.
 bak 68.
 bálvány-imádás 61.
 bálványozás 8.
 bálványozó: bálványimádó 79.
 bánatos 242.
 bár: ámbár 93.
 barát-macska 34.
 barát-példa 35.
 barátos: jó viszonyban levő 343.
 Barthos 347.
 bátor: ámbár 241.
 beadni: följelenteni 108.
 beárulni 85.
 beboronálni: eligazít, kiigazít 22.
 becs (harmincz becsset, melyek tíz magyar pénzt tesznek) 178.
 befogni (hálójába befogni) 43.
 behálólni 47.
 behammozni: behamvazni 126.
 behorezolni 196.
 bekeríteni vkt vhoza 93.
 beköríteni, hálójába 43.
 békesség 2. békeség 8.
 békételen 9.
 bekönni 197.
 belepni: ellepni 42.
 bélet: bélelt 57.
 belőle l. bölőle.
 bemerülni 10.
 beönteni 38.
 bepólánzi: bepólyázni 23.
 berbetelés 42.
 berbetélni 225.
 berekkesztteni 90. 248. 274.
 berhe 146.
 bestia 261.
 bevenni: elfogadni 169.
 bezávarni: bezárni 333.
 bezeg 34. 34. 98. 131. 149.
 bezec 37. 176. 257.
 bibliasta 341.
 bizon: bizony 16.
 bizonságlevél 100.
 bizonyosság 57.
 bocsánót 183.
 bódog: boldog 174. 174.
 bolt: föld alatti helyiség 144.
 boszszontani 340.
 boszszút állani 49.
 bott 37.
 böjtelés 42.
 bójtelni 82.
 bölőle: belőle 86.
 bőv (költség) 76.
 bucsúlevél 80.
 bulesós levél 305.
 búcsús innep 83.
 bulesó: búcsú (járás) 42. 47.
 Burgundia 357.
 büdes 66. 98. 99.
 büdes: itt = tömlöcz 105.
 búnes 137. 268.
 büntelen 241.
 büntetés 210. 241. 242. 242.
 büntötés 234. 236. 256.
 büntötni 241.
 büvelés 65.
 cancellaria-darab: hivatalnok 253.
 cancellarius 77.
 canonok 340.
 cananok 12. 217. 261.
 cananokság 66.
 capolna: kápolna 289.
 cardinál: cardinalis 12.
 cardinálság 66.
 ceremonia 210.
 cerimonia 40.
 circator 215.
 colera (fekete) 192.
 kommunikálni 74.
 comparacio 49.
 comparatio 358.
 confessor 166. 211.
 confirmálni 83.
 csacsagó 70.
 csácsogás 70. 71.
 cselekedni 9. 109.
 csendes 255. 343.
 cséppelni 301.
 csiga (kínzóeszköz) 147. 148.
 csigázás 147. 161. 317.
 csigázni 147.
 csik 29.

- csimasz : cimex (katholikus papokra mondja) 2.
 csipteté 213. 228. 296. 309. 310. 314. 319. 323.
 csoda : csodálatos 63.
 csőtörtek 292.
 csuff 309.
 csuffolás 203.
 csuklya 145.
 czikkkel : czikkely 237. 345.
 czipó 179.
 darabant 11. 23.
 deák : tanuló 293.
 deák (nyelv) : latin 2.
 deákul 63.
 dedragadatio : degradatio 225.
 dékán (a poroszlóknak dékánja) 101.
 dékány 12. 102.
 dézma 49.
 diadalom 218. 323.
 dicsekedni l. dűcseködni.
 dicsíret 83.
 dűcsíret 296.
 dicsőség 51.
 diktálni 67.
 disputáció 69. 70.
 disputálás 73.
 disputálni : vitatkozni 71.
 disputáltatni 73.
 díszes l. dűszes.
 doctor 243.
 dög 66.
 dőreczkelni 10.
 dűcseködni 11.
 dűhös 6. 64.
 dűhöskedni 84.
 dűndendör : fontoskodás 139.
 dűndendörem 204.
 dűszes : dűszes 338.
 édes l. ides.
 effélie- : efféle 240.
 egybe szerközni : egybe szerközödni 15.
 egybeveszés 8.
 egybeveszszés 5.
 egybeveszni : összeveszni 138.
 Egyed 342. 342. 343 etc. 348. 349. 350. 351.
 egyházi rend : clerus 217.
 egynihány 255.
 egynyihány 36. 64. 154. 185. 256.
 egynihányszor 224.
 egy nyihányszor 169. 169.
 együgyű Czíml.
 együtt : azonnal, egyszeribe 205.
 elbolondulni vmbe 69.
 elbudulni : elbódulni 36.
 elcsalni 4.
 elég : alig 177.
 elegyítés 28.
 elejét venni vmnek 6.
 elelgetni : ölelgetni 182.
 elenészni 34.
 elevén 335.
 eleven szén 156.
 elfeletköszni 65.
 elforogni (észtenő elforog) 250.
 elfosztani (mindent — rólla) 102.
 elfutami 95.
 elhadni : elhagyni 64.
 elhallasztani : elhalasztani 265.
 elhanyatni : elhanyatlani, tántorodni 92.
 elhittegetni 286.
 elhitváinkodni : elgyengülni, lesoványodni 332.
 elidegeníteni l. elűdegeníteni.
 elidézni l. elűdézni.
 elkábulni 117.
 elkárhosztatni 72. 73.
 elkergetni 8.
 elkóborlani : elharácsolni 103.
 elkóborolni : elkobozni, elrabolni 168.
 elkóborlás 59.
 elkobozni 126. 271.
 elkobzás 122.
 elkoporítani 49. 255.
 ellenközni 350. 351.
 elmélködés 31.
 emélködés : elmélködés 30.
 elnémulni : elhallgatni 75.
 elnyirbálni 104. 185.
 előállítás 105. előlátás 115.
 előszámlálás : fősorolás 261.
 előszámlálni : elsorol 43.

- előszer 140.
 előtt: előtt 59. 340. 346.
 élő-víz 56.
 elraggadni 83.
 elsenvedni l. elzsenvedni.
 elszakadni 45. 80.
 elszakasztani 102.
 elszálladni 98. 99. 243. elszaladni 100.
 elszekni: elszökni 327. 329.
 elszőresedni 332.
 eltekélni: eltökélni 109. 328.
 eltengik magokat 180.
 eluntotni: eluntatni 208.
 elüdegeníteni 35.
 elüdeezni: beidézni 345.
 elvadászni 329.
 elve: túl 65.
 elvonnás 229.
 elzsenvedni: elsenvedni 178.
 ember-öldeklés 5.
 emlékezet 16. 16. 17. 68. 86.
 enczebencze 198. 198.
 énekszó 215.
 engedni 20. engödni 3.
 ennyi 237. ennyé 237.
 Erdél 67. 68.
 ereklye: öreklye 345.
 eretnek l. heretnek.
 erőttlen 362.
 érsekség 66.
 es: ős 113. 114.
 esküvés 222. 223.
 esmég 185.
 esperest 12.
 esprest 361.
 eszes 76.
 eszesíteni 97.
 esztekélni 106. 171. 280.
 esztekéllés 66. 320.
 esztevér 320.
 evezni 183.
 övezés: evezés 97.
 ezüstés 39.
 fabula 71.
 factor: üzleti megbízott 263. 267.
 faggatni: vallatni 161.
 faragcsálni 141.
- fátyol 146. 155.
 fazak(at) 155. 177.
 fecskés 259.
 feír 65.
 Fejedelemség 7.
 fekedni 177. fekkedni 177.
 fekkély 192.
 fekkete 145. 192.
 felajozni: kipeczkelni (a száját) 190.
 felcsigázni 147.
 féléken: félékeny, félős 211.
 felesen: sokan 168.
 felestök: reggeli 214. 215.
 feletség: feledékenység 118.
 felfegyverközni 216.
 felfogadni: megfogadi, megígérni 139.
 felhágni 324.
 felkötözni 154.
 felöltezni 7.
 felöltöztötni 269.
 felöltesztötni 215.
 felötte: felette 54. 56.
 fellpöres 106.
 ő felsége (a király) 2. 3.
 felséged 71. 72.
 felséges (király) 2.
 Felséges urunk 73.
 felvonnatni 149.
 fenyegetés 136. 239.
 fenegetés 232.
 fenyegetni 137. 238. fenyegetni 148.
 fertelmes 60.
 fertelmesség 10. 312.
 feszület 112.
 feszületes 218.
 firtatni: vallatni 110. 242.
 firtötni: kérdezetni 109.
 fiskális: ügyvéd 135. 217.
 fiúság 40.
 fizetés l. füzetés.
 Flandria 357.
 fogás: ravaszság 4.
 fogdasni 157.
 fogház 100. 176. fokház 248. 308. 313. 322.
 foglatos 13.

- fogni (a kés, kasza fog: éles) 30.
 fogolly 108.
 fogság 240. fokság 59. 241. 242.
 243. 244. 249. 250. 271. 273.
 314.
 fondálni: alapítani 24. 26.
 fundamentom 55.
 fondorlani 357.
 fondorlás: család 270.
 founalaeska 155.
 fonnosztani 208.
 formálni 53.
 francz: francia 98. 99. 100.
 Francia (alsó Francziabeli
 vala): Franciaország 98.
 franczu 192.
 frater: barát 70.
 futasni: futosni 229.
 fültetni 227.
 fűnczes 70.
 fűzetés 82. 178. 249. 250.
 gálya 183.
 gályás 184.
 gáncs: akadály 251.
 garas 264.
 gárdián: gvardián 217. 250.
 gazda 188. 359.
 gazdak 193.
 kazdag 216. 234. 270.
 kazdak 102. 178. 273.
 kazdág 179.
 generális, barátoknak generálisi
 217.
 gömbeccz: gömböccz 66.
 gömbelég (fa) 154.
 gömbeléc 155.
 görög 78.
 gracianus 217.
 gugaló (beszéd) 202.
 gugaló (szó) 167.
 gugalás: gúnnyolás 203. 203. 341.
 gyakorolni 161.
 gyakorta 97. 138. 340. 341. 341.
 jakorta 191.
 gyalolni: gyalulni 27.
 gyanósság 170.
 gyapjú: gyaptyokat 362.
 gyermekeske 33. 34.
 gyertya l. györttya.
- gyolcs 112.
 gyolkosság 7. 44.
 gyóntató-barát 216.
 gyóntató pap 164.
 gyóntó: gyóntató 165.
 gyóntó atya 171.
 gyóntattás 49. 166.
 gyöttörni 240.
 gyöttérés 332.
 Gyulafehérvári l. Jula-Fejérvári.
 gyüleközet 6. 12. 309. 310. 311.
 315.
 gyűlölség 5.
 gyűlölséges 5.
 had: háború 5.
 had járjanak 77.
 had járjon 199.
 had járon: hagyján 149.
 hadalom: ? hatalom 46.
 hadnagy: princeps (tudós em-
 bereknek hadnagyok Eras-
 mus) 36.
 hagyomány: meghagyás, pa-
 rancs 39.
 hajadon (leány) 159. 159.
 hálaadattlan 9.
 hálaadatlanság 46.
 halhatlan (= hallatlan) Czíml. 2.
 hallomás 132.
 háló inquisitio Czíml. 11. 43.
 49. 60. 79.
 hám 136.
 hamar 265. 336.
 hammar 195. 252.
 hammaráb 106. 123. 126.
 hammarság 336.
 hammozni: hamvazni 126.
 hamos: hamus 126.
 hánkódni: hánykódni 211.
 hántorgatni 228.
 harkalni: varjuk ... harkalának
 70.
 hármos: hármas 18. 87.
 háromság: szentháromság 23.
 25.
 hárpia 69.
 hárskötél 248. hársketél 215.
 hársköttél 213.
 haszszon 36.

- hátra hagyni 35.
 hattos : hatos 22.
 háttra 249.
 házasság : házasság 48.
 hazugság 297.
 hazukság 296. 297.
 hazza : haza 265.
 heába 95.
 heájába való 71.
 héában 232.
 helyhezni 41.
 helytartó 11.
 helytartó 217.
 henger : hóhér 85. 145. 146. 149.
 heretnek 73. 73. 73. . . 149.
 heretnekség 81. 117. 153. 153.
 hertelen 97. 230. 247.
 hertelen 97.
 hertelenködni 254.
 hét, nagy — 82.
 hévség 176.
 hiába l. heába.
 hipochrita 315.
 hypochrita 202.
 hipokritálkodni 214.
 hipokritaság 207.
 hirtelen l. hertelen.
 hispán : ispán 217.
 Hispania : Spanyolország 2. 63.
 100. Ispania 288.
 hispitály : kórház 195.
 hispital 196.
 hispitály 195.
 Hispanyol : spanyol Cziml. 328.
 338. ispanyol 288.
 historia : történet, elbeszélés 98.
 243.
 hites 218.
 hitettlen 232.
 hitván 102. 170.
 hivatallyos : törvény elé idézett,
 vádlott 87. 88. 90. 90. 91. 91.
 hízelkedő 114. 115.
 hízelkedő : hízelkedő 88.
 hóhér Cziml. 2. 94.
 hollot : a hol 37.
 holt 183. 185.
 holt-eleven : félholt 214.
 honnét 94. 272.
 honnég 14. 207. 221.
 hop : hopp 37.
 horczolni (erre horczollyák az
 Isaias . . . mondását) 37.
 hunyorogni 89. 127.
 húr : zsinor 147.
 hüvelk 147.
 hüvely 41.
 ideg l. üdeg.
 idegen l. üdegen.
 ides 68.
 idesden 327.
 idesgetni 160.
 idő l. üdö.
 igaság : igazság 59.
 így : ügy 131.
 ijedség 324.
 ijesztő 114. 116.
 ijeszté 93.
 imit : imitt 102.
 immár 28.
 indulat 60.
 innas : szolga 251. 284. 285.
 innég 95.
 innep 83.
 innepnap 82.
 Inquisició szent 81.
 inquisitor 80.
 intés : figyelmeztetés 61.
 irdos-birdos 50.
 ires 240.
 irigyködni 254.
 íródeák 144.
 ismerni (meg) 191. esmerni 91.
 esmeret 6.
 esmeri (esmeri barati közet) :
 ismerős 119.
 iskola l. skóla.
 ispán l. hispán.
 istenbéli 314.
 istenes 263. 300.
 istennes 14. 14. 194. 275. 314.
 istenesség 311.
 isteni 30.
 istentelenség 223.
 iszszonyú 2.
 iszszonyó 177.
 iszszonyuságos 10. 128.
 iszszonuságos 128.

- ítélő-szék 133.
 ítéli-szék 107.
 ítülőszék 219.
 íz : Heted izig, öttöd izik, Komássok . . . közet 48. űz 151. 153.
 jádzik 22.
 jámbor Czíml. 175. 193.
 járás, ide semmi járása nincsen 35.
 jargalás: járandóság, fizetés 186.
 jargalni 60. 224.
 jobadon : jobban 196.
 jóvolta 62.
 jövedelem 81.
 jövendőlni 26.
 Jula-Fejérvári 69. 74.
 kábaság 90.
 kaczer : eretnek 142.
 kakok-fió 50.
 kakuk 25. 40.
 kalánka 33.
 kalapálni : puhítani, rábeszélni 69.
 kalastrom 248.
 kalitka : fogház, zárka 248.
 kamara 105.
 kamora 182. kamora : kis szoba, zárka 90.
 kamoka 218.
 kámsa 143. 183.
 kámzsa 213. 249.
 kámzsás 215. 216. 251.
 kandálni 282.
 kantaír 277.
 kántor 48.
 kápájú 69.
 kaparítani l. koporítani.
 káplán 217.
 káptolon 217.
 kar 221.
 Károl 344. 346. 347. 348.
 káromlás isteni 81.
 kárpit 91.
 kártyázni 7.
 kasza, -szallai 29. 36. 67.
 kasza, ördegnek kaszája 77.
 katana : katona 331.
 kegyelmes (király) 2.
 kegyelmesség 2.
 kegyetlen 44. 332.
 kegyetlenködés 45.
 kegyetlenködni 44. 45. 105.
 kegyetlenség 357.
 kém l. kim.
 kemémen : keményen 49.
 kémillni : kímélni 227.
 kéncs 78. 79.
 kéncsgyűjtés 79.
 kéncstartó 68.
 kenegetés : megvesztegetés 250.
 kénlódás 206.
 kénszenvedés 42.
 kénszeríteni 153.
 kénszerítés 153.
 kény (kényoekal) 3.
 kennyér 303.
 kenyeret 303. 303.
 kényér 303.
 kénozás 273.
 kényozás 133. 144. 153. 154. 273.
 kénzás 153.
 képíró 95.
 képmutatás 67.
 képmutató 123.
 kérdezködés 112.
 kérdésködés 158.
 kerengeni 85.
 keresztfogás 157.
 kerítő l. körítő.
 kérködni 165.
 kötél 213. 213. ketél 147.
 kévánság 327.
 kiadni : edere Czíml.
 kicsin 34. 195. 322.
 kicsípni : kicsikarni (vaflomást) 157.
 kicsúszeni 29.
 kifaragó : sculptor 40.
 kifogni 63.
 kifogó hely : kikötő 193. 330.
 kihágni : kiszabadulni 251.
 kikeressés, mesterséges — : inquisitio 63.
 kikölni (kézből) : kikerülni, más-hova kerülni 253.
 kím 83. 85.
 kimenyülni 151.

- kimetsző : sculptor 40.
 kiméltni l. kémélni.
 kimilés 222.
 kimondhatatlan 357.
 kín l. kény.
 kincs l. kénecs.
 kipottyantani : felszólja magát,
 elárulja magát 88.
 kiragadni 20.
 kiraggadni 20.
 kiszajtolni vkből vnt : kivenni,
 kivallatni 151, 239.
 kiszalladni 99.
 kitéríteni 55.
 kivadászni 80.
 kivadászó 81.
 kívül l. kövül.
 kobzó : az inquisitorok kincstára
 102. 103. 127. 130.
 kobzós : a ki az inquisitorok
 kincstárába beszedi a vagyont
 110.
 kolcs 89. 102.
 komás 48.
 komondor 104.
 koporítani 158. 194.
 koros : idős 187. 188.
 kortzovágy 145.
 kóst : ellátás 271.
 köbel : kebel 279.
 kölesen vesz 28.
 könyebség 150.
 könyergés 255.
 könyergő 255. könyörgé 244.
 könyöregni 211. 226. 227. 244.
 265.
 könyörgés 69.
 könyörölni 197. 197. 240.
 könyv missemondó 112.
 körítő : kerítő 103.
 körmes 131.
 körülni : kerülni 86.
 köszt : között 54.
 kezét 323.
 köttelék 324.
 követség 40. 53. 107.
 kövül : kívül 206. 235. 236.
 közbejáró 2. 54.
 közenséges 14.
 közet : között 15. 159. 271. 306.
 kezét 293.
 köz-ördeg 19.
 közül 79.
 .közül(ek) 6.
 közül 86.
 kuasz : kuvasz 186.
 kules l. kolcs.
 kuldulás 49.
 kullagni : kullogni 282.
 külemb : 3. 3. 15. 15. 45.
 külemben 71.
 külembözni 17.
 külen-külen 5.
 kűföld : ki-föld (v.ö. NySz.) 120.
 күsebb 66.
 күsebbik 66.
 lágyság : szelídség 158.
 lana 330.
 latorság 5.
 leánka 188.
 leánzó 146. 159. 160. 161. 162.
 259.
 leburulni, leborulni 223. 224.
 lecsendeszülni 284.
 lecsépelni : legyőzni 68.
 lector 12.
 ledér 67. 102. 169.
 ledőteni : ledűteni 58.
 légy : detektív, agent provoca-
 teur 168. 168. 170. 170. 300.
 329. 330.
 legestrom : lajstom 359.
 lélek-váltás 42.
 lélemén : lélemény 70.
 lelki-furdulás 88.
 lence 48.
 leppel 203.
 les : insidiá 329. less 241.
 leselködni 85.
 leszallasztani 150.
 lidirczes 21. 25.
 litánia 215.
 locator 215.
 Londinum 263.
 londonumbeli 263.
 lötél : létél 86.
 luther : eretnek 69. 86. 93.
 lutherség 88. 117.

- madzag l. mazag.
 maga: de 214.
 magistratus 217.
 magos 213.
 Magyarország 67.
 Mahomet 198. Mahometh 199.
 marczana (-kis vétek) 286. 326.
 marha: vagyon 101. 101.
 martír 325.
 martirom 45.
 martiromság 324.
 maurita: mór 78. 199.
 Mauritánia 65.
 maurus: mór 198.
 mazag: madzag 151.
 mázsa 147. 148. 149.
 Meczünk: mit tegyünk 31.
 meczesz: mit teszel 204.
 meddű: meddő 50.
 megakkadni 157.
 ? megálgotni: megátalkodni 110.
 megátalkott: megátalkodott 246.
 megaludni: kialudni (megaludt gyertya) 248.
 megbékéltetés 247.
 megbolondítani 19.
 megboszszonkodni 314. 340.
 megbővessülni 192.
 megbüntötni 46. 241.
 megbüvelni 65.
 megconfirmálni 90.
 megcsigázni 154.
 megcsókolgatni 66.
 megcsuffolni 260.
 megdühödni 100.
 megdühedni 189. 242.
 megégőtni 306.
 megegyenessedni: megegyezni 350. 352.
 megegyesülni 28.
 megejteni: törbe ejt 123.
 megeleveníteni 56.
 megellenzeni 130.
 megenged (az idő): enyhül 203.
 megeskuszni 112. 113.
 megeskutetni 222.
 megeskütetni 222. megesküd-
 tetni 222. 223.
 megesküdni 112. 113. 113.
 megesmerni 7. 31.
 megfenyegetni 129.
 megfoghatatlan 19.
 megfokhatatlan 21.
 megfokhatatlan 21.
 megfűlni 140. 192.
 meggugolni: kigúnyolni 149. 203.
 meggyökerezni 66.
 meghamisítani 27.
 megírtni: összeírtni 102.
 meghalgtatni 107.
 meghalldni: meghaladni 355.
 megházassítani 292.
 megházasulás 48.
 megházasulni 48.
 megigazulás 345. 346.
 megjakorlani 365.
 megjelenteni: tudtul adni 13.
 megkazdagulni 79.
 megkapni: kézre keríteni 83.
 megkémleni 94.
 megkenni (tenyért): megvesz-
 tegetni 252. 254.
 megkénözni 156.
 megkényozni 3. 63. 144.
 megkeszérni: megköszörülni 150.
 megkímélni 274.
 megkönörülni 197.
 megkörnyéközni 2.
 megkörnyéközni 63.
 megkörülni: színlelt barátság-
 gal közelébe férközik, rászed.
 Czíml.
 megkörülni (a piacot) 186.
 megköszszenni 163. 239.
 megkeszszenni 162.
 megkötezn 90.
 megköttezés 247.
 meglátogatás 200.
 megmásolni: megváltoztatni 280. 305.
 megmenekődni 67. 241.
 megmértékkelni: mérlegelni 141.
 megmetélni; feldarabolni, fel-
 szeldelni 113.
 megmészárolni 363.

- megmevetni 356.
 megművelni: megtenni, elkö-
 vetni vmt. 77.
 megnyerés 31. 32.
 megnyomorítani 93.
 megoltani: eloltani 6.
 megoltalmazni 81.
 megolvasni: elolvasni 10. 60.
 megparlódni: megparlódni?, v.
 megporlódni? porhanyulni?
 129.
 megpecsételni 56.
 megpekeni: megpökni 276.
 megprengerezni 97.
 megpróphétálni 46.
 megrihasztani 127.
 megrostálni: megvizsgálni, mér-
 legelni 278.
 megrögtenni 73.
 megsaczoztatni 252.
 megsebezni: megsebezni 240.
 megsullyossítani 142.
 megszakadni 151.
 megszakasztani 230.
 megszőmlélni 193.
 megszőrzeni 35.
 megszegik 145.
 megszöplössíteni 281.
 megszöszédni: szerződni, szer-
 ződést kötni 251.
 megtanólni 31. 31. 33.
 megtántorodás 319.
 megtekélni 54.
 megterhőlni 251.
 megtestesülni 149. 258.
 megtestessülni Czíml. 2. 3.
 megtestesülés 28.
 megtudakózni vki felől 91.
 megutálni 20.
 megvakkitani Czíml. 3.
 megvakkulni 14.
 megválnik: eldőlni, kiderülni 68.
 megveszni: elveszni 196.
 megvirradni 212.
 mellé 338.
 meléjek: melléjek 201.
 melléje 250.
 melet: mellett 112. 123.
 melete 124.
 méltóságos 40.
 méltóztatni: méltóztatni 106. 107.
 mély föld, alosz: olasz mér-
 föld? 222.
 menedéklevél 99.
 mentség 138.
 merő: teljes 71.
 mértékelné: mérlegelni 141.
 mester: magister, doctor 11.
 180.
 Mesterség: ars Czíml.
 mészárszék 95.
 mezít láb 256.
 mi l. mű.
 miglen 91.
 miholt 107. 115. 190.
 mikoron 2. mikorony 159.
 mindéltig: mindig 120.
 mindéltik 143. 365.
 mindennik 22.
 mindenkoron 29.
 minden voltaképpen 81.
 mindjárást 101.
 minémű 2. 80.
 minister: egyházi szolgálja 6.
 minnap: minap, minapában 92.
 misse 42.
 mint—mind: so—wie 29.
 mivel l. művel.
 monstrom 362.
 mony: tojás 26.
 morálni 7, 96, 285. 304.
 mordáltság 44. 44.
 mostan 197. 266. mastan 192.
 mű: mi 50. 51. 53. 57. 61.
 mű: bizony, bizonyára 361.
 művel: mivel 241.
 művelni (mit művelsz fiacs-
 kám) 34.
 nagydrág: nadrág 145.
 narancs l. nyaráncs.
 némellykort 21. 21. 21. 21.
 Németország 327. 348. 357.
 Németországbeli 4.
 nemzetes: előkelő 216.
 nénye 314.
 nyéne 114. 237. 314.
 néz vkre vmi: örökségül jut
 valakinek 193.

- Niderland 360.
 no 138. nó! 151.
 noha 97.
 nótárius 102.
 nyájaskodik 94.
 nyájasság 139.
 nyaráncs 177.
 nyavallya 5.
 nyavallyás: gyarló 5.
 szájalomra méltó 127.
 nyavallyagni 169.
 nyilván 23.
 nyilvánban 68.
 nyilván 112.
 nyughatatlanság 127.
 ódozás 47.
 ódozat 82.
 offerálás 49.
 offerálni 79.
 offerenda 79.
 okadás: megokolás 258.
 oktalan (állat) 191.
 oktató kenet 56.
 Olaszország 2. 63. 258. 259. 357.
 oltármester 66. 217.
 olvassó 2.
 onnét 327.
 onnék 213.
 onnég 206. 232. 249.
 oráció 73.
 orátor 72.
 oroszlán 275. oroszlán 261.
 orv 102.
 orvos 336.
 orvas 152. 196. 335.
 orvasság 205.
 országos iskola: universitas 12.
 iskolabeli 215.
 iskolamester 6. 70. 316.
 oszlap: oszlop 316.
 óta l. ulta.
 ottrombaol: otrombául 244.
 ottrombaság 39.
 ökerbőr: ökörbőr 43.
 öleklés 6. 44.
 öleklő 85.
 ölelgetni l. elelgetni.
 ölni: öletni 59.
 önni: enni 48.
 ördög 20. 21. 47. 306.
 ördeg 3. 4. 5. 6. 8. 9.
 ördök 58.
 ördek 45.
 ördeges 146.
 ördögi 133. 197. 270. 276.
 ördegi 89. 169. 278. 363.
 ördengesködni 156.
 ördögség 132.
 öröm: öröm 88.
 öreg betűs: nagy betűs 258.
 őrizni 56.
 őrző 200.
 örök 5. 25. 31. 32.
 öröktől fogva 14. 27. 29. 30. 31.
 örek 354.
 örökös: örökös 57. 103. 104.
 örökkes 37.
 örökség 56. 57.
 ős l. es.
 ősztökélni l. esztekélni.
 ősztövé l. esztevér.
 őszve 68.
 ött: öt 82.
 ötöd: ötöd 274.
 öttes: ötös 21.
 paciencia 167.
 pacsirta 26.
 pad, hosszú padra vonni: ha-
 lasztani a dolgot 264.
 pagánság 65.
 pajtás 333.
 pálást: palást 34.
 panasz 280. 285.
 panaszolkodás 341.
 panaszolkodni 198. 202.
 panaszolkodni 304. 362.
 pap, missemondó 66.
 pápai 25.
 pápás 22.
 pap barát 58.
 papmacska 34.
 papozlár 292. 303.
 paposzlár 293.
 papazlár 217.
 papszentelés 225.
 paraszti 120.
 paraszt-ördeg 19—20.
 pártját fogni 75.

- pásztor: pap 6.
 pásztor, lelki 73.
 patriarcha 12. 27.
 patronus 233. 284.
 padvarkodás 157.
 patvar 117. 268.
 pena 210.
 penitencia 210.
 penitenciás 215. 234.
 penitenciatartó 210. 221. 307.
 péntek l. pintek.
 pepecselés: hókusz-pókusz 291.
 pereputty 5.
 peszszer: peczér 60. 90.
 philosophicus 26.
 piléses 48. 66. 67.
 pilésses Czíml. 2. 23. 77. 85.
 pintek 83.
 pirongatni 219
 pirság 293.
 pispek 6. 71. 72. 74. 75.
 pispek, szentelő 225.
 pispekség 66.
 plebanus 12.
 pogányság l. pagánság.
 pokolbeli 68.
 polgár-ember 217. 228. 357. 358.
 pompaság 292.
 pór 120.
 porkoláb 144.
 porozló 106. 106. 107. 107. 107.
 parozló 90. prosló 153.
 porozlóság 187.
 pör 130.
 pöres 132. 134.
 pörléni: pörlődni 239.
 praktika 166.
 praktikál 67.
 predikállani 68. 219.
 predikálni 307.
 predicatio-szék 350.
 predikátorság 7.
 prépost (nagy-) 261.
 prépostság 66.
 Primas Hungariæ 77.
 principalis 264.
 prior 361.
 procator 124. 130. 136.
 procurátor 123. 124.
 procurátorság 123.
 próphétálni 26.
 pronuciálni 72.
 proscio 215.
 purgatorium 78.
 püspök l. pispek.
 rab 133.
 rabotálkodni 64.
 rabság: rablás 49.
 raggadni 171. 238. 263.
 rakkás 322.
 ravasságos 63.
 rector (az országos iskolákban) 12.
 regel: reggel 62.
 regzett: kitűzött, megállapított 87. 210.
 regula 19.
 rekkeszteni 15.
 religio 8.
 reménség 173.
 rétes: többretű 50. 57.
 rettenetes 64. 84. 94.
 röttenetes 10. 63.
 röttenetes 111.
 rihezteni: riasztani 111.
 reasztani 131.
 rokkon: rokon 162.
 rokonságos 122.
 rongálni 307.
 roppont: igen sok 209.
 rögzött l. regzett.
 rökkené (hévség) 176.
 rövideden 64.
 ruha, misse mondó- 225.
 rútítás 154.
 saczolás 252.
 sáffár: sáfár 180. 180.
 sáffárkodni 180.
 Sándor 342.
 sanyorgatni 274.
 sápolódni 212.
 sátán 20. 211. 212.
 sebesség: tűznek sebessége 230.
 segítség 71. 141.
 sentenciázás: elítélés 133.
 sentenciázni: ítélni 132.
 sikkoltás 144.
 síni 285.

- sinór 154. 154. 155. 155. 275.
 sissak 330.
 skóla 180.
 sodomita 60.
 sógor l. svógor.
 soholt 26.
 sokaság 308.
 sokkaság 281.
 sokkan 311.
 sokságos 14.
 soltár 193.
 somma 272.
 sorál: sorál és morál véle, be-
 szélget, sugdolózik 94.
 sors 85.
 sötét 267.
 ? sütöt: setét? 125.
 spaciálni 284.
 stólázás 48.
 sugorodni 196.
 sujtás: vesszőütés 184.
 summár: vitázó 74. 74.
 superstició 78.
 suplicálni 106.
 supplicálni 250. 251.
 supplicatio 264.
 sussogás 351.
 sussogni 351.
 süveg 214.
 süeg 213.
 süegetlen: hajadonfótt 256.
 sült: pecsenye, braten 214.
 swógor 48.
 szabó 327.
 szakkadni 126.
 szakkasztani 141.
 szalasztani 265.
 szállani (ömagában szállván) 38.
 számár: stupidus 19.
 számkivettés 221.
 szánszándék 130.
 szántalan 66. 84.
 szedegőtni 262.
 szeggezés 256.
 szék, ítélő- 133.
 széklni: szökelleni 184.
 széllal járni: széllyel járni 82.
 szem 267. szöm 86. 197. 304.
 személy l. szömély
 szemérem l. szömérem.
 szén (eleven-) 335.
 szentelt györttya 42.
 szentelt mester 12.
 szentelt-víz 42.
 szent Iván éneke 38—39.
 szentöknek szenti 40.
 szent Péter: szent Péter tem-
 ploma 259.
 széntséges 74.
 szent-szék 125.
 szent-vadászó 119. 120. 120. 126.
 szeplő 53.
 szér: szőr 126.
 szerecsen 78.
 szerecsen, feir- 65.
 szereda 82.
 szereszám 105.
 szerinszerte 59.
 szerezni l. szörezeni.
 szidalmazás 149.
 szikrácska 11.
 szokás 200.
 szállásoknak módja 19.
 szószóló 54. 264.
 szoros: szűk 34.
 szöklni l. szekelni.
 szömfévesztés 242.
 szömély 28. 38. 38.
 szömély 15. 16. 17. 18.
 szömél 27.
 szömélyes 58.
 szömélyyes 27. 58.
 szömélyesség 25.
 szömérem: megszegyenítés 248.
 szörével: szőr mentén 226. 227.
 szörezeni 5.
 szörkeszteni 17.
 szörnyü 59. 232.
 szörnü: 316.
 szörnyiképpen 160. 231.
 szörzés 6. 198. 198.
 szörzet 327.
 szörzet: szerzetesrend 318.
 szü-: szív 50.
 szünettlen 62.
 szüzeség 69.
 szünettlen 10.
 színnettlen 30. 327.

- színtelen 255.
 tágos 210.
 találmány 25.
 talám: talán, tán 76. 175. 200.
 taliga 30.
 támosz: támasz 81.
 tanács 217. 228.
 tanácsadó (súgó) 80.
 tanácsház 152.
 tanólas 35.
 tanólni 18. 31. 169.
 tanóság 165. 171. 172. 188.
 tanúbizonyosság 57.
 tanyittás 12.
 tanyítómester 56.
 tanyítván 180.
 tárház 104.
 tarka-barka 34.
 tarka-barkka 14.
 tarkabarkázni 50.
 társaság 307. társosság 330.
 tartani: félni 67.
 tartomány 4. 85.
 tassoly: tarsoly 194.
 távolly: távol 186.
 té-s-tova 7.
 tegez: pharetra 37.
 tehetség 12.
 tekéletes 299. 306.
 tekenés (kínzó eszköz) 275.
 tekenezés 161. 317.
 tekéntetes: tekintélyes 172.
 tekintet 253. tekintet 77.
 telhetetlen 180.
 telhetetlenség 233. 255.
 telljes 53.
 tenér 252. 254.
 teremteni 50.
 töremteni 16. 16. 17.
 töremtő 17. 17. 22. 22.
 terhős 274.
 terminus 19.
 tetem: csontozat 275.
 tetetés: tettetés 118.
 tetetes (dolgok) 235.
 tetetesség 123.
 tévelgés 6.
 tikhús 214.
 tikmony 48.
 tiltul: tél-túl 68.
 timár 126.
 tírni (mélyhangú): túrni 300.
 Titál? 69.
 titkon 275.
 titkony 181. 276. 348.
 tok: hüvely 41.
 tolmácsol: übersetzen 3.
 tolvajság 5.
 tömlőcz 100. 106. 109.
 tömlecz 90.
 temlőcz 126. 127. 128. 129. 152.
 temlecz 128. 132. 133. 135. 139.
 152. 156. 240. 241. 243.
 temblecz 317.
 temleczbéli 271.
 temlőczezés 269.
 temlecztartó 181. 182. 184.
 temlőcztartó 185.
 tömlőczés: tömlőczözés 59.
 töreködni 229.
 terökedni 223.
 Törökország 252.
 török: török 360.
 történni 206. 262.
 terténni 127. 183.
 törvénytétel 69.
 törvéntelen 74.
 törvéntudó 243.
 törvény-ülő 141.
 traktálni: tárgyalni 70.
 tudatlan 81.
 tudomány 168.
 túdulni: tódulni 69.
 tulajdonyítani 4. 12.
 tű: ti 24. 24. 38.
 túrni l. tirni.
 tyrannis 357.
 tyúk l. tik.
 udvar: királyi palota 72.
 udvarbíró 144. 145. 217.
 ulta; óta 59.
 az ulta fogva 60.
 undok 131. ondok 195.
 undokságos 5. 25. 33.
 uralni: urának vallani 20.
 uraság (megszóllítás: uraságtok,
 254. 255.)
 üdeg: ideg 246. 246.

zabola 190.
 zur-zavar 8.
 zur-zavaros 26.
 zurni-zavarni 130.
 zurni-zavorni 18.
 zsákmány 84. zsákmán 142.
 zsákmányozni 102.

zszib (latrok, ledérek, orvok...
 zszibok) 103.
 zsidó 37. sidó 24. 64. 78. 83.
 zsinór l. sinór.
 zsoldár l. soldár.
 zszugorodni l. sugorodni.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent:

RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR

SZERKESZTI HEINRICH GUSZTÁV.

1. SZÉKELY SÁNDOR, **A székelyek Erdélyben.** 1822. Kiadta HEINRICH GUSZTÁV, 123 lap, ára 1 kor. 20 fill.
2. **Pálos iskola-drámák a XVIII. évszázadból.** A M. T. Akadémia kéziratából kiadta BAYER JÓZSEF, 80 lap, ára 80 fill.
3. **Csiksonlyói nagypénteki misztériumok.** A XVIII. századi kéziratból kiadta FÜLÖP ÁRPÁD, 244 lap, ára 2 kor.
4. **Heltai Gáspár esopusi meséi,** Colosvarot, 1566. Kiadta IMRE LAJOS, 304 lap, ára 2 kor. 40 fill.
5. **Poncianus históriája.** Bécs 1573. Kiadta HEINRICH GUSZTÁV. 231 lap, 2 kor.
6. **Gyöngyösi István. A család Cupidonnak kegyetlenségét megismerő és annak mérges nyilait kerülő tiszta életnek geniusa.** A költő kéziratából kiadta dr. RUPP KORNÉL, 194 lap, ára 2 kor.
7. **Bessenyei György. A természet világa v. a józan okosság.** Kiadta BOKOR JÁNOS 407 lap, ára 3 kor. 60 fill.
8. **Dugonics András. Az arany perezek.** III. kiad. Kiadta BELLAAGH ALADÁR: 368 lap ára 3 kor. 20 fill.
9. **Balogh István. Ludas Matyi.** Bohózat 3 felvonásban. Kiadta BAYER JÓZSEF. 96 lap, ára 1 kor.
10. **Mondolat.** Dicsalóm 1813. Kiadta BALASSA JÓZSEF. Két hasonmással. 109 lap, ára 1 kor.
11. **Felelet a mondolatra.** Pesten 1815. Kiadta BALASSA JÓZSEF. Függelék: A mondolat és a felelet egykorú bírálatai és Somogy Gedeon válasza a feleletre. 114 lap, ára 1 kor.
12. **Telegdi Miklós felelete Bornemíssa Péter fejtegetés** című könyvére. 1580. Közrebocsátotta Dr. RUPP KORNÉL. 172 lap. 1 kor. 60 fill.
13. **Bessenyei György. Agis tragédiája.** Bécs 1772. Kiadta Dr. LÁZÁR BÉLA. Egy hasonmással. 171 lap, ára 1 kor. 20 fill.
14. **Bolyai Farkas. II. Mohamed.** Szomorujáték három felvonás. Kiadta HEINRICH GUSZTÁV. 112 lap, ára 1 kor.
15. **Vásárhelyi daloskönyv.** XVI—XVII. századi szerelmi és tréfás énekek. Kiadta FERENCZI ZOLTÁN. 247 lap, ára 2 kor.
16. **Bessenyei György. Lais vagy az erkölcsi makaes.** Vigjáték öt felv. Kiadta Dr. LÁZÁR BÉLA. 102 lap, ára 1 kor.

17. **Fazekas Mihály versei.** Bevezette és kiadta TÓTH REZSŐ. 206 lap, ára 2 kor.
18. **Gesta Romanorum.** Fordította HALLER JÁNOS. Kolozsvár. 1695. Kiadta KATONA LAJOS. 516 lap, ára 4 korona.
19. **Faludi Ferentz Téli éjtszakák,** Kiadta dr. RUPP KORNÉL. 183 lap. 1 kor. 60 fill.
20. **Kazinczy Ferencz. Tövissek és virágok.** Széphalom 1811. Kirdta BALASSA JÓZSEF. 100 lap. 1 kor.
21. **Protestáns iskoladrámák.** Összegyűjtötte és kiadta BERNÁTH LAJOS. 410 lap. 4 kor.
22. **Költői elbeszélések** KRESKAY IMRE hátrahagyott irataiból, életrajzi adatokkal s jegyzetekkel közli Dr. HATTYUFFY DEZSŐ. 124 lap. 1 K 50 f.
23. **Ányos Pál versei.** Bevezetéssel és jegyzetekkel kíserve kiadta Császár Elemér. 324 lap. 4 kor. 50 fill.
24. **Versegly Ferencz kisebb költeményei.** Kiadják Császár Elemér és Madarász Flóris. 408 lap. 6 kor.
25. **Földi János költeményei.** Kiadta és bevezette Dr. Mixich Lajos. 240 lap. 3 kor.
26. **Szentjóni Szabó László költeményei.** Életrajzi bevezetéssel és jegyzetekkel ellátva kiadta Gálos Rezső. 252 lap. 5 kor.
27. **Magyari István. Az országokban való sok romlásoknak okairól.** Kiadta FERENCZI ZOLTÁN. 278 lap. 5 kor.
28. **Földi János magyar grammatikája.** Közzéteszi GULYÁS KÁROLY. 304 lap. 6 kor.
29. **Révai Miklós magyar nyelvi és irodalmi kézikönyve.** «A' magyar deáli történet». Az eredeti kéziratból, részben első ízben kiadta utószóval, tartalommutatóval ellátta Dr. RUBINYI MÓZES. 120 lap. 3 kor.
30. **Bessenyei György. Az embernek próbája.** 1772 és 1803. Kiadta HARSÁNYI ISTVÁN. 196 lap. 5 kor.
31. **Apollonius históriája.** Kolozsvár 1591. Kiadta BEREZ SÁNDOR. 90 lap. 3 kor.
32. **Csiksomlyói iskoladrámák.** Kiadták ALSZEGHY ZSOLT és SZLÁVIK FERENCZ. 210 lap. 4 kor.
33. **Illei János. Tornyos Péter.** Kiadta ALSZEGHY ZSOLT. 73 lap. 1 kor. 60 fill.
34. **Kazinczy Ferencz. Az amerikai Podocz és Kazimir megtérése.** 58 lap. 1 kor. 60 fill.